SERIA III ANUL IV — No. 145

4 Lei Exemplarul în ţară
8 Lei Ex. în străinătate

Duminică 2 Septembrie 1923

Adevěrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

MILA

de GH. BRĂESCU

E pela sfârşitul lui August. Căldura s'a mai potolit. Vite răzleţe se întorc mugind spre casă. Oile îngrămădindu-se, s'apropie de stână, suflând în iarba prăfuită. Frunzele se odihnesc fericite. Numai un plop scăldat în lumină, colo departe, lângă turla bisericii incendiată de scăpătatul soarelui tremură cuprins par'că de friguri.

La curte se deschid ferestrele cu sgomot, la perete şi pe scări coboară încet o fată înaltă, elegantă, sveltă, cu păr bogat, cu ochii negri, albă, cu mâini delicate de patriciană. Duduia, cum îi zic toţi se plimbă mergând încetinel, urmărită de jocul volanelor dantelate, ondulate graţios de mişcarea ritmică a şoldurilor pline în formă de amforă. In fund, lângă grădina spre care se îndreaptă castelana, copii desculţi, în cămăşi, cu feţele aprinse, aleargă hârjonindu-se să prindă pui de găină, cari fug, sar, sboară peste garduri, se ascund prin tufe, pe după lemne, prin unghere, cuprinşi de panică grozavă. Un chiràit asurzitor, răguşit, de cocoşel ce se simte condamnat la moarte, anunţă victoria micilor tirani. Invingătoarea, o ţărăncuţă coaptă ca o cireaşă, cu codiţele înodate pe cap, trece isteaţă, dolofană, cu sânii răsăriţi, cu pulpele voinice, pe lângă duduia, durduind pământul, râzând triumfătoare, cu puiul la sân, căutând în ochii stăpânii răsplata vredniciei sale.

—„Nu, nu, nu, nu... fugi, să nu-l tăiaţi pe ăsta!.."

— „Aşa a spus cucoana mare".

—„Nu vreau... Să nu cumva să-l tăiaţi, că mă fac foc."

—„Lasă, maică, să-l taie."

— „Te rog bunicuţă, să nu-l taie".

— „Naţi-o bună!... Trebue să mâncăm, fii cuminte".

—„Să taie altul."

—„Asta sau altul..."

„Altul, pe ăsta nu vreau să-l taie."

„Da nu e tot una, copilă, hăi?.."

—„Asta e Cyrano."

—„De, oameni buni..."

—„Da mata nu vezi bunicuţă cât îi de frumuşel, alb de tot, cu penaj şi cravată roşie, par'că e un prinţişor... Uite cum i se bate pieptul... Sălăcuţul de el!.. Nu te teme, prostule, că nu lasă mama să te tae pe tine."

—„Doam...!" face bătrâna râzând îndrăgostită, scuipând de deochiu, închinându-se fericită, în adoraţiune ca'n faţa icoanei.

—„Staţi, c'am prins altul!" spune venind grabnic un ţigănuş râzând, cu figura luminată de albeaţa dinţilor, ce străjuesc o gură de sânge. „Să-l tăiem?..."

—„Vai, ce frumuşel e!... Să nu-l taie, te rrrog din suflet bunicuţă, dacă mă iubeşti, să nu-l taie... să caute unul mai urît..."

—„Nu se poate s'au şi culcat. Cine să alerge, cine, să umble să-i caute noaptea prin pomi?!.. Nici n'are când să-l mai frigă...'

—„Să-l frigă?!.." exclamă duduia frântă de durere, nespus de frumoasă, cutremurându-se de groază. „Nu vreau să-l frigă, mata nu vezi cât e de moţat..."

— „Asta-i acu..."

—„Şi'nciorecat."

—„Da taci, dudule..."

—„Şi roş ca un cardinal."

—„Nu-i duduie, nu te teme..." zice apropiindu-se familiară, bucătăreasa, o ţigancă, ce îmbătrânise la curte.

—„Ce să fie?"

—„Aşa cum i-ai zis mata."

—„Cum mamă, Anică?."

—„Catrinal, eu ştiu... Pi sămne clapon..."

—„Ha, ha, ha!.. Ai auzit bunicuţă?... Vai, ce-a spus!.. Ha, ha, ha!.."

—„Oi hi spus, dacă-s proastă... Ia o biată babă, care ţe-a ţinut în braţe... Şi unde m'apucai de gât, şi mă strângeai, şi mă sărutai!.. Să nu te hi luat cineva dela mine, că era comedie... Na! na!.. unde făceai cu mânuţele... Da acu ai uitat pe baba, n'am fumat de trei zile..."

—„N'ai tutun?"

—„N'are baba... Dă fuga Gligore, de prinde altu mamă... Foiţă mai am o bucăţică, din hârtia care mi-ai dat-o dela pălăria matale... Că tare bună o mai fost..."

—„Ia sfârşiţi mă rog, că s'a făcut noapte... Lasă-mă, nu mai stârni puii... Spune repede şi isprăveşte, pe care vrei să-l taie, pe cel alb sau pe cel roş?"

—„Pe amândoi," decide duduia, lăsând pasărea scuturându-se de pene, eşind roşie, grăbită înaintea unui tânăr oacheş, ce se ivea călare. „Rămâi la masă, nu?"

Din actualităţile rimate ale lui Nemţeanu

Sport

Lui H. Fischer-Galaţi,
în amintirea „Gândacului".

Stopînd, maşina dâdâe, se sbate.
Şepci, ochelari, mantale, blîni bizare:
pornim — figuri desprinse din coşmare —
urlînd, din sbor, sirene desfrînate.

Cu nepăsarea grindinii ce-abate
un rod crescut de om, pămînt şi soare,
strivim, fără fior de remuşcare,
sub roţi, mereu tot altă vietate.

Copii murdari, prin sate-apar la porţi;
femei, ce-şi şterg grăbite mîna 'n şorţ;
pînă să-şi scoată vasta pălărie,

rămîne-o poştă'n urmă-un biet vătaf, —
dar noi sburăm spre zarea sîngerie,
lăsînd tot ce-am văzut în nori de praf.

B. Nemţeanu

C.-Lung. 1918

Nu te-ai priceput!

(Ilustraţie de NINA BYCK-WEPPER)

Nu te-ai priceput!
Am fost rea şi n'aş fi vrut
Să te las, ca altă fată
Să mă strângi tu sărutată?
Dar m'ai întrebat vr'odată!?
Mă 'nvingea să te sărut
Eu pe tine! Pe 'ntrecut
Chip cătam cu viclenie

Să te fac să 'ntrebi şi mie
Mi-a fost luni întregi mânie,
Că tu nu te-ai priceput.

Nu te-ai priceput!
Zici, că de m'ai fi cerut
Mamei tale noră 'n casă
N'aşi fi vrut să merg? E lasă!

Că de-o fată cui îi pasă
Nu se ia după părut!
De 'ntrebai, ai fi văzut!
Tu să fi 'nceput iubitul
Că-i făceam eu isprăvitul —
Tu cu pâinea şi cuţitul
Mori flămând, nepriceput

G. Coşbuc

Poezia Chineză

de H. Sanielevici

China are şi o foarte gingaşă poezie populară, care vorbeşte mai mult despre femei şi e cântată şi chiar compusă de către dânsele. Iată, de pildă, povestea mişcătoare a nefericitei *Lan-ci:* deşi-i harnică la ţesut, soacra o tratează rău, ba sileşte chiar pe fiul ei s'o repudieze. Cei doi soţi îşi jură, însă, credinţă, şi după ce se'ntoarce în casa părintească, *Lan-ci* refuză cererea în căsătorie a unui funcţionar înalt. Dar fratele ei mai mare o constrânge să cedeze. Aflând de trădarea soţiei, bărbatul vine să-i facă imputări. Dânsa-i spune cu tristeţe, că a fost silită de părinţi şi fraţi, dar că jos, la isvoarele galbene, vor fi iarăşi împreună; şi'n ajunul căsătoriei se aruncă în iaz. Primind această veste soţul, se spânzură de mâhnire. Sânt îngropaţi împreună şi arborii sădiţi pe mormintele lor. îşi împletesc ramurile, ca trandafirii de pe mormântul lui Tristan şi al Isoldei; raţe mandarine, simbolul credinţei conjugale, îşi fac cuiburile pe aceşti arbori.

Un cântec popular chinez este:

Buchetul de jasmin

Prvieşte cât de drăgălaş e acest buchet de flori!
Cules în zori de pe arbuştii udaţi de rouă,
De o mână iubită
Trimes mie şi vestind iubire!
O voi flori parfumate! Ceasuri atât de fericite!
Cea mai frumoasă floare, cea mai drăgălaşă a anului!
Ochii fiecăruia m'ar urmări cu invidie,
De te-aşi purta pe străzi —
Nu, — te leg împreună cu alte buchete
Şi numai acasă mi-am bucuria mea.

Să observe cetitorul sentimentul aristocratic... Intreaga poezie este probabil o creaţiune aristocratică, răspândită în popor.

Chinejii desconsideră drama şi romanul, cari apar de obicei anonime şi sânt la nivelul romanelor noastre de senzaţie. Ele au fost totuşi mult traduse în felurite limbi europene. Numai în Japonia aceste genuri au dobândit acelaşi caracter şi aceiaşi valoare ca în Europa.

Ceiace a însemnat pentru imperiul bizantin căderea sub turci, a fost pentru China uzurparea tronului de către o dinastie manciuriană. De atunci datează proverbiala stagnare şi amorţire chineză. Manciurienii au adus pentru aceasta şi simbolul: *coada.*

Primii împăraţi manciurieni au dat Chinei o nouă strălucire. Ei au deschis ţara, Europei. *Kang-hi* (1655—1723) s'a urcat pe tron la vârsta de opt ani. A protejat pe jezuiţi, cari i-au fabricat tunuri şi instrumente astronomice. Impăratul scria el însuşi versuri. Sub egida lui s'au redactat uriaşe opere enciclopedice: „dicţionarul imperial", cuprinzând 40 de mii de semne şi putând fi asemănat cu dicţionarul academiei franceze; două enciclopedii, dintre cari una umple 1628 de volume, o culegere de extrase din opere istorice şi filosofice şi un tesaur de sentenţe şi vorbe înnaripate.

Şi mai mare renume dobândi nepotul şi urmaşul lui, *Kien-lung* (1710—1799), care întinse imperiul, şi... scrise 34 de mii de poezii. De acum încolo toţi membrii familiei imperiale şi toţi marii demnitari vor face versuri. In timpul lui *Kien-lung* a trăit poetul *Jüante-ţai*, care s'a ocupat cu istoria, cu critica, cu filosofia — un Voltaire al Chinei — dar şi cu ştiinţa bucătăriei, supranumit fiind de europeni: *Brillat-Savarin al Chinei.* Renumele lui era aşa de mare, încât până şi din insulele Liu-Kiu veniau oameni la Nan-King (1) să-i cumpere poeziile. Intr'o drăgălaşe poemă, el ne vorbeşte de fetiţa lui, *A-liang*, care i-a murit la vârsta de 5 ani: cunoştea deja două mii de semne şi poetul citea cu dânsa poeziile erei *Tang;* cu sora ei mai mică, împărţia totul; când se fugăreau, păreau două gâşte sălbatece; dimineaţa se juca cu pensula şi cu tuşurile, iar seara tăia din hârtie rochi de păpuşă; când tatăl ei făcea ordine între cărţile şi rarităţile lui, nu era chip s'o scoţi din odaie; pupilele ei sămănau cu două puncte de lac şi fericirea îi sta scrisă pe frunte; astfel era bucuria bătrâneţii poetului, până când se ofili deodată ca o floare de Udumbara!...

Programul filosofic al lui *Jüan-ţe-ţai* se găseşte în versurile:

Văd, cum fiecare în lumea asta,
Crede într'un Buddha, într'un Dumnezeu.
Trupul slăbeşte de posturi, de chinurile ispăşirii
Şi ceafa se 'nţepeneşte de mătănii.
Dar toate astea-s închipuiri, cum am înţeles;
CINE POATE PRINDE UMBRA VANTULUI CU MANA?
Dacă într'adevăr zei ar apărea la chemarea noastră,
Le-aş cânta laude, mai tare decât toţi.

In secolul al 19-lea s'a scris mult, dar numai versuri artificiale, lipsite de originalitate. Splendoarea trecutului striveşte pe poeţii de azi... Mai cunoscuţi sînt *Ţeng-Kuo* (1811—1872), mare om de stat, şi *Li-hung-ciang*, bismarkul răsăritului şi unul din cei mai bogaţi oameni de pe pământ. Apoi, *Hung-siu-ciüan* (1812—1864), care fu şi un mare agitator şi provocă o revoluţie naţională, devenind împăratul rebelilor. Când perdu capitala sa, Nan-King, luă otravă şi ceru ca trupul lui să fie ars. Cu ajutorul armelor europene, dinastia manciureană fu restabilită.

* * *

Să încercăm acum să formulăm oarecari impresii generale despre poezia chineză, şi deci despre sufletul chinez.

Ceiace ne isbeşte în primul rând, este *rafinamentul vechii culturi*. Deja sunetul cuvintelor are în el ceva femenin. Am auzit odată la Bucureşti pe nişte băeţi de chineji, ca de 16—18 ani, cari vindeau prin curţi lampioane de hârtie, recitând versuri, c'o voce cântătoare; m'a surprins felul piţigăiat, — şi din vârful limbei, — de a pronunţa cuvintele. Nici nu-mi pot închipui că s'ar putea vorbi chinezeşte altfel, decât c'o voce subţire de femee... (Asta-mi aduce aminte de comparaţia sugestivă a bătrânului dascăl de greceşte dela seminarul Nifon, Erbiceanu: fiilor de săteni, cari ceteau din *Iliada* c'un accent greoiu, ţărănesc, le spunea: „asta-i limbă de pasere, bre, nu-i limbă de bou!"). Monosilabismul limbei chineze, filologii ne învaţă să-l considerăm, nu sa un caracter de primitivitate, ci din contră, ca unul de bătrâneţe. Şi francezii prescurtează cuvintele când zic: *tram, auto, cinema,* etc. O tendinţă de simplificare se poate urmări şi'n desvoltarea limbei engleze — şi anume, atât a cuvintelor, cât şi a sintaxei. *Nation* se citeşte *neşn; i will go,* eu vreau să merg... Cuvintele se aşează adesea unul lângă altul, fără flexiune, şi numai poziţiunea cuvântului în propoziţiune determină nuanţa şi raportul. Când ne gândim la sintetismul şi conciziunea limbei latine, în raport cu analitismul şi prolixitatea limbilor romanice, înţelegem uşor influenţa pe care-o exercită *vrâsta rasei* asupra caracterelor unei limbi. *Mai* sintetice încă sînt limbile semitice, în cari flexiunea se face *înnăuntrul* cuvântului, pe când în latineşte se face prin terminaţiuni. Iar faţă de limbile analitice moderne, în care flexiunea şi nuanţele se exprimă prin cuvinte speciale, limba chineză reprezintă *extremitatea opusă:* singură poziţiunea cuvântului în propoziţiune determină nuanţa şi raportul.

După cât ştiu, aşa prezintă lucrurile filologia. De voi fi emis cumva vreo erezie, e datoria specialiştilor să mă îndrepte.

Dar nu numai în sunetul cuvântului, în scurtimea lui şi'n construcţia frazei se traduce rafinamentul bătrâneţii culturii chineze, ci şi în *felul strâns, abstract, rezumativ al gândirii,* şi'n *forma lapidară şi tranşantă a versului, şi'n scurtimea concentrată a producţiunilor poetice.* Sfatul pe care-l dă Boileau, rafinatul critic şi stilist, — şi Buffon, — ca să elimini cât mai mult înainte de a aşterne pe hârtie, păstrând numai ceiace-l

(Continuare în pag. II-a)

absolut trebuitor *(in der Beschränkung zeigt-sich der Meister,* zice și marele Goethe), literatura chineză îl aplică până în ultimile lui consecințe. Nici lumea din afară, și nici pe cea lăuntrică, poetul chinez nu ne-o descrie amănunțit, ci ne-o sugerează numai în puține imagini, alese cu o artă savantă, lăsându-ne pe noi să împlinim restul, cu imaginația noastră. Niciodată scriitorul nu se lasă copleșit de mulțimea senzațiilor ori de complexitatea stărilor sufletești, ci *le stăpânește cu mintea, limpezindu-le și rezumându-le*. Plăcerea europeanului de a se lăsa îmbătat și legănat de armonia frazei, de patosul declamației, de curcubeul imaginilor, se pare că nu o cunoaște poetul chinez, care în tot ce cântă e *simplu, sincer și uman*. Dacă am căuta un termen de comparație în literatura europeană, ar trebui să ne gândim la un Alfred de Vigny, — dar mai simplu, mai naiv și mai omenesc. Ceiace, desigur, a surprins pe cetitor în fiecare din poeziile pe cari le-am citat, este *modernismul* ei: nici prin minte nu ne-ar fi trecut, că între simțirea și gândirea unui intelectual chinez de acum două mii de ani, și felul nostru de a simți și gândi să fie atât de mică deosebire. De câte ori nu-și va fi amintit cetitorul de Eminescu!... (Poezia chineză fiind de mult tradusă în nemțește, Eminescu a putut s'o cunoască). Și tot atît de modern, *în finețea liniei rezumative,* este și desenul chinez, de care, cum știm, pictorii din vremea noastră s'au lăsat mult influențați. Ai zice că Europa, în măsură ce îmbătrânește, se apropie de psihologia rasei chineze!... Pe la sfârșitul secolului al 18-lea, filosoful raționalist Christian Wollff din Halle, popularizând gîndirea raționalistului Confucius, fu denunțat de teologi lui Frederic Wilhelem I, regele Prusiei, care-l somă să părăsească țara până în 48 de ceasuri, sub pedeapsa de a fi spânzurat!... Cu alte cuvinte, acum o sută cincizeci de ani, filosoful chinez din secolul al șaselea î. ch. era prea înaintat!!..

* * *

Vechimea culturii orientale ne poate lămuri faptul, că 'n poezie, în religie, în morală, și poate și 'n filosofie, (în ori ce caz, în arta de a gândi și de a exprima gândirea), Europa a învățat din orient și *nu l-a întrecut;* nu ne poate explica însă acest fenomen, că în *Europa* s'a născut știința, civilizația, stăpânirea naturii și deci a întregului glob. Până acum civilizația apusană a fost mereu atribuită frigului; dar de fapt, în vestul continentului nostru nu-i frig, pe când în centrul și nordul Asiei e cumplit de frig; și totuși...

Pricina eu o găsesc în constituția specială a sistemului nervos, pe care misterioase fire îl leagă de compoziția solului, plante crescute pe anume soluri, conțin substanțe cari irită și slăbesc sistemul nervos, făcându-l neapt pentru îmbrățișarea realității în toate ale ei amănunte. *In* (ceia-ce vom numi schematic:) *belșugul de energie nervoasă*, trebuește căutată originea *perspectivei*, a *armoniei*, a *epopeii*, a *științelor exacte*, a *industriei* și a celorlalte manifestări specifice ale omului *„faustian"* (cauza admisă de Spengler: viața în pădurile de brad — este încă una din comicăriile acestui acrobat intelectual, a cărui celebritate se stinge cu aceiași nemaivăzută repeziciune cu care s'a eprins). In rafinate melodie a lumei orientale, de o parte, și în grosolana armonie a barbarilor germani, de alta, avem față 'n față, *bătrânețea unei culturi cu bază îngustă, și tinerețea unei culturi cu bază largă.*

Mai intervine însă și-un alt factor, pe lângă cel de vrâstă și de rasă: *clasa*. Cultura orientală are un carcter aristocratic; este, adică, făcută de către, și pentru o minoritate privilegiată, ea fiind în genere întemeiată pe sclavie. Prin funcțiunile sociale pe cari le 'ndeplinește — *dacă* le 'ndeplinește, — prin diletantismul său, prin rafinarea sistemului nervos, prin lipsa de contact cu *amănuntele* activității omenești, prin excesul vieții de societate asupra celei petrecute în mijlocul naturei (vorbesc mai ales de nobilul de curte), *aristrocatul iubește generalitățile, abstracțiunile și rezumatele, și urăște detaliile, complexitatea și aplicările practice. Și cultura aristocratică este o clădire înaltă pe temelie îngustă. Intre aceste trei noțiuni: bătrânețe, orient și aristocrație, există raporturi.* Raționalismul, concisiunea, vergul lapidar și tranșant; predominarea judecății asupra senzației și a sentimentului, a melodiei asupra armoniei, a liniei rafinate și armonioase, asupra culorii — nu disting ele și cultura aristrocatică franceză?... (Că această cultură a fost făcută *pentru* aristocrați, de către burghezi selectați de aristrocație se știe).

Dacă ne 'ntrebăm acuma, de ce, spre pildă, la popoarele germanice sclavia n'a format niciodată temelia organizării sociale, răspunsul este, cred, acesta: în climele nordice, — reci și mai ales umede, — diferența dintre ceia-ce produce și ceia-ce consumă omul, era prea mică.

Se pare că nicăieri ca în China, țară imensă, în mod natural apărată și așezată în afară de calea migrațiunilor și a comerțului universal, o clasă privilegiată nu s'a menținut în cursul unui atît de lung șir de secole... *De aceia găsim aici clădirea culturală cea mai înnaltă, cu baza cea mai îngustă.*

Să luăm, de pildă, scrierea. Ne uităm la „literele" acelea, unele simple de tot, altele cumplit de încâlcite (să mă tai și nu le-ași putea nici desena și nici cunoaște) și ne întrebăm cu uimire, cum de-au putut crea și memora zeci de mii de semne, reprezentând fiecare o idee deosebită?!!... Scrierea asta are și avantagii: înlătură barierele dintre dialecte, dintre secole și chiar dintre națiuni: japonezul citește semnele în limba *lui*. Dar ori și cum: întreagă această mașinărie complicată nu face cît un biet alfabet!... *Scrierea chineză reprezintă perfecționarea la extrem a unui sistem...* PRIMITIV.

Ori iată de pildă, *polițeța* chineză: să prezinți pe nevastă-ta ca scroafă, iar pe nevasta prietenului s'o numești zeiță, împărăteasă, etc. Este perfecționarea la extrem a unei polițețe... primitive. Și ce este *agricultura* chineză, de cît perfecționarea pînă la cultura de seră, ori măcar pînă la grădinărie, a micei culturi?...

Ce este *industria* chineză, de cît înălțarea până la artă, a muncii manuale și a industriei casnice?...

Ce este *învățătura* chineză, de cît o erudiție scolastică, grămădită de milenii și strivind mintea?...

Și tot așa: administrația chineză, (sistem erarhic de *persoane* nu de instituții) — pe care Petre Carp a vrut să-l reîntroducă la noi sub forma guvernatorilor); pictura chineză *(linia* — cu care caută copilul să prindă realitatea, — adusă la maxima perfecțiune) grădinile chineze *(Versaille-ism* la extrem) trăsurile chineze, etc. etc. — totul poartă *pecetea aristocratică a rafinamentului* PRIMITIV.

Literatura, — floarea ori cărei societăți aristocratice, — ne uimește și dînsa prin rafinamentul ei, care a luat înnainte Europei cu mii de ani, — însă pe ce bază îngustă! Lipsește epopeia, romanul, drama — toate genurile cu temelia largă, obiectivă...

Ne surprinde și rafinarea moravurilor la poporul întreg. Amintească-și cetitorul de *Satul-Kiang* a lui *Tu-fu:* discreția și duioșia sentimentelor, darurile pe cari le aduc bătrânii celui întors acasă, cerându-i un cîntec de mângâere și amintire.. Castitatea dragostei, în poeziile populare: *Rugămintea unei fete, Buchetul de jasmin...*

Și această rafinare trebuește privită din două puncte de vedere:

Pedeoparte, *manierele* clasei stăpînitoare se răspândesc în adevăr cu timpul până 'n straturile cele mai adânci... Ce sînt costumele naționale de azi, de cît popularizarea îmbrăcămintei feodale de altă dată?... Ce este *Miorița,* de cît opera vre-unui mare poet dac — din clasa stăpânitoare — răspândită în popor?... (Vre-una din formele *păstoro-maniei,* care apare totdeauna în epocele de extremă rafinare aristocratică: în vremea lui Teocrit, Louis XV, etc). De ce basmele și poeziile populare ne vorbesc mereu de prinți și împărați?... Dacă regimul nostru agricol — feudal ar mai fi durat încă cincizeci de ani, ajungeam să vedem pe Ion al Marandei sărutînd mîna, la cârciumă, Marghioalei lui Bran... (Prin aceasta însă, viața lui reală cu nimic nu s'ar fi îmbunătățit). Obiceiul a ajuns deja la notar și la jandarm, deci nu mai are de făcut decît un pas... In Dobrogea poți vedea ori când pe femea unui tătar mizer și murdar, care doarme pe jos într'o colibă de lut, purtându-se și legănîndu-se ca o cadînă de harem...

Pe de altă parte, idealizarea vieții țărănești caracterizează toate literaturile aristocratice. Deviza frivolă a nobleței a fost întotdeauna: *il ne faut jamais approfondir les choses.* Aristocratul închide ochii cu intenție asupra tristeților traiului popular: ca să nu-și strice tihna și ca să-și înnăbușe sentimentul răspunderii.

Avem, — aproape în fața ochilor noștri, — un exemplu cu deosebire hazliu. Exact pe vremea cînd Zola descria în *La terre* viața țărănimii franceze în culorile cele mai negre, Alexandri zugrăvea în *Pasteluri* traiul plugarului romîn în culorile cele mai trandafirii, iar Grigorescu *aristocratiza* pe ciobanul român care trăește „ca fiarele codrilor"... Dacă s'ar fi potrivit slovelor negre pe hîrtie albă, sătenii francezi ar fi trebuit să vie în masă în România, „ca să trăiască între flori și să asculte murmurul apei line"... Vă 'nchipuiți fulgerătoarea decepție?!... Anume sentimente mă opresc să spun tot adevărul asupra stării țărănimii române, pe la 1880, și chiar și până în preajma răsboiului. Economiști străini au asemănat-o cu viața africană. *Mai ales în Moldova, — Vandea și Bretania română,* țara poeziei, a boerilor leneși și a pauperismului agricol; țara în care neiobagul vorbea cu boerii și trăia ca țiganii; *țară din care au pornit și vor porni, după o cunoscută lege istorică, toate mișcările reacționare...* (junimismul, poporanismul, cuzismul..) Mizeria și lenevia patriarhală au un mare *charme,* de cari cei deprinși cu dînsele se despart cu greu...

Sub dulceagăriile familiare și amoroase ale poeziei chineze, noi vedem *îngrozitoarea situație socială a femeei chineze!...* Copilul de sex femenin poate fi omorît de părinți, fata poate fi vîndută, prostituată... Iar întreg rafinamentul poeziei și culturii chineze are ca *revers de médaille* traiul nenorocit al milioanelor de *Kuli,* care-și vînd munca de rob pentru un pumn de orez — pe ani de zile înainte... Când te gândești cu ce suferinți omenești s'au plătit operele clasice ale unui *Tu-fu, Goethe, Racine, Rubens,* etc. ect., îți vine să exclămi cu Eminescu: *„Sfărmați statuia goală a Venerii antice!.."*.

Cultura chineză seamănă c'o locuință pe care te-ai sili s'o întreții timp de milenii, proptind-o, reparând-o și... perfecționând-o (?!). Reparațiile ar costa mult mai mult decât o casă nouă, și pe lîngă asta, locatarii ar trăi și primitiv... Spre pildă, closetul (mă ertați de acest exemplu într'un articol despre poezie) ar fi dat cu lac negru chinezesc, ar avea oglindă și covor, dar ce folos: *n'ar avea apă!...* Nu *perfecționări* cere o atare clădire, ci *un topor bun!...* Extrema apusă Chinei, o reprezintă America, unde lucrurile nu se fac durabile, de teamă ca ele să nu devie piedici pentru noi progrese... Și fiindcă nicăiri nu se distruge atît de mult ca 'n Statele-Unite și fiindcă nicăiri nu este mai puțin lăsată să se încuibe *buruiana tradiției,* de aceia unchiul Sam ține gheata lui țintuită pe grumazul Europei și al lumii întregi... Timp de cincizeci de ani, intelectualii lumei vechi ca slugoii de casă mare: înverșunați apărători ai tradiției, au întrebuințat cuvîntul „americănesc" ca sinonym cu „trivial". Azi, acești hidalgo fuduli, cu pantalonii rupți în... fund, dau năvală *în roiuri* în continentul cel nou, unde yankeul, naiv și bun ca un copil, îi ospătează și-i înțolește, fără a le purta ranchiună... Să-i auzi acum, în deosebi pe cei germani, cu ce respect și cu ce recunoștință vorbesc și scriu în ziare...

Dacă printr'o serie de alte pogromuri, analoage cu cel de la St. Bartelemy și cu cel în contra albigenzilor, aristocrația franceză ar fi reușit să stârpească burghezia Franței, astăzi țăranul francez ar fi încă tot „dihania neagră în două picioare" de care vorbește La Bruyère, însă Dumineca, nespălat și parfumat, în perucă pudrată (coada chineză) și 'n manșete de dantele (de-ar fi de sfoară!) ar dansa menuett....

Vai de poporul în care nu s'a putut ridrica o burghezie, ori în care cazmaua burgheză n'a fost lăsată să-și îndeplinească sfînta ei operă distrugătoare!...

* * *

Dar nici China nu rămâne ce-a fost. Folosindu-se de haosul din timpul răsboiului mondial și de sub-producțiunea de după răsboi, ea a ridicat — cu ajutorul technicianilor străini — o formidabilă industrie, cu acea iubire de măreție care caracterizează spiritul oriental. Industria aceasta — după cum văd din ziarele nemțești — luptă greu, dar va sfîrși prin a triumfa. Fertilă și bogată, dispunînd, cum se crede, de cele mai mari depozite de cărbuni din lume, China se va trezi curînd din letargie, cu acea detunătură cu care se deșteaptă și sare crocodilul din pământ, după trecerea perioadei de secetă...

H. SANIELEVICI

PLASTICA

Curentele noui în artă

Ca și literatura, arta plastică a avut legile ei de înflorire, urmate de fatalele epoci de decadență.

Arta plastică, mai ales, a corespuns liniștei și bogăției popoarelor. Mediul ambiant este hotăritor în crearea unei opere de artă și numai viața de entuziasm a cavalerilor medievali și de contemplare religioasă, a fost motiv de înălțare a artei la acele culmi ale *Renașterei italiene.*

Artistul pentru a creia trebuie stimulat și înțeles. Mecenații au avut mare rol în crearea operelor de artă, ei însăși fiind niște artiști cu sufletul care nu aveau puterea de exteriorizare; însă având cultura necesară artistică inspira pe artiști. Nu putem concepe un Leonardo da Vinci fără mecenatele cavaler Sforza sau un Michel Angelo fără de Medicis.

Artistul deci, nu este un izolat, căzut ca un bolid în mijlocul contimporanilor săi, ci este prototipul în care se oglindesc sentimentele artistice ale unei generații, ce iubește cu frenezie operile de artă.

Pe la anul 1500 Baltazar Castigliane, descriind cum trebue să fie un gentilom spune: *un cavaler pe lângă că trebue să fie abil la toate exercițiile corporale, mai trebue să sie să scrie versuri și proză și să nu nesocotească desenul și pictura.*

La egipteni erau faraoni ce și-au construit singuri mousoleul-piramidă, fiind arhitecți și sculptori.

In epoca aceasta de industrialism incontestabil că arta nu mai este la înălțimea artei trecute. Nevroza secolului în care trăim, nu mai lasă pe om să se înalțe până la culmile artei atinse de popoare în vremuri patriahale. Generațiile de astăzi, nici memoria vizuală nu o mai au ca cei vechi.

Arta pășește spre alte orizonturi, mai cerebrală prin spiritul ei de analiză.

Arta trebue să reproducă exact niște aspecte din natură, exteriorizând plastic niște impresiuni. Nu este frumos în natură, ci adevăr, căci ceeace ne încântă la o operă de artă, nu este decât interpretarea savantă a naturei: *stilizarea, sintetizarea, armonia și valorificarea culorilor, caracterul obiectului, sesizarea mișcării în momentul pregnant.*

Artistul fiind un fin analist al naturei și având o puternică viziune, redă lucruri de o nuanță subtilă științifică; îi trebue observaorului să aibă o educație făcută pentru a pricepe opera artistului. Arta este într'o vecinică prefacere ca și sufletul omenesc nemulțumit, căutător de forme noui, ca să îmbrace aceleași vechi năzuinți: precum în literatură, arta nouă s'a emancipat de la clasicism, Paul Verlaine căutând în poesie musicalitatea, iar Cézanne în pictură ritmul.

Impresionismul, al cărui șef este Henri Matesse, e caracterizat prin o fantezie vie, prin o veșnică nemulțumire, căutând forme noui prin o sinteză armonioasă, un desen de o rară savoare, disecând și analizând culorile și efectele tonurilor în natură pentru a căpăta pe pânză sugestia vie a vibrației luminei. De multe ori în beatitudinea, ce îi produce armonia de culori, impresionistul uită să construiască.

Orice școală, dacă este o manifestare sinceră, ne place; și impresionistul poate să recurgă la orice mijloace în căutarea adevărului, revoluționând technica pentru a ajunge la țintă.

Incontestabil că muți artiști nedesăvârșiți recurg la maniere excentrice pentru a impresiona publicul și acești pseudo-impresioniști compromit această școală comițând adevărate orori; opere convenționale ale unor ambițioși și lipsiți de pricepere.

Futuriștii, al căror șef este Lucien Lafongue, au o vie fantezie, destonici desenatori împingând până la bizarerie arta lor.

Școala futuristă a stabilit prin manifestul lor următoarele:

Nu este nici o diferență între arte.
Totul este materie pricepută de sens.
Pictura respiră ca și muzica.
Linia n'are nici un control; merge la infinit.
Reproducerea fotografică a unui lucru este absurdă.
Trebue redată substanța lucrurilor.
O linie poate exprima un subiect fără a avea nici o asemănare grafică cu el.
Formele să se miște în spațiu apropiindu-se între ele, complectându-se pentru a constitui armonia.
Este domeniul anarhismului îndrăznelei: numai fantezia hotărăște.
Nu frumusețe, ci plăcerea simțurilor.
Nu gust ci echilibru.
Adevărul este neclintit în spațiu.

Dacă futurismul este destul de înaintat în concepțiile sale sunt și alte școli cari merg mai departe cu concepțiile lor.

Dinamismul. Școală al cărei șef este *Bucini* caută să ne redea modelul în acțiune, diformând unele părți pentru a ne sugera impresia de mișcare.

Sincromatiștii Morgan Russel și Magdonald Wrigt americani, au stabilit felul de a concepe lumina că diferă de viziunea impresioniștilor.

Pe ei nu-i interesează culoarea obiectului. Ei zic: *Soarele prin marea cantitate de lumină ce ne trimete suscita în noi senzația de galben care este o iluzie subiectivă.*

Culoarea nu există în natură ci î nnoi și dacă am pus galben în lumină pentru echilibru armonic... complimentul galbenului în umbră, care este violetul.

Orfeismul școala lui Delanney, impresionism prin deformație și jocul de linii, ritmul ce imitează vulgarizând pe Cezanne și Pincasso.

Aceste culori „ritmice" dau picturei iluzia că tabloul se desfășoară în timp ca și muzica.

Exaltează și intensifică puterea de expresiune a picturei.

Cubismul reduce totul la *construcție* în opoziție cu impresionismul. Cubismul în sculptura statuară, care cere arhitectură este logic; e logic și în pictura decorativă mutuală unde dela mari distanțe se modelează formele.

Dacă aceste școale sunt logice în schimb *„Școala primitivistă"* este absurdă cu teintele ei bituminoase, cu care se obține vechea patină cu arhaismul superficial care imitează factura liniară, neputincioasă sinteză copilărească și grotescă a lucrărilor de artă din epocile preistorice.

I. ȘTEFANESCU

Din „Umorul britanic"

Cine e de închiriat?

Un domn venind să închirieze o locuință, întrebă pe servitoarea — o fetișcană de o frumusețe rară — care îi deschisese ușa, dacă apartamentul se închiriază împreună cu ea. Waterford, care îl reținu apoi la masă. Aceasta însă nu era

—„Nu, domnule, el se închiriază aparte", fu răspunsul.

*

Faimosul Dr. South, spiritualul caplan al regelui Carol II, vine într'o zi în vizită la vechiul lui prieten și coleg Dr. tirea de două trei feluri de mâncare în plus.

Doamna Waterford aduse prinurmare pe masă obicinuita friptură de berbec, refuzând apoi să mai facă și o altă mâncare.

D-rul Waterford, scos din răbdare, o luă la ceartă în bucătărie și în toiul discuției îi strigă:

— Ai noroc, că este un străin în casă, căci altfel ți-ași fi dat o sfântă de bătaie ca să mă pomenești!

Doctorul South, care auzi discuția din bucătărie, strigă prietenului:

—„Dragă doctore te conjur în numele vechii noastre prietenii, să nu mă consideri de astă dată ca străin."

Un savant jurist, încărcat cu cărți mari de jurisprudență întâlnește pe stradă un prieten. Acesta, arătând cu degetul către volumele de drept, îl întrebă:

— Dar bine, dragă, credeam că ai toată știința aceasta în cap?

— Intr'adevăr, răspunse savantul, dar cărțile acestea nu sunt pentru mine, ci pentru judecători.

Din „O mie și una de gândiri"

231

Sunt printre revoluționarii germani intelectuali cari, între presidenția republicei și titlul de baron, conferit de Wilhelm II reîntors pe tron ar prefera această din urmă demnitate.

232

Nu întreba prea mult! riști să ți se spună neadevăruri. Mințim ca să scăpăm de indiscreți. Minciuna e un păcat mai mic decât indiscreția care-l provoacă. Minciuna e o armă defensivă, împotriva indiscreției agresive.

233

Sunt prea puține întrebările cari nu rănesc. Nu întreba prea mult.

234

Când vrei să spui o minciună, trebuie să ai la îndămână alte 99 de minciuni, ca s'o acoperi.

235

Unii confundă energia cu brutalitatea. Nimic, însă, nu risipește mai mult energia, ca violența. Blândețea este cel mai sigur rezervoriu al energiei.

236

Respectul cuvântului dat, împlinirea datoriei, delicateța simțirei, disprețul oportunității, principiile, consecventa, sentimentul solidarității omenești n'au, în politică, nici o importanță; totul este să nu fi furat banii statului.

237

In politică, cinstea banului este-o forță. A sufletului — o slăbiciune.

238

Unii seamănă, alții culeg. Uneori fiindcă acestia din urmă nu fac decât să pândească și să fure rodul celor ce muncesc. De cele mai multe ori, însă, pentrucă cei cari au sămănat n'au destulă credință că bobul lor va rodi și nici răbdarea să aștepte secerișul.

239

De ce batjocoresc săracii tocmai sărăcia de altă dată a celor îmbogățiți, în loc să le batjocorească bogăția sau, mai ales, mijloacele prin cari s'au îmbogățit?

240

A citi nu înseamnă, numai decât a te cultiva.

245

In artă, curajul locului-comun e cea mai bună garanție de succes.

246

N'are preț decât ceia ce-ai citit în ultima vreme, cu ochii, sufletul și inteligența contemporană. Lecțiunile vechi au murit. Impresiile vechi sunt eronate. Recitiți!...

247

Incultura e mai puțin primejdioasă decât o lectură asiduă, care nu merge paralel cu relalitățile vieții.

Omul care citește mult, fără să trăiască (a trăi, înseamnă, mai ales, a munci) este, de cele mai multe ori, un ratat.

248

Știu că predic în pustiu, dar o fac pentru plăcerea de-ami auzi propriul glas.

249

Unii cred că dacă se sbârcă, fac mai bine treabă.

250

E bună economia de bani, dar nu strică nici cea de nervi, cheltuiți în griji și supărări pentru a banului economie.

251

Un prieten al meu foarte avar, are al șaselea simț, cu care percepe lucrurile înainte de-a le fi perceput cu vreunul din celelalte cinci: simțul cheltuelii. Când cineva aprinde un chibirt, pe-o scară întunecoasă, unii aud trozonetul lemnului, alții văd scânărarea, alții miros fosforul, cel care-a aprins chibritul poate că și-a fript degetele. Prietenul meu constată că s'a mai cheltuit ceva.

252

Nimic nu scornește mai repede imaginația noastră, decât pretextul ingratitudinei.

253

E foarte ușor să cucerești o femeie pe care n'o iubești.

254

Sunt morți pe cari îi plângem, îi dorim, dar cari ne-ar încurca grozav în treburile noastre, dac'ar învia: grozav am vrea să-i vedem iar în mormânt!

VICTOR EFTIMIU

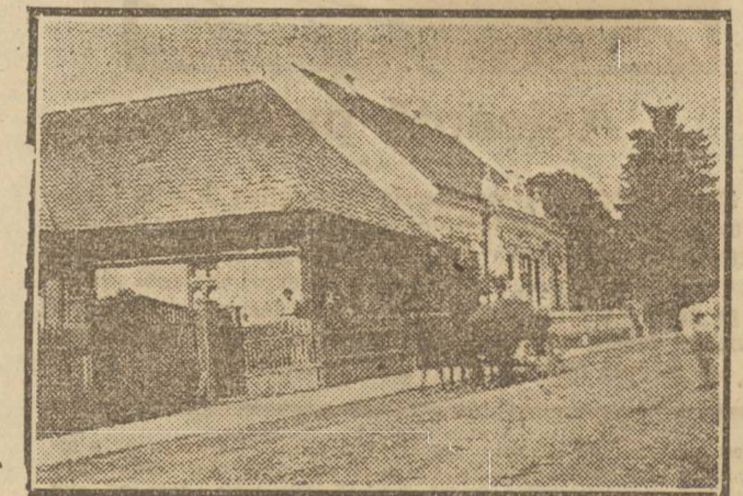
COVASNA

De la Sft. Gheorghe, orăşelul cu multe cazărmi, situat pe Olt la 30 km. nord de Braşov, se desface o linie ferată laterală care străbate prin mijloc Ţara Secuiască (judeţul Trei Scaune), mergând până la Breţcu, unde începe defileul Oituzului evocator de glorie şi jertfe. La jumătatea acestei linii secundare, la poalele Carpaţilor, e Covasna, vestita străveche staţie balneară făcătoare de minuni, (60 km. de Braşov).

Câteva trăsuri, brişti şi multe căruţe încăpătoare, cu leagăn pe arcuri, aşteaptă la gară vizitatorii. Femei urâte — ca toate Covasnencele — cu largă pălărie de paie peste tulpanul negru, îţi oferă, după un „ionopot" (Bună ziua) amabil, casă cu chirie şi adresa „celui mai bun doctor" (ungur).

Un drum, generos prăfuit, de 2 km, foarte drept, strejuit pe stânga de meri văduviţi de poame iar pe dreapta de stâlpii de telegraf ce rânjesc prietenos cu dinţii lor de porţelan, duce de la gară spre mijlocul satului. Drumul, după ce lasă lângă calea ferată un imens depozit de cherestea, străbate nesfârşite lanuri de cartofi, de tot soiul de cereale şi vederea coprinde toată câmpia secuiască presărată cu sate, încercuită departe la orizont de munţi albaştri al căror lanţ se încheie parcă la spatele Covasnei, înnălţându-şi aci spinarea gheboasă, suprapunându-şi pădurile de brad, urcând spre vechea graniţă. Şi mai sus, pierdut în brumă, muşcă norii câte un dinte pietros: Omul, Caraimanul, Penteleul, Giurgiul.

Privirea ţi-e atrasă din nou spre câmp de un straniu bălăngănit de clopote: copii, cu talăngi şi beţe în mână se silesc să sperie vrăbiile sosite în stoluri să ajute la culesul grâului de toamnă... Copiii îşi întrerup ocupaţia ca să te salute cu un „ionupot" de bun sosit şi cu acelaş „eu nu pot" te întâmpină fiecare ţăran, fiecare drumeţ, aşa că Românul din vechiul regat nici n'a făcut jumătatea drumului de la gară spre Covasna şi a şi învăţat cum se zice „bună ziua" pe ungureşte. Cum e din fire politicos şi glumeţ, răspunde şi el grav la fiecare *„eu nu pot"*, unguresc printr'un vesel *„ba eu pot"* românesc.

COVASNA: Stradă Gărei, strada principală.

De la distanţă, din Covasna ascunsă în grădini, vezi doar, drept la capătul drumului, marea clopotniţă pătrată a bisericei calvine; mai spre stânga clopotniţa rotunjită şi tăiată de multe ferestre mărunte a bisericei catolice şi departe în munţi, clopotniţa mică, ascuţită a bisericii ortodoxe din Voineşti satul curat românesc legat de Covasna secuiască şi formând ambele un lanţ neîntrerupt de case şi grădini întinse pe aproape 6 km.

Temeiul Covasnei este între clădirea masivă a bisericei calvine din 1813, între cele 13 case ale Străzei Gărei şi între larga piaţă „Regele Ferdinand", pustie toată săptămâna în afară de Sâmbăta, când e târg, înconjurată cu prăvălii şi la care ajungi trecând un pod şubred de scânduri aruncat peste apa Covasnei.

In fundul pieţei e *„Baia Dracului"*; un rând de cabine văpsite albastru, împrejmuind un basin pătrat cu o apă verzuie. Numele băei vine de acolo — spun localnicii — că acidul carbonic s'a degajat cu atâta putere într'un rând aci încât a aruncat în aer întreg stabilimentul vechiu al băilor, a inundat piaţa şi a trebuit să se arunce sute de care cu pietriş până să se potolească izvorul şi să nu mai svârle noroiu. De atunci se vede că şi-au făcut loc de scurgere gazele la vre-o 30 metri mai sus, la *„Băile feruginoase sulfuroase calde şi reci renovate de Edmund Shafthül"*, căci clocoteşte apa noroioasă din cele două basine de scaldă, de mii de băşici de acid carbonic ce se sparg la suprafaţa apei împrejmuite de cabine. Mai la deal, cu vre-o 20 metri, e *„Sursa Elvira Shafthüll"* unde e principalul stabiliment de băi calde din Covasna, cu 26 cabine, simple şi duble, cu un escelent şi curat restaurant românesc, grădină frumoasă, lumină electrică. Peste drum, tot în Strada Băilor, este un al treilea stabiliment, cu 10 cabine, pentru *„Băi calde feruginoase, sulfuroase, carbonice"*, şi, adauga, reclama *„iodice"*, deşi nici urmă de iod nu arată analiza oficială. Şi s'ar mai putea deschide multe alte stabilimente de băi vindecătoare de reumatism, anemie şi boli de inimă căci apă dulce la Covasna nu este, fiecare puţ e cu borviz feruginos ori sulfuros, orice pivniţă degajează acid carbonic şi pe tot cursul apei vezi ţâşnind, cu violenţă degajare de acid carbonic, izvoare de borviz limpede, rece, pişcând puternic limba.

Paralel cu apa Covasnei păzită de sălcii pesimiste, alte ape curg grăbite între scocuri. După ce au pus în mişcare nenumărate mori şi ferăstraie hoinăresc prin sat, se strecoară sub podeţe, se preling cu sursur vesel pe lângă case, slujesc de scăldat gâştelor şi raţelor nenumărate, se turbură ici-colo de clăbucii de săpun al spălătoreselor ce bat rufele cu un maiu atât de straşnic de ţi se face milă şi de rufe şi de năduşeala gospodinelor. Apoi apa, repede din nou limpede, se duce să alimenteze alte mori şi gatere ori să serve de surogat de ploaie pe timp secetos, udând grădinile de zarzavat cu borviz.

Locul unde'şi petrec mai tot timpul vilegiaturiştii este evident *„PROMENADA"*: două alee umbrite de castani, înşirate dealungul apei între Piaţa Regele Ferdinand şi Biserică. Aci cântă, până târziu seara, ţigani unguri specialişti în a transforma valsurile şi mai ales romanţele în cântece de mort; dar ascultă cu interes strania şi pasionata încălecare de sunete miorlăitoare, dominată de ţambalul unguresc şi de o clarinetă răguşită. Taraful cântă cocoţat într'un pavilion cu tavanul atât de jos încât, pentru ca şeful orchestrei să poată sta în picioare şi trage din arcuş, s'a tăiat deasupra capului capelmaistrului o gaură în tavan.

Aci, în parc, în fund se joacă tenis, pe bănci citesc gazetele reumaticii, croşetează ori brodează mamele, îşi arată toaletele cele ce nu vor să îmbătrânească, pe apă înnoată gâştele, pe alee flirtează fetele de măritat, se aleargă ţipân dcopii cu cercuri şi mingi. Duminecă promenada e acaparată de localnici de ambele sexe şi ai jura Cişmigiul în zilele când îl iau în stăpânire servitoarele.

In afară de vre-o trei case: Şcoala de stat, cu limba de predare ungară, Cassa de păstrare şi o casă particulară pe piaţă, toate cele 1326 case ale celor 541 locuitori din Covasna*) sunt fără etaj, de bârne de stejar tencuite, acoperite cu şindrilă, ţiglă sau eternit. O stea sau mai rar o cruce pe acoperiş arată confesiunea proprietarului. Toate casele au prispă şi pridvor ca locuinţele ţăranilor noştri, dar cât de bogată e gospodăria acestor ţărani secui cu străvechi privilegii! Toate casele sunt îngropate în verdeaţă şi flori din cele mai frumoase: dalii de toate nuanţele, maci învolţi, ghiara pisicei, nemţişori şi toate neamurile de flori mirositoare. N'am văzut în tot regatul localitate unde florile să fie mai numeroase, mai frumos îngriijte de oameni cari toată ziua şi-o petrec totuşi la munca grea a câmpului.

Casele au numere ca la oraş numai că numerile soţ sau fărdă se înşiră la întâmplare şi pe o stradă numerotaţia începe de la centru spre periferie, într'alta invers; No. 15 este peste drum de No. 21 şi aşa mai departe.

Pavaj, cu toate pietrele din albia râului, nu există, aşa că praful pe străzile principale e de cea mai catifelată calitate cu atât mai mult cu cât în Covasna noroiul se usucă cu o repeziciune uimitoare, ori cât ar ploua.

Cu toate veniturile mari ale Covasnei, cu toată taxa de cură de 100 lei de persoană, drumurile sunt mizerabile, nu e nici un mijloc de transport la sursele mai depărtate, nici o tăbliţă indicatoare a drumului spre surse sau locuri de excursii, nici o bancă aiurea decât la Promenadă — (26 bănci socotind şi pe cele sparte) — nici o măsură de apărare în contra jafului birjarilor, birtaşilor, farmacistului şi doctorilor localnici, şi mai ales locuitorilor cari de la 40 lei pe zi odaia acum un an cer astăzi 120. Poate de aceea numărul vizitatorilor a scăzut de la 601 familii în 1922 la 110 familii anul acesta.

Cu toată mulţimea de ape curgând nestâmpărate prin Covasna, satul n'are electricitate. In toată Covasna sunt doar 3 lămpi Washington cari nu se aprind însă când e lună şi nici când e vânt ori ploaie mare, aşa încât, atunci când la „CASINO" din faţa Promenadei este vre-o „Petrecere de dans la care Onor. Public se invită" ori o „Lucrare cu muzică" — cum grăiesc afişele d-lui I. Silberstein „Institutul de arte grafice şi literare Patria" — sau când „Societatea ungurească de cântare" din Sft. Gheorghe dă câte un concert patriotic la Covasna ori când vine o trupă ungurească din Cluj, atunci, caşi Diogene, îşi caută omul, după golirea butoaielor cu bere, domiciliul cu felinar propriu adus de a casă.

Caracteristic este că la Covasna toate reprezentaţiile sunt gratuite pe afiş; se primesc însă „donaţiuni (35 lei locul 1 etc) şi cu chipul acesta se frustează în mod inteligent fiscul de taxele prea mari impuse pe spectacolele săteşti.

Româneşte, dintre localnici vorbesc doar câţiva negustori, câte un chelner, câteva foste servitoare prin regat. La Poştă, primărie, percepţie, funcţionarii încep — cu dicţionarul pe masă — să îndruge româneşte.

Dovada că totuşi Covasna face parte din România Mare o face întâi răsbotezarea străzilor. Ici colo vechea denumire a rămas pe câte o tăbliţă şi astfel afli că Str. Rakoczi a devenit Str. Regele Carol; Str. Hunyady: Str. Principele Carol; Str. Petofy: Str. Eminescu; Str. Bathory: Str. N. Iorga şi foarte îngusta stradă Alsoprund: Str. General Moşoiu.

In al doilea rând magazinele toate au firma scrisă şi româneşte şi ungureşte. Cele mai multe magazine sânt „negustorii mixte" şi vând: articole de mode, „porţelane şi marfe băcăniale", spirtoase „în mo dlimitat" sau „nelimitat", cosciuge, bomboane etc. etc. Unul din principalele magazine este a lui „Szekely şi Fiul, Negustorie mixtă şi Institut de funebre". Un capac de cosciug argintat precizează specialitatea „institutului". Şi fiindcă concurenţa e mare chiar la Covasna, alături este magazinul „Kulhavy", comerciant de mărfuri de modă pentru dame, domni şi întreprinzători de înmormântări" şi alături iarăşi este un al treilea „institut" şi „depozit de coşciuge" cu un capac de cosciug de şi mai frumoase dimensiuni la vitrină. O plăcere!

Dar mai presus de toate autoritatea guvernului central e dureros simţită prin prea deasa primenire a pretorilor şi notarilor, după oscilaţiunile simpatiilor politice a tot corupătoare. Şi la Covasna s'a făcut evident greşala a se înlocui gospodari experimentaţi şi cinstiţi dar prea bătrâni pentru a învăţa repede româneşte prin secături politice cari ne fac ţara de ruşine când de pildă trebuie să fie destituiţi pentru furt.

Câini sunt în Covasna, se aud noaptea dar nu se văd nici ziua pentru că ivindu-se un caz de turbare în judeţ, bieţii căţei au fost puşi la carantină: 90 de zile trebuie să fie ţinuţi în lanţ. Şi dovadă că avem de furcă până să se romanizeze Secuii este că ordonanţa — minune — se respectă!

Un loc de întâlnire al vilegiaturiştilor este la *„Mofetă"* adică la băile uscate de acid carbonic, recomandate cardiacilor, reumaticilor şi neurastenicilor. In Str. Eminescu 5, în fundul grădinei, e un fost grajd, unde vitele mureau fără să se poată şti de ce. Când s'a constatat moartea prin asfixie, s'a adâncit grajdul şi s'a transformat în Băi uscate de acid carbonic.

Prima vizită la „mofetă" este impresionantă. Când deschizi uşa magherniţei fără geamuri, îţi apare, în penumbră, un afiş scris cu litere mari pe hârtie albă grăind româneşte astfel: „Atenţiune!! Nu aplecaţi capul în jos fiind pericol. Proprietarul". Atunci, cuprins de emoţiune, ţinând nasul în sus, te împiedeci de o scară. Te ţii de rampă, cobori încet 5 trepte şi eşti într'un fel de pivniţă cu bănci de jur împrejurul peretelui, cu o balustradă la mijloc. Stând în picioare, rezemat de bara de lemn, simţi cum gazele de acid carbonic pătrund prin haine, prin pori. Escitând terminaţiunile nervilor din piele, acidul produce în corp o căldură specială ce biciueşte circulaţia sângelui. Cum i-e dat Românului să se obişnuiască cu toate, şi cum e silit de prescripţia medicului să stea cel puţin un sfert de oră aci, îşi caută distracţie. Distracţia consistă să aprinzi un chibrit şi să-l cobori încet spre fund până dă de gaze şi se stinge, cam la înălţimea pieptului, iar pe vreme noroasă chiar la înălţimea gâtului. Altă ocupaţie distractivă este să prinzi muşte afară şi sunt berechet la Covasna — şi să sileşti sărmana obrasnică insectă să facă baie gratuită de acid carbonic. De o ţii la înălţimea pieptului, musca nu mai sboară ci se târăşte obosită pe palma întinsă, de cobori mâna mai jos, moare. Nici puricii nu rezistă la puterea asfixiantă a acidului carbonic şi de aceea n'ai nevoe la Covasna de zacherlină: te duci la mofetă! Păcat numai că nu e mofeta ceva mai spaţioasă ca să poţi duce acolo şi paturile hotelurilor din Covasna.

De mirare că nu s'a găsit încă domnişoară sentimentală care să caute să se vindece radical la mofetă de vre-o boală de inimă căpătată în parc la Covasna. Să sperăm însă că atunci când statul îşi va da seama de ce comoară pentru fisc şi sănătatea oamenilor este Covasna, cât de superioare sunt apele ei faţă de atâtea localităţi balneare vestite din apus, se va îngriji de înfrumuseţarea şi modernizarea ei, instalând căişori, bulă, şi atunci „Institutele de funebre" din Covasna se vor înmulţi.

Multor bolnavi de stomac, constipaţie cronică, limfatism, boli de femei, li se recomandă de doctori apa din sursa laxativă *„Arpad"*. Când n'a plouat, drumul spre singura sursă ce şi-a păstrat numele simbolic este, cu tot praful, din cele mai plăcute. Din Piaţa Ferdinand o iei pe Str. Carol urcând lin pe stânga unui pârâiaş sglobiu. După ce treci prin faţa celor 91 case ale străzei înguste, cu gâuri multe dar continuu umbrită, ajungi după 20 minute de mers încet la o poiană. Casa din dreapta drumului e sursa Arpad cu 8 cabine de băi calde, al cărui păzitor filoromân a scris pe uşa de intrare *„Szetrejaske Mare Romanie"*. Poziţiunea sursei e din cele mai pitoreşti: vederea se întinde spre nord dincolo de sat peste toată câmpia secuiască iar spre sud peste pădurile de brad ce urcă muntele de odată brusc la 920 metri, apoi la 1320 şi tot aşa până la Penteleu, la 1775 metri.

Pentru boli de ficat, rinichi, splină se recomandă sursa *Horgas* într'o poziţiune poate mai frumoasă ca Arpad. Dar cum sursa e dincolo de Voineşti, la un ceas pe jos de centrul Covasnei, deşi un tren forestier trece la fiecare ceas prin faţa sursei, pentru că d. prefect, a interzis vizitatorilor excursiile cu acest tren, apa de Horgas, dacă nu eşti dispus să dai 100 lei unei trăsuri, nu o poţi bea decât în sticle cumpărate scump la restaurante sau farmacie.

Dintre clădirile Covasnei trei au interes să le cunoască vizitatorii: primăria, jandarmeria, poşta.

Primăria, peste drum de biserica reformată, la începutul Str. Băilor, e cea mai urâtă coşcioabă din tot târgul. Eşti obligat însă, sub pedeapsă de amendă, să vii aci în termen de trei zile să declari unui funcţionar ungur nu numai numele, profesiunea, domiciliul dar şi religia, numele nevestei, anul ei de naştere, ziua efectuărei cununiei, numele socrilor etc. La terminarea înnăduşitorului interogatoriu dai 100 lei, taxă de cură. Cum funcţionarul nu ştie româneşte nu te poate lămuri ce capeţi în schimbul taxei. Aceleaşi date genealogice trebue să le repeţi — iarăşi sub ameninţare de „Straff" — şi la *jandarmerie*. Postul de jandarmi, la spatele „Băei Dracului" e într'o a doua clădire urâtă cu acoperişul de ţiglă spart în două locuri ca să se poată înfige pe casă un steag spălăcit şi sdrenţuit. De la distanţă recunoşti jandarmeria după un steguleţ de tinichea pus în vârful unui brad înnalt. Aci, la jandarmerie, eşti scutit de vre-o nouă taxă, dar ameninţarea cu amendă făcută unor anumiţi vizitatori mai timizi, miroase a bacşiş.

Cea mai simpatizată clădire e *poşta*, situată în curtea „Hotelului Transilvania" lângă primărie. O româncă amabilă te face să uiţi vocea ascuţită a doamnei diriginte care în 7 ani n'a putut învăţa încă o vorbă românească cum nici tinerele ei ajutătoare unguroaice. Poate de aceea serviciul lasă atâta de dorit cu toate că ţi se cere o taxă suplimentară dacă întâmplător ţi se aduce de o factoriţă unguroaică scrisorile la domiciliu. Spre poştă te mai poţi orienta după sârmele de telefon, urmărindu-le cum se adună tot mai numeroase pe stâlpi până se lasă stol pe un acoperiş de casă. Acolo e poşta.

Biserica reformată calvină e şi ea simpatizată de vizitatori pentru că are pe turla ei pătrată un quadruplu orologiu bătând sferturile de ceas. E interesantă şi pentru vechimea ei. Ridicată în veacul al XVII-lea, a fost reclădită de femeile din Covasna la 1813 „pe vremea împăratului Francisc când era răsboiul cu Napoleon I. Şi lipsa atunci era foarte mare căci o baniţă de grâu costa 80 guldeni", spune pisania în limba ungară. Odlăjdii vechi, slujind celui mai simplu cult creştinesc, se pot vedea în cancelaria preotului. Calvinii, 4000 la număr, mai au şi o a doua biserică de lemn de o stranie construcţie în spre Voineşti.

Biserica Secuilor catolici, — vre-o 500 la număr, e mare, de construcţia recentă. In jurul ei este *cimitirul* unde odihnesc frăţeşte la o laltă calvinii, catolici şi evrei. Interesant este că de oarece preoţii calvin şi catolic deservesc mai multe sate şi nu slujesc în Covasna decât din trei în trei Dumineci, se întâmplă ca la înmormântarea unui catolic să slujească une-ori preotul calvin — invers mai rar — şi tot preotul calvin duce la ultimul lăcaş de odihnă pe acei din cei cam 100 evrei din Covasna — majoritatea funcţionari la Societatea forestieră — cari nu sânt îngropaţi la cimitirul lor din Boroşneul Mare.

Cei 1200 români îşi au cimitirul lor la Voineşti.

La *Voineşti* poţi merge sau pe şoseaua judeţeană mult prăfuită ce formează strada mărginind spre nord Covasna, sau pe jos, prin „Livada Elisabetei", care începe la spatele „Băei Dracului". Drumul merge pe apa Covasnei în sus, prin zăvoiu, sub umbră, de anini, având munţii mereu în faţă. Treci două podeţe înguste dai în Str. N. Iorga. După crucea ortodoxă de pe coperişul caselor şi portul bărbaţilor, vezi că eşti printre români, în Voineştii lipiţi de Covasna formând un tot.

Catedrala catolică şi cimitirul comun.

Şi la Voineşti e un stabiliment de băi; analiza apelor arată însă că sunt mai slabe în acid carbonic ca cele din Covasna. Casele la Voineşti sunt mai mici, gospodăria mai săracă, florile mai puţine, pentru că pe aceste locuri cedate cu mari privilegii Secuilor, cu obligaţiunea de a păzi graniţa de năvălirile Cumanilor, Tătarilor, Românii, lipsiţi de pământ, îşi petreceau viaţa mai mult în munţi cu oieritul, apoi cu lucratul lemnelor prin păduri ori la fabrica de la *Comando*, în creerul munţilor. Dar nu e casă unde să nu lucreze la poartă sculptată românce le, torcând lână, pregătind urzeala stofelor, glumind între ele şi bucuroase de vorbă cu cei de graiu românesc.

Alături de *şcoala primară*, foarte curată, cu 4 învăţători, frecuentată toamna de 170 copii — pe cari însă nu-i mai poţi ţine în sat de îndată ce pleacă bacii cu oile la munte — e o *grădină de copii* şi mai la deal *Şcoala Medie* recent inaugurată, apoi urmează bisericuţa *Sft. Niculae* din 1794, cum arată pisania văpsită, aproape ştearsă. Păcat însă că preotul — un om tânăr — slujeşte fără antiriu, cu un patrafir vechiu aruncat peste jachetă. Nu impune şi trebuie să impunem! Păcat iarăşi că în jurul unei frumoase troiţe sculptată în stejar, ridicată pe locul altarului fostei biserici, s'au aruncat ciurciuvele putrezite, moloz şi gunoaaie; iar lipsa de îngrijire a ţintirimului te indispune dureros. Cor la biserică nu este, bibliotecă nu este. Ungurii au una foarte frumoasă.

O supraveghere mai deasă s'ar impune pentru ca preotul, învăţătorii să nu se mai certe, să înţeleagă marea lor misiune şi parcă ai dori de prefect în această secuime un satrap fastuos, patriot, harnic şi cinstit. O fi bună democraţia dar un primar ca cel din Covasna care până ieri cumula slujba de primar cu cea de chelner primitor de bacşişuri şi căruia îi strigai „Domnule primar, un şniţel fără papricaş mai iute!" nu impune.

Toată atenţiunea Românilor ar trebui îndreptată spre *sursa Horgas* de la capătul Voineştilor. Valoarea curativă a acestei ape e neîntrecută rivalizând cu Vichy. De aceea ar trebui, cred, ca statul să facă toate înlesnirile pentru ca temeiul Covasnei să se mute în partea românească a marei comune, la Voineştii încercuiţi de munţi, feriţi de curente, legaţi de gară prin trenul forestier ce urcă la Comando. Apoi Voineştii sunt un centru minunat de excursii căci Covasna e chiar la mijlocul largului arc de cerc ce'l fac Carpaţii împrejmuind colţul sudostic al Transilvaniei. Covasna e deci la egală distanţă de Vălenii-Buzeu-Râmnicu Sărat,-Focşani-Mărăşeşti-Adjud, şi excursii se pot face pe munţii Buzeului, Vrancei, Breţcani şi pe minunatele văi ce sapă Carpaţii spălând vechea graniţă. Cum însă „Societatea Carpatină" n'a călcat încă pe aceste locuri, numai ciobanii din Voineşti îţi pot fi călăuză prin toate cărările tăinuite ale Carpaţilor.

Dar chiar reumaticii pot face minunate ascensiuni cu trenul forestier al societăţei „Ardeleanca". După ce cu un funicular urci abrupt la 600 metri, trenuri forestiere te duc la *Comando*, la 1010 metri, pe un mare platou ce ar putea servi de sanatoriu. Aci e cea mai mare fabrică de cherestea din Carpaţi şi în jurul castelului baronului Groedel, principalul acţionar al societăţei „româneşti", s'a clădit un sat întreg pentru funcţionarii şi miile de lucrători ai fabricei.

Iar de la Comando, trenul străbate toate pădurile din jurul Penteleului, de ambele părţi ale vechei graniţe, prin cele mai sălbatice locuri de munţi cu cele mai dumnezeeşti privelişti, de unde cobori la vale, fără maşină, pe vagonetele lunecând la vale până în Covasna.

Cu bunăvoinţă şi muncă Covasna-Voineşti ar lua în câţi-va ani o importanţă nebănuită cu singura condiţie ca localnicilor să le asiguri legalitatea iar în posturile de prefect, pretor, preot, învăţători, să numeşti cele mai cinstite şi mai harnice elemente româneşti *indiferent de partide politice*, Atunci pentru aceşti pioneri ai românismului, fiecare *„eu nu pot"* unguresc ar deveni îndemn de patriotism, şi răspunsul glumeţ al românului *„ba eu pot"* ar deveni un angajament de muncă şi cinste până ce şi ultimul secui va fi învăţat ce însemnează *„ziua bună"* românească.

H. STAHL

*) Statistica din 1913.

Furtuna

dè H. Bonciu

Un bubuit
înăbuşit
Şi negri nori vesteşte furtună.
Ciobanul turma şi-o adună,
Când un zig-zag
trăsneşte-un fag.

Un vânt năprasnic trece'n geamăt.
El sapă gropi,
îndoaie plopi,
Şi frunze răscolite 'n freamăt,
De atât pământ,
cad la pământ

Cu o imensă prăvălire,
Un tunet nou,
redă ecou
Rostogolit,
tot mai slăbit
In tainica nemărginire.

In scârţâit
necontenit
Crucea de lemn,
al morţii semn,
Se-apleacă 'n câmp, dulăii latră,
In ploaia repede cu piatră.

Se sparge-un nor şi-o rază sură,
Alunecă pe arătură
Şi'ncinge-apoi
cioban şi oi,
Curmând lătrat,
înspăimântat.

H. Bonciu

Ploconul

Feciorul lui Nenea Tache Vameşul

S'a dus chir Alexis? s'a prăbuşit şi acaretu! Nimeni nu 'i-a mai întors olanul, nimeni n'a mai bătut un ţăruş la ulucă, nimeni n'a mai smuls o bălărie. Casa cădea. In paente huruiau nevăstuici, în pod cloceau cucuvele. Puţul secase. Zarzărul se posmongise, cerşind îndurarea soarelui, adormit în turla Sloboziei. Cimitir.

Măturelele sălbatice, lăcrămau în cupele siminichiei. Reţina poleia cu plânsul ei untos, boabele inibaharului. In fundul cişmelei, o broască ţestoasă, torcea schincetul pustiului. Calcanul Covăcioaichii, căptuşit cu arama măcişului, închidea intrările prăpăstiei. Porumbele şi mierea ursului, străjuiau cetatea năruelii cu poamele lor de bagă, şi din cari se prelungeau, ursuze lacrimi de ceară, înproşcând troscotul gânditor, cu stropi de chihlibar. Bolta îşi aduna, **„apa viţii"**, în închieturile laţurilor coşcovite. Călţunaşii furişându-şi lacrimile, în rugina toamnei, aşeza pe buştean, rubinii amintiri. Alunul, aşternea în iarbă, plânsoarea sevei, în pete mari de lacrimi de aramă. Dinspre gutuii Stoenelor, se abătea svonul uscăciunei, îngrijorând crăiţele. Dudul, care poleise cu umbra şi parfumul ananasului, reveria meşterului Firantrac în nămiezele de odihnă, pogora din claviculele lui schiloade, tânguirea orfanului. Petuniile, cuminţi, păstra în îngândurarea lor marţială, amintirea ghemului bunichii Tarsiţa, rostogolit pe dupe peţiolele lor sidefate, ducând la infinit, desnădejdea prăbuşirii. Prunul-**brumăriu**, smuls din pământul Plevnei de unchiul Bajdechie, îşi răşchira spre soare, pecinginile scorbutului, îndulcindu-le cu lacrimile cleiului, cari încremeneau pe loc, în boabe turburi de matostat. Goange sfioase de mischet, înseila regretul năzuelii, cu zâmbetele pârguitului, păstrând în discreţia parfumului lor de grijanie, amintirea cuvioşiei sufletelor încremenite aci. Zorelele impasibile, sfredelind văzduhul cu lăncile lor de smarald, acopereau în zborul lor suspinul neamului apus. Din nalbele răstignite pe calcanul Papiniului, ca nişte stindarde focoase de iubire, se abăteau apele miezului de pepene, înbujorând bălăriile întoarse spre orchideele lor trandafirii. In freamătul lor, calm, precaut, păstrând ceva din îngândurarea unei suverane înamorată, cupele lor de foc, în cari fulgerau diadema de opal a caliciilor, se întâlneau în îmbrăţişările frânte ale singurătăţii amare.

A murit de mult mătuşa Olympiada şi pe groapa ei altată, plâng na'be neudate, înfrăţindu-şi suspinele, în inserările **„văei-plângerii"**. Porumbii îşi despletesc mătasea în soare, poleind cupelele lalelelor. Roşcovul îşi cerne tecile de os în svonul triorului neuns. Guşteri de atlas, înbuibaţi de parfumuri tari, îşi plimbă mlădierea lor regească, scriind fulgere verzi, din crin în crin. In granatele ochilor lor, căliţi de soare, se răsfrânge nostalgia ascunzişurilor. Dintr'acolo, se abate indolenţa uitărei de sine, înpovorând mlădiţa Şi întristarea se întraripează, într'un zvon de cobe, risipind zâmbetele şi reunind lacrimile. In locul lor se iveşte în bozii, văduva Linaş. Pe firida din iatacul bunichii Tarsiţa, fulgeră suliţa Sfântului Gheorghe. Candela a secat. Din nucul Sfintei-Treime, scapără luminile Rusaliilor. Linaş vine spre păragină. Cade. Firantrac a murit.

A murit şi bunica. Cine avea să mai întoarcă olanele scorojite? cine avea să mai înprospăteze pluta din candelă? Nici ţărână din oasele Tarsiţii, nici urmă de os din meşterul olar! Plouă. Sângerează apusul în amarul ploii. Plâng cerurile în-delung. Văduva Linaş a împrăştiat pe cărămida cuinii, cioburile gospodăriei înfrântă, într'o îngrămădire de scăpătăciune hidoasă.

Norii plâng în ele. Putregai neputregai, văduva Linaş tot în el are să-şi mai înghesue bătrâneţele, până or duce-o la locşorul ei, lângă Căpitanu. Dă ce să nu plouă în străchini, şi să plouă în casă— tot n'au mai văzut smalţul lor bucate, de când lumea!

Şi plouă, plouă falnic în chiupuri şi ceaoane, ploaia îndurerării. Picurile sinistrei dăşertăciuni, lovesc armonios olanul, aducând pe coş, svonul cavoului. Plouă îndelung şi amarnic, într'o învălmăşeală de stropi obosiţi, lovind ciobul şi pieptul Linaşului,

Plâng şi Rusaliile, plânge somnoros şi grunjul candelei, îngândurând bordeiul.

Şi văduva Linaş, înpietrită între pervazuri, inalţă şorţul şi îşi apleacă faţa. Plâng stropii ploii, plâng ochii Linaşului, cu lacrimile oropsirii, ca într'o desmormântare discretă. Apoi, şorţul acoperă la loc pântecul hămesit. Ochii mai înbătrâniţi ca înaintea plânsului, se întorc spre firida Sfântului Gheorghe, strivind în pleoape, lacrimi strivite de oftări. In ceaşcă, trosneşte un fir proaspăt de iască nouă. O cruce, dăşirată de atâta smerenie şi cucernicie, trece cotonogită prin undele iatacului despânzit, potolindu-se pe loc, în pieptul lui Linaş. Diavolul Sfântului Gheorghe, se frânge rânjind spre crucea văduvei. De după rama Sfintei-Treime, se preling limbile untoase ale nucului Rusaliilor, tivind păragina cu doliul reînmormântării.

*

Şi unde-va, în văgăuna pridvorului, ţipă o clanţă. Portiţa cu văpseaua scorojită, părăsindu-şi silnic ivorul, trece spre Linaş, lipindu-se amândouă de putina de varză, adăogând la decorul umilinţei, sacrificiul răstignirii. Şi iar prinde a ţipa la fel clanţa, desmorţită din mocneala ei înzilizată, împingând spre iatac pe Gheorghiţă dela sericicultură.

Pe umerii lui tiviţi cu spicele pământului, vine spre văduva Linaş, sinia de aramă a Tarsiţii şi în sinie o plăcintă — ploconul pustietăţii. Şi iar se frânge pe coastele văduvei o cruce răspicată, strivind de-abinelea balaurul din firidă, aşezând pe fruntea Sfântului Gheorghe, lumina triumfului. Şi sinia trece în palmele scorojite ale Linaşului. Omul dela Academia de gândaci s'a potolit şi el ca şi balaurul, lângă pintenii lui Sfântul Gheorghe, surchidind a foame, gândacul câlţos din viziera chipiului,

Şi din pieptul văduvei Linaş, se desprind văicărelile soroacelor:

—„Unde eşti Tarsiţo, să ţi-o înparţi cum ăi vrea maică, şi cui ăi vrea, Tarsiţo maică"!..

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Din sumarul numerelor viitoare:

Profesor Dr. Severeanu: Curtea de Argeş.

Paul I. Papadopol: Un critic şi o operă.

Barbu Lăzăreanu: In ajunul unor traduceri din Shakespeare.

Dr. I. Nacht: Numele şi vrăjitoria.

George Sliviu: Nietzsche.

Gheorghe Cardaş: Scrisorile lui Bogdan Petriceicu Haşdeu.

Ioan Lupu: Scriitorii maghiari din Ardeal.

LITERATURA STRAINA

Din literatura ungurească modernă

Fantoma Rahilei Sălăjan

de Andrei Ady

Eri au dus pe sub fereastră pe Rahila Sălăjan, patru flăcăi au dus sicriul albastru printr'un noroi până în genunchi. Luni a primit o scrisoare dela logodnicul ei din America: nu mai poate birui foamea, să-l ajute Rahila de acasă. Rahila nu avea decât faţa albă, trupul fin şi frumuseţea fragedă a tinereţii ei de douăzeci de ani. Plânse; către seară începu să-i fie frig, Marţi se mai sculă din pat, Miercuri vorbi foarte mult, dar fără şir, Joi îi puseră lipitori sub sânii tari şi fierbinţi, Vineri tot trupul i se acoperi cu pete, şi Sâmbătă o aşezară — aşa cum se cuvine — în sicriu albastru. Pentru doctor nu s'ar fi găsit parale, şi dealtfel noroiul de primăvară de pela noi ar fi înghiţit o sută de doctori cu trăsuri cu tot. Duminică după amiazi o înmormântară; toţi o jeleau, pentrucă era tânără şi frumoasă, şi dacă mergea cu ziua la lucru, sub hărnicia braţelor ei lucrul se topia văzând cu ochii. Ş'apoi fiecare se jură, că supărarea a băgat-o în pământ, — oricât i s'ar fi pătat trupul. Odinioară, cu douăzeci de ani înainte, astfel de cazuri romantice de scarlatină ar fi născut în sat cântece. Acum apăru popa indispus, că nu poate nădăjdui decât o stolă prea mică şi pe deasupra stropită cu noroi. Mormăia, se îmbufna şi privea neliniştit cerul, care devenea din ce în ce mai negru, mai întunecat. Când ajunseră în dreptul ferestrei mele, urîta furtună de primăvară se deslănţuise. Apa se vărsa din norii negri spălând de pe sicriu proaspăta vopsea albastră. Era acolo, în procesiune, satul jumătate, în frunte popa, ca un diavol negru, leorcăit. Eu şi bătrânul Toma Iepura privirăm asta dela fereastră cu o bucurie aproape răutăcioasă.

Toma Iepura locueşte peste drum de mine, şi tot în marginea satului stă şi el. E un om nefolositor, bătrân, beţiv, dar un înţelept; poate pentru asta locuieşte şi el aici, lângă cimitir. Pentrucă noi, eu şi Toma Iepura, locuim lângă cimitir, şi noi nu ne mai mirăm de o sumă de lucruri, cari pe alţii îi mai minunează încă. Iepura uneori sapă şi morminte, dacă nu găseşte o muncă mai bine plătită şi dacă pentru asta primeşte destulă ţuică, — doar stă aici, lângă cimitir. Intr'un cuvânt noi doi, eu şi Iepura, suntem nişte oameni, cari vedem şi ceva mai departe decât ţine satul acesta, şi un pic şi dincolo de viaţa aceasta deşartă. De vorbit n'am vorbit încă împreună, Iepura şi eu, dar ne uităm unul la altul — şi poate fără laudă pot spune — ne uităm cu dragoste unul la celălalt. Noi am văzut până acum multe înmormântări, am săpat multe morminte, bătrânul Iepura cu hârleţul, eu cu alte unelte. Că el e mai sdrenţăros decât mine, asta nu-i o deosebire decât pentru ochii celor neştiutori. Numai cât în noi trăesc mai puţine slăbiciuni, decât în locuitorii mai depărtaţi de cimitir. Dar nu suntem nici noi isbăviţi, de pildă, de sub puterea stăpânitoare a bolilor, a beuturii, a vremii, a banului şi a femeii. Eu cel puţin n'am soţie, dar Iepura, — căruia popa îi zice mai bine pe româneşte Iepure — are o tovarăşe credincioasă. Femeia asta e foarte îmbătrânită; omul acesta înţelept şi şugubăţ păstrează însă, până la moarte, ceva din tinereţea de flăcău.

Duminică au înmormântat pe Rahila Sălăjan pe o vreme înfricoşată şi Luni nebunaticul Martie se găti de primăvară. Ne trezirăm într'o astfel de primăvară, cu o nelinişte atât de dulce, de parcă ar fi fost cel puţin în Iunie. Priveam pe fereastră. Toma Iepura îşi prăjea pântecele la razele binecuvântate ale soarelui, în pridvor. Cu adevărat, căci îşi descinse brâul dela mijloc, care ţinea pe trup o haină domnească veche, fără nasturi. Işi scoase şi cămaşa de sub ea, — las' să se sature de soare pântecele netrebnic, dacă toată iarna a flămânzit. Faţa bătrână, bărboasă, fără gânduri, nespălată a lui Toma Iepura strălucea aşa de tare, încât am bănuit îndată, că are să se întâmple ceva. După amiazi la oarele trei Iepura se încălzea încă acolo, în pridvor. Poate nici n'a mâncat, oamenii înţelepţi nu obişnuesc să dea prea mare însemnătate mâncării. In mână avea o nuia de salcie şi lovea vesel cu ea noroiul svântat. Se vedea de pe faţa lui, că ar fi dorit mult să se joace de-a călăreţul, să călărească puţintel pe băţul de salcie. In vechiul cimitir, alăturea de cel nou, se jucau copii şi Iepura ar fi voit să fie printre ei. La dreptul vorbind, şi pe mine primăvara numai cu mare greutate mă reţine să nu călăresc pe băţ, ori pe un lujer de floarea soarelui. După amiazi la ora trei eşi din bucătărie o femeie bătrână, o cunoşteam, era femeia lui Iepura. Şi ea se prăji puţin la soare şi apoi se aşeză în pridvor, lângă Iepura. Cred, că de zece ani n'au mai stat aşa de aproape unul de altul, afară doar de cazul când se băteau, — însă cel puţin din primăvara trecută. M'am retras dela fereastră cu grije, să nu le tulbur cumva, Doamne fereşte, căsnicia. Toate — toate iubirile se leagă în cer, chiar şi iubirile primăvăratice ale bătrânilor căsătoriţi. Nimeni n'are dreptul să tulbure vreo dragoste sau să nu se poarte cu ea delicat.

Bătrânul, înţeleptul Iepura începu deodată să se poarte ca un tânăr jurist înaintea caseriei unei cafenele. Il înţelegeam numai din semne, spunea porcării glumeţe şi prinse mâna soţiei sale. Ii făcea curte în felul lui, tocmai ca acum treizeci—treizeci şi cinci de ani. Bătrâna râdea ştrengăreşte, ca o fată, ţipa, din când în când lovea pe Iepura peste mână. Nu băgară de seamă, că pe cer, la apus, se petreceau lucruri ciudate. Norii de ieri veniră iară, negri, urîţi, şi hap! înghiţiră soarele. Bătrânei femei acum îi veni poftă de joc, dar se întunecă fără veste. Se ruşinară amândoi, mai ales Iepura, înţeleptul. Intr'acestea' eu deschisei fereastra, trăgeam cu urechea, voiam să-i şi aud. A început să cadă o ploaie rece şi bătrânul Iepura trimise pe femeie înlăuntru, ocărînd.

— Nu ţi-e ruşine, o mamică aşa de bătrână, te porţi, parcă ai fi o fată mare! La bărbaţi e altceva, cu bărbatul e altceva, bărbatul se poate gândi la prostii şi dacă e bătrân. Tu mai vrei să faci dragoste, când Rahila Sălăjan trebue să stea acolo, în mormânt?

Bătrâna femeie se strecură înlăuntru, iar noi, bătrânul Iepura şi eu, privirăm lung, lung, prin ploaia deasă spre cimitir, acolo unde au dus eri pe frumoasa Rahila Sălăjan, cea de douăzeci de ani, care poate nici n'a cunoscut sărutul.

Trad. de Ioan Lupu

Câştigul unui flaşnetar

—„Cât câştigi pe zi," întrebă judecătorul pe un flaşnetar, care a tras în judecată pe un om fiindcă îi spărsese flaşneta."

— Trei sute de lei, domnule judecător.

— Cum, trei sute de lei, pe zi, ca să învârteşi o flaşnetă?

— Nu, domnule judecător, nu pentru ca să învârtesc flaşneta, ci ca să nu o mai învârtesc şi să plec.

SALOM ALECHEM

NEAMŢUL

Din Idiş de I. LUDO

Sunt de felul meu drăjnean, din Drajna adică, o sărăcie de târg din gurbernia Podoliei, un biet târguşor ca vai de lume; astăzi, Drajna, este, ca să zic aşa, un coşgogea oraş cu un tren, cu o staţie, cu o gară... Când s'a pomenit Drajna staţie, omenirii întregi de primprejur îi lăsa gura apă. Mă rog, un tren! Işi închipuiau cu toţii c'o să fie un rost de învârteală, nu şagă, c'o să curgă lapte şi miere prin şanţurile mahalalelor, în sfârşit, c'o să huzurească lumea de fericire şi bunn trai. Evrei din satele megieşe, descălecară în târg, chiaburii începură să-şi meremetisească acareturile, dughene noui răsăriră ca la poruncă, dările pe carne crescură, gospodărimea începu să se gândească la un nou haham, la o nouă sinagogă, la încă o bucată de pământ, ca să se mai lărgească cimitirul... ce să vă mai spun! Mare bucurie! Auzi, mă rog..., un tren, o staţie, o gară!..

Harabagiii începură să mârâie, fiindcă, vezi bine! treaba asta le venea cam peste mână. Da cine dracu se uita la ei? S'au întins şine, s'au cărat vagoane, s'a clădit o gară, s'a agăţat un clopoţel, s'a bătut o scândurică „staţia Drajna" şi „vorbeşte-i lămpii" dacă-ţi place.

Când începu trenul să umble, jumătatea mea îmi spune:

— Ce ai de gând să faci, Ioinolă?

— Eu!... De!... Ce să fac? Oi face şi eu, ce fac toţi evreii... Se învârt toţi drăjnenii pe la gară.., o să mă învârt şi eu.

Mi-am luat beţişorul... şi iacă-tă-mă's, cu voia lui Dumnezeu, „*spiliteir*" la gară. Ştiţi dumniavoastră, ce mâncare-i asta, „spiliteir"? Să v'o spun eu: unul cumpără de pildă, un vagon de grâne şi vrea să-l încarce şi să-l trimită acolo unde are el nevoe. Treaba asta, i-o poate face numai un „spiliteir". Dă Dumnezeu şi se fac toţi drăjnenii „spiliteiri". Pricepi? Alergi, asuzi, te dai peste cap... şi la urma toată, mori deabia bine de foame. Uneori, iei de la ţăran un sac de grâu şi-l şi treci altuia pe loc, ori în pagubă ori cu un câştig de să-ţi plângi de milă. Câteodată mai te acăţi şi de câte o misitie, pe ici, pe colo,.. dar sărăcia, tot sărăcie rămâne. N'ai ce să învârţi, degeaba! La drept vorbind, nici înainte nu puteai face cine ştie ce ispravă. Da mai înainte, încaltea, dacă n'aveai ce face, nu era tren... şi mă 'nţelegi n'avea de ce să plesnească fierea în tine de ciudă. Pe câtă vreme azi, dacă nu-ţi iese nici cât să ţai după ce bea apă, la ce — Doamne iartă-mă! a mai trebuit staţia, gara, clopoţelul şi tot balamucul ăsta întreg.

Odată, însă, mi se întâmplă o mare comedie:

Intr'o zi, stau pe peron şi urmăresc cam amărât linia în spre Posciova... Sună pentru a treia oară... maşina sueră de-mi găureşte urechile... fumul ţâşneşte din hogeag, mă uit şi văd ceva mai încolo, pe un ciocoiu săltat, sfrijit, în pantaloni cu pătrăţele, cu joben şi cu o groază de geamantane, — că 'ntinde gâtul şi se uită fricos în toate părţile, parc'ar fi omorât pe cineva.

— Aha! boerul ăsta, are nevoe de ceva, gândesc eu.

Şi par'că mă 'npinge dracul din spate, să-l întreb ce-i trebue. Da... nu mă urnesc bine din loc, că-l văd pe ciocoiu, că se apropie de mine, îşi scoate jobenul şi-mi spune pe nemţeşte:

— Bună dimineaţa, dom'le!

— Bună să-ţi fie inima! îi răspund eu, oleacă pe nemţeşte, oleacă pe evreeşte şi cât nu merge, cu mâinile. Eu îl întreb de unde vine şi el vrea să ştie dacă nu cunosc vre-o gazdă mai curăţică, unde ar putea să mâie.

— Desigur, fac eu, cum să nu ştiu!

Şi în gândul meu:

— Aoleo! Păcat că nu-i la mine han, mare păcat! Hehei! Să ţiu eu han... cum l'aş mai căra la mine!.. Neamţul ăsta-i neamţ de soiu... şi de ciupit la el parale... să fiu eu sănătos!

Deodată, mă luminai:

— Nătăraule!... Parcă-ţi stă scris pe frunte... că *nu-i* han la tine?... Inchipuieşte-ţi că *este* han!...

Şi oleacă pe nemţeşte, oleacă pe evreeşte şi cât nu merge, cu mâinile, îi spun neamţului:

— Dacă vrei... ia o harabă... şi las' pe mine!... Te duc eu la cel mai straşnic han din târg!...

Când îmi auzi neamţul, vorbele, mai-mai să plesnească de bucurie. Apoi repezindu-şi degetul în fundul gâtului:

— Dar... ceva de-ale mâncării?

— Toate bunătăţurile!... O să-ţi placă, cu ajutorul lui Dumnezeu... Nevastă-mea-i o gospodină, de i se ducea vestea'n lume. Peştele ei... şi 'mpăratul îşi poate linge degetele după el...

— Foarte bine! face neamţul cu ochii sticlind de plăcere.

— Deştept neamţ! mă gândesc eu şi fără multe marafeturi, îl urc într'o brişcă şi hai cu el, drept la mine acasă.

Aici, îi înşir nevesti-mii toată istoria... cum Dumnezeu ni-a dat un musafir... un neamţ... o adevărată antică... Degeaba! Ce poate să priceapă o femee! Incepe ea, fireşte să mă umple de bogdaproste, că am nimerit tocmai când se diretică prin casă... ce mosafir, ce oaspete acuma... hodoronc tronc!

— Femee, zic eu, tacă-ţi fleanca... nu vorbi pe limba noastră.., că ăsta pricepe nemţeşte...

Ţi-ai găsit! Ii nebună ea să mă asculte pe mine, tocmai în toiul direticatului! Şi dăi cu mătura în nas şi mormăe şi mormăe. Ea mormăe şi eu cu neamţul stau în uşă... nici încolo, nici încoace. Trebue s'asud rău de tot, până să-i bag în cap nevesti-mii, că mosafirul ăsta nu cere nici măcar un pahar de apă de pomană... că-i mosafir cu plată... şi că dimpotrivă, îi rost de lins un ciolan gras de pe urma lui.

Şi credeţi cumva că am isprăvit cu asta? Aş! După ce am muştruluit-o bine, îmi spune ea:

— Şi unde să-l culc? La dracu?

— Taci, îi zic, muere nătângă, îţi spun să nu vorbeşti... că ăsta 'nţelege...

Acuma abia, pricepu ea despre ce-i vorba. Ne cărăbănirăm aşa dar, cât ai clipi, dinn odaia noastră de culcare şi nevastă-mea începu să sufle în samovar şi să pue de mâncare.

Când dădu neamţul cu ochii de odaia de culcare, îşi cam boţi el nasul, nu-i vorba... cum s'ar zice adicătelea... că odaia n'ar strica dacă ar fi ceva mai spălăţică... Dar ce ştie un neamţ? Numai ce s'a adus samovarul, şi i s'a opărit ceaiul pe care-l primi cu un gât sdravăn de rom dintr'o sticlă ce o purta la el, în buzunar şi toate au fost iar bune... şi mi s'a întins neamţul cu geamandanele ca la tat-său acasă şi ne-am făcut prieteni... ca de când lumea...

După ceai, mă fau de vorbă cu dânsul, că ce face el pe aici, ce treburi învârte, poate cumpăra, poate vinde... aflu că de trebuit nu-i trebue nimic, că aşteaptă să treacă pe aici nişte maşini —, ştiu eu? — cai verzi pe pereţi. Din când în când, neamţul iscodea plita din ochi, şi întreba dacă nu este ceva de îmbucat.

— Se vede, spun eu, domnule neamţ, că ţii mult la pântece!

In sfârşit, i s'a pus masa şi i s'a dat de mâncare, o supă straşnică cu tăeţei, cu o pasăre întreagă, cu griş, cu morcovi, cu pătrunjel şi cu dracu mai ştie ce... Hehei! a mea, dacă vrea, poate...

— Poftă bună! fac eu.

Dar el, — ţi-ai găsit! — nici gând să-mi răspundă. Se 'nfipsese în pasăre, de parcă-l tocmise cineva s'o dea gata.

— Poftă bună! fac eu încă odată.

Aş! Nimic, nici o vorbă, nici un „mulţumesc" măcar.

— Mare mâncăcios! gândesc eu.

S'a îndopat neamţul de nu mai poate..., îşi aprinde o lulea lungă, şade şi zâmbeşte. Văd că-şi învârte ochii prin toate ungherile, — caută se vede un loc unde să-şi pună capul... că ploapele i se lipesc de somn. O întreb pe nevasta-mea din ochi unde îi facem neamţului, patul şi nevastă-mea, de colo:

— Cum unde?.. In patul meu.

Şi ce mai încolo, încoace, îi face nevastă-mea patul, bate gospodăreşte pernele... hehei! A mea dacă vrea poate... Mă uit... neamţul meu par'că, par'c'ar vrea să facă nazuri. Nu i-o fi plăcând neamţului pe semne cum sboară fulgii cari îi intră în nas şi-l fac să strănute. Zic eu:

— Să creşti mare, domnule neamţ!

Crezi că mi-a mulţumit?.. Aş!.. De unde!.. Un grobian, un rău crescut... I-a făcut nevastă-mea un culcuş până 'n tavan... hehei! a mea dacă vrea, poate!.. ne-am luat „rămas-bun"... i-am urat visuri plăcute... şi ne-am dus la culcare.

Dintâiu, când ne-am culcat, văd că neamţul meu, să nu-i fie de deochi, doarme tun. Sforăe ca un apucat, fâsîie ca o locomotivă, rage ca o vită înjunghiată şi deodată... se trezeşte, geme, bâlbâie, se scarpină, scuipă, mormăe, se întoarnă pe partea cealaltă, sforăe oleacă, hăcăe oleacă şi iar se trezeşte cu un gemăt, cu un of, cu o smuncitură, cu un scărpinat, cu un mormăit... odată, de două ori, de trei ori, până ce sare din aşternut... aud cum cad pernele izbite una după alta, de pământ, cu o ciudă şi cu nişte înjurături de ţi se făcea părul măciucă", „zum Teufel", „sacramento", „Donnerwetter", dau fuga la uşă, mă uit... neamţul meu, stă în picioare, gol cum l'a făcut măsa, trânteşte pernele una după alta, scuipă cu greaţă şi blestemă în graiul lui.

— Ce treabă-i asta, domnule neamţ? întreb eu.

Neamţul se face vânăt, se repede la mine cu pumnii strânşi, mă 'nhaţă de mână, mă trage la fereastră, îmi arată ca-i mâncat peste tot, mă dă afară şi-mi trânteşte uşa în nas.

— Neamţ nebun! spun eu nevesti-mi. Ii se pare că-l mănâncă... şi face gălăgie...

— Cum asta?... Mă mir! îmi răspunde nevastă-mea. Abia de Paşti am înfăţat aşternutul şi am opărit patul!

Dimineaţa credeam că neamţul o să-l facă pe supăratul şi o s'o şteargă unde a înţărcat dracu copiii. Şi când colo, ce să vezi? iar bună dimineaţa, iar zâmbeşte, iar fumează, iar spune să-i se pună de ceai şi cere să i se fiarbă ouă moi—câte crezi? zece. Noaptea aceeaş poveste. A sforăit mai întâiu, apoi a gemut, a oftat, s'a scărpinat, a scuipat, a mormăit, s'a trezit, a repezit la pământ aşternutul, a scuipat cu greaţă, s'a răstit şi a înjurat, pe limba lui: „zum Teufel", „Donnerwetter" „Sacramento". Dimineaţa, s'a sculat, iar a pufăit din lulea, iar a zâmbit, iar a mâncat... iar un şnaps şi un păhărel şi mie şi asta..., câteva zile la rând, pân' au trecut maşinile şi neamţul trebui să se care.

In ceasul plecării începu să-şi pregătească neamţul catrafusele şi-mi ceru să-i întind socoteala. Zic eu:

— Ce să ne mai socotim?... Avem o socoteală scurtă... Mi se cuvin de la dumneata... tocmai două zeci şi cinci de ruble.

Cască neamţul nişte ochi la mine, să mă înghită, nu altceva. par'că ar fi vrut să-mi spună:

— Ce?... Nu pricep!.. Mai spune odată!..

Fac eu pe nemţeşte:

— Să nu-ţi fie cu bănat... o să plăteşti douăzeci şi cinci de ruble...

Şi-i arăt pe degete: zece, zece şi cinci.

Crezi că s'a speriat? Doamne fereşte! Pufăe din lulea, zâmbeşte şi-mi spune că ar vrea să ştie, numai aşa, ca să ştie *de ce* mi se cuvin de la dânsul douăzeci şi cinci de ruble; şi pune mâna pe un creion şi pe o bucată de hârtie şi mă pofteşte să-i socotesc cu de-amăruntul fiecare lucruşor în parte.

— Ei fi tu neamţ şmecher, gândesc eu, dar minte am mai multă de cât tine... Talpa mea... şi capul tău... şi tot...

Şi neamţului:

— Scrie, te rog... domnule neamţ... pentru gazdă... aşa dar... Şase zile... de şase ori odată jumătate... fac nouă ruble... şase ori două... sunt douăsprezece samovare, douăsprezece jumătăţi de guldeni... adică nouăzeci de copeici... şase ori zece ouă dimineaţa şi zece, ouă seara... sunt o sută douăzeci... adică două ruble... şase supe, şase păsări, câte cinci guldeni o pasăre, afară de griş, tăeţei, pătrunjel, asta, ceia câte şi mai multe... socoteala rotundă şase ruble... şase nopţi... au trebuit şase lămpi... sunt şasezeci de copeici... Rachiu ai băut din al dumitale... două ruble, ceai şi zahăr... la mine n-ai tuat... o rublă... fac trei ruble. Vin..., nu ţi-a trebuit... o rublă, fac patru ruble, bere n'a fost... şaptezeci de copeici... ai la un loc aproape cinci ruble. Dar... ca să fie socoteala rotundă, pune încă cinci ruble şi cinci copeici... Ei, domnule neamţ!... Nu face împreună douăzeci şi cinci de ruble?...

Inchei eu, foarte serios.

Şi crezi că a spus măcar cârc neamţul? Ferească sfântul. A pufăit din lulea, a zâmbit şi mi-a zvârlit o hârtie de douăzeci şi cinci, cum ai zvârli o copeică.

Şi-a luat un „rămas bun" foarte cumsecade şi a plecat cu trenul.

— Ce spui nevastă, de un neamţ ca ăsta?

— De ne-ar trimite Dumnezeu... în fiecare săptămână aşa nemţi... ar mai fi cum ar mai fi...

N'au trecut nici trei zile, de când a plecat neamţul... şi-mi vine poştarul, îmi întinde o scrisoare, dar nu uită să-mi ceară să-i dau mai întâiu patrusprezece copeici.

— De ce patrusprezece copeici? întreb eu.

— Lipseşte o marcă.

Plătesc cele patrusprezece copeici, deschid scrisoarea... e în nemţeşte... nu pricep o boabă, mă învârt cu scrisoarea de la unul la altul... nimic! Nimeni, habar n'are de limba nemţească. O adevărată nenorocire! Am cutreerat târguşorul în lung şi lat, şi abia găsii — cu chiu cu vai — un student de la farmacie, care ştie nemţeşte. Mi-a citit scrisoarea şi m'a desluşit că îmi scrie un neamţ care-mi mulţumeşte mult de tot pentru felul cum l'am găzduit, pentru liniştea şi prietenia pe care a găsit'o la noi şi pe care n'o s'o uite nici odată.

— Aferim! gândesc eu. Foarte frumos!... Dacă tu eşti mulţumit, îmi pare şi mie bine...

Şi nevestii:

— Ce spui de neamţul meu? Să nu-i fie de deochi... mare bou!..

— De ne-ar trimite Dumnezeu, în fiecare săptămână câte-un bou ca ăsta... ar mai fi cum ar mai fi...

Trece o săptămână şi încă o săptămână. Viu de la gara... îmi ese nevastă-mea înainte cu o scrisoare şi-mi spune că poştarul a încasat'o cu douăzeci şi opt de copeici.

— De ce douăzeci şi opt de copeici?

Zice ea:

— Altminterelea... nu-mi dădea scrisoarea...

Deschid scrisoarea Iar nemţească. Fuga la student, îl rog să-mi citească scrisoarea... îi de la acelaş neamţ care abia a trecut graniţa şi care în drum spre ţara lui, îmi mulţumeşte foarte, pentru felul cum l'am găzduit şi pentru liniştea şi prietenia pe care a găsit-o la noi şi pe care n'o poate uita nici când.

— Ptiu! Bătu-l'ar Dumnezeu!

Şi abia ajuns acasă, nevasta, de colo:

— Ce-i cu scrisoarea ceea?

— Iar de la neamţul meu! Zic. Nu-i mai ese din cap bunătăţile de la noi... nebunului ăsta de neamţ!

— De ne-ar trimite Dumnezeu, zice nevastă-mea, în fiecare săptămână... aşa nemţi nebuni... ar mai fi cum ar mai fi...

Trec două săptămâni... mi se aduce de la poştă, o coşcogea scrisoare pentru care mi se cere cincizeci de copeici. N'am, bineînţeles, pofta să-i scot. Poştarul, îmi zice:

— N'ai decât! şi apucă să ia îndărăt scrisoarea.

Imi pare rău, fireşte, fiindcă vreau să ştiu cu totdinadinsul de unde-mi vine scrisoarea asta... poate nu-i tocmai ceva de lepădat.

Plătesc cincizeci de copeici... deschid scrisoarea... mă uit... iar nemţeşte... mă duc la student... şi-l rog să mă ierte că-i umflu atâta capul, cu neamţul meu... Ce să fac, păcatele mele, dacă nu ştiu să citesc nemţeşte!... Imi ia studentul scrisoarea din mână şi-mi citeşte o istorie cât toate zilele... că uite aşa... cum a ajuns acasă... şi s'a văzut între ai lui... în mijlocul scumpei sale familii... cu nevasta şi copiii... le-a povestit toate cele... cum a picat la noi în Drajna... cum a dat de mine în gară... cum l'am dus la mine acasă... unde a găsit o găzduire atât de bună, atât de liniştită! De aceea... ne mulţumeşte foarte, pentru prietenia pe care i-am arătat-o şi pe care n'o s'o uite cât o trăi.

— Piei drace! fac eu şi-l înjur pe neamţ, de mama focului.

Nevesti-mi, nici nu vreau să-i mai povestesc de scrisoarea asta.

Trec trei săptămâni... şi văd că-mi vine o ţidulă de o rublă şi douăsprezece copeici.

— Ce-i cu rubla asta şi douăsprezece copeici? mă întreabă nevasta.

— Atâta rău de ştiu!

Alerg la poştă, încep să întreb de unde am primit o rublă şi douăspreece copeici şi mi se răspunde că nu am de primit o rublă şi douăsprezece copeici ci că din potrivă, am de plătit o rublă şi douăsprezece copeici.

— Dece??

— Pentru o scrisoare! mi se răspunde.

— Ce fel de scrisoare?... De la neamţ poate?

Nu mi se răspunde. Văd că n'am încotro, plătesc o rublă şi douăsprezece copeici... ridic scrisoarea... un pachet... îl deschid., iar de la dânsul... de la neamţu... Mă duc la student:

— Să mă ierţi, domnule, iar o nenorocire... iar o scrisoare nemţească...

Studentul — şi ăsta un mare dobitoc! — lasă toate treburile baltă şi-mi citeşte iar o poveste fără sfârşit de la neamţul cu pricina, înghiţi-l-ar pământul!

— Ce scrie?

— Scrie că... astăzi e la dânsul sărbătoare... că are mosafiri... că i s'au adunat toate rubedeniile... şi că dânsul le povesteşte toată daravera de-a fir-a-păr... cum a nimerit într'un târguşor Drajna... cum s'a trezit în gară singur... într'o ţară străină... fără să ne priceapă limba... cum a dat peste dumneata... cum a fost găzduit la dumneata ca la mama acasă... cum i-ai dat să bea şi să mănânce... şi cât de cinstit şi cumsecade l'ai îngrijit... Aşa că... nu se poate ţine să nu-ţi mulţumească încă odată pentru prietenia dumitale pe care nu poate s'o uite în veci vecilor.

— Trăzni-l'ar Dumnezeu! gândesc eu. De acum... de aur să fie scrisorile... şi de ridicat nu le mai ridic de la poştă...

Trece încă o lună, încă două, nu mai primesc scrisori. S'a isprăvit... Am început să uit aproape de neamţ...

Intr'o bună zi, primesc de la gară, o hârtie, pentru un pachet, care preţueşte douăzeci şi cinci de ruble.

— Ce fel de pachet o fi pachetul ăsta de douăzeci şi cinci de ruble? mă'ntreb eu.

Şi eu îmi sbucium creerii şi nevastă-mea îşi sparge capul. Degeaba! Nu putem să-i dăm de capăt. Deodată îmi amintesc că am nişte rude în America... şi mă gândesc că o fi poate de la vre-una din ele vre-un dar o cartă de vapor, un bilet de loterie. Cum leneş nu sunt, mă duc la gară şi vreau să scot pachetul.

Mi se spune atunci să fiu atât de bun şi să plătesc două ruble şi douăzeci şi patru de copeici şi o să mi se dea pachetul. Ridic pachetul, o lădiţă foarte frumoasă, bine împachetată, vin în goană acasă, încep să despachetez lădiţa... şi... nu cade deacolo o fotografie?

Ne uităm la fotografie. Ptiu!... E dânsul... neamţul... buclucul... pacostea... cu gâtul lung... cu jobenul... şi cu luleaua în dinţi... De poză era acăţată şi o scrisorică în nemţeşte, bineînţeles, iar povestea ceea desigur, cu mulţumirile pentru găzduirea şi prietenia pe cari nu le poate uita câte zile o avea.

Inchipuiţi-vă numai, ce i-am urat neamţului în clipa aceea.

Au mai trecut câte-va săptămâni... S'a isprăvit... S'a topit neamţul... Slava Domnului!... am scăpat de o nenorocire... Mă sfârşiam de bucurie... nu altceva.

Nu de mult, primesc într'o noapte, o telegramă, ca să plec numai decât la Odessa, şi asta fără întârziere şi să mă duc la unul, un negustor, Gorgelştein, care a tras la hotelul Victoria şi care are mare nevoie de mine pentru o afacere.

— Odessa... Gorgelştein... Hotel Victoria... afacere?... Ce să fie? întreb eu pe nevastă-mea, care fireşte, începe să mă gonească, să plec..., că poate, cine ştie? e vorba chiar de o afacere mai ca lumea... poate un comision... grâne... mai ştiu eu ce... Hei!... E uşor să spui: pleacă la Odessa! Un drum la Odessa, costă parale. Da' când îi vorba de o afacere, mai poţi să stai pe gânduri? Scurt... m'am împrumutat cu câte-va ruble, m'am urcat în tren... şi hai la Odessa!

Ajuns la Odessa, încep să întreb unde vine hotelul Victoria... Şi dau de hotelul Victoria, însfârşit.

— Nu este aci, la dumneavoastră, unul Gorgelştein? întreb eu.

— Da... este un Gorgelştein... dar nu-i „la odae"...

Şi sunt rugat să fiu aşa de bun şi să viu seara la zece.

Vin seara la zece. Ia-l pe Gorgelştein de unde nu-i. Să vin dimineaţa la zece şi o să-l găsesc negreşit. Vin dimineaţa la zece. Unde-i Gorgelştein? Nu-i Gorgelştein. Abia a fost şi a lăsat vorba că dacă vine evreul din Drajna, să i-se spună să poftească ori la trei după masă, ori la zece seara. Vin la trei după masă, vin la zece seara. Nu-i Gorgelştein. Şi ce să mai lungim vorba: m'am tăvălit la Odessa şase zile, şase nopţi, am mâncat răbdări prăjite, de dormit, nici gând... şi ochii mi-au eşit din cap, până l'am prins însfârşit pe Gorgelştein.

Gorgelştein, pare să fie un om de treabă, cu o barbă neagră şi frumoasă. M'a primit foarte bine, m'a poftit chiar să şed.

— Dumniata, îmi zice el, jumătate în idiş, jumătate în nemţeşte, eşti evreul din Drajna?

— Da, eu sunt evreul din Drajna, fac eu. Dar ce este?

— La dumneata a stat iarna trecută în gazdă... un neamţ?

— La mine, dar ce este?

— Nimic spune el. Neamţul ăsta... este un tovarăş al meu... la maşini... Am primit de la dânsul o scrisoare din Londra... şi-mi scrie... că dacă o să fii la mine la Odessa... să-ţi predau din partea lui multe complimente... şi să-ţi mulţumesc pentru felul cum te-ai purtat cu dânsul şi pentru găzduirea ce i-ai dat-o... şi pe care n'o poate uita nici mort.

Ascultaţi! Acuma, plec dela Odessa, acasă şi am de gând, după sărbători, dac'o vrea Dumnezeu, s'o şterg dela Drajna, aiurea, în alt târg, unde m'or purta picioarele, la dracu, undeva, numai să scap odată de pacostea asta de neamţ, arză-l'ar focul, să-l arză.

I. LUDO.

Despărţire

(după Einhorn)

Eu ştiu că la mine tu n'ai să mai vii,
Şi poate că n'ai fost la mine nici-când,
Doar Maiul umpluse cu flori argintii
Livada —
Ş'acolo 'ţi văzui chipul blând.

Ningea fulgi albi teiul pe straturi gramadă
Cireşul-îşi puse vestminte de nea,
Şi eu mă dusei să rup flori de zapadă,
Sub sară —
Şi'n ele găsii umbra ta.

Curgea prin livadă isvorul agale,
Plângând ca o dulce părere de rău,
Sub razele lunei pornisem de vale
La mal —
Ş'auzii, ca prin vis, glasul tău.

Eu ştiu că la mine tu n'ai să mai vii,
Şi poate că n'ai fost la mine nici-când,
Dar Maiul umpluse cu flori argintii
Livada —
Ş'atunci eu 'ţi văzui chipul blând

Al. Terziman

JOC

— după Heine —

Adesea ne-am jucat, duios, de-a „soţii";
şi-am rătăcit de mână prin păduri.
Iar altădată ne-am jucat de-a „hoţii";
şi inima ai izbutit să-mi furi.

Dar când de-a „v'aţi ascunselea" am vrut
să ne jucăm ca cerbii printre brazi,
aşa de-adânc ştiuşi să te ascunzi,
că nu te-am mai găsit nici până azi...

Petre Strihan

Aşteaptă puţin

Ziarul Leed's Express descrie un meeting ţinut la Leeds în favoarea sufragiului femeilor. Herbert Gladstone, luând şi el cuvântul, face câteva complimente bine simţite elocinţei pe care o posedă sexul frumos. El şi-a exprimat apoi plăcerea pe care o are un bărbat de a asculta această elocinţă. In momentul acesta se auzi o voce bărbătească din fundul sălii:

— Aşteaptă puţin; nu eşti încă însurat!

Din jurnalul unui îndrăgostit

de Peter Nansen

Te iubesc toată ziua lungă, te iubesc toată noaptea mult prea scurtă.

Când nu te țin în brațele mele, mi se pare că te pierd.

Vreau să te am întotdeauna, auzi tu! Nu vreau să fii altuia scumpă. Urăsc să vorbeşti cu altcineva. Să de nimeni altul să nu fii aproape.

Te vreau pentru vecie.

2

Fiindcă tu eşti a mea, am un drept asupra ta; aparții sufletului meu şi trupului meu. Vreau să am sufletul şi trupul tău.

Cu capul aplecat, cu mânele încrucişate peste sân, stai înfiorată în fața oglindei.

Părul tău bălai ți-i revărsat peste cap, dinspre ceafa de pămătuf auriu. Lumină e întinsă peste trupul tău svelt şi tânăr.

Nu marmorei moarte eşti tu asemănătoare, nici bolnavului alabastru incolor. Nu, viului potir de floare, alb, cu vine trandafirii.

3

Mă chinueşti, mai mult chiar decât ai vrea, atunci când vrei să-mi faci rău. Tu eşti un vecinic neastâmpăr, şi eu vreau o vecinică tihnă. Imi biciueşti nervii cu neastâmpărul tău. Şi vocea ta, schimbăcioasă ca o bură de ploae, îmi schingiueşte creerul.

De ce nu poți să vorbeşti ca isvorul, calm şi blând? Mi-i teamă de fie-care cuvânt pe care-l rosteşti; nici o dată nu mă simt sigur.

Ca rândunica eşti, care intră şi ese, dar nici odată nu-şi află tihnă în cuibul ei.

4

Deaceia îmi place, când cazi obosită în brațele mele şi mă priveşti cu ochii semi închişi, care imploră linişte.

De aceia îmi place, când capul tău se alipeşte de pieptul meu şi respiri adânc şi liniştit şi ațipeşti, molcom ca un copil.

Obrajii ți se rumenesc în somn, gura ți se întredeschide uşor, şi mâna ta îmi ține strânsă haina, ca o mână de copil plapuma leagănului.

Atunci mă aplec şi sărut gura caldă şi fragedă, şi aşi dori ca să nu te mai trezeşti, să adormim amândoi.

5

Niciodată nu te-am iubit mai fierbinte, ca atunci, când ai fost bolnavă; tăcută, şedeai culcată în pat şi erai fericită să mă ții de mână; te linişteai dacă mâna mea îți trecea domol peste frunte; surâdeai, cu toată durerea.

Când deschideai pentru o clipă fugară ochiul, ca să-l închizi iarăşi peste icoana mea.

6

Eu cred că mă iubeşti, căci altminteri nu te-ai uita la mine. Cred deasemenea că minți, căci toate femeile mint. Dacă te voi prinde însă c'o minciună, atunci îmi voi vedea de cale.

De aceia întind şi depărtez iarăşi cursele de sub piciorul tău.

7

Dacă ai spune: „astăzi să mori", — aşi fi bucuros şi aşi lua moartea din mânele tale.

Numai una aş vrea: să-mi ții mâna în vreme ce mi-se va opri bătaia inimei; să-mi ții mâna, şi dacă vei vedea că privirea e gata să se stingă, să înnăbuşi într'un sărut suspinul morții.

Dă-mi moartea, dar nu mă părăsi, ca să fiu nevoit să trăesc şi să te văd cu altul! Ca să ştiu că-ți oferi trupul desmierdărilor altuia, că altuia îi dărueşti sunetul iubit al vocei tale!

Chinul mi-ar ticăloşi sufletul şi mi l'ar face laş. Nu voi vea alt gând, de cât gândul la tine, — tu amețită de voluptate, în brațele unui străin!

8

Venisem, să-ți spun bun-rămas; voiam să încerc să mă ierez. Tu stăteai strălucitoare înaintea mea, ca o zi de primăvară şi-mi surâdeai. Şi caldă, ca nealtădată, se odihna privirea ta pe mine, şi vocea ta era limpede ca lumina soarelui.

Şi cuvintele tale, erau tocmai acele cuvinte care-mi plăcu; voia să-mi pară că erai mai mult a mea, decât până acum.

Venisem, să-ti spun „bun-rămas"; voiam să fiu liber. Sunt înlănțuit, până ce mă vei descătuşa, şi când mă vei descătuşa, tot voi mai fi al tău.

9

Ai fost la mine. Te-am aiutat să te urci în trăsură şi tu ai scos capul prin fereastră, zâmbindu-mi, în timp ce-mi dădeai mâna; şi-ai spus: „Eşti fericit?"

— Tu ştiai că nu eram fericit, dar nu ştiai că sufletul meu era o singură, grea şi cenuşie mâhnire, din pricina ta.

Adormiam cu ea seara, mă împovăra în visurile mele, încă mă trezeam cu această apăsare şi n'aveam dorința să mă scol şi-mi plăcea mai bine să rămân culcat, fără să gândesc.

Căci te văd mereu, aşa cum te-am văzut în sara aceea: cum plecai dela mine şi, părăsindu-mă, mă întrebai dacă sunt fericit; cum mă sileai să fiu fericit, în timp ce tu pleci dela mine, spre tot ce nu sunt eu, care mi-i cu totul pus.

Tu eşti adânca mea mâhnire.

Viața mea îți aparține ție, şi nu trăesc sau nu gândesc nimic ce nu trăesc sau nu gândesc în tine şi cu tine. Tu eşti unicul în viața mea.

Dar viața ta e ca sămânța florilor pe care o ia vântul şi-o risipeşte departe, de jur împrejur.

Stau singur şi împart în închipuirea mea, tot ce este al meu, cu tine, în vreme ce tu rămâi departe de mine, plină de mii de alte lucruri străine. Trebuia să am toată viața ta, aşa cum ai avut-o tu pe a mea, şi n'am avut decât sărutările tale pripite şi gândurile ce prisosiau. De fiecare dată când veneai la mine, veneai îmbibată de toate celelalte şi când plecai de lângă mine, mergeai să te înbibezi iarăşi de ele.

Tu vrei aceia — şi pe mine.

Eu te vreau numai pe tine. Şi dacă, ca'n seara aceia, m'ai părăsit şi ai întreba dacă sunt fericit, aşi fi fericit dacă ar cădea ceva peste noi şi ne-ar omorâ pe amândoi.

Asta-i mâhnirea grea care s'a abătut peste mine. Văd surîsul tău cum pleacă de aici şi dispare, în vreme ce eu sunt singur.

10.

Mai ții minte noaptea aceia de vară, când treceam cu trăsura prin munții acoperiți de brazi? Aerul era aşa moale şi suav, înbibat de aroma dulce a sevei de brad.

Te odihneai în brațele mele şi priviam în sus, spre adâncimea cerului înstelat. Birjarul şedea țeapăn pe capră, şi caii înaintau liniştit, cu acelaş sunet monoton de copită, trap-trap-trap-trap.

Alt sgomot nu era. De jur împrejurul nostru spațiul nesfârşit şi solemnii munți cu brazi. Trăsura noastră era singurul punct mişcător în această tihnită imensitate.

Atunci te-ai alipit strâns de mine, şoptind, cu mânele încolăcite puternic în jurul gâtului meu:

Trebue să fim sincer uniți laolaltă. Uite, cum nu suntem nimic aproape. Mână în mână trebue să mergem, dacă voim să nu ne pierdem şi să rămânem singuri.

Şi-acum tu eşti plecată. Şi eu sunt singur.

Trad. de **T. A.**

Definițiile căsătoriei

Sydney Smith defineşte căsătoria: „Căsătoria seamănă unei perechi de foarfeci altfel împreunate în cât nu pot fi despărțite, mişcându-se adesea în sens contrariu şi totuşi pedepsind pe ori şi cine, care încape între ele.

*

Un preot, la o lecție de catechism, întrebă pe un băiat să-i spuie ce înțelege prin căsătorie.

—„Este un loc de pedeapsă," răspunse băiatul, „unde unii oameni suferă un timp îndelungat înainte de a putea pleca pe lumea cealaltă."

*

Un preot catolic întrebă pe o femeie bătrână:

— Câte sacramente cunoaşte biserica?

—„Numai două", răspunse femeia.

—„Dar," reluă preotul, „mai este şi căsătoria. Ce vă împiedică de a considera o instituție aşa de frumoasă, aşa de sfântă, aşa de înălțătoare în fericire, ca un sacrament?"

—„Desigur", replică femeia, odată ce căsătoria este aşa de bună, de ce nu te-ai însurat d-ta nici odată?"

Poveşti pentru tineret

Noaptea tainelor sau Nicuşor şi Niculae

Era odată un om sărman, care, rămânând văduv cu un băețel, căută să se însoare şi alese o femee văduvă ca şi el având d'asemeni un băiat. Amândoi copiii fuseseră botezați în ziua Sfântului Niculae, şi purtau, bine înțeles, numele lui. Cum însă băiețelul văduvei era drăguț şi cuminte, toți îi ziceau Nicuşor, iar fratele lui vitreg, rău şi leneş, rămăsese Niculae, chiar pentru mama lui.

După câțiva ani, când amândoi băeții împlinirā paisprezece ani, părinții lor, din ce în ce mai săraci şi înpovorați cu un poşidic de alți copii mici, se gândiră să scape de Niculae şi Nicuşor. Amândoi deci căpătară o desăguță cu d'ale mâncării şi fură trimişi în lume să-şi caute norocul.

Niculae şi Nicuşor porniră împreună şi merseră, tot merseră, preț ca d'o zi, Spre seară cum se aflau la marginea unei păduri ei se culcară cam sfioşi, la freamătul frunzelor ce li se păreau ascunzătoare de mii de taine.

Nicolae însă se făcuse numai că doarme şi cum ghici că tovarăşul lui pornise în lumea visurilor, îi luă dăsaga, mâncă ce găsi în ea şi apoi o aruncă într'un râu apropiat.

Dimineața când se sculă bietul Nicuşor, rămase încremenit văzând ce i se întâmplase, dar Niculae rânji şi-i zise: Aşa se întâmplă cui doarme fără de grije. Sunt destui hoți într'o pădure ca să ştii pe cine să prinzi.

Apoi porniră iar la drum, Nicuşor plângând iar Niculae râzând.

La amiază, hoțul cel împietrit la suflet scoase mămăligă şi brânză din desagă şi mâncă, de se sătură în nasul lui Nicuşor, care, sfârşit de foame, rugă să-i dea şi lui un boțişor cât de mic.

Niculae îi răspunse:

— Ți-oi da, dacă mă laşi să-ți scot un ochiu.

Bietul Nicuşor! Foamea lui era aşa de mare încât se lăsă.

Apoi iar merseră şi merseră. Spre seară Niculae scoase desaga şi se îndopă bine, Nicuşor plânse din nou: Frate, frățioare, dă-mi şi mie o fărâmă că nu mai pot.

— Ți-oi da, rânji Niculae, de mă laşi să-ți scot şi ochiul celalt.

Bietul Nicuşor!

Şi de astă dată, foamea fu mai mare decât durerea şi el îşi dete şi ochiul celalt.

Atunci fratele lui vitreg, îl luă d'o mână, şi târându-l la marginea râului îl împinse înăuntru. Dar Nicuşor ştia să înoate şi după câtva itmp ajunse la malul celalt unde agățându-se de-o creangă plecată în apă se cățără în vârful pomului încremenind acolo de frică, mai cu seamă că începuse să se audă vuiet mare, foşnete prin frunzişuri şi mărăeli ciudate.

Tocmai se întâmplase să fie noaptea tainelor, când fiarele pădurilor se adunau toate în frunte cu regele Ursu la mare sfat şi spovedanie.

Subt pomul în care tremura bietul Nicuşor era jilțul regelui făcut dintr'un trunchiu mare.

Odată în scaunul regesc, Măria Sa, morăi desluşit cu glas de om, căci în noaptea aceea vrăjită dobitoacele erau dăruite cu vorbă pe înțelesul oamenilor:

— Haideți, copii, spuneți ce ați aflat.

Cel dintâi care înaintă fu un lup sosit chiar atunci cu limba scoasă de alergat.

— Rege Urs — zise el după ce-şi trase puțin sufletul— am cotrobăit prin toate colțurile lumii ca să caut iarba de lecuit orbii. Ea se află chiar în pădurea asta unde fie-ce ramură de pom cuprinde o frunză tămăduitoare. E destul să o frământi în mână şi să o pui la ochi pentru a lecui orice soi de orbire.

— Foarte bine! zise regele Ursu — să facem dovada.

O bătrână cârtiță oarbă de ani de zile fu împinsă în fața regelui şi după ce lupul o frecă cu un pumn de frunze la ochi se nemeri cea bună şi cârtița țipă: —

— Măria Ta, văz.

— „Inainte", porunci atunci regele. „A doua taină,,!...

Țopăind şiret, înaintă un vulpoi cenuşatec şi după ce se închină cucernic, zise:

— Sire, în oraşul vecin, oamenii mor de sete. Ei nu au decât o fântână care a secat de tot; zadarnic regele țării a făgăduit mii şi mii de franci cui o aduce apa la loc. Nimeni nu ştie că în vârful muntelui de alabastru e un izvor fără de sfârşit şi care e păzit de vrăjitorul galben îmbrăcat ca cerşetor.

—„Bine"— zise regele Ursu.— „Mai departe cu a treia taină cu care încheiăm".

O maimuțică vioaie apăru la rândul ei şi zise strâmbându-se: „Rege mare, eu am descoperit o taină scumpă! Fiica regelui e rău bolnavă şi nimeni nu ştie ce are. Nimeni nu ştie că e destul să ridici lespedea pe porfir de pe pragul odăiței prințesei. Subt ea e ascuns un şearpe mic negru, duşmanul neamului regesc. Cine îl va ucide, scapă pe prințesă.

— „Bine!" zise regele Ursu — „Aceste taine vor fi ascunse în comoara noastră care se va mări cu ele.

Şi acum luați apă în gură, nu cumva să vă scape o vorbuliță!...',

Apoi se sculă şi începu să joace valsul urşilor şi toate fiarele țopăiră vesele în jurul lui, până aproape de zi când toate dispărură ca prin vraje.

Nicuşor mai mult mort de bucurie de astă dată, cu vederile mai straşnice ca oricând aşa de multe frunze lecuitoare îşi frecase la ochi, se dete jos fuga din pom şi alergă la oraş unde văzu fântâna secată şi mii de oameni morți în jurul ei. Mai mulți soldați ridicau morții. Nicuşor alergă la ofițerul lor.

— Du-mă îndată la rege, vreau să-i spui unde se găseşte izvorul apei.

— „Nefericitule,,! îi strigă ofițerul. „Cunoşti porunca? Dacă nu izbuteşti, ți se va tăia capul".

Totuşi îl duse la palatul regesc.

Regele primi pe Nicuşor şi se răsti la dânsul:

— Ştii ce te aşteaptă?

— Da, ştiu.

— Bine.

Nicuşor nu mai aşteptă mult. Se cățără pe muntele Albastru şi când fu în vârful lui văzu pe vrăjitorul galben, care sta pe piatra din gura izvorului.

Atunci băețandrul nostru se făcu că se împedecă şi cade şi se rugă de cerşetor:

— Ah!, omule bun, ajută-mă să mă scol.

Omul îi întinse o mână dar Nicuşor se agăță de ea cu putere în aşa chip încât târâ după el pe vrăjitor, care fu silit să se scoale.

Apa izbucni atunci cu putere, rostogoli piatra, gâlgâi de vale jos şi umplu fântâna.

Intr'o goană Nicuşor fu la palat. Toți parcă se înviorase. Tot oraşul băuse din apa bună şi rece.

— Iată, darul nostru, zise regele, dându-i o pungă cu aur.

Ah, dacă te-ai pricepe să-mi lecuieşti şi fata.

— Bine, Măria Ta, dar îmi dai altă pungă cu aur.

— Bucuros.

— Ei bine, maiestate, ridică lespedea de pe pragul odăiei prințesei şi ucide şerpişorul negru d'acolo. Prințesa va fi vindecată.

Toate se împliniră după spusele lui Nicuşor care se întoarse acasă cu o desăguță înțesată în loc de mămăligă cu poli de aur.

Işi cumpără un palat şi aşeză pe tatăl său cu toate dichisurile în el. Peste câtăva vreme se întoarse şi Niculae acasă, rupt, zdrențuros ca vai de el.

Inchipuiți-vă cum rămase văzând pe Nicuşor bogat, înțolit şi pe d'asupra cu vederi.

— Dar cum ai făcut, zău, spune cum ai făcut? tot întreba Niculae.

Plictisit de atâta sâcâială zilnică, Nicuşor bun şi iertător, îi spuse toate celea din fir până în păr.

Atâta aşteptă Niculae şi alergă buzna în pădurea fermecată la pomul cu pricina.

Brodindu-se a fi chiar noaptea tainelor, fiarele sosiră cu dulumul.

Regele Ursu era însă grozav de furios. El aflase că tainele lor din anul trecut fuseseră descoperite şi dădu ordin supuşilor săi să prindă pe îndrăznețul care îi trădase.

O veveriță isteață cu dinții ca ferestrăul puse laba pe Niculae, maimuțele îl împinseră jos unde începu pe pielea vinovatului o scărmăneală de ghiare în legea fiarelor.

Mai mult mort decât viu, muşcat, zgâriat şi tăvălit, d'abia scăpă cu fuga nefericitul Niculae, care în pădurea vrăjită îşi primise dreapta pedeapsă a răutății lui.

Prelucrată din italieneşte de **Ecaterina Raicoviceanu.**

Din „Umorul englez"

Un adversar plăcut

Niciodată nu suntem aşa de mulțumiți în discuțiile noastre cu un adversar decât atunci, când ne face o obiecțiune la care avem la îndemână un răspuns bun.

O întrebare importantă

Sheridan făcu într'o zi o morală fiului său, de ce tot rămâne becher, sfătuindu-l cu multă căldură să-şi ia o soție.

— Foarte bine, papa, răspunse Tom, pe a cui soție să iau?

*

Un prieten al Doctorului Johnson deplângea neplăcuta situațiune a acelor persoane, dela cari de vreme ce trec drept oameni foarte spirituali, toată lumea se aşteaptă să facă glume; aceasta însemnează că sunt supuşi unei grele contribuții.

—„Intr'adevăr," răspunse Dr. Johnson, „o contribuție foarte grea pentru aceşti oameni, dar pe care nimeni nu o poate plăti fără a fura."

*

—„Misiunea femeii," zise un glumeț unei tinere drăgălaşe, „este de a face din bărbați, nişte nebuni".

—„Şi cât ne pare rău," răspunse divina ființă, „că natura ne-a luat-o înainte foarte adesea ori".

MIHAIL ROŞU

Prin cafenele

I.

Atâția oameni trec pe lângă mine—şi nimeni nu'mi aruncă o privire, un zâmbet, un cuvânt, o mângâere — căci sunt flămând de dragostea umană... Şi mă strecor printr'un norod străin, în cântecul învălmăşit al străzii, privind kaleidoscopice vitrine, silabizând reclame obsedante, şoptind apoi un vers ivit din suflet, schițând adesea gesturi de chemare şi căutând un chip ce mi-ar surâde...

Şi seara cade lină, infinită.

Şi'n cale îmi luceşte cafeneaua, cu marile ei geamuri aburite. Magnetice pătrate de lumină, cu umbre care trec fâlfâitoare, ca nişte steaguri destrămate.—Şi dintr'un colț, cu silă, eu respir un aer învechit, de subterană: o ceață otrăvită, corosivă. Oglinzile sunt pline de lumini—fragmente dintr'un cer artificial; sunt cufundat în sgomote vulgare, — de-afară, huruitul mă pătrunde şi umbre deformate, uriaşe, alunecă mereu peste ferestre.

Şi cafeneaua pare mai înaltă: — ce templu 'şi adunase credincioşii sub norii îmbibați de nicotină? In jur de mese albe sau cernite, ei stau în atitudini obosite; — vorbesc, vorbesc, vorbesc,... dar ce vorbesc, gesticulând alene sau cu trudă? — şi beau şi beau şi beau,... ce elixiruri sorb ei din pahare? — şi fumul isvorăşte dintre buze,... ce ritual ei împlinesc, fumând? — şi ce gândesc privind la biliarde, şi ce citesc prin negrele gazete, şi ce visează ei pierduți în ceață?...

Şi parcă stau aşa, de-o veşnicie — fugari din lupta nemiloasă a vieții,... învinşi, învingători de-avalma, cu tainele, cu dorurile lor. Şi'n templu-acesta plin de credincioşi, nici una din credințe nu-i stăpână. Atâtea năzuinți neîmplinite, atâtea visuri prăvălite 'n tină, atâtea hecatombe de himere — de patimi, de cruzimi şi de nevoi, au detronat pe Dumnezeu din cer şi l-au schimbat în idoli pământeni...

Iar chelnerii par preoți ce'ntrețin flacăra plăpândă a vieții lor — o, viață aceasta atât de ne'nțeleasă, atât de risipită şi zorită, pierzându-se ca apa în pustiu...

Şi în aceste temple-cafenele, atât de tristă pare omenirea! E istovită de atâtea lupte, — e roasă de urât şi desnădejde... Şi toți vorbesc, ca să-şi reverse chinul; şi beau ca să-şi irite lenevia; şi'n fum ei îşi distramă existența...

Şi'n colțul meu, uitat, visez un chip ce s'ar ivi din norii otrăviți, zâmbindu-mi cu iubire şi cu milă.

O, singurătatea în marile oraşe!...

II.

Ce geniu desgustat de sine însuşi, ce trântor săturat de vicii sterpe sau ce bătrân redevenit copil, a inventat şi-aceastā jucărie?

Dar cine 'n zorul clipei pământene, se mai întreabă cine-a născocit atâtea mii nimicuri obsedante, atâtea iluzorii amuzamente, — căci atât de crâncenă e Munca — o, truda ce mereu îşi făureşte o bogăție pururi risipită!

...Şi biliardul stărue, masiv, cu arena sa rectangulară, verde-verde, ca absintul şi chiar dă senzația putredă de absint. Şi bilele de fildeş, se urmăresc... Ce năzuinți închise sunt în ele, de jucătorii ce le dau imboldul cu calculate lovituri de tac? O, cugetul naiv ce sapă golul şi dă absurdității înțeles şi rost adânc banalei jucării!

Şi urmăresc cu patimă ascunsă întrecerile dintre jucători. Bilele mereu se urmăresc, ciocnindu-se cu'n sgomot scurt şi sec... Cum meditează jucătoru-acela! — stranie poziție de atac,... buze strânse, frunte încrețită... Loveşte! —şi cum îşi urmăreşte răuşita!... Un carambol,... un altul — dar ce oare înseamnă jocu-acesta cu trei bile?

— O bilă este-a ta şi alta a mea, iar între ele-i neutră a treia... E lupta vieții noastre un carambol? Aceasta-i marea artă de-a învinge? — tu să loveşti în mine 'n aşa fel, încât să cred că nu tu eşti de vină... Raza reflectată de oglindă nu este ea de vină că orbeşte. In calea atâtor calde năzuinți Fatalitatea-i pururi între noi: — roşie şi crudă-i bila treia: prin ea noi ne lovim unul pe altul...

Dar prea e tristă şi această lege — şi, dintre pasionații jucători ori dintre aceia ce privesc la joc, cine se gândeşte că destinul le este ca un simplu carambol? Eu însă, mă întreb cu 'ntărâtare... Apoi, mă ameţeşte reveria. — Ce gravi ca nişte zei par jucătorii cu tacurile lor miraculoase! Şi biliardul creşte ne'ncetat — şi'n verdele infinit aerian, trei globuri cu nedesluşite lumi se rotesc pe căile eterne... Dar zeii poartă atât de stângaci magicele tacuri ale Forții, că astrele îşi încurcă mersul, ciocnindu-se'n zigzaguri ne'nfrânate.

— Ce zei neputincioşi am plăsmuit! Prea sus am năzuit de astădată! — şi iarăşi zac în ceața cafenelii, — şi biliardu-i iar un câmp, închis, cu două bile albe— iară una, e roşie şi crudă ca Destinul...

III.

...In colțul meu uitat, eu tot visez. Şi ca un stup vibrează cafeneaua. De unde vin atâtea chipuri noi — şi unde pleacă cei ce-au stat la mese? Ce duc cu dânşii după atâtea vorbe, pierite ca şi clipele în neant; după atâtea calde elixiruri, sorbite rar cu gesturi de bolnavi; după atâtea valuri fumurii ce s'au topit în ceața otrăvită?... Unde merg să-şi plimbe oboseala? unde merg ca să-şi înşele viața — sau să-şi pregătească noui dureri?...

Şi cu aceleaşi gânduri eu privesc la cei veniți să stea în locul lor. Minute, nesfârşite se perindă... Nu-i nimeni să-mi zâmbească cu frăție. Şi ceața cu încetul mă pătrunde, mă ameţesc miazmele subtile — şi'n murmurul nepotolit şi van, mă lupt cu năluciri şi cu himere...

Şi strâng în palme mica ceaşcă albă; căldura ei îmi dă fiori ciudați. Uşori, dintr'ânsa aburii se'nbină, ca spirite din lacuri tăinuite. Privesc în luciul negrei băuturi — şi chipul meu îmi pare că e altul, mai slab, mai ofilit, cu ochii stinşi.

Şi par'că aş vorbi cu'n suflet trist, prin aburii subțiri ce se resfiră. Şi sufletul îmi pare că-i al meu — îl văd în chipul oglindit în ceaşcă: — îmi pare trupul părăsit de suflet — de sufletul ce pătimia în mine, visând, râvnind, încarcerat în mine...

Şi sânt cuprins de spaimele magiei. El mă priveşte din adâncul negru — şi îmi vorbeşte prin tăceri neînțelese; mi-e teamă, iară golul creşte'n mine,... mi-e rece, căci mi-e trupul fără viață.

O, suflete, reîntorce-te în mine! — divinizează trupu-mi de animal, sălăşlueşte'n mine ca 'ntr'un templu, visează, năzueşte şi crează — căci numai prin robie poți râvni şi numai clipa te eternizează...

Şi chipul meu surâde din adânc.

Şi sorb licuoarea neagră din ceşcuță, ca un cucernic vinul cel de taină. Ceva ca o suflare, ca un ritm, se'nfiripează iar în mine: viața pâlpâe în mine, înoită...

Şi cafeneaua e mai limpezită; mesele sânt tot mai părăsite, ca nişte altare fără credincioşi — şi timpul cerne clipele târzii... In drojdia din fundul ceştii, eu scormonesc cu gânduri de-alchimist: — găsi-voi eu acolo o comoară? afla-voi poate adevăruri noi?

Dar simt că'n mine este o comoară — şi sufletul în mine e cuprins, ca infinitul într'un strop de rouă. Iar drojdia alène scormonită, e un neînțeles hieroglif...

E târziu — iar sufletul râvneşte: — el vrea să soarbă noaptea înstelată.

Şi rătăcesc prin străzile pustii... EUGEN RELGIS

PASTEL

In murmur de apă tresare izvorul
Pe valea scăldată'n lumină —
O fată de ţară suceşte fuiorul
Şi cântă şi plânge şi-şi spune tot dorul
Iar frunza răchitei suspină!

Şi vântul îi duce departe plânsoarea,
Prin florile triste de nufăr...
Iar lebăda albă îi ţine cărarea
Prin sălcii plecate adie cântarea:
„De doru-ţi iubite cât sufăr..."

Şi cântecul trece în grabă nebună
Pe lângă păstorul mirat, —
Cu vorbe duioase el turma-şi adună
De cântecu-i jalnic tot seşul răsună:
„Iubito de când ai plecat..."

Elvira Lomoş de Reuss

Lada cu haine

— „Incet-incet, vă rog...', şi d-l Haralambescu, umblând în jurul unei lăzi lungi, făcea semne din mână hamalilor, să aibă grijă de ea. Cu glas mieros, adăogă apoi:

— „O avere, domnule,— ce crezi?!..."

Hamalii care o duceau, surâseră unul altuia, ca şi cum ar fi zis:

— „Ce naiba poate să aibă înăuntru?!..."

D-l Haralambescu surâse şi mai îngăduitor:

— „E specială pentru haine... O avere e intr'însa... Ce crezi?..."

Unul din hamali, cu un ochi mai mic decât celălalt şi răspândind în juru-i un miros trezit de rachiu, făcu un semn din gură şi şopti.

— „Pă dracu!..."

Stăpânul lăzii, cuprins de nevoia de a se lăuda, urmă, mereu pe lângă ladă:

— „Aur, domnule,— mai ceva ca aur!.. Un palton calitatea întâi,— ştii: cu căptuşeală de... aia... cum îi zice?... molton, domnule..."

Hamalul c'un ochi mai mic înghiţi şi privi spre celălalt hamal, care îi răspunse dând nesimţit din cap.

— „... un demi, ceva extra... cu căpşală din el, ceva care pot pentru de a spune că-i straşnic..."

Hamalii avură o privire drept în fundul ochilor...

— „...un costum maron, tăiat la nemurire, sistem klaiton..."

Hamalul murmură întrebător:

— „Klaiton?..."

D-l Haralambescu nu-l auzi, ci merse mai departe cu descrierea hainelor:

— „...apoi se mai găseşte un costum jachet, pentru diferite împrejurări festive..."

Hamalii se priviră încăodată, definitiv şi clar.

Ca încheere, d-l Haralambescu zise:

— „Azi, dacă eşti îmbrăcat, eşti om... Ce tot îmi umblă dumnealor cu farfarale, că omul face haina?!.. Mofturi!... Haina deschide pe om... Fără haine egal golan..."

D-l Haralambescu vorbea aproape singur, de vreme ce hamalii plecaseră...

Tăcu: era singur...

Respirând adânc, surâse, şi-şi şopti:

— „Ehe!.. aur, domnule, — mai ceva ca aur..."

Mergând apoi, încolo-încoace, după diferite treburi în gară, d-sa nu-şi putea opri glasul gândului. Işi zicea: „...dacă ţii să fii cineva în Capitală, trebue să ai haine, domnule... Cugetând aşa, se şi vedea în închipuire cum avea să se îmbrace elegant, cu hainele din ladă...

— „Am haine, domnule, pentru tot felul de ocazii... Pot să mă duc şi la Palat..."

Işi aducea aminte vag, ca o părere, că pe vremuri, se dădeau, iarna, la Palatul regal, câteva serate dansante, la care erau invitate persoane din „toate straturile societăţii".

— „Parcă ce?... N'aş putea fi şi eu invitat?

Prietenul Episcopescu, care-i nu ştiu ce pe acolo, numai să-l rog..."

Şi domnul Haralambescu surâse fericit.

După ce, din pricina gândului prea adânc, dădu peste un impiegat, şi după ce-i ceru iertare, d-l Haralambescu închise vagonul cu bagaje, cetluindu-l cu grele lăcate.

Hamalilor le dădu un bacşiş, spunându-le:

— „Iacă: eu nu-s om rău... Vă dau un bacşiş bun, c'aţi fost oameni de ispravă..."

Hamalii zâmbiră şi dădură din cap.

Şi trenul cu vagonul de bagaj al d-lui Haralambescu plecă spre Capitală, unde dorul de-o viaţă mai „cultă" mâna pe omul nostru.

D-l Haralambescu luă trenul de persoane ca să-i iasă înainte...

. . . ; . . . . ; ; . . . . ; . .

De-un ceas stă răzimat de păretele magaziei de cale ferată şi priveşte trist spre silueta viorie a Capitalei, care începe să vermuiască în depărtare...

Chiar în dimineaţa aceea îi sosise vagonul cu bagaje şi de cu noapte venise să-l deschidă şi să-l încarce. Il deschisese, — îl cercetase, — dar, deodată, un ciocan imens şi nevăzut i se lăsase dureros în moalele capului: era să cadă jos de leşin... Cercetase încăodată cuprinsul vagonului, îşi luase iarăşi respirarea, dar, din nou, ciocanul căzu şi mai greu în moalele capului... Se dăduse jos, făcuse câţiva paşi netrebnici prin jur, şoptise un „ah" de durere, şi se răzimă cu spatele de magazia gării.

De-un ceas stă aşa şi privind spre Capitala lărmuitoare îşi frământă în minte acelaş gând: lada cu haine... Inghiţită de un val neştiut, lada cu haine nu mai era în vagon...

Trecu un hamal pe lângă om, — acesta nu-l văzu; trecu un cărăuş şi-l întrebă dacă nu are ceva de cărat, — îi răspunse scurt: „N'am", de se uitase omul cu nedumerire la el... Ca un ecou îndepărtat, păru că aude glasul lui Episcopescu:

— „Haralambescule, eşti invitat la Palat!.."

Omul tresări şi se încruntă. Vag îi trecură atunci prin minte, figurile hamalilor care-i căraseră lada cu haine în gară, şi tot atunci îşi auzi propriul său glas:

— „Aur, domnule, — mai ceva ca aur..."

Chipurile hamalilor rânjiră în închipuirea necăjită a d-lui Haralambescu, — pe când vagonul cu bagaje, stătea cu uşa deschisă, ca un cap imens cu gura căscată...

ALEX. LASCAROV-MOLDOVANU

Schiţe mici

Popa Furtună

Intrasem, întâmplător, într'un soi de cofetărie. Am prins un coşuleţ umplut cu frişcă şi muşcam lacom, gustând aroma fluidă de căpşune.

M'am întors, auzindu-mi pomenind numele de doi tineri cu bărbi scurte, dar hîrsute.

— Tu nu mă mai recunoşti?

— Nu! i-am răspuns fără trufie, aşa precum nu mi-i năravul.

Privii cu atenţie pe cel ce mă tutuia: orgoliul sgândărit se înălţase dârz. Ochii lui rotunzi scânteiau nevinovat şi umerii obrazului neîmpăduriţi, cu perii de arici, aveau o netezime mată de piele de cadână.

— Adu-ţi aminte, la sfârşitul catalogului!....

— ?.. Nici pata roşie prelungită de la tâmpla dreaptă până la tâmpla stângă n'o mai recunoşti? Spuneai c'ai să mă ţii minte după semnul ăsta?

— Imi aduc aminte: Alexandru Zitti!... In pădure ţi-am spus-o, când ne-a apucat ploaia. Câţi ani sunt de atunci?... Eram un copil tare nevolnic: mă chinuiam eu însumi cu mâhnire. Jinduiam galoanele de colonel ale lui tat'tău; pentru că te închipuiam şi pe tine colonel, te-am întrebat dacă mă vei îmbrăţişa când mă vei întâlni după trecere de vreme, sub o bluză cojoasă de mecanic. Iată că nu-s mecanic, acum ci numai un... (găseşte tu, un termen potrivit) a spune un trândav, care se îndeletniceşte cu gustul voluptăţilor gustative şi tu nu eşti colonel, ci....

— Student la drept....

Ne-am aşezat alături, în vecinătatea tovarăşului său, un băiţandru ciolănos şi clăpăug. După obiceiul omenesc ne-au năpădit aducerile aminte:

Copii bâlbâiţi şi galbeni cu mişcări molcome după sunetul clopotului, uliţi strâmte, case strâmbate de trecerea greoaie şi tihnită a vremurilor, toloace cu cirezi de vite, prieteni cu gânduri şi toate câte-s frumoase văzute odată, când te duci pe vară la ţară, dar sunt idioate şi monotoane când te vesniceşti într'însele, ne răcăiau creierii.

— Dar Popa Furtună, ce o mai fi făcând? A rămas în noi, aşa ca o icoană desprinsă din toată mohoreala târgului. Ciudat dascăl!

— Da, ciudat om, cu muzeele lui istorice, crucile puţin cuvioase pe care le asvârlea la sfeştanie asupra băeţilor şi micile-i ciudăţenii de folklorist.

— Şi ce pozne ne mai spunea când liceul s'a mutat lângă şcoala profesională!

— Da! Avea dreptate Popa Furtună când spunea despre fete: cinci bani la rogojină; câteodată le găseşti şi mai eftine. Păcat că n'a găsit pentru prieteni nici un proverb definitiv.

— Atceva?

— Mi-a plăcut mult Popa Furtună pentru că nu cerea certificate de bună purtare şi nu mi-a oferit certificat de paupertate...

— 1922 —

Chef

Fratelui Diomid —

Pare-se c'a fost bun vinul?

— Şi femeile.

— Şi cârciuma era răcoroasă.

— Dar era nespus mai bine în câmp; în vie, de pildă, alături de butia cu must, în umbra nucilor: era şi mai pitoresc!

— Câţi vorbesc? Ce's eu moară? Câţi lărmuie în pustie? îmi strig eu însumi ca să mă liniştesc.

Pe aici dulăii latră, luceferii cad de somn. După credinţa mea, dincolo, într'o lume, neîndoios mai bună decât cea pământească, sunt totuşi, deasemeni dureri şi dobitoci, cari plâng. Pentru muşte şi celelalte vieţuitoare din ierburi, lăcrimile noastre vor fi fiind luceferi căzuţi; pentru noi lacrimile dobitocilor celor mai presus de noi, luceferi îmbătrâniţi...

Foşnesc frunzele, răcoarea abureşte şi aşternutul meu lăptos s'a înegrit . Clopote dângăne de alarmă şi ecoul lor ţâcnit fuge prin slăvi, călare.

Nu ştiu şi nu mă privesc ecourile. Nu primesc scrisori trimise pe adrese străine: nu primesc ecouri dumnezeieşti.

Sunt numai vesel.

Prieteni, veseliţi-vă de veselia mea!

Tăcerea hurue sinistră în odaia mea; lampa arde urât. Uf! ce mai sfârâie!...

De ce m'am născut sărac ca să nu pot da strălucirea şi măreţia cuvenită vieţei mele?... Trebuie să fii chiabur, de nu eşti înzestrat cu multă viclenie ca să trăeşti netezimea unui trai domnesc. Asta-i însă o tâmpenie, pentru că s'a mai spus de mult.

Doamne, Doamne, mult am mai tăcut!... Sunt tare limbut: toţi prietenii, da prietenii, nu-mi bat joc chiar de dânşii când îi poreclesc astfel, mă sfătue să tac...

Cineva, cât ontalul, c'un ceaun în cap şi o cana în burtă, a intrat în iatac. Grohăind şi mirosind a vin acru s'a aşezat larg în tronul meu de nuele. S'a şters frumos pe fruntea strâmtă cât o sbârcitură şi m'a privit cu ochişori mărunţi înnotânzi în grăsime.

Am aşteptat să mă întrebe. Dar pentrucă tăcea mut, i-am strigat:

— „Scoate-ţi din cap ceaunul! La mine în casă nu te plouă!"

Butia mi-a surâs, şi-a scos ceaunul, l-a aruncat pe geamul deschis şi mi-a ucis pisoiul, care doarme afară, toamna (numai iarna îndrăzneşte să se bage în cotlon). Cineva — cred că tot butia era, fiindcă tâlharii nu mă calcă de teamă să nu se dea de ruşine — mi-a vorbit apoi mult, dar n'am auzit pentru c'am fost vesel.

Când sunt vesel, n'ascult de nimeni...

— 1919 —

Desgust

„Cum s'a ivit desgustul în candoarea lui albă şi uşure? Pâclele bolnave se strecoară în tine neaşteptat ca un chiriaş nepoftit şi mântuirea nu vine decât odată ce te ai afumat cu totul aşa cum o pagină de hârtie nu devine egală, decât când pata de uleiu nu s'a întins peste întregimea ei.

O noapte de Noembrie cu promoroacă, într'un târg moldovenesc, să-i zicem de pildă, Dorohoi. O ceată de liceeni pornise, pe uliţele ascunse ale târgului, în căutarea...

Da, la vârsta aceia mai cauţi negustoriţa-minune!... Intrară, îmbulzindu-se, într'o curte, sfădindu-se care să fie cel dintâi sortit să se înfrupte.

Georgel era mai sdravăn, şi cu prestigiu de cuceritor bine stabilit. (Băeţii liceeni nu ştiau încă de zadarnica luptă, ce se poate înlocui cu bani). Dat fiind că era un soiu de căpitan al cetei, Georgel nimeri bâjbâind tinda, şi cu toată îndrăzneala căzu în odăiţă, încremenit besmetic, lângă uşă.

Focul pâlpâia în sobă; mucegaiul şi cărămida arsă unsă cu lut, mirosia tare ca un pământ aprins de secetă. O muere lungă, uscăţivă îi desbracă mantaua cu bumbi de alamă, îi sărută lubric fruntea: duhnia a ceapă, era slută. Ii păru ciudat că o femeie străină şi slută să-l pupe. Şi mobila din casă îl desgustă: divanul acoperit cu velinţe ţesute din cârpe, cu urzeală de cânepă, pernele roşii, oştirea de sfinţi spânzuraţi, cuptiorul uriaş, pe care se zăriau sdrenţele foind.

Acasă, fiecare odăiţă avea mirosul ei particular: în sufragerie mirosiau gutuile cu aroma lor de pămătuf, în dormitor sulfina şi sovârul, în salon naftalina, în biroul tatălui, doctorul, mirosea acidul fenic tare şi lăcrimos.

Muierea îi remarcă nedumerirea; îi deschide vestonul cu vipuşti roşii, îi mângâie părul aspru tuns, îi apucă gura fragedă şi mică. Georgel simţi un fior crunt, care se înalţă ca o plantă crescută într'însul. Intâiaş dată! Minţise atunci când povestise prietenilor aventurile lui, auzite dela alţii. Işi închipuise că o femeie trebuie să fie altfel. Ispita ei era mireasmă şi sărutul rece. Doamnele, prietene cu maică-sa, ispiteau cu mersul lor măsurat şi sigur, aveau taine în ascunzişul blănurilor moi şi foşnetul mătăsurilor. Acum se afla însă în faţa unei căpcăune; aştepta să-i sugă sângele şi măduva. Muierea se despuie: arămie, ciolănoasă cu sânii deşerţi, îl sorbea cu ochii pofticioşi, aşa cum îşi privesc lupii flămânzi prada.

—Conaşule, de mult jinduiam eu după unul ca tine!

Se lungi pe divan şi Georgel ameţi, ruşinat, tâmpit.

Un copil scânci.

— Al cui e copilul? o întrebă dânsul mecanic.

— Al meu!

— Dac'ai copil, de ce nu te apuci de altă treabă?

— Dacă asta e mai bănoasă? Am văzut pe la ciocoi, dar, decât slugă la ciocoi, mai bine — vorba ceia — cioban la oi.

— Mariţo, adu alămâia! mai auzi vag şi văzu înălţându-se brusc o babă ştirbă, sbârcită, cu musteţe. Mâna ei părea un satâr de gâde.

Ce s'a mai întâmplat? Dar, asta n'are însemnătate. Nu-i aşa, fecioare pudice?

ION CĂLUGĂRU

— 1921 —

Copilul pământului

Câmp...
Ingropat în iarbă nu mai văd
Decât seninul nesfârşit al cerului de vară
Din care peste câmp şi peste mine cade,
Odihnitoare
Liniştea de ţară...

Ascult: —
Se mişcă firele de iarbă în bătaia vântului;
Ai zice: genele pământului
Ce vrea s'adoarmă...
Alături
Un muşuroi de cârtiţe se sfarmă
Şi-un greer leneş ţârâe de mult
Un cântec vechi de ţară...
N'aşi vrea, şi totuş îl ascult...

Gândacul-Domnului se sue
Pe-un fir de iarbă fraged ce se'ndoaie,
Iar o lăcustă
Sperioasă
Sare,
Cum ar sări pe treptele micuţe ale cântului...

Eu sorb suflarea crudă a pământului
Şi îmi topesc fiinţa în plămada lui —
Şi cum mă simt atras spre el
De rădăcini adânci —
Ca un mister, —
Cresc în bătaia vântului
Ca orice altă plantă către cer:
Copil al pământului...

Mircea Gheorghiu

Slove pentru Lety

Acorduri-Dezacorduri...

De când pe gura mea lividă tu
să cadă — fulger — cel dintâi sărut;
De când cu şoapte tremurate, tu,
balsam turnaşi pe gându-mi abătut;

decând trupşoru-ţi — spumă şi lumine —
l'am strâns sfios, ca edera un pom,
de-atuncea nu-i în toată lumea om
mai trist, mai vesele, mai de plâns ca mine...

Urme

Abia am intrat pe uşă
şi'mi spune toată casa
că paşii de păpuşă,
mici,
'ţi i-ai purtat pe-aici...

Colo 'ntr'un colţ stă răvăşită ma...
pe care-ai căutat
cu trupul tot înfrigurat,
manuscrise
cu slove pentru tine scrise...

Şi n'ai găsit nimic...
Te văd cum ţi-ai luat căpşorul mic
în mâni
şi cum 'l-ai strâns,
şi-apoi ca un copil te-ai sbuciumat şi-ai plâns.

....M'aplec de-asupra asprelor podele
— ca soarele pe văi —
să văd pe unde pantofiorii tăi
nervoşi
bătură...

Mireasma 'mbătătoare-a mâni tale,
tristeţea ochilor frumoşi
şi râsul frânt pe purpura-ţi gură,
au rămas
în odaie,
ca o haină
uitată de un călător grăbit într'un popas
din care-a vrut să plece 'n taină...

...Târziu,
m'am aşezat la masă
să scriu
un vers în care să te chem
şi-atuncea am văzut
că tu
pe-un colţ de manuscris
— „Tăcerile" —
mi-ai scris
Je t'aime...

Intregul cer albastru 'l simt în piept
şi primăvara toată...
Şi... nu te mai aştept...

ZAHARIA STANCU

CHESTIUNI FEMININE

Revoluţiunile şi feminismul

Ca şi în Finlanda, ca şi în Norvegia, liberarea Portugaliei, a adus desvoltarea feminismului şi discuţiunea acestei probleme.

In mişcarea socială a acestei ţări s'a ilustrat Doamna Castro Osorio, care a fondat **Liga republicană a femeilor, Asociaţiunea propagandei femeniste şi ziarul Femeia Portugheză.** Deşi massele femenine au rămas impasibile în faţa eforturilor ei intelectuale, bărbaţii de stat, ca Bernardino Macado, Suza Costa şi alţii s'au asociat operei ei şi împreună, recunoscând valoarea civilizatoare a femeei, dar numai atâta. Legea electorală promisă, a rămas numai o speranţă, mai mult sau mai puţin, realizabilă.

In Rusia schimbarea de stat şi isbucnirea revoluţiunei, a adus din nou chistiunea feminismului, pierdută multă vreme în negura nihilistă. In timpul războiului, femeile din Rusia, complectează golurile făcute în rândurile bărbatilor, prin sciziunile politice, aşa de dese — caracteristice vremilor acelea. Primul grup feminin formează **Uniunea rusă pentru drepturile femeei** şi se impune printr'o foarte activă propagandă.

Conform tradiţiei, căreia femeia rusă i-a rămas credincioasă, ea nu luptă numai pentru reabilitarea ei, ci pentru poporul întreg.

Obicinuită să vorbească poporului, mult mai mult decât femeia din Occident — fie ca lucrătoare sau ţărancă — verbul ei este convingător şi duios, şi graţie acestui merit, a ajuns cu uşurinţă să se grupeze în jurul Dumei, impunându-se ca un factor necesar.

In Europa centrală, feminismul nu a avut atâtea şanse. In Germania nu se cunoşteau încă sufragetele înainte de războiu şi chiar azi, femeilor germane, le lipseşte unitatea sufletească prin care ar putea să se consolideze într'un partid cu adevărat feminist.

Femeile socialiste au alte principii decât cele liberale şi în nici un caz n'ar pretinde un drept, pe care li separe că nu-l posedă îndeajuns nici bărbaţii.

Femeia germană s'a obicinuit foarte încet şi greoi să participeze la viaţa politică a ţării lor.

In schimb, austriacele, cehele şi ungurencele — cu temperamente mai fuguoase — au dus o campanie destul de pronunţată în vederea sufragiului femeesc.

Lad Viena, la Praga şi la Cracovia, mii de sufragete au manifestat în faţa Parlamentului şi al Dietei.

Femeille cehe, au reuşit să convertească de partea lor partidul social democrat şi pe radicalii boemi şi în anul 1912 domnişoara Vikova Kunetik, se alege primăreasă în Mlada Boleslar.

Asociaţiunea ungurească pentru sufragiul femeesc, strânge în jurul ei mii de aderate, manifestând în meetinguri şi diferite adunări publice şi reuşind să convertească un mare număr de deputaţi maghiari.

Perseveranţa femeei, a putut întotdeauna să ridice piedecele aşezate încăpăţânat în cale şi fără să ne facă cinste, putem vedea din cele expuse până aici, că femeia latină, a ajuns cea mai greu şi mai târziu, la dobândirea idealului unic, al femeilor de pretutindeni.

Dar oricum, mai bine târziu decât niciodată, ar fi bine să putem spune în curând.

ROZINA

INSEMNĂRI

Notițe bibliografice

„LA SAGESSE JUIVE". — In editurile Payot și Calman-Lévy din Paris, a apărut, acum câțiva ani, o bibliotecă numită *Miniature*. Cărticelele (între 120—150 de pagini) sânt liliputane; ele pot încăpeà în buzunările jiletcelor. Hârtie de lux, chenare de aur; tiparul — o minune. Iar copertele — parte de pânză, parte de carton — reproduc desenele tuturor tapetelor dela gobelinuri până la scoarțe românești. Căci între redactorii acestei splendori de bibliotecă e și unul de pe la noi. E un fost „băet de băcănie" din Botoșani, care, știind din Biblie, că bine este ca „pragurile ușilor celui înțelept să le roază piciorul tău", se hotărîse să intre în slujbă la meditatorul Lieblan, o interesantă figură a Botoșanilor.

A slujit. Și, drept simbrie, a luat învățătură.

Și cu învățăturile dobândite s'a aventurat în occident, a făcut filozofia la Lausanne și Genève, a luat doctoratul la Sorbonna și a colaborat la cele mai importante reviste filozofice din Franța, printre cari cea scoasă de Théodule Ribot.

In biblioteca *Miniature* au apărut vreo sută de lucrări, — printre cari „Gândurile" lui Anatole France, cu o prefață de acel botoșănean Maurice Solovine, *Cântarea cântărilor*, *Cugetări de Spinoza*, *Reflexiuni asupra Timpului, Spațiului și a Vieții* de Bergson.

Volumașul *„la sagesse juive"*, — din care vroi să citez aci, — e constituit de fragmente alese din profeți, din Iov, din Eclesiastul, și se închee cu pagini din înțelepciunea lui Isus fiul lui Sirah, și din Ahikar, zis și Asirianul.

Iată câteva din fabulele și aforismele acestuia din urmă:

Un porc își făcu o baie; se spălă frumos dar eșind din baie, zări o băltoacă cu noroi; și porcul se tăvăli în noroi.

Un palmier nu dădea roade; stăpânul său veni să-l dezrădăcineze. Palmierul îi zise: „Mai dă-mi răgaz un an și-ți voi produce roșcove". Stăpânul său îi răspunse: „Nenorocitule, n'ai fost în stare să produci fructul tău; cum izbuti-vei să produci roadele altuia"?

Puii unei rândunici căzură din cuibul lor. O pisică puse laba pe ei și le zise: „Dacă nu eram eu aici, vi se întâmpla o nenorocire".

Dacă un bogat se ospătează cu carne de șarpe, se spune că o face pentru tămăduire; dar dacă un sărac mănâncă șarpe, se zice că mănâncă de foame.

Pasagiile privitoare la Ben Sira sânt desprinse dintr'o carte a doctorului Israél Lévi: *Eclesiastical sau înțelepciunea lui Isus, fiul lui Sira.*

Câteva pilde:

Când vorbești prostului, parcă vorbești unui om care doarme. La urma urmei o să-ți spue: Aud? Ce-i?

Doliul după un mort durează șeapte zile; jalea pe care ți-o pricinuește un prost durează o viață întreagă.

Intelepciune ascunsă, comoară nevăzută: la ce folosește și una și alta?

Tărușul se 'nfige adânc între două pietre: astfel păcatul pătrunde între vânzare și cumpărare.

Fără de îngrădire via e pustiită, și fără de femee omul e un vagabond.

O jumătate de ceas de cetire și te-ai ospătat cu „pâinea înțelegerii și cu apa înțelepciunii".

Și-ți pare rău că volumașul l-ai isprăvit așa de repede! Sufletul tău mai e încă flămând. Ai vrea să-l hrănești chiar cu imensa întristare a celui mai mare elegiac din toate vremurile: întristarea lui Iov. Ai vrea să-ți mai tulburi inima necăjită, chiar și cu scepticismul din *Cohelet*.

Și ai vrea să mai asculți din pildele „limbii cei bine grăitoare", din poetul *cugetător cu osteneală* Isus ben Sirah. El, unul dintre cei dintâi, a sfătuit pe oameni „să nu fie cu mâna lor întinsă pentru a luà și strânsă când e vorba să dee", să nu „samene pe brazdele nedreptății" și să nu „ațâțe cărbunii păcătosului".

El a mângâiat pe cel studios:

„Și vor fi ție obezile învățăturii acoperământ de tărie, și lanțurile ei podoabă de mărire".

Iar metaforele lui sânt adânci inscripții:

„Blestemul mumei dezrădăcinează temeliile — Pășunea celor bogați sânt săracii!".

BARBU LAZAREANU

Contribuții la cunoaștere Junimii din Iași

Scrisori inedite ale lui St. Vârgolici către d. Iacob Negruzzi

XII

Iași 29/12 89.

Iubite amice,

Odată cu aceasta îți trimit un pachet conținând un studiu asupra Veronicăi Micle de tinerul nostru licențiat N. Iorga, despre care ți-am vorbit în scrisoarea trecută. Cred că-l vei publica în Convorbiri, deși vei găsi în el unele neajunsuri, datorite neesperienței, dar are și părți foarte bune, după părerea mea. Mi-a promis în curând un studiu lung asupra satirei la cei vechi și la moderni, pe care ți-l voiu trimete la vreme. Scrie cu o nepomenită ușurință, deși cu o slovă foarte neceteață. Tu însă care ai experiența multor scrisori, sunt sigur că-l vei ceti fără multă muncă. El a dat un studiu asupra *Iubirei în literară*, la revista din Iași (1), și n'ar fi reu să apară întâi în Convorbiri studiul ce-ți trimit acum. Am stăruit, împreună cu Culianu, pe lângă d. Rosetti (2), ministru, să-i dea o bursă de 3000 lei până la Sept. pentru o călătorie în Italia și Grecia, unde pe lângă căutarea sănătății, să descrie impresiile ce-i vor face vizitarea acestor locuri pline de amintirile antichității. Apoi la Sept. va concurà pentru o bursă în străinătate.

D. Rosetti a promis mult, și credem că va face. Consiliul facultății și rectorul îl vor recomanda oficial pentru acest sfârșit. Cred că și sprijinul tău nu-i va lipsi.

Sincere felicitări de sărbători și anul nou.

Al tău amic,

S. G. Vârgolici

XIII

Iași 28 Mart. 1890

Iubite amice,

Iorga așteaptă totdeauna cu nerăbdare sosirea *Convorbirilor* ca să vadă de nu e publicat vre-unul din articulele sale. Asta e ambiția sa. După biletul tău din 15 Fevruar, în care-mi spui că articolele *nu plac acolo*, aș înțelege că ele nu vor fi publicate de loc. In acest caz m'aș pune, față cu dânsul, sau mai bine, te-aș pune pe tine, într'o poziție ciudată. Eu i-am cetit lui pasajul din scrisoarea ta din 27 Ianuarie, în care ziceai, relativ la dânsul: „Pentru publicarea articulelor tinerului Iorga, trebue așteptat câteva numere. Le găsesc bine scrise dar cam abstracte pentru publicul român. Pe ici pe colo îmi voiu luà voe să fac câteva mici suprimări sau modificări".

Cum remâne acum lucrul, de nu se publică? El și eri m'a întrebat la universitate, unde a ținut o conferență *„asupra moralității în artă"*, cam abstractă (acesta-i păcatul lui, de care cu timpul se va desbarà), dar plină de fapte și interesantă. Eu i-am spus că nu le-a venit încă rândul că este materie foarte multă (?), dar că să aibă răbdare. A publicat deja articule literare în *Lupta*, a publicat și va mai publicà în *Era nouă* (cetește numărul de eri). In numărul viitor al revistei din Iași apare ear un studiu a lui. Cum vezi, este de o mare activitate, și trebue încurajat. El vine zilele aceste la București, spre a se prezentà la 15 Martie la un concurs de latină, cursul superior din Ploești. Vei avea ocazie să-l cunoști și să-l apreciezi.

Rosetti îi dă 2000 lei la 1 April pentru a merge în străinătate.

Fă cum va fi mai bine. Salutări amicale.

S. G. Vârgolici

XIV

Iași 16 Aprilie 1890

Iubite amice,

Incă o rugăminte. D. Gheorghe Buțureanu prin o petiție din 2 Martie trecut a cerut dela Minister pentru nepoata sa Maria Buțureanu bursa dela școala centrală de aice, devenită vacantă, prin moartea elevei Elena Teodoru. Cererea sa e bazată pe concursul cu nota 7.15 ce a dat nepoata sa la Septembrie, anul trecut, și pe certificatul constatător că ea frecuentează la Esternatul secundar, și are note bune. Cred că aceasta nu e un hatîr, prin urmare, se poate face. El crezând că nu e nevoe de stăruință, cestiunea fiind foarte simplă, a trimis numai petiția, care s'a îngropat desigur în nămolul hârtiilor ce se strâng la consiliul permanent. Te rog interesează-te de dânsa, și fă-o să fie resolvită favorabil. Eu îți mulțumesc dinainte și din partea lui Buțureanu și dintr'a mea.

Mi-a părut bine că ai publicat în Convorbiri studiul lui Iorga asupra VERONICAI MICLE. *Cred că vei publicà și pe cel asupra lui Creangă. De sigur că tinerul n'are încă esperiența condeiului, dar nu se poate contesta că are un fond de idei foarte bogat și foarte original.*

Ori mă înșel eu, ori acest tiner e menit cu timpul a ocupà un loc însemnat în mișcarea literară de la noi. 3).

Salutări amicale dela

S. G. Vârgolici

1. Arhiva.
2. Teodor Rosetti mort de curând.

3. Paragraful subliniat de noi a fost reprodus în „Autografe Române" comunicare de d-l I. Negruzzi Academia Română Buc. 1928 p. 15.

ADY PROZATOR. — La noi Ady cunoscut mai mult ca plăsmuitor de minunate versuri — scrise cu *aur și sânge* —, de-o perfecțiune și bogăție neîntrecută, a căror limbă neaoș ungurească le face aproape cu neputință de tălmăcit într'altă limbă. Mai puțini cunosc opera lui poetică — mai umilă poate, dar tot atât de adânc-omenească și cuprinzătoare de bogate frumuseți artistice — îmbrăcată în haina mai largă a prozei. Ca și în poezii, în schițele și nuvelele lui se străvede aceiași atitudine în fața vieții: caldă dragoste de oameni învălue eroii, descusuți de analiza lui severă, dar prietenoasă, până în cutele cele mai ascunse ale sufletului lor; aceiaș mare milă pentru viața care se stinge, aceiaș resemnare în fața sorții. Fraza lapidară nu reușește să-i ascundă tot sufletul, și emoția care aburește din rânduri ne cucerește și ne farmecă.

Bucata „Fantoma Rahilei Sălăjan" este luată din volumul „Igy is történhetik" (Și așa se poate întâmpla), despre nuvelele căruia spune acestea în prefață poetul:

„Cred, că adevărata muzică, adevăratul cântec isbucnește din „ținutul unde stăpânește Moartea. Cei cari prețuiesc pe scriitorul „de versuri Ady, să asculte din cartea aceasta cântecele secerătorilor, „cari se reîntorc din ținuturile Morții. Cu un cuvânt să privească „cu dragoste și aceste versuri ale lui Ady, îmbrăcate în haina „puțin cam neguroasă a povestirii".

I. L.

Chemare...

Când te-am strigat din hăul meu obscur
In care sbuciumarea lua ființă,
Cu glasul plin de-o tainică dorință —
Ecoul mi-a răspuns străin și dur...

Lăuntrica-mi pornire ancestrală
Dormia nebănuită de vecii —
Imaterial pluteam în lumi de-o zi,
In lumi de broderie siderală...

Acum ca două umbre care duc
Nestrăbătute nopți adânci, cu ele —
Sub cerul fără margini, fără stele
Noi ne-am ghicit răsvrătitorul suc...

Eu știu că drumul tău, femeie, n'are
Nici început, nici capăt, nici popas —
Că tremurul ce ți-a 'nflorit în glas
Imprăștie miresme milenare —

Ci tocmai cu vecia sa eu chem!...
Te-așteaptă umbra mea ca s'o împresuri,
Să-i dai avânturi noi și înțelesuri,
Ș'o desrobești de-al lutului blestem...

Si-atunci, — sub cerul negru, ca 'ntr'o mină
Din întuneric plămădi-vom sori, —
Ca să descrie 'n noaptea fără zori
Hiperbole imense de lumină..

GEORGE SILVIU

Vatroslav Jagitch, decanul și cel mai celebru filolog slav, a murit, la Viena, în 5 August 1923, în spitalul Sofia, în etate de 85 de ani. El e considerat, cu tot dreptul, ca cel mai mare slavist contemporan. Opera sa literară și filologică e universal cunoscută și recunoscută. El a fost redactorul principal al faimosului **Archiv für slavische Philologie** pe care l-a îngrijit din 1876 până în 1914, la începutul războiului european. Cariera sa e foarte instructivă. Student croat, el ia parte la mișcarea intelectuală a patriei sale, căreia i-a fost foarte devotat pe timpul studiilor sale la Viena, unde el devine cel mai bun elev al lui Miklositch. Din Viena el pleacă la Zagreb în calitate de profesor de liceu. In 1870 a fost suspendat din această funcțiune din cauza opiniunilor sale politice. Din întâmplare, aceasta a avut și o lature bună. El e invitat de Universitatea din Odessa la una din catedrele de studii slave. Grație acestor împrejurări, a putut el urma lucrările sale științifice care i-au asigurat un renume universal. După câțiva ani, el e chemat de Universitatea din Berlin, unde învățământul său atrage o mulțime de studenți. Pe urmă el se reîntoarce în Rusia, de astă dată însă la St. Petersburg, pentru a-și încheia cariera universitară acolo unde a și început-o: la Viena, ca profesor de filologie slavă. Opera antecesorului său croat George Krijanitch, care în secolul meniile civilizațiunii slave dela **Florilegiul de poezie națională** publicat în 1861 până la **Istoria filologiei slave,** ultima sa operă grandioasă. Deși a studiat toate popoarele slave, totuș Rusia l-a preocupat mai presus de toate. Sub acest raport, el a continuat opera antecesorului său croat George Frijanitch, care în secolul al XVII-lea a consacrat întreaga sa viață studiului Rusiei.

El a dovedit că limba ucraineană nu poate fi limbă independentă de cea rusă, precum cea croată, sârbă și slovenă încă sunt identice, fiind menite acestei națiuni să formeze împreună un stat slav: Jugoslavia de astăzi pe care el o vedea de mult în cercetările sale filologice. Peste tot el era inamicul separării limbilor și dialectelor slave. In studiile lui despre poezia populară a Slavilor el distinge următoarele izvoare eterne ale acestei poezii: faptele existenței cotidiane, evenimentele istoriei naționale și apoi subiectele împrumutate de tradiția populară din Biblie și din literatura evului mediu. In acest sens e concepută și lucrarea sa despre pătura creștină-mitologică în literatura rusă. Spre deosebire de maestrul său Miklositch, un elev al cehului Dobrovsky, Jagitch dă conceptului de filologie slavă o întindere cu mult mai mare. Prin aceasta el înțelege „o știință care are ca obiect studiul ansamblului de manifestațiuni ale vieții spirituale a popoarelor slave, așa precum apar acestea în limbile lor, în monumentele lor literare, în credințele lor, în tradițiile lor și în moravurile lor". Această moștenire lăsată de el, pentru a fi cultivată de discipoli devotați, popoarelor slave, este imensă. Valoarea ei abia se va putea fixa cu timpul.

I. G.

Cărți și Reviste

L'EUROPE NOUVELE (4 August) Scrisul francez numără o sumă de istorii literare. Dacă o statistică ar fi interesantă, s'ar putea spune că sunt poate câteva sute, dintre care rămân ca cele mai bine orânduite, a lui *Gustave Lanson* și aceea care e în curs de apariție, a lui *Joseph Bédier*, și care pare a fi alcătuită după un plan nou.

In numărul acesta al revistei întâlnim tot numele lui *Bédier* care împreună cu *Strowski* scrie în „Histoire de la nation francaise" a lui Hanotaux, partea privioare la istoria literaturii franceze. Cartea lui Hanotaux, apărută în mai multe volume, (am consultat-o într'una din bibliotecile noastre publice) se prezintă în primul rând cu o frumoasă față exterioară. Technica e nouă, are reproduceri după gravuri în lemn și câteva planșe în culori, mai puțin reușite, dar foarte rari.

Primul volum e scris de Bédier și conține istoria literaturii latine în Franța și istoria literilor franceze dela origine până la Ronsard. Publicul francez era obișnuit a crede că până la Pleiada lui Ronsard, literatura franceză nu exista, sau era ceva foarte vag rezervată fiind numai specialiștilor cercetători. Sistema prezentată de Bédier o face interesantă și în stare de a fi gustată de toată lumea.

In al doilea volum — e acel lucrat de *Strowski* — se trece în revistă literatura dela Ronsard până la Barrès. Strowski este în primul rând departe de maniera unui *Brunetière*. El nu cercetează mișcarea literară ca supusă unei legi de progres sau de regres. El ia individualitate cu individualitate, o cercetează îndelung, și scoate caracterele generale spre o cât mai bună valorificare și ierarhizare a acestor valori. Ceeace arată din partea lui *Strowski* mult gust și un tact admirabil.

Această carte — spune E. Berl — *e făcută mai mult pentru streini. Pare un fel de Plutarque ilustrat al literaturii noastre, o neasemuită colecție de măști funerare, care se aseamănă toate în mod familiar: sunt trăsăturile sufletului francez.*

Se speră că streinătatea va da cuvenita atenție spiritului științific al lui Bèdier și senzibilității contimporane pe care o manifestă *Strowski*.

LES ANNALES (5 August) publică următoarea notiță ca un răspuns la o întâmpinare:

„Un ziarist strein pretindea că Franța nu numără în literatura ei un singur tip de fată, care să fie simbol al castității și al dragostei, după cum întâlnim în Nausica din Odisseea, în Julieta lui Shakespeare, în Laura lui Petrarca sau în Beatricea lui Dante".

Yvonne Sarcey, care a fost însărcinată din partea revistei s' pună chestiunea spre o lămurire oarecare primește vre-o trei sute de scrisori care vorbesc numai despre una singură, despre *Mireille*. Iată ce scrie d-ra Laurence T..

„Eroina care simbolizează mai bine tânăra fiică franceză nu e oare Mireille? acea cu totul grațioasă Mireio a lui Mistral? Numele ei însuși evocă poezia și soarele, piuitul păsărilor și parfumul florilor, al atâtor lucruri delicioase care turbură o inimă tânără și face să încolțească în ea dragostea. Ca și Julieta lui Shakespeare ea a știut să seducă prin farmecul ei: poeți, pictori și muzicanți".

Un alt răspuns mai aprins dă „une Provencale provencaliste", după cum o anunță Jvonne Sarcey:

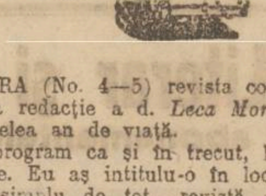
„Mireille realizează concepția meridională a dragostei; pentrucă avem sânge latin, sânge arab și grec amestecat în sângele nostru celtic, noi suntem în acelaș timp pasionate și melancolice. La fel ca un Euripide, noi considerăm dragostea ca ceva făcut din farmece, ne e teamă de ea, dar o dorim".

*

Relativ la concursul acesta deschis de „Les Annales" deschidem și noi unul similar.

De observat că, pe lângă faptul că vrem să stabilim tipul tinerei romånce din literatura noastră, stăruia a ține seama și romånca ce se găsește eventual descrisă în poezia populară. De prisos să mai amintim că aleasa noastră trebue să fie frumoasă, castă, cu sufletul clocotitor de dragoste dar și de virtute.

Cititorii cari vor să ne comunice impresiunile lor, vor scrie pe adresa Adevărului literar, indicând pe plic persoana care semnează cronica de față.

JUNIMEA LITERARA (No. 4—5) revista condusă de d. *I. Nistor* și pusă sub priceputa redacție a d. *Leca Morariu* a reapărut anul acesta în al doisprezecelea an de viață.

Are exact acelaș program ca și în trecut, literatură puțină, studii multe și interesante. Eu aș intitulu-o în loc de „revistă de literatură, artă, știință" simplu de tot „revistă de istorie literară și folklor" și cred că ar fi mai nimerit, mai ales că nu avem încă o asemenea revistă.

Un articol erudit scrie d. *Th. Capidan* despre „Petru Maior și Aromânii" care pe vremea când nimeni nu se mai interesa de ei, *Petru Maior venia și le dovedia originea lor romană, încercând să le explice porecla Țințari „de la familia prea strălucită din Roma cincia"; al doilea, pentrucă în afară de origine el căuta să le salveze și limba, prin încercarea unică în felul ei, de a o introduce în graiul acelor Români din care, mai târziu, era să iasă limba literară, cu ajutorul căreia trebuia să se desăvârșească unitatea culturală a tuturor Românilor.*

D. *Victor Morariu* publică conferința sa despre „Vasile Bumbac" pe caare a ținut-o la Ateneul din Suceava în Faur 1923. E o meritorie încercare de a stabili figura poetului *Bumbac* în istoria noastră literară.

Interesant e studiul colaboratorului nostru d. *Grigore Nandriș* care face istoricul familiei Eminowicz din Polonia împreună cu un documentat și serios arbore genealogic.

Model de adevărată cercetare e schița folclorică „Stâna la Românii din Bucovina", iscălită *Dimitrie Dan*. E descrierea unei stâni făcută în mod cu totul științifică, care lămurește încă o lature din folclorul român.

Cronica bogată încheie numărul acesta al revistei, care nu are versuri bune, decât doar o strofă din traducerea d. *N. Dracea* după *T. Sturm*:

Un tăinuit bordeiu...— Pe prag
Se'ntinde-un cantonier a lene —
Privindu-și stupii săi cu drag,
clipește tot mai des din gene.
Băiatul lui sătul de joc
își tae fluere de soc...

IDEEA EUROPEANA (29 Iulie—5 August) aduce un articol de politică socială, datorit d-lui *Rădulescu-Motru* — „Adevăruri pentru România Mare", și note de călătorie. „Prin țara Oltului" scrise cu aceeași pană înrourată de d-ra *Cora Irineu*.

Ca o completare a studiului de pură știință a d-lui *Dimitrie Dan* din „Junimea literară" vine articolul acesta care înfățișoară stâna în poezia ei, altoind-o cu oarecare spirit anecdotic:

„Ne-a hăznuit un veac bun toată ziua. Dar când ne-am aciniat în stână, porni ploaia bună. Adăpost, vorba vine. Ploua cum trebue prin șița găurită, prin grinzile rare, prin ziduri de bolovani nelegați cu ciment. E drept că fără asta ne orbea de tot fumul; dar dacă te usturau numai ochii, în schimb te amenința junghetura gușentului.

— Cum e, cum nu-i, brânza-i bună, ne făcea curaj băcița.

Să te mai plângi și de noroi, ar fi prea mare pretenție. Voiam să mă feresc să mă 'mproște stropii jintiței scurși din crintă'n ciubăr și de acolo turnați în căldare dar porcii care-și așteptau nerăbdători cina, erau mai să mă'mburde peste cazanul cu zer. Prin minune n'am făcut o bae. O seamă de cățeluși mici plângeau lângă ușe, pe când cei mari, mai stoici, priveau cuviincioși la oaspeții pe cari n'au putut să-i muște. Sunt unii tare frumoși, Lăbuș mai ales, alb, mare, nițos, care tot în spinarea ursului se țipă. Ciobani, ciobănei, desghețați, cu priviri agere, atât de mândri în cojoacele mari, băcița, foc de harnicie, alcătuiau, pe lângă pădurari și pândari, societatea mea din acea noapte"...

GEORGE BAICULESCU

ANATOLE FRANCE. **Birtul de la Regina Pédauque.** Trad. M. Hârsu. Edit. Cultura Națională.

Traducătorul a avut de sigur multă admirație pentru splendida „Rôtisserie de la Reine Pédauque" de vreme ce s'a încumetat s"o dea în graiul nostru. Greutatea i-a fost îndoită. Oricâtă muncă și cumpănire, alegere anevoioasă și migăloasă s'ar depune, reușita e deplină numai în traducerea ideilor. Limba ca mod de exprimare al gândirii nu are caractere specifice pentru fiecare popor. De aici și ușurința în învățarea și stăpânirea unei limbi străine numai în exprimare de judecăți. Aceasta cu atât mai mult, cu cât la baza tuturor limbilor se află un fond comun psihic, unitate și identitate de simțire și gândire. Cu totul altceva e pentru simțire. Exprimarea ei trebuie să fie spontană, sugestivă, compunerea fonetică a cuvintelor spune ceva; apoi fiecare întorsătură de frază reprezintă mișcarea unui sentiment. Așa încât sentimentul și fraza formează un corp organic, un tot indivizibil. Dovadă: poeziile populare și lirica poetică, destul de caracteristice. Astfel ca mod de exprimare a simțirii limba e specifică poporului. Iar explicarea o găsim în psihologie, rezultat al întâielor noastre manifestări linguistice.

Cu această greutate de neînvins a avut de furcă traducătorul. In deosebi pentru candidul Jacques Tournebroche (pe care l- botezat Invîrtefrigare!), plăsmuit cu iubire de prozelit pentru maestrul său, naiv și năbădăios în sentimente, mereu în contradicție între pornirile instinctului și morala stoică ce i-o predică abatele. Tot așa cu Jerôme Coignard, „abbé" cult și rafinat, epicureu amestecat cu sublimul lui Isus, făuritor de paradoxe morale și sociale. Adeptul lui Boetius și Epictetes, indulgent filosof ce iubește viața și pe omul arațional (cum este natural) în traducere apare puțin vulgar și gastronom.

Dar în deosebi calitățile înalte din text, savoarea și impresia de deosebită satisfacție, alinarea sufletească, ațâțarea spiritului de silogismele sofistice — și estetismul frazei stilizate, dar vie și simplă, cu nuanțe de fină ironie, — tot acest dar al lui France e palid. Cu această lipsă (a doua) se întărește adagiul „traduttore-traditore", pe care îl merită majoritatea traducătorilor — deci să nu fie cu supărare.

E. T. A. HOFFMANN: **Povestiri** traduse de E. Marghita. Edit. Cultura Națională.

Afară de „Domnișoara de Scuderi", celelalte două povestiri „Dogele și dogaressa" și „Copilul străin" vor păcăli pe cei ce se vor aștepta la fantastic, extraordinar ș. c. l.

Lor li se potrivește bine numirea de povestiri — și mai bine povești. „Copilul străin" e o mângâere de bunic german, ce îndrugă nepoțeilor povestea băiatului și fetiței ce s'au jucat cu Copilul Isub, care le aducea jucării și minunății, iar ei îi făgăduiau că o să-l păstreze în inimile lor, după ce se rugaseră în zadar să-i ia cu el. Iși are și ea frumusețea ei.

„Dogele și dogaressa" (dogaresse!) e mai potrivită. Totuș de dragul rarei tehnici, o alegere din povestirile lui Hoffmann se impunea.

V. ACHIM

T. Kirileanu: Proverbe agricole

Harnicul muncitor pe ogorul literaturei populare, d. Teodorescu-Kirileanu, publică în *Biblioteca rurală* o frumoasă colecţie de *Proverbe agricole*.

Stau frumos adunate, toate proverbele populare, ale căror învăţăminte se referă la agricultură şi la gospodărie. Orânduite în ordine alfabetică, cu ajutorul „indicelui“ dela sfârşitul cărţii, găseşti uşor, fiecare proverb pe care-l vrei. Cauţi proverbul, cum ai căuta un cuvânt în dicţionar.

O extrem de bogată bibliografie, care ocupă nu mai puţin de 14 pagini cu „petit“, indică pe toţi autorii români şi străini, toate revistele şi toate manuscrisele Academiei, care pot fi consultaţi în această privinţă.

Urmărind colecţia de proverbe a d-lui T. Kirileanu, vezi cum înţelepciunea populară ştie să tragă învăţăminte practice şi ştie să le formuleze lapidar.

Pentru plugari, iată o carte de învăţături bune şi şcurte, pe 'nţelesul tuturor. Pentru intelectuali, — un document pentru studiul geniului popular.

I. A. Bassarabescu: „Moş Stan“

In *Biblioteca Tinerimei*, după *Basmele* lui Ispirescu, după admirabila poveste de vulgarizare ştiinţifică *Prin împărăţia furnicilor* de Frank Stewens, — apare acum o colecţie de mici povestiri pentru tineret *Moş Stan* de I. A. Bassarabescu.

Scrise uneori cu vervă, cu un humor larg şi binefăcător pentru sufletele tinere, sau alteori, cu o înaltă poezie *(Insula florilor, etc.)* sau în alte dăţi cu o duioşie adâncă *(Eder)* — aceste pagini limpezi sunt în domeniul sărac al literaturei, pentru cei mici o contribuţie preţioasă.

Cronica ştiinţifică

Cât cântăreşte aerul?...

Greutatea totală a atmosferei e de 5 quatralioane tone.

S'ar părea că aerul care este atât de uşor n'ar cântări mai nimic.

Un învăţat fizician a făcut însă de curând o socoteală foarte curioasă. Cunoscând suprafaţa globului pământesc (vre-o 500 milioane kilometri pătraţi) şi ştiind că aerul apasă pe fiecare centimetru pătrat cu o greutate de 1 kgr. şi 66 grame (atmosfera are o înălţime de peste 100 klm.).

Greutatea totală a atmosferei pământului, după cum se poate verifica uşor prin calcul o dar de 5.000.000.000.000.000 tone (5 catralioane de tone).

Dacă am putea licheia a suta parte din aerul atmosferic spre a-l transporta pe vapoare mari de câte 50.000 tone fiecare, cum e uriaşul vapor consruit de curând în Anglia, ne-ar trebui nu mai puţin de *1 miliard* de vapoare după cum se poate verifica printr'o simplă împărţire.

Ne oprim aci cu socotelile noastre.

Am voit să arătăm doar profanilor că tot e curios şi interesant când priveşti prin înfinita prizmă a ştiinţei.

„Uşor ca aerul“ e o expresie relativă, întrebuinţată doar în literatură. In romanele viitorului vom întâlni expresiuni *„greu ca atmosfera“*, mai puţin poetice poate dar mai aproape de adevăr.

L. FLORIN

Glume englezeşti

Dragoste de quaker

—„Marto, mă iubeşti?“ întrebă un tânăr quaker, pe o fiică a Evei, la altarul căruia îşi adusese prinosul sentimenpe placul doamnei Waterford, căci îi cădea ca o povară gâtelor celor mai afectuoase ale inimei.

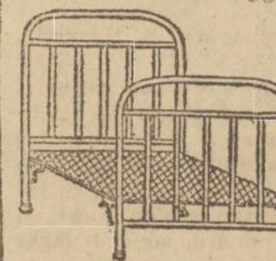
—„Ei bine, Seth,“ răspunse tânăra, „nu ne porunceşte oare legea să ne iubim unul pe altul?“

—„Da, Marta, dar mă priveşti tu cu acel sentiment, pe care lumea îl numeşte dragoste?

— Nu ştiu ce să-ţi spun, Seth, de multe ori mă temeam că inima mea ar putea greşi. Am încercat în totdeauna să-mi împart iubirea de opotrivă asupra tuturor, şi câte o dată stam şi mă gândeam dacă nu cumva tu capeţi o parte mai mare de cât ţi se cuvine.

La Cărăbuş
Tănase a fost întrerupt în mijlocul jocului
2 Doamne din Loje au început aşa de tare să vorbească de frumuseţile Pălăriilor dela
„PICA“
FABRICA FRANCO-ROMÂNĂ de PĂLĂRII
STR. CAROL 70, (INTRAREA PRIN STRADA CĂLDĂRARI)
VIS-A-VIS DE COFETĂRIA CREŢULESCU
în cât toată lumea s'a sculat în picioare

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi Apostoli 72
Colţ prin Cal. Rahovei

Lexice, Dicţionare, Glosare

Familia cuvântului „parte şi compusele lui“

Cine împarte, parte îşi face.

A-i fi partea cuiva	A se da la o parte.
A face parte	A pune la o parte.
A avea parte	A lua parte cuiva.
A fi la parte cu	A fi de partea cuiva.

A desparte (sau a despărţi), a aparţine (sau a aparţinea), a părtini, a împarte (sau a împărţi). împărţire, despărţire, împărţitor, de împărţit, aparte, părtaş, părticică, particulă, partitură, parter, parţial, apartament, departament, departe, părtinire, partiţiune, partizan, participiu, partidă, pârtie, particular, particularism, particularist, a participa, particularitate, participare, e cam într'o parte, în o altă parte, din toate părţile, la o parte, despre partea mea, din parte-mi, de o parte; părţile sunt prezente.

Octavian Düanu

Glosarul cuvântului „Dumnezeu“

1. Dumnezeu e mare.
2. Dumnezeu face voia tuturor.
3. Dumnezeu nu ia de unde nu-i.
4. Dumnezeu îţi dă, dar în sân nuţi bagă.
5. Dumnezeu îţi dă, dar în gură nu-ţi bagă.
6. Dumnezeu îţi dă, dar în obor nu-ţi bagă.
7. Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui.
8. Dumnezeu nu pedepseşte cu bâţul.
9. Dumnezeu dă fiecăruia cât-i se cuvine.
10. Dumnezeu, şi nu poate mulţumi pe toţi.
11. Dumnezeu dă tot celui ce are — căci,
12. Dumnezeu nu-i „cojan“ cu pantalonii largi, ci-i tată de oameni săraci; la unul dă şi dela zece ia.
13. Dumnezeu are scări de urcat şi de coborît.
14. Dumnezeu răsplăteşte pe om după faptele lui.
15. Domnul nu ia de unde nu-i.
16. Dumnezeu nu doarme.
17. Dumnezeu doar la miei dă din cap.
18. Dumnezeu singur ştie zilele omului.
19. Dumnezeu e deasupra şi ne vede.
20. Dumnezeu e îndelung răbdător.
21. Dumnezeu nu-şi pune mintea cu nebunii.
22. Dumnezeu să mă ierte (dacă vorbesc cu păcat).
23. Dumnezeu nu uită.
24. Dumnezeu nu lasă pe om.
25. Dumnezeu e tatăl tuturor.
26. O! Dumnezeule, Doamne!
27. Unde pune omul vrednic mâna, pune Dumnezeu mila.
28. Să primim fără cârtire, ce ne dă Dumnezeu.
29. Mare-i bunătatea lui Dumnezeu.
30. I-a dat Dumnezeu de ştire.
31. L-a ferit Dumnezeu.
32. L-a iertat Dumnezeu.
33. Nici Dumnezeu nu-i mai dă de ştire.
34. Asta nu-i în ştirea lui Dumnezeu.
35. Ştie el Dumnezeu ce fac oamenii.
36. I-a pus Dumnezeu mâna'n cap.
37. Eu cu sfatul, Dumnezeu cu mila.
38. Ce-i bun şi lui Dumnezeu îi place.
39. Om bun ca pâinea lui Dumnezeu.
40. Un Dumnezeu îţi dă şi zece-ţi ia.
41. Dela mine puţin, dela Dumnezeu mai mult.
42. Să-ţi ajute Dumnezeu!
43. Cu Dumnezeu înainte!
44. Ochiul lui Dumnezeu veghiază.
45. N'are nici un Dumnezeu.
46. Temător de Dumnezeu.
47. Crescut în frica lui Dumnezeu.
48. Om cu frica lui Dumnezeu.
49. La barza chioară îi face Dumnezeu cuib.
50. „E păcat de Dumnezeu“.
51. Mergi cu Dumnezeu.
52. Poţi să te duci şi la Dumnezeu.
53. A trage cu pistolu,n Dumnezeu.
54. Cu Dumnezeu pe buze şi cu dracu'n inimă.
55. Când vrea Dumnezeu, vrea.
56. Aşa-i vrerea lui Dumnezeu.
57. Ştie Dumnezeu al cui e sacul cu mălaiu.
58. Pân' la Dumnezeu te papă sfinţii.
59. Bun e Dumnezeu... şi mare.
60. Ce-i dreptul lui Dumnezeu, nu pot zice nu.
61. Ce-i drept şi lui Dumnezeu îi place.
62. Doar Dumnezeu să facă dreptate.
63. Norocul e dela Dumnezeu.
64. Să-l ferească Dumnezeu.
65. Mare-i mila lui Dumnezeu.
66. Te trăzneşte Dumnezeu.
67. Asta-i mânia lui Dumnezeu.
68. Asta-i judecata lui Dumnezeu.
69. Aşa a vrut Dumnezeu.
70. Asta-i semn dela Dumnezeu.
71. Pământu-i grădina lui Dumnezeu.
72. Omul impune, Dumnezeu dispune.
73. Dumnezeu să te aibă 'n pază.
74. „Unul mi-e Dumnezeu“ (dacă nu spun drept).
75. Lasă-l în plata lui Dumnezeu.
76. Asta-i raiul lui Dumnezeu, nu altceva.
77. Bunătatea-i dela Dumnezeu, mânia dela diavol.
78. Bătu-i-ar mama lui Dumnezeu.
79. Cu Dumnezeu să nu te măsori.
80. Dar pentru Dumnezeu, ce-i asta?

L. Stănescu-Belcin

Adeverul Literar şi Artistic
Preţul abonamentelor:
In ţară:
Lei 150.— pe timp de un an
„ 75.— „ „ „ 6 luni
„ 40.— „ „ „ 3 „
In străinătate:
Lei 260.— pe timp de un an
„ 140.— „ „ „ 6 luni
„ 75.— „ „ „ 2 „

Trei sferturi de secol dela moartea lui Barac

Operile lui Ioan Barac

Găsim în „Foaia pentru minte, inimă şi literatură“ anunţate ca opere ale lui **Ion Barac,** vreo 25, iar **P. Milianu** în „Transilvania“ XXIV, 1893 dă vreo 27. In biblioteca Academiei sunt numai următoarele pe care le transcriem în ordine cronologică:

1. **Risipirea cé de pe urmă a Ierusalimului...** scoasă din cartea lui Iosif Flavie pe scurt. Bucureşti 1821; idem Sibiu 1843; idem Sibiu 1852.

2. **O mie şi una de nopţi, istorii arabicesci sau Halima,** întâia dată tradusă din nemţesce de..., Braşov 1836—1840, 8 volume.

3. **Istoriea preafrumosului Arghir şi a preafrumoasei Elena cea măiastră şi cu părul de aur.** Adică: o închipuire, sub care a sě înţelége luarea Ţării Ardealului prin Traian chesarul Râmului. Sibiiu, 1830; idem 1842; idem Braşov, 1844; idem Bucureşti 1852; idem Sibiiu 1863; idem Bucureşti 1889.

4. **Naşterea şi toată viaţa minunatului Piticot de un cot şi cu barbă cu tot.** Din limba nemţească scoasă şi în stihuri alcătuită... Braşov 1842.

5. **Cei trei fraţi ghebosi sau trei bărbaţi şi o muiere.** O istorie comică, în versuri; Braşov 1844.

6. **Tragedia lui Samson,** în cinci perdele, tradusă. Sibiiu 1846; idem Sibiiu 1859. (Pe aceasta d. Adamescu a omis-o din Bibliografia d-sale).

7. **Constantina,** povestire în versuri (Mss. Acad. Române. No. 165 — vezi şi mss. No. 208, 209).

In afară de Bibliografia pe care o dă d. Adamescu, mai amintim pe cele anunţate în „Foaia pentru minte“ şi „Transilvania“.

G. B.

Aron Densuşianu despre Barac

„El este un scriitor popular atât în limbă cât şi în concepţiune, pentru aceea scrierile lui au intrat adânc în popor. Versul lui este în general cel popular, naraţiunea simplă şi nemăestrită, tot aşa şi limba lui este generală, ca limba bisericească“.

(Ist. limbei şi lit. române, Iaşi 1894, p. 307).

Ioan Barac şi opera lui

Contimporan mai tânăr al bătrânului Vasile Aaron, Ion Barac se apropie de acesta prin întreaga lui producţie literară. “Amândoi şi-au însuşit subiecte streine şi le-au tratat pe cont propriu, amândoi păstrau intenţia de a cultiva poporul, dând ceva pe înţelesul lui. O fericită caracterizare le face d. Ovid Densuşianu:

„Poeţi nu erau, ci simpli versificatori care luau la întâmplare subiecte de la noi ori streine pentru a le pune în stiluri de o stângăcie datorită nu atât vremii în care au scris, ci lipsei lor de talent literar“. (Lit. rom. modernă, Buc. 1920, p. 122.)

Cu toate acesctea Barac a arătat o mai temeinică pregătire literară. Trecând pe lângă opera Halima, sau o mie şi una de nopţi“ pe care Barac numai a tradus-o, rămânându-i marele merit de vulgarizator, ajungem să observăm în primul rând cunoştinţele întinse pe cari le avea Barac în domeniul literaturilor şi în al doilea rând, o bună mânuire a versului, cam stângaciu — cum spune d. Densuşianu — dar de multe ori sigur.

Cartea care i-a dat contact cu publicul „Istoria despre Arghir cel frumos şi despre Elena cea frumoasă“, legată pe alocuri de basmele populare, e tradusă din ungureşte după Albert Gergej. Barac i-a dat doar o mai largă înţelegere: a pus-o în legătură cu istoria noastră. Afară de alipirea faptului istoric, Barac i-a dat versificaţia lui, adică versul poporan obişnuit:

Te visaiu mişcând din buză,
O prea drăgălaşă muză!
Verşi glas îngeresc din gură
Care inimele fură,
Fură şi le amărăşte
După ce le îndulceşte...

Insuşi faptul istoric — crede d. Densuşianu — că l'a luat tot din ediţia ungurească, unde fecioara Léany reprezintă tot Dacia.

Celelalte opere ale sale — pe atât de cunoscute — sunt numai traduceri; puse însă în versuri româneşti şi complectate pe ici şi colo cu expresiuni proprii.

Operile lui Barac au căzut astăzi în uitare. Poate că gustul cititorilor de astăzi e altul — şi aceasta pare să fie adevărate — sau poate că traduceri noi — cum de ex. Halima — contribuesc la această definitivă uitare. Oricum Barac a stăpânit câteva decenii ateţia cititorilor, ceeace e cam mult. E vremea acum să-l închidem în dulapul antichităţilor, să-l scoatem numai pentru studii speciale, sau numai la zile mari. Şi aceasta e destul.

G. B.

Viaţa lui Ioan Barac

(1772—1848)

Vrednicul şi neobositul poet popular Ioan Barac s'a născut din părinţi români. Până acum nu s'a putut afla în mod pozitiv numele părinţilor săi, atâta se ştie numai că e fiu de preot din Alămor, în comitatul Albei-inferioare din Transilvania. Dânsul a fost odinioară în strânsă legătură cu renumiţii răposaţi apostoli ai românismului, cu George Lazăr, cu Vasile Aron, Vasile Pop şi Anton Pann.

Studiile şi le-a început în comuna natală, după aceea a fost dat la colegiul reformaţilor la Aiudu, unde a absolvit toate clasele cu laudă. De aici a mers la Cluj, unde a absolvit dreptul. După aceea nu se ştie unde a petrecut până la 1802, când a venit la Braşov, lucrând ca procurator. Iar după o altă informaţiune se susţine că înainte de anul 1802, ar fi fost dascăl „la şcoalele normalnice“ în Braşov, şi ca atare a tipărit şi opera sa „Arghir şi Elena“ pe la anul 1800. Acestei informaţiuni se alătură şi d. Densuşianu din Iaşi, când susţine că Ioan Barac înainte de anul 1802 a fost învăţător în Braşov.

Ca procurator în Braşov a desvoltat o diligenţă extraordinară şi o purtare exemplară, şi prin aceea a atras atenţiunea publică asupra sa.

Drept aceea la anul 1805, poftit fiind de Magistratul oraşului, a primit şi translatoria magistratuală, şi aşa a vieţuit ca translator magistratual 43 de ani. Iar în al 72-lea an al vieţii sale, după o bolire de aprinderea sângelui numai de patru zile, pe lângă toată căutarea medicului, pregătit mai întâiu cu nutrimântul sufletesc, îşi dădu sufletul în mâinile Creatorului.

Dânsul s'a dus din lume cu cea mai curată conştiinţă şi cu cel mai liniştit cuget, că dânsul, cât a trăit, nu numai că n'a asuprit întru nimic pe nimeni, ci încă ce e mai mult, fiind cu nespusă milă spre cei necăjiţi, sărăciţi, nedreptăţiţi şi asupriţi, îi ajută pre aceştia lucrându-le ca advocat, din toată inima, şi scoţându-i din toate nevoile şi asupririle lor pe lângă puţintică plată, iar foarte adeseori şi pe nimica, pe „mulţam“. Dovadă la aceste toate pot fi arhivele judecătoreşti şi bisericeşti din Braşov.

Cea mai bună petrecere de timp în orele libere îi era compunerea de stihuri, de versuri poporale.

(Transilvania, XXIV. 1893, p. 76—77).

P. MILIANU

BIBLIOGRAFII

ADA VRIONI. — Rătăcire, roman. Editura „Adevărului“. — Vom reveni asupra acestor lucrări.

* * *

DOCTORUL YGREC: O filosofie, o credinţă, o ştiinţă. Cuprinde următoarele capitole: Eternitatea Universului. Creaţiune şi moarte. — Universul e o fiinţă însufleţită vie. — Intreaga Fire, o fiinţă unică nedivizată. Viaţa pământului şi sinteza primăverii. — Supravieţuirea sufletului. — Credinţa cea nouă. — Realitatea simţurilor noastre. — Relativismul Einsteinian. — Studiul Naturei prin căutarea cauzelor finale — Finalitatea în „Evoluţia Creatoare“ a lui Bergson. — Rabindranath Tagore şi Brătescu-Voineşti. — Mecanismul psihointelectual. — Ethica spinoziană şi Etnica bergsoniana.

* * *

MUZICA, Anul V, n-rele 3—4, 5—6, din Martie până în Iunie 1923. Cuprinsul: **René Gh. Brasly:** Ce-ar trebui să fie; **Ion Stroescu:** Printre lăutarii din Oltenia; **Matia Batistini:** Criza cântului; **I. Ol. Ştefanovici:** Viaţa muzicală la Bucureşti; **Swensk:** Note; **Aurel Cosma junior:** Muzica instrumentală în biserica ortodoxă; **Maximilian Costin:** Din ţara noastră; **Marcel Gillet:** Principii pentru un program naţional de învăţământ; **Al. Bilciurescu:** Note pentru biografia lui Scărlătescu; **Frasarolli:** Spectacole.

* * *

PRELEGERE CATRE TECHNICIENI DENTIŞTI de prof. **Dr. Enric Solomon.** 16 pagini in-octavo, editura revistei stomatologice „Presa dentară“.

* * *

NOUA MATERNITATE, revistă populară pentru educaţia mamelor. Director: Dr. Sigism. M. Cohl. Numărul 5 dela 1 Iulie 1923 cuprinde articole de doctorii M. Stroe, S. Cohl, B. Şapira şi Darius Cuper. Publică şi o dare de seamă despre concursul de frumuseţe pentru copii, organizat de Noua Maternitate.

Sanatoriul „CENTRAL“
Medico-chirurgical
Calea Călăraşi No: 16 (în plin centru al Capitalei)
Operaţiuni chirurgicale — Boli de ochi, naşteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice şi boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular şi electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.
Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, lapte şi orice produse patologice. Reacţ. Wasserman şi Sachs Georgi pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice şi anatomopatologice. Autovaccinuri şi stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalaţiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.
Bucătărie dietetică pentru diabet şi boli renale
Pacienţii pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg
In secţiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât şi extern, de către medici specialişti: radiologi, sifilis şi boli nervoase.
Orele de tratament 9—11 şi 3—6 p. m.

„DOUCE FRANCE“
FARFUM
DU MONDE ÉLÉGANT
LUBIN PARIS
Parfumul „Douce France“ creat de casa Lubin îmi evoacă în minte prin mireasma sa delicată, subtilă, persistentă şi îmbătătoare, frumoasa ţară a Franţei!
Marie Filotti
MARIA FILOTTI
Societară a Teatrului Naţional
Asortat cu
Ultimele creaţiuni ale modei
Lenajuri, Mătăsuri, Fantaisie-uri, Parfumerii, Ciorapi, Mănuşi, Batiste, etc.

SERIA III ANUL IV — No. 146

4 Lei Exemplarul in țara
8 Lei Ex. în străinătate

Duminică 9 Septembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

V. ALECSANDRI

RODICA

I

Purtând cofița cu apă rece
Pe ai săi umeri albi, rotunjori,
Juna Rodica voioasă trece
Pe lângă junii semănători.

II

El cu grăbire îi sar în cale
Zicând: Rodică, floare de crin,
In plin să-ți meargă vrerile tale,
„Precum tu, dragă, ne eşi cu plin!

III

„S'ajungi mireasă, s'ajungi crăiasă!
„Calea să-ți fie numai cu flori,
„Şi casa, casă, şi masa masă
„Şi sânul leagăn de pruncuşori!"

IV

Cu grâu de aur, el o presoară,
Apoi cofița întreag'o beau.
Copila râde şi'n cale-i sboară
Scuturând grâul din părul său.

CUGETĂRI

de H. SANIELEVICI

Specifice omului nu sunt sentimentele elementare (le are animalul într'un grad înalt) ci gândirea şi sentimentele intelectuale.

* * *

Popoarele tinere se hrănesc cu minciuni, după cum, fără a se îngrețoşa, bea din biberon sugaciul; cinismul popoarelor bătrâne, al francezilor spre pildă (Anatole France!) — izvorît din *pudoare intelectuală*, din ruşinea de a minți — îi umple de spaimă: ca nişte copii cărora le-ai luat biberonul, strigă, se revoltă, îl găsesc *dizolvant, distrugător*, amar — şi totuş cu amăreli se'nțarcă sugaciul, pentru a-l deprinde cu hrană substanțială...

Barba-i un simptom reacționar; şi pletele. Le purtau ruşii şi nemții, înainte de războí; țăranii şi boerii; poeții romantici, sacerdoții; învățatul medieval — vrăjitor alchimist şi şarlatan. Este unul din caracterele sexuale secundare, cu care, la animale, masculul impune femelii; se adresează sugestibilității noastre animalice şi înfloreşte într'un mediu primitiv. Americanii umblă raşi şi tunşi.

* * *

Bărboşii vor să pară venerabili. Cercetează-i de aproape şi vei vedea că iau barba în deşert

* * *

Mulțimea cere să fie linguşită şi înşelată. Oamenii mari s'au sacrificat pentru dânsa şi au scuipat-o în obraz.

* * *

Mediocrii coafează ca obiectivitate lipsa lor de gândire personală.

* * *

Se zice: „X are milioane". E fals. *Milioanele îl au pe el.* Capitalul este o instituție socială a cărei slugă-i capitalistul.

* * *

Respectă iubirea de lux a capitalistului: e cursa grosolană prin care natura îl aduce să lucreze ca un rob spre binele obştesc.

* * *

Istoria universală este o persoană foarte ordinară: când i se prezintă în fața un adevărat boer, care respiră linişte, armonie, seninătate, echilibru, gust, măsură, etc., etc., — se răsteşte la dânsul: *„trântorule!.. Ieşi afară!.."*; iar în fața parvenitului: împopoțonat, caraghios, grosolan, se 'nduioşează: „Sărmane! Ai muncit şi ai luptat atât de greu!.. Când era să te gândeşti şi la tine?!..." — şi se'nchină până la pământ...

* * *

Stăpânitorii practică vițiul şi propagă virtutea. Ei se cred abili şi-s convinşi că moralizează mulțimea. Ce şiretenie proastă!.. Îi sfidez să-mi arate *un singur om* care se lasă într'adevăr păcălit...

* * *

Dintre cismari nu-i unul care să nu merite pâinea pe care o mănâncă. Dintre intelectuali însă, puțini o merită într'adevăr pe a lor. Istoria universală a prins de veste: de aceea azi cismarii stau mai bine decât intelectualii.

* * *

Cunosc un om, prost ca ciubota şi de o şiretenie prostească. Nici când nu mi-aşi fi închipuit să poată înşela pe cineva. El însă şi-a traficat convingerile ca un cârciumar — en gros şi en detail — şi cu câştigul realizat, şi-a cumpărat glorie. E'n culmea prosperității. Filozofia lui?... Cunoscându-se pe sine, a înțeles cât îi omenirea de simplă; şi a tratat-o în consecință.

* * *

X e mare scriitor. Acum un sfert de veac a publicat câteva nuvelete drăguțe; nu le-a apreciat nimeni. După ani, l-a lansat cineva; dar talentul lui murise. Ca steaua lui Eminescu: „era pe când nu s'a zărit, azi o vedem şi nu e". De douăzeci de ani rătăceşte prin societate, ca un strigoiu, îmbrăcat în talentul pe care l-a avut pe când era viu... De câte ori îl văd funcționând în vreuna din multele situații pe cari le ocupă în virtutea „talentului", îmi vine să-i strig: *„Arald! Tu eşti mort!.."*

* * *

In lumea morală hainele's ieftine; rufele, însă, costă sume fantastice. Cei mai mulți poartă haine elegante peste rufe murdare. Numai firile de elită poartă rufe curate sub haine proaste. Asta numesc ceilalți: „dezordine de boem".

* * *

Cucoană, poartă-te bine cu nevasta profesorului care s'a băgat la d-ta guvernantă; altfel aduci mereu aminte că ai fost servitoare.

* * *

Un copilandru care copiază stângaciu din cărți străine, învârtind limba'n gură te'ntâmpină aferat, cu condeiul după ureche şi cu metrul în mână, şi-ți comunică, zâmbind disprețuitor, măsura pe care el, pitic, a luat-o unui om mai mare. Nu vă potriviți: metrul lui e, de fapt, un centimetru şi o cută a pantalonilor omului mare i-a falşificat toată măsurătoarea.

* * *

Ca să-ți iert toate păcatele (unele m'au ispitit şi pe mine), nu-ți cer decât puțin cinism; ipocrezia ta le'mbracă în circumstanțele agravante ale premeditării.

* * *

X şi-a închinat viața găinăriei. Şi totuşi, prin ochelarii lui de om grav, descopere zilnic genii, sfinți şi eroi. M'am întrebat: ce găinărie o fi şi asta?..

E simplă. El vrea să spuie: „înțeleg ştiința şi arta, admir eroismul, cred în virtute; deci sunt om învățat, curajos şi virtuos".

* * *

O viespe de cele mari era ocupată să facă gaură în lemn. In acest timp, trei păianjeni o legau de aripi şi de picioare. Dar viespea, isprăvindu-şi lucrul, s'a întors: praf s'a ales de pânză şi păianjenii fug de rup pământul.

H. SANIELEVICI

NOTA. Mă simt şi eu vizat de un articol, de altfel judicios, al d-lui Graur din Adevărul politic.

Când am zis: „trebuesc suprimați funcționarii inutili, iar ceilalți plătiți bine şi luați de scurt", n'am înțeles că numai cu economiile suprimării unora se poate îmbunătăți soarta celorlalți; nici că aparatul administrativ trebueşte oprit în desvoltarea lui. Intr'un stat care progresează, totul creşte. Nu-i vorba de o reducere *absolută*, ci de una *relativă*: copistul suprimat azi ca inutil în acest *birou*, va deveni mâine institutorul unei şcoli noi. Imi pare însă că d. Graur are dreptate: dacă administrația ar fi să funcționeze ca'n țările civilizate, ai băga de seamă că nu poți suprima pe nimeni de nicăeri. De altfel, despre stat se poate spune, ca şi despre negustori şi industriaşi: „vai de cel care-şi pune toată speranța în economii!"..   H. S.

O lecţiune-model

(AMINTIRI)

de I. PETROVICI
Profesor Universitar

Un plic oficial c'o inscripţie tipărită pe dinafară şi c'o adresă litografiată înăuntru îmi aduce înştiinţarea din partea ministerului de culte şi instrucţie, că voi avea să prezidez comisiunea examenului de absolvire la o şcoală normală de fete. Nu e nevoe să spun la care anume, fiindcă lucrul e indiferent pentru cele ce urmează şi în definitiv pentru că şcolile noastre sunt toate ca una. Au trecut câţiva ani de-atuncea şi mulţi din acei cari astăzi odihnesc în cimitire erau în viaţă şi în plină activitate. In plină activitate se afla şi directoarea şcolii în chestiune, pe care o văd cu toată claritatea gândului deşi în momentul de faţă ochii nimănuia nu o mai pot vedea şi nu-i mai pot împrospăta imaginea. Naltă, uscată, c'un aer de sfiiciune aparentă, dar cât se poate de ambiţioasă. Pentru dânsa examenul de absolvire, în şcoala ei era o simplă formă, legalizarea unui rezultat pe care l-ar fi putut scri d'inainte. Nu numai că un concepea să-i cadă vreo elevă, dar toate trebuiau să capete note dela opt în sus. Departe de teoria că nouă şi zece ar fi rezervate lui Dumnezeu şi îngerilor, ea socotea mai de grabă că sunt ale diavolului toate punctele de la opt în jos. Elevele şcoalei sale erau deci din oficiu eminente şi trebuiau să figureze pe tabloul de capacitate printre cele dintâi. De altfel îi părea natural ca şi noi, comisiunea, să adoptăm fără şovăire acelaş punct de vedere şi, de-aceia nici nu exagera din cale afară politeţele cu noi. Fiindcă nu pot crede că în scopul de a ne câştiga bunăvoinţa era linguriţa de dulceaţă pe care ne-o servea în cancelarie mai înainte de a intra în sala de examen şi nici aceia care ne-o oferea pe urmă. Candidatele parcă bănuiau ceva şi ele că nu părea prea emoţionate. In frumoase şi cŭrate costume naţionale, defilau pe dinaintea comisiunii răspunzând cu curaj întrebărilor de natură foarte generală asupra operei literare fixată de minister şi comunicată lor cu mult înainte; de asemeni — conform regulamentului — desenau pe tablă câte o figură elementară, cu ajutorul discret al profesoarei de desen care aducea în grabă îndreptările necesare sub ochii îngăduitori ai comisiunii...

Ajunseserăm la ultima probă, aceasta ceva mai serioasă: o lecţiune în faţa unei clase de curs primar, asupra unui subiect dat de comisiune cu douăzeci şi patru de ore înainte. Aci examenul nu mai avea aceleaşi proporţii de parodie. In mod fatal lecţiunea îşi dădea sau nu-şi dădea roade; micile eleve pricepeau sau nu pricepeau. Exista o sancţiune automată a iscusinţii pedagogice a candidatei, şi-aci nu nu puteam închide ochii aşa de lesne şi nu ne puteam da la spatele unei aşa zise impresii personale.

Această probă finală (presupunând că şi celelalte ar fi fost tot probe) avea să producă diferenţieri mai sensibile între candidate, deşi după părerea directoarei cea mai rea notă trebuia s'aicea să fie tot opt. Comisiunea avea deci să constate competenţa candidatelor în ştiinţa de bază a profesiunii lor viitoare, — în pedagogie. Chipul în care răsădesc cunoştinţele în sufletul copilaşilor, meşteşugul cu care le desvoltă, până la a face din ele un pom roditor din care dânşii să culeagă singuri poamele cu mânuţele lor bucuroase.

Grija tuturor candidatelor — aicea exista o grijă — era să explice materia cât se poate de lămurit şi de limpede şi în nici un caz să nu cadă în păcatul, pentru care ştiinţa pedagogică e neiertătoare: aceia de-a lasa pe nepregătite o noţiune nouă şi a nu respecta cu sfinţenie principiul de a se lega în totdeauna o idee necunoscută de ceva cunoscut.

Era o dimineaţă de Iunie deja arzătoare şi ne face multă plăcere să străbatem, pentru a ajunge în clasă, o vastă grădină, ale cărei poteci umbroase nu lăsau să se strecoare decât mărunte şi inofensive rotocoale de lumină. Şcolăriţele, în faţa cărora aveau să se desfăşoare lecţiile, erau aşezate în bănci. Clasa, pe lângă mobilierul ei obişnuit, mai cuprindea o masă înconjurată de scaune pentru Domnul Preşedinte şi onorata comisiune...

Intrarea noastră este salutată de tropăitul destul de viguros al celor douăzeci-treizeci de şcolăriţe care s'au sculat în picioare, măsurându-ne cu priviri amuzate. După o clipă toată lumea este la locul ei şi cea dintâi candidată în ordine alfabetică, îşi face apariţia, puţin palidă la faţă, întinzând Domnului Preşedinte o foale de hârtie care tremură în vârful unor degete nervoase. E planul lecţiunii de probă. Imi arunc ochii să văd subiectul, care era despre „Ştefan cel mare" şi nu citesc decât prima frază care vorbea despre „pregătirea aparatului aperceptiv" — ceea ce — o spun pentru cine nu cunoaşte pedagogia — însemnează punerea în legătură a chestiunii cu elemente care să fie familiare clasei.

„Domnişoară, puteţi începe" îi spun candidatei care parcă aşepta un semn. Şi s'a început după cum urmează:

— Fetelor, cum îl chiamă pe tatăl vostru?

O ploaie de nume a fost asvârlită de toate guriţele deodată, în care parcă nu se distingea nici un Ştefan.

— Nu aşa, spuneţi pe rând... adăogă candidata, puţin cam îngrijată.

Şi începu să curgă desluşit un şir de nume proprii: Nicolae, Vasile, Tiberiu, Năstase şi încă multe altele, — însă, nenorocire!.. nici un Ştefan.

Candidata e foarte agitată. Dar o rază de nădejde i s'a coborît curând în privire.

— Fetelor, dar pe fraţii voştri cum îi chiamă?

O neşansă afurisită. Şi de data aceasta, în contra tuturor aşteptărilor şi a oircărui calcul de probabilitate, s'au rostogolit toate numele calendarului..., afară de Ştefan.

Candidata e complect aiurită. Boabe de sudoare îi lunecă pe faţă. Văzând cum i se surpă temelia lecţiunii şi neîndrăznind să sară peste acest început meditat îndelung, nu ştie ce să facă. Atunci, înduioşat, îi şoptesc aşa ca să audă:

— Intrebaţi cum îi chiamă pe verişori.

După un zâmbet sumar de recunoştinţă, candidata, întorcându-se repede către clasă, întreabă cu încredere revenită:

— Fetelor, ia să vedem acuma cum îi chiamă pe verişorii voştri?

După un lung şir de nume variate, care se prelungesc turburător, se auzi, în fine, din fundul clasei, o voce ascuţită care aducea mântuirea:

— Pe-al meu îl chiamă Ştefan!

Destul, destul — reluă, transfigurată, candidata, oprind pe cele câteva eleve care încă nu-şi declaraseră verişorii — destul, lăsaţi-o pe ea să spue!

— Am spus că-l chiamă Ştefan!..

— Aşa. Perfect, bravo ţie!..

Ce-a mai spus pe urmă candidata, clădindu-şi piatră cu piatră metodica ei construcţiune, nu este prea interesant, după cum n'are cine ştie ce importanţă să mai relev în ce hal se compromite pedagogia cu astfel de explicaţii caraghioase de care nu este întotdeauna răspunzătoare numai stângăcia începătorilor. Mai interesant trebuie să fi fost ceeace se va fi petrecut în sufletul şcolăriţei care constata atunci, din laudele primite, că este un merit să ai un văr cu numele de Ştefan. Şi îmi închipui ce nimb de distincţiune trebuie să fi îmbrăcat în sufletul ei acel fericit verişor şi cât de mult îi va fi ajutat acestuia pentru debuturile lui sentimentale...

I. PETROVICI

Poveşti pentru tineret

Turnul de fildeş şi furnica...

de Claudiu Ilarion

In ţara Bibileniei, ţara piticilor cu barba căruntă, a elefanţilor de piatră şi a grădinilor minunate, era un turn înalt, nespus de înalt, — de fildeş.

Turnul era făcut în amintirea unei ciocârlii care a cântat pe un vişin, căzuse din copac şi murise.

Regele Bibileniei încă din copilărie ridicase, pe locul unde murise ciocârlia, turnul de fildeş.

Zeci de mii de pitici harnici şi plini de înţelepciune, au lucrat zi şi noapte, ani întregi, până ce turnul s'a înălţat mândru şi frumos, zgârîind cu capul norii cerului.

Şi, legenda ne mai spune, că toţi piticii, în noaptea când turnul a fost isprăvit, — au dispărut fără urmă.

Nici până în zilele noastre nu se ştie ce s'a ales cu lucrătorii-pitici. Se ştie doar, că înainte, de moartea ciocârliei, pe câmpiile unde se găseşte azi turnul de fildeş nu se afla nici o apă.

Azi, în preajma turnului curge jur împrejur, o apă mare, mare, cu valuri liniştite şi limpezi.

Turnul de fildeş, are în vârf o flamură albă, care flutură necontenit.

Jos, lângă picioarele lui, pe apă, visează gâşte sălbatice trec mereu cocori şi berze, şi lângă ţărmuri, se leagănă, îngândurate, lebedele.

Am uitat să vă spui că prea înţeleptul şi mărinimosul rege al Bibileniei, a avut grija să-şi îngroape tocmai în cea din urmă cămăruţă a turnului, ciocârlia moartă.

Ea doarme, în apropierea cerului culcată într'o cutiuţă de carton roşietic.

Ingerii în fiece noapte se coboară din înălţimi şi-i stau de veghe lângă căpătâiu.

* * *

O furnică s'a fost îndrăgostit de ciocârlia care avea să moară aşa de timpuriu. In fiece dimineaţă, când grădinile se cutremurau sub cântecul păsăricei măestre, furnica rămânea locului, şi suspina. Aşa s'au iubit două primăveri. Ciocârlia cânta mereu şi furnica plângea de bucurie. In ţara Bibileniei, nu e decât primăvară.

Florile sunt mereu înflorite, copacii sunt mereu încărcaţi cu roade şi cerurile sunt veşnic senine. Gângăniile trăesc în parcuri printre ierburi. Cerbii sunt veseli, căprioarele sunt zburdanice, oiţile nebunatice şi epurii aleargă de colo până colo.

Şi într'o primăvară, mai senină şi mai frumoasă ca oricare, ciocârlia a cântat nespus de dulce, aşa cum poate nu cântase încă niciodată, — a picat aşa din senin, din copac, şi a murit.

Regele a plâns de durere!

Copacii s'au aplecat spre pământ, florile s'au închinat şi chiar îngerii cerului s'au întristat grozav.

Doar furnica a rămas împietrită de suferinţă.

Rătăcea în neştire, pe drumuri, nu mai mânca, era mereu posomorâtă.

Visul ei era să mai poată vedea odată, o singură dată ciocârlia.

Dar ciocârlia dormea sus, în apropierea cerului, într'o cutiuţă de carton, roşietică.

Şi turnul era aşa de înalt.

Şi furnica era aşa de mititică.

Plină de curaj, furnica începu să urce turnul, cu o voinţă de fier care-i dădea putinţa să nu desnădăjduiască nici odată şi care-i îngăduia, să nu se simtă obosită nici când.

Şi după câte-va mii de ani, furnica înbătrânită ajunse în vârful turnului.

Acum va vedea ciocârlia iubită.

Privi printr'o ferestruică, şi zări cutiuţa în care dormea dragostea.

Ar fi vrut să se apropie de ea, s'o privească mai bine, să plângă acolo, lângă dânsa, s'o sărute.

Nu-i mai era cu putinţă.

In turn bătuse atâtea ploi, atâtea trăznete.

Un cutremur grozav de pământ îi clătinase temeliile, şi acum aştepta din clipă în clipă, să se dărâme.

Şi în momentul când furnica — adunându-şi cele din urmă puteri, — se găsea lângă ciocârlie, turnul se prăvăli, din înălţimi sfărâmându-se.

Furnica muri fericită...

Ce poate şi ce nu poate

Un student sărac din Oxford se aşeză, fără a fi invitat la o masă cu alţi studenţi într'un restaurant. De astă dată nu dădu de ruşine pofta de mâncare. După masă, el începu să se laude pe toate tonurile că poate face multe, poate cutare lucru, cutare alt lucru, etc.

Dar unul din comeseni, îl întrerupse:

— Ne ai spus destul ce poţi, spune-ne şi ce nu poţi.

— Zău, nu pot plăti masa mea de astăzi.

Bolnavii la consultaţie

— Trebue să-ţi interzic fumatul, băutura, jocul de biliard, şi culcatul târziu.

Bolnavul, iluminat:

— Ah, văd, doctore, soţia mea a fost aici la consultaţie înaintea mea!

B. P. Haşdeu

ca dramaturg, istoric, filolog şi polemist

de Paul I. Papadopol

I. Haşdeu a fost una dintre cele mai bogat-înzestrate personalităţi ale scrisului românesc, prezentând, cu numeroase subdiviziuni — cele 4 laturi — poezie, proză literară, proză retorică, ştiinţă. In desvoltarea acestor genuri l-au ajutat, pe deoparte, cultura vastă, înfinit de vastă, pe care şi-o făcuse şi şi în şcoală dar şi singur şi ale căreiea rădăcini se întindeau în complexul indogermanei, pe dealta: spiritul său extraordinar: intelegenţa sa vie, imaginaţiunea sa, uneori prea nestatornică, neastâmpărul şi bogata sa aplicaţiune sufletească în toate direcţiunile în toate disciplinile subiectiv-obiective.

Astfel fiind lucrurile şi cunoscând ca element fundamental în întreaga operă a lui Haşdeu pasiunea, nu ne va mirà dacă, în toate manifestările sale scrise, o vom găsi adânc imprimată. El ne va apare, prin urmare: *pasional-îndurerat* în poezia sa „neagră,... dură.... de granit",... muşcată de teroare şi palpitând de ură, cum singur o caracterizează; *pasional-retoric*, în mai largă măsură decât ceilalţi naţionalişti, orientatori ai spiritului şi conştiinţei româneşti de pânăla el, Nicolae Bălcescu şi Alecu Russo, în proza sa, încărcată cu digresiuni, reflexiuni şi caracterizări de-a gata; *caracteristic-romantic*, în-fine, de un romantism uneori chiar primejdios, în operele, desigur: cele mai numeroase, legate de numele neobositului savant (istoric şi filolog) B. P. Hajdeu.

II. La amintita caracteristică (a pasiunii) vin să se adaoge încă două tot atât de hotărâtoare; aceiea a mobilităţii şi maleabilităţi sufleteşti, pedeoparte, a amplitudinii obiective, a bogăţiei temelor, pedealta.

E suficientă o sumară cercetare a titlurilor sale, pentru a ajunge la această încheere. Deocamdată, lăsând grija de mai sus în seama cetitorului, ne vom mulţămi să notăm, într'o simplă enumerare, domeniile literar-ştiinţifice în care istoricul scrisului românesc e obligat să recunoască şi numele lui Haşdeu.

Iată-le:

1) In *poezie* vom întâlni:
 a) un Haşdeu *poet-liric* (1)
 b) un altul-*poet epic* (nuvelă, roman) (2);
 c) al treilea-*poet dramatic* (3);
 d) înfine-*poetul satiric* (4).
2) In *proză* ni se va relevà:
 a) Haşdeu-*criticul literar;*
 b) Haşdeu-*criticul şi scriitorul politic;*
 c) Haşdeu ca *scriitor umoristic*
 d) înfine Haşdeu ca *gazetar*, ca îndrumător luminat al opiniei publice. (5).
3) In *ştiinţă*, înfine vom găsi:
 a) pe Haşdeu *istoricul critic* (6);
 b) pe *istoricul-retoric* cu acelaş nume (7):
 c) pe *filologul* Haşdeu, cunoscut ca: cercetător al tentelor vechi, folclorist, susţinător al dacismului nostru şi al continuităţii în Olteniea;
 d) în fine pe Haşdeu, *filosoful-spiritist*, preocupare către care l-au precipitat nenorocirile, încheindu-i petrecerea pământească.

Cu un cuvânt: un total de 12 aspecte sufleteşti, şi nu dintre cele mai puţin deosebite, fiecare cu două sau mai multe subdiviziuni, iată ce coprinde personalitatea lui Haşdeu, una dintre cele mai însemnate în literatura şi cultura românească, şi avându-şi locul să modest în cea universală.

* * *

III. Dintre aceste activităţi, în articolul de faţă mă voiu ocupà de 4, de acelea, adecă, mai caracteristice, mai stăruitoare şi mai precise pentru numele scriitorului nostru.

1) Ca *dramaturg*, Haşdeu, prin opera sa „Răsvan şi Vidra", îndeosebi, dă acestui gen literar cea mai sănătoasă şi mai adequată îndrumare. Deşi predecesoară dramelor lui Alecsandri, lucrarea de care ne ocupăm nu ne îngădue să întrevedem, nici unul dintre defectele lui „Ovidiu", iar faţă de tot teatrul contemporan este o aleasă revelaţie, lipsită de cea mai elementară raportare. Retorismul pe care i-l constatăm, departe de a constitui o vină capitală, este caracteristica teatrului istoric, scris sub influenţa marelui Hugo, şi se potriveşte de minune cu firea de pasional a lui Haşdeu. Scandalul pe care l-a stârnit apariţiea ei pe pieaţa literară (scandal de natură mai mult personală şi pătimaşe, susţinut de veşnicii săi adversari, junimiştii în frunte cu P. P. Carp) e o dovadă mai mult de mărimea ei, iar faptul semnificativ că şi astăzi, după aproape 60 de ani, lectura şi, mai ales, reprezentarea ei ne produc cea mai aleasă stare de contemplaţiune — vorbeşte de ajuns în aceieaş direcţiune. Referindu-se la una din epocele cele mai nesigure din trecutul nostru, ea ne înfăţişează într'un dielog viu şi natural, pe alocuri naţionalist-declamator, şi cu cunoaşterea perfectă a fondului istoric, pe deoparte, luptele pentru tron, dela sfârşitul veacului XVI-lea, în Moldova, pedealta neînţelegerile dintre săraci şi bogaţi. Technica este bine condusă, caracterele sânt precise, iar eroii par împrumutaţi din epopee. Cu drept cuvânt, prin urmare, această operă stă — istoriceşte — în fruntea dramei istorice româneşti. (8).

IV—2) Activitatea *ştiinţific-istorică* a lui Haşdeu e reprezentată, mai ales, prin opera: „Istoriea critică a Românilor din Muntenia în secolul al XIV-lea", dela 1872, publicaţă la început, în *Columna lui Traian* sub titlul: „Vladislav Basarab — vieaţa politică, socială, militară, religioasă, juridică, economică şi literară a Românilor din Muntenia între anii 1350—1380".

Insemnătatea acestei cărţi care revoluţionează şi modernizează istoriografiea românească, dându-i directiva pur ştiinţifică şi abătând-o din cărările înstreinătoare ale naţionalismului istoric se poate vedea şi din următoarele fapte:

a) înnainte de a se tipări în volum stârneşte nesfârşite polemici;

b) la apariţiea primei coale „modesta locuinţă a lui H... este năvălită de cumpărători."

c) se dă la tipar o nouă ediţiune „în stare să satisfacă mulţimea de cereri".

d) consiliul superior (permanent) al instrucţiunii publice, condus de acelaş ministru Tell care, cu 9 ani mai înnainte, îl destituie pe Haşdeu din învăţământ, se aprovizionează „cu un stoc imens" de exemplare, pentru premii la elevii silitori;

e) publicarea de laude şi recenzii elogioase în mai toate foile româneşti;

f) traducerea ei immediată în două versiuni franceze;

g) D. A. Laurian, o pune alături de „Dicţionarul Academiei", amândouă constituind „cartea cărţilor naţionalităţii române biblia poporului nostru, celui prea mult încercat";

h) în fine:

„Parlamentul, în şedinţa dela 16 Februarie 1873, votează „un premiu pentru continuarea operei;

„Domnitorul îi acordă o medalie;

„Injghebări culturale sânt pe cale de a se formà pentru susţinerea aceleiaşi. (9).

Din toate aceste consideraţiuni se poate uşor deduce c „Istoriea critică" formează cel mai strălucit moment din vieaţa nefericitului Haşdeu şi, în acelaş timp, unul din cele mai de seamă din istoriea scrisului românesc, pe deoparte prin măreţiea operei care l-a provocat, pe de alta, prin spontaneitatea unanimă, sinceră şi cultivată cu care ea a fost îmbrăţişată de toate clasele sociale, prin succesul ei unic.

V. — 3. Activitatea *filologică*, cu ale ei numeroase ramificaţiuni, fac din Haşdeu:

a) pe deoparte: părintele filologiei ştiinţifice româneşti ca unul care pentru prima oară, trece cu vederea consideraţiunile înstreinătoare ale naţionalismului ardelenesc, la a căruia agonie asista, dar îşi sprijină cercetările pe bazele temeinice ale „fântânilor inedite, rare, puţin cunoscute sau împrăştiate", în fruntea cărora trebuesc socotite: textele vechi, limbile înconjurătoare şi asemănătoare, limba şi literatura scrisă şi nescrisă a poporului;

b) pe de alta, ca întemeetor al folcloristicii ştiinţifice româneşti, pusă în slujbă cercetărilor pur linguistice, culegând însuşi, încurajând şi publicând tot ceeace i se oferia ca reperzentând sufletul marelui poet anonim, poporul. Să nu uităm, în acelaş sens, lărgirea pe care a dat-o Haşdeu folcloristicei, ocupându-se şi cu literatura poporană scrisă cum şi independenţa de consideraţiuni naţional-morale pe care o are această noţiune datorită sforţărilor lui.

VI. — 4). Ca *polemist şi ziarist* Haşdeu stă printre cei mai autorizaţi reprezentanţi ai acestor genuri.

Intr'adevăr: dacă ne vom gândi numai la câţiva dintre vajnicii săi adversari (V. A. Ureche, P. Carp, I. Negruzzi, Gh. Chiţu, I. Burlă, Cihac, Al. Lambrior, Al. Philippide, G. Panu, A. D. Xenopol, T. Maiorescu etc.), dacă vom ţine socoteală, apoi de faptul hotărîtor că împotriva tuturor acestora singur şi-a susţinut, cu toată vigoarea şi vehemenţa, nesfârşitele atacuri impunând, mai totdeauna, stăruitorilor săi adversari respectul pentru puternica şi bogat înzestrata sa personalitate, dacă vom adăoga că pe unii din ei i-a transformat din rivali în admiratori şi că singur şi-a susţinut neîmblânzitele atacuri împotriva severei *Academii* şi temutei *Junimi*, dacă vom nota, înfine, faptul că el singur şi-a susţinut — scriind, corectând şi conducând — cele 8 periodice — nu vom putea ajunge să vedem în „sihastrul dela Câmpina", din acest punct de vedere, altceva decât fruntaşul necontestat al scrisului nostru cotidian.

Şi câte n'a suferit Haşdeu de pe urma acestui bătăios fel de a fi a cărui origine trebue pusă în „firea sa neastâmpărată, germinatoare, desvăluitoare de orizonturi, spărgătoare de cărări nebătătorite" (9) cu un cuvânt: pasional-anarhică! Mai ales că, din cauza acesteia, el lovia, fără milă, în dreapta şi în stânga, şi în adversari, dar şi în prietenii de eri. Şi iarăşi: câte curse, farse şi gafe, fabule, caracterizări şi ironii, n'au ţâşnit din pana nemiloasă a acestui uriaş al născocirilor stranii sau duioase, vesele sau tăioase — în stare, pedeoparte, să-i spele noroiul pe care i-l aruncau, pe haina strălucitoare, unii adversari nevoiaşi, pe de alta, să-i arate pe aceştia, în faţa lumii, ceva mai albi decât înfăţişarea divinului Lucifer. Comedia „Cei trei Crai" e rezultatul aceleiaş porniri, ea, nefiind altceva decât o armă cu două tăişuri: unul, îndreptat împotriva latinizaţilor, reprezentaţi aici prin profesorul Numa Consule, altul împotriva franţuziţilor, tipizaţi în Georges. Triumful bunului simţ românesc — iată tema acestei comedii care nu se lasă întrecută de o bună parte din teatrul lui Alexandri.

Din toate aceste polemici înverşunate, Haşdeu a eşit biruitor încălzit şi hrănit de sufletul său aprins, spontan, şi imaginativ — el a contrazis, a răsturnat, a convins, a răstălmăcit, a insultat sau şi-a bătut joc — iar, la urmă, s'a ridicat, în faţa întregei românimi, ca o entitate luptătoare din cele mai primejdioase, ca un cenzor neînduplecat, ca un Arhanghel, cu sabie de foc, al începătoarei culturi româneşti.

VII. Am analizat — în cele de mai sus — patru din laturile sufletului creiator al lui Haşdeu.

Din cele arătate, se vede clar la ce înălţime culturală se ridică acest cugetător şi scriitor care s'a manifestat, atât de puternic, în patru dintre cele mai însemnatele domenii ale scrisului literar-ştiinţific românesc.

Aşa cum am avut ocaziunea să-l cunoaştem, el reprezintă 4 culminaţii: ca dramaturg, ca istoric, ca filolog şi ca polemist, reformând aceste direcţiuni, abătându-le din drumul erorilor istorice şi dându-le o înfăţişare modernă.

Adăogaţi la toate aceste încă opt aplicaţiuni sufleteşti, de valoare imediată — şi veţi avea în faţa ochilor voştri, azi când ne speriem de 2—3 pagini pe care ne grăbim să le publicăm la infinit cu titluri şi semnături, un uriaş de gândire ştiinţifică şi literară, o capacitate fără pereche, o energie fără margini.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE:

1 „Poezii" Buc. 1873.
2) Micuţa, Ursita etc.
3) Domniţa Ruxandra (dramă în 4 acte); Răsvan şi Vidra (dramă în 5 acte); Trei Crai dela Răsărit (comedie în 2 acte); Femeia (schiţă dramatică în 5 acte).
4) Vezi: a) revistele sale: Aghiuţă (1863—64); Satirul (1866); *b)* vol. „Sarcasm şi ideal" (1897) cum şi *c)* fabulele dela finele vol. de poezii (1873).
5) Pentru toate acestea vezi periodicile pe care le-a redigeat
6) „Istoria critică". (1873—1874).
7) „Ioan Vodă cel Cumplit". (1866).
8) O analiză succintă a acestei opere se găseşte în „Istoria literaturii române" de d. Gh. Adamescu.
9) Vezi cercetările d-lui Barbu Lăzăreanu din „Adev. literar", An. al III-lea

In jurul unor traduceri din Shakespeare

„Romeo şi Julieta" în versiunea d-lui Mihail Dragomirescu

de **Barbu Lăzăreanu**

II

Sprijinit pe probe, am arătat cum ritmul versurilor iambice suferă, la d. M. Dragomirescu, dese 'poticniri'; că inmlădierilor vocii li răspund oarecari desfinderi, câteva refluxuri, multe zborşiri, unele destrămări, urmate — bine înţeles — de o repede-încăputare.

Ca să nu încetinăm — sub forma vreunor recapitulaţiuni — mersul-înainte al acestor cercetări, şi ca să arătăm în acelaş timp că ceeace am dat până acuma ca e emp'e ce neibutite şi supărătoare cadenţe, am ales **din grămadă**, — iată încă o serie în care arababura ritmică persistă:

Din mâni însângerate, svârliţi jos
Rău mânuitele-arme — altfel, moartea.

———

Trezirea de-abia 'ncepe, vino, vin'

———

Iar ceilalţi cătaţi! Acum vedem

———

— Băete!
— Sărut mâna, domnule!

———

N'a fost fără de preţ, pe cinul meu!

———

Stăpâne, acolo zace Paris contele

———

Persoanele aici scrise...
şi le spune

———

Poţi ruginl aici; numai să mor.

———

Vino 'napoi! Că vezi mă răsgândii

———

Şi înviind, eram parcă 'mpărat

———

Hai, fată, cu zile dulci, nopţi dulci din plin

———

Unde cum spun, es spiritele noaptea

———

Intrăm în acest bal cu gânduri bune

———

Cu spaima ce-i legată de-acel loc

———

De sigur vine-acum de pângăreşte
Cadavrele. Să pun mâna pe el,

———

E peste poate! Acum doi ani era minor

———

Să nu poată slăvi pe-altcineva

———

Ori cine-i domnişoara-a cărei mână
Cinsteşte pe-acel domn?

———

Deci spune-atunci ce ştii, fără ocoluri

———

Căci de atins au şi sfinţii mână

In versurile acestea, iambii sânt încurcaţi ba de câte un *coreu* (— ∪), ba de câte un *amfibrach* (∪ — ∪), de un *crelic* (— ∪ —), de un *antibachiu* (— — ∪). *)

Din cele douăzeci de exemple de mai sus, desprindem unul singur pentru o analiză, fără insistenţe, întru cât priveşte ritmul versului:

— *Băete!* — *Sărut mâna, domnule!*

Dacă nu consimţim ca, în cuvântul **„sărut"**, să facem o intervertire de *thesis* şi de *arsis* (adică dacă nu consimţim să pronunţăm apăsat silaba *să*, care e scurtă, şi să rostim—dimpotrivă—slab, netimbrat, stins, silaba *rut* care e lungă), — iată ce ajunge atunci pentametrul iambic al d-lui Dragomirescu:

Intâiul picior este iambic. Bun! Al doilea picior se mai lungeşte c'o silabă şi ritmul devine anapestic;—iar de aci încolo picioarele s'au încurcat de-abinele: au ajuns trohaice (sau coreice), iar piciorul dela urmă s'a trezit retezat în favoarea piciorului doilea.

Deci în loc de:

∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ — | ∪ —

avem:

∪ — | ∪ ∪ — | — ∪ | — ∪ | —

Ce se'ntâmplă atunci? Se'ntâmplă ceeace are loc în framvaiele cu două remorce, când, pentru evitarea unui grav accident, se face o oprire bruscă. Are loc, atunci, o smucitură: — bărbii se pocnesc de cefe; călcâe întâlnesc bătături; câte un cot înnemereşte în geamuri; bordurile unor pălării de pae dacă nu retează, zdrelesc proeminenţele nazale, iar mâinile pickpokeţilor cad, în mod firesc, în buzunările de mai'nainte ochite.

Nu e moarte de om, dar e ceva. Nici Shakespeare nu e desfiinţat prin rândurile cu oscilaţiuni, salturi şi căderi-înapoi din versiunea Dragomirescu; zgâlţâielile acestea au cel mult drept consecinţă o bâlbâire a actorului.

ALTE INSUFICIENŢE ŞI GREŞELI. — Reducând la simple paragrafe şi alineate ceeace o mai deaproape cercetare a păcatelor beletristice ale d-lui M. Dragomirescu ni-ar oferi ca sub-capitole şi capitole, găsim:

§ 1. D-l Mihail Dragomirescu se dedă uneori, licenţelor puţin simpatice pe cari criticii şi parodiştii poeziei bo'infiniene de mult le-au scos din domeniul literar şi le-au ţărcuit în frizerii, în cântecele de pe la „grătare", şi în vodevilurî ori skatchuri.

Intâlnim acorduri de felul acesta:

O. Doamne sfinte'mi vine nebunii

———

La luptă doi duşmani în noi se ia'

(unde nici apostroful nu poate repară greşala de acord, de vremece urechia fonografiază, şi nu fotografiază; iar faptul că acest *ia'* trebue să rimeze cu *rea* nu-i o circumstanţă uşurătoare, — fiindcă cine face rime de felul acesta:

Şi mulţi din ei au bunătăţi într'înşii —
Toţi sânt de preţ, nu seamănă 'ntre dânşii.

acela putea foarte bine să împerecheze *iau* cu *rea*).

———

Haideţi, contesă, vin'

(unde pluralului reverenţios îi urmează numai decât un singular nepoliticos).

§ 2. Intre urâciunile prozei şi ale versului-alb se distinge una: întâlnirea de cuvinte ce rimează — întâmplător (şi banal) — înlăuntrul aceleeaşi propoziţiuni. Dacă acest fel de rimare n' întâmpinăm în basmele cari (ca „Harap Alb") într'adins împerechiază atari sunete, încorporând, oarecum, versul popular; şi dacă n' găsim în acele poeme, numai aparent în proză — cum au încercat, la noi, scriitoarea Vanda şi d-na Riria — cuvintele cari, în toiul prozei, ritmice sau nu, rimează fără de chemare, sânt pur şi simplu o sâcâială. D-l Mihail Dragomirescu ne oferă cam des sâcâeli de felul acesta:

Crezându-te *pieril*, am *nemeril*

———

Doar sunteţi amândoi *bărbaţi s'stimaţi*

———

Nu, domnii mei, mai *staţi*, să nu *plecaţi*

———

In baltă—vreau să zic în dragoste —
In care eşti *vârât* până la *gât*.

———

Pentr'un amor *sdrobit* şi *biruit*

———

Un rece şi *copleşitor fior*

§ 3. Faptul că înnoadă într'o singură emitere de glas un ciclu de vocale şi că înghite pe nerăsuflate verbul auxiliar **(e, îi, i)** şi forma prescurtată a pronumelui posesiv **('i)**, este **încă** o dovadă că preocupările de alt ordin decât cel literar l'au făcut, uneori, pe esteticianul d. Mihail Dragomirescu să dobândească dacă nu un atroce, în orice caz un disgraţios simţ de deformare.

Exemple:

Adio-amice....
Ad*io-a*cum şi-un sfânt sărut primeşte

———

Ha! ha! a'nnemerit-*o,-al* dracului

———

Pe loc eu scris-am lui Rom*eo-a*colo

———

Ceteşte-*o-al*ături scrisă'n ochii lui

———

Dar ce mai însemnează şi prob*a-asta?*
(aci se aude la sfârşit: *basta!*)

———

E tot una cu moart*ea-a* mii Tybalţi

———

Cu spiritul Dian*ii-i* dăruită

———

Duşmanc*ii-i* sânt dator pe azi, pe veci, robie

———

Zidul grădin*ii-i* nalt şi-i greu să-l sari.

———

Cu pana-i frumuseţ*ea-a* scris fericea

———

Urât *mi-acest* cuvânt ca şi infernul

———

Pretextul amânării *ţi-ia* mai mult

———

*Mi-u*rmaiu plimbarea şi'l lăsaiu în pace

Unele din aceste diftongări amintesc contopirea făcută de Dimitrie Teleor pentru a imita miaunatul unui cotoi „pe ţuguiatul coperiş":

— *Angajament ţi-ei?*
— *Mi-au!*

———

Alte împreunări:

Căci timpul, *locu-s* contra mea

Prin acest **locu-s** — locus, d. Mihail Dragomirescu a intrat deadreptul în latineasca necromanţioasă a magiei negre, în cea fantasmagorică de conjugări şi incantaţii a magiei colorate; şi nu e departe nici de latineasca macaronică a doctorului fără voie.

§ 4. Ca o tristă compensare a diftongărilor (din paragraful 3), iată o serie de hiaturi, în cari căscaturile apar, uriaşe, ca ale corectorilor de noapte sau ca ale clăcii tocmite pentru proptirea unei melodrame:

Stăpâna mea, taman *ca ea e*, zău

———

Tot aia e
(Spectatorii moldoveni vor auzi şi înţelege: *Tataia e*)

———

Ori poate sacu-acest*a i-o o*travă

———

*A a*mândoror moarte deodată

———

Cum s'aibă, când cuminţii *nu au* ochi

§ 5. Cacofonii de toate speciile:

a) ceaciofonii:

Ce-acea ce nu eşti, eşti de-apururi

———

Ce-orice fluid de viaţă va'nchega

———

Ah! *ce ceas* grozav!

b) tatofonii:

Nu-mi spune c'ai *aflat aceasta, tată*

———

Când va voi să *te deştepte* — *tu* eşti moartă

c) caţofonii:

Prin cimitiru'ntreg! *Plecaţi câţiva!*

§ 6. Echivocuri.

D-l Mihail Dragomirescu utilizează din vreme'n vreme pe **ori** cu înţelesul de **oare** şi **au**; în deosebire însă, de toată lumea, d-sa îl întrebuinţează aşà fel ca să dee naştere cuvintelor: **oricât, orice, şi oricine.**

Vai mie! Ori, ce zarvă
A fost pe-aici?

———

Ori cât o fi de când umblarăm noi
Cu mască, cea din urmă dată?

———

Ori cine-i domnişoara-a cărei mână
Cinsteşte pe-acel domn?

INTERJECŢIUNILE D-LUI MIHAIL DRAGOMIRESCU. — Există interjecţii păcătoase? Credeam că **nu**. Din zecile de cuvinţele „amorfe" — onomatopeice sau reflexe — pe cari le învăţasem pe de rost din Gramatica elementară a d-lui Philippide, n'am găsit una care,—odată pusă în cadrul ei de către un vrednic mânuitor de sunete,—să nu evoce şi să nu înfăţişeze ceva. Dela **bălălău** la **buh**, dela **chiha** la **cobâlţ** şi **cucurigu**; dela **dang** la **durai-vurai** şi până la zvâr, trecând pe lângă **foflenchi, huştuliuc, zihoho, popâc, teleap**; dela **a!** la **văleu!**; dela **aho** la **tiva**, n'am dat peste interjecţii necuviincioase, decât atunci când acestora li fusese dat să'ncapă pe mâna unora inabili sau prea grăbiţi fauri de rasol prin vocaţiune, ori cu mintea prinsă de vremelnice gânduri meschine.

Şi că o interjecţie este câteodată purtătoarea ritmului unei poeme, — o ştim aceasta chiar şi dela scriitori nu tocmai de mâna'ntâi.

G. D. Pencioiu, traducând „Corabia cu robi" a lui Heine a găsit unor interjecţii orchestrale nemţeşti un admirabil echivalent românesc:

Şi tamtaratara şi zangdarabum!

Intr'un cântec de jertfire a unei Ifigenii fără nume (cântec în care e şi animalitate sangvină, şi erotism şi o notă bachică funebră, şi un început de necredinţă irespectuoasă la adresa zeilor, pornită, poate, din dragostea pentru om, pentru o femee!), Gh. Talaz, — care nu e marele poet pe care vrea să ni-l insinueze d. Mihail Dragomirescu, dar care este poet — a „manevrat" aşa de inteligent o interjecţie, comună de altminteri, dozând cu ea cinci strofe, în cari orice altă particulă esclamativă constituia o primejdie pentru întreg cântecul.

Iată strofele acelui „Cântec de demult":

Fecioara plânge lângă rug
Frumoasă e... ha-ha-ha-ha...
Ea nu cunoaşte-al vieţii crug.
Să bem în cinste pentru ea —
Ha-ha-ha-ha...

———

Altarul jertfei pregătit
Din crengi de dafin înflorit,
Cu-aromă scumpă e stropit
Şi foc acum i se va da —
Ha-ha-ha-ha...

———

Vin preoţii de-o sue sus,
S'o ardă rugul pentru zei...
Să bem — dar ce amar aţi pus
In vin? — ha-ha — dar ochii ei!..

———

Frumoasă e în trupul gol
Dar fumul urcă'n cerc domol,
Şi limbi de foc îi fac ocol,
Şi focul trece peste ea —
Ha-ha-ha-ha...

———

Ci dă-mi paharul, dragul meu —
In fumul jertfei de-aş putea,
Să-l sorb şi gol cum s'ar afla
Să-l sparg de capul unui zeu —
Ha-ha-ha-ha!

D-l Mihail Dragomirescu nu e singurul, dar e unul din puţinii scriitori cari au izbutit să pue interjecţii compromiţătoare, nu prin ele înseşi, dar prin uimitoarea nepotrivire în locurile respective.

In versiunea din Shakespeare a d-lui Dragomirescu, iată cum esclamă Fratele Laurenţiu:

Ih! ih! îţi necinsteşti şi frumuseţe
Şi dragoste, şi spirit......

Vorbeşte contesa Capuleto:

Ih! ih! Ce spui? Ai'nebunit?

Dacă şi călugărul franciscan şi contesa „înrubedită" cu Prinţul Veronei, ar fi esclamat (tot în disilabe): **pâc-pâc** sau **hehe** sau **hâz-hâz** ori chiar **cleaf-cleaf** nemeriau deopotrivă de bine.

Barbu Lăzăreanu

———

*) D-l M. Dragomirescu, în opera-i de împleticire ritmică, reuşeşte să introducă şi *spondeele* (— —) şi *pirichiile* (∪ ∪) esluse de metrica românească.

De pildă în:

Eşti un ţingău obraznic. Vezi, vezi, asta-i,

ai pronunţi pe „vezi-vezi" fără nici o apăsare, supuind ambele silabe unei ruşinoase escamotări a vocii; ori dărui fiecăreia din ele câte o urcare a glasului şi stabileşti, între una şi alta o pauză ca după un punct.

RAFUIALA

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— „Cu ce-o fi ridicat Blegu, aşa case?

— „Case? Case sânt alea? Palate nu case; ce n'a gândit în viaţa ei, Anica Suloaica, s'ajungă vre-o dată! S'a văzut şi ele împărătese, în castele, în goş-gogeamite acaretu-Suloaicile, ciurucul Discordiei, hrănite o viaţă întreagă cu scrumbiile Tutungiului şi încălzite cu mangalu Bilceaschi! Cu ce crezi că le-a ridicat? Smecherii — stăi să-ţi spui cu cu ce. Locu, loc cotropit de la tat-tu, — jumătatea lui; ăi-laltă erea jumătatea lu Guman, adus cu foae de zestre, ca dotă Anichii, una din Suloaice. Când s'a sculat nen-tu, erea târziu; trecuse trei-zeci dă ani dă la cotropire; asta una la mână, şi başca — două la mână — că Birţăreasa, Iancu din Leon-Vodă şi Covăcioaica Ursitoarea, martori toţi, jurase strâmb la Tribunal! Aşa că, locu a rămas bun cotropit dă neamu Sârbesc! Tache, ce trebuia să-i tragă ulucă, pă jumătăţica lui? El şi-a tolănit barba, lenea şi ghitara pă rogojină, sub razachie şi locu a rămas... „prescris"!

Eu? Dela mine ce să te aştepţi? „Energia" mea nu făcea o para chioară! Eu care „iscăleam" cu deştu, cum să mă amestec în daraveri d'astea dă judecată? Nen-tu, când a făcut ochi în lume erea târziu. Aşa că, pământu, locşoru ăla al lui cât erea el, erea al lui tat-tu, sa fituit şi veneticii, a-trântit cum vezi, castele pă el!

— „Bani?

— „Bani? Păi cât a săpat Savu frate-su, vi'rig şi ă'a, în fundu grădinii când îl dase afară dela Regie?

Dase svon că sapă din distracţie că n'are ce face şi când colo, cine ştia? Săpătura aia avea rostu şi tâlcu ei. Nu e vorbă, 'i-a priit lui darea afară din slujbă că tot nu erea bun dă nimic la Stat; până să îndruge o jalbă, îl trecea năduşelile; se bâlbâia ca vai dă lume, da tot pă marele îl făcea acolo la cancelarie, parcă îl făcuse măsa cu... Bezdadea. Chiriacescu dă la tutunuri n'a mai avut ce face cu un capsoman ca el şi l'a lucrat se vede pă la ăi mari. Nu-i mai ştiu cine erea — tat-tu... „ii ştie". Acasă, sârbu turba dă şedere. Şi din şedere aşa fără rost, i-a intrat nebunului în cap într'o bună zi, că trebue să fie vre-o comoară, pitită unde-va, în toată hărăbaia dă curte, de vre-un plăcintar din neam din răsneam, de ai lui Sin Mihalis. C'aşa veneau, plăcintari, în meşi şi goi şi se făceau zarafi în potcovari. Şi pune-te pă săpat — Savu. Şi sapă şi iar sapă Sârbu, în calcanu lui Iancu Ovreiu, de i-a prăbuşit omului croitoria. Trudă d'asurda; n'a găsit nimic într'acolo. A dat pământu la loc, scormonit în neştire, şi după ce a mai colindat o toană cu jelbe după alte slujbe iar sa înhămat la săpat. Anica, tuşi-ta, avea o maghernită dă şindrilă, în care Blegu pitea smeurile scăpate. Acolo, mai rezema şi ea o albie —albia dă moarte — şi un tocător, atât, că altă sculă, nu sa mai dovedit în casa lor. Savu 'i-a dăzgogat uluca dinspre Ulieru, şi dăi cu răcăitu pământu zi şi noapte. Erea şi ferit; săpatu se brodise lângă un măr înecăcios, din care nici ei nu mânca dar nici la un creştin nu da să guste, stufos şi ursuz de umbrea mahalaua uzinii până în streaşina lu Mălăeru. Şi acolo a mers aşa cu surpatu pă furiş, da de galbeni tot nu da. Şi iar mai da câte-o raită pă la autorităţi, ca să nu să întrebe lumea cam ce metacheriseşte dă stă dă geaba şi nu munceşte, şi iar nu găsea slujbă, şi iar lua casmaua şi iar s'apuca dă răscolit pământu — d'atâta trândăvie uitase Sârbu să mai şi scrie! A mai smintit ce-a mai smintit bietu pământ din toate ţâţinele, până într'o vreme — săpa numai în puterea nopţii — şi a contenit, aşa d'odată şi atunci, a intrat şi Savu în pământ.

După asta, ne-am pomenit dădată cu nişte meşteşugari trimişi dă la primărie, dă la comisie nu ştiu dă unde or mai fi fost, să ne întrebe dacă nu care-cum-va avem vr'un amestec cu... **„imobilu"** din Discordia, adică, cocioabele Suloaicilor, în tăere, că le eşise burta tocmai în tăere, în stradă, ca nişte dăzmăţate şi burduşite ce ereau. Amestec, ce amestec noi cu hrăpăreţii? Procesu se isprăvise cu... prescrierea şi cu jurământu mincinos. După oamenii stăpânirii, sa mai scurs o vreme şi hai şi cucuvelele, intră şi ele în pământ după Savu, şi pleacă după... ăl mare, Blegu, taxator după urma lut tat-tu, în vamă la Burdujeni. Savu în ăst timp, ca să arunce la oameni cu praf în ochi a intrat — şi asta după urma lui nen-tu care erea invitat mereu la masă la Cantacuzineştii — iconom la Spitalu Mavrogheni, la faceri.

Ce să vezi? Unde se mai înălţau aci în Discordia, nişte palate dă case, de încremenise toată mahalaua Pitarului! Hm, n'asudase sârboteiu dă pomană; pasă-mi-te, dase veneticu dă urma mahmudelelor, alt-fel dă unde până unde atâta bănet la ast-fel de calici hrăniţi cu ştevie, pentru aşa dam dă case?!

Ş'aşa a fost cu comoara Savului. Şi stă şi azi castelele neclintite pă locşoru lui Tache şi p'al vostru, şi voi, din igrasie în igrasie, cu calabalâcu pă drumuri!..

***

Blegu State, copil din flori cu Anica Suloaica şi Guman dela Mandrea, amar şi nemilos mi-a necăjit copilăria, întemniţându-mi cu o voluptate feroce, sărmanele smeuri calice şi înpetecate, scăpate în părul cu pere din... **Mesopotania**, şi din care, le trecea, fără să clintească o pară, în maghernita hidoasă, în care, o albie cătrănită aştepta moartea bunichii Pena-Mam Pena Zărăfoaia, care nu mai murea, întârziind pe **„Maidanul Drlapului"**, pândindu-mi alături cu Blegu, smeurile asfixiate în cângiie părului miraculos, şi zăvorindu-le în dugheana de sub mărul de lângă comoară. Dar într'un timp, taxatorul pierzându-şi urma în vămile Moldovei, am răşchirat sperios tufele de liliecî albi, din poarta cocioabelor, dibuindu-mi prizonierii, pe după albia cea hidoasă. Mărul cel înecăcios, zdruncinat din mădularele lui gutoase, îşi cernea ursuz, poamele de fier, în puşcăria smeurilor. In fund, spre rivaltele zorelelor, calcanul Ulierului, trosnea crunt sub tăişul casmalei. Sara State, dibuia eşit din minţi, comoara. In picurile de sudoare, fulgera apropierea banilor de aur. Oţelul izbea dârz, aurul adâncurilor, aducând în privirile smintite ale cercetătorului, mulţumirea isbândei. Apoi, săpăturile conteneau o vreme. Vibrările căldarii, vestea în ecouri sombre, bijuteriile pământului. Şi Savu nu a mai lovit un timp. Casmaua a mai fulgerat odată, într'o strălucire obosită de oţel muncit, în văpăile apusului, apoi, a rămas ţanţoşă în sus, poleind cu reflexele aurului din groapă, măreţia asfinţitului. Şi noaptea s'a lăsat mai ostenită ca înjunghietura lui Sava, aducând... **pe furiş**, vâlvătăile galbenilor. Şi nimeni nu l'a luat la **„refec"** pe Sava, de rostul săpăturilor dintre albia cătrănită a Mam Penii şi mărul cel înecăcios din temelia Ulierului. Şi **„tăerea"** a aşternut peste căldarea lui Sava, molozul uitării; mărul cu poamele lui înăsprite, şi-a scuturat ursuzlâcul pe mormântul galbenilor, Ulieru a murit fără să prindă de vestea uzurpării, „EXPLORATORUL" gonit din toate dregătoriile ţării, s'a pierdut în vămile Moldovei. Şi în locul liliecilor de argint şi al razachiei de atlas, au zâmbit într'o vreme, pe ruinele gingăşiei lor, în soarele etern al paralelelor de aur din ceaonul plăcintarului, castelele obraznice ale lui Sava, hulind tembelizmul **Vameşului** adormit cu barba pe chitară. Şi **„Flămânda"** cu gura astupată cu un pumn de aur... de Elada, ne-a îmbrăţişat cu drag în egrasia ei hidoasă.

— „Ce crezi 'mneata? N'are să vie vre-o socoteală, dacă nu pământească, dar în ceruri, colo sus, bine ha? Să rămâe Blegu adică şi cu comoara pă negândite şi cu palate crescute, aşa ca din pământ? Ferite-ar Sfântu! Ia uită-te mai bine la buba d'acolo şi vezi, nu fulgeră parcă şi azi luminile averii „ALTUIA"? **Răfuiala** s'apropie răfuiala, ia te uită!"

Dar castelele lui Sava, strivind sub greutatea lor hidoasă, proorocirea mamii, îşi înalţă nepăsătoare, semeţia şi obârşia lor mârşavă, batjocorind umilinţa merelor înecăcioase şi întristând zâmbetele liliecilor albi. Jărăgaiul adâncurilor **Flămândei** nedumerită, replămădit din urmele încă în clocot ale banilor ascunşi, îşi va cere aurul îndărăt. Atunci comoara, apropiindu-şi sânii răscoliţi, casmaua uzurpătorului, va luci din nou, în prăbuşirea palatelor de nisip. Şi Ulieru îşi va trimite spectrul pe după cruci cercetând vămile Moldovii şi ale întregului văzduh. Vameşul cel îndolent, va trage mâniat de urechea căldării, cerându-şi partea firfiricilor crescute în troscotul de sub razachia LUI.

Şi castelele lui Sava State, se vor firimiţi în aur şi aurul va reintra în fundurile turburate ale pământului. Şi urgia va urla aprig în poarta din Discordia, şi la uluca găunoasă a lui Blegu State, copilul din flori al Anicăi Suloaica şi al meşterului Guman dela fabrica lui Mandrea, vor zâmbi din nou lacrimile liliacului alb, ucis de Sava, vestind pe fulgerile lui lui suave „RAFUIALA" de apoi...

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Umorul britanic

Lui Carlyle îi se întâmplă să vorbească, în prezenţa lui Thackeray în termeni de admiraţie cam moderată pentru Ţiţian.

— „Oh, zise Carlyle, lumea vorbeşte foarte mult despre Ţiţian, nici o dată nu am putut vedea mare treabă în el".

Thackeray, îl lovi atunci uşor pe umeri şi îi şopti:

— „Crezi, poate, că e vina lui Ţiţian?".

Pentru că e prea mincinos

Un om fu dat în judecată pentru hoţie la drumu-mare. In cursul procesului, acuzatul se recunoscu pe faţă vinovat. Totuş juraţii pronunţară un verdict de „nevinovăţie". Preşedintele curţii uimit de acest verdict, exclamă:

— Domnilor juraţi, nu aţi auzit că acuzatul însuşi a mărturisit că e vinovat?

Primul jurat răspunse:

— Domnule preşedinte, am auzit foarte bine pe acuzat mărturisindu-şi vinovăţia, dar noi nu-l credem căci noi ştim că în viaţa lui nu a spus un cuvânt adevărat!

Intre speranţă şi experienţă

Un domn, care era nenorocit în căsătorie, s'a recăsătorit din nou, îndată după moartea soţiei sale.

Comentând acest fapt, D. Johnson zise:

— Era triumful speranţei asupra experienţei.

MIHAIL ROŞU

LIVIU MARIAN

Versuri de Delavrancea

— O cronică rimată din 1885 —

Proza lui Delavrancea este plină de atâta lirism, încât ar fi fost curios ca dânsul să nu fi încercat, cel puţin odată în viaţă, a scrie versuri. Avem dovada acestor încercări primăvăratice, cari coincidează cu înseşi tinereţele poetului. In 1876, când Delavrancea era încă licean, la Sfântul Sava, a compus vreo cincisprezece poezii, pe cari le-a adunat într'un caiet sub titlul *„Câmpeneşti"*. Aceste impresii, descrieri de peisagii, cu toate că naive, stângace şi turnate în calapodul versurilor unor poeţi la modă atunci (Bolintineanu, Creţeanu, M. Zamfirescu, Depărăţeanu), cuprind totuş destule scăpărări originale, din cari să se poată ghici puternca imaginaţie visuală şi talentul descriptiv al autorului „Sultănicii". Poetul ţinea totuş să scuze aceste sfioase şi prime încercări în versuri cu cuvintele: „suspin slab, dar sincer, în care nu veţi găsi acele graţii ale artei, dar în dosul lor veţi descoperi imaginaţiunile mele duioase şi cernite". 1)

Delavrancea, totuş, n'a tipărit aceste versuri şi a continuat să ne dea în proza sa admirabilă acele descrieri bogate în culori şi lumină, pentru cari forma versului îi era de sigur prea neîncăpătoare. Poate că, din cauza temperamentului său, nici nu putea avea răbdarea de a construi şi cizela versul.

Două decenii după aceste prime încercări poetice, tăinuite în manuscris, Delavrancea îndrăzneşte totuş să tipărească versuri în revista lui *Iosif Vulcan „Familia"*, din Oradea Mare. Este o cronică rimată, dedicată unui pseudonim literar, *Don Padil*, colaborator bucureştean la aceeaş revistă, între anii 1885—1887.

Intr'o „cronică rimată" 2) acest Don Padil satirizează societatea bucureşteană: domnişoarele şi doamnele, cari alunecă şi „cad" pe ghiaţă (la patinaj), la operă, la baluri; domnii, în special deputaţii, cari „se inspiră din dantele". Autorul face aluzii prea transparente la anumite lucruri imorale, cari nu pot forma subiectul unei poezii şi se foloseşte des de cuvinte şi fraze triviale, 3) pentru a ne zugrăvi cu un naturalism brutal această „lume a sufletelor reci", stăpânită de anumite instincte animalice.

Pe Delavrancea pare să-l fi revoltat aceste versuri destul de tare, căci, după nu mai mult decât 14 zile, îi răspunde lui Don Padil în altă cronică rimată. Răspunsul propriu zis nu are pentru noi multă importanţă, ci mai cu seamă acea parte a cronicei rimate (întroducerea), în care poetul ne face destăinuiri interesante şi importante cu privire la activitatea sa poetică, care a rămas tăinuită şi îngropată în acel caiet dela 1876, când era încă un tânăr licean. Aflăm în aceste versuri confesiunea preţioasă, că poetul, dacă a încercat cândva „să-şi înşele al său necaz", scriind versuri, „nu a avut minte". Căci Pegazul său era abia un biet „cârlan", iar harfa de bard abia o „scripcă". Şi, convingându-se că „psaltihia fusese doica Musei sale" poetul, în loc să scrie versuri rele, delirând ca alţii, „stinge a versului feştilă".

Vesel, ca aproape niciodată, Delavrancea se mângâie şi pe sine, ne mângâie şi pe noi cu aceste versuri sentenţioase:

De piere-un greere 'n ruină,
Ori un protac într'o rovină —
E un câştig pentru urechi!

Iată acum şi poezia, de care am vorbit: 4)

Odă barbară la o „Cronică rimată"
lui DON PADIL

Tu, Don Padil, mi-aduci aminte,
c'aveam în vremuri un Pegaz,
de care singur făceam haz,
ca să-mi înşel al meu necaz:
pe când, de sigur, nu-aveam minte.
Şi de-i puneam piciorul 'n scară,
mi se părea c'a şi sburat
pe alt târâm neturburat;
dar publicul neîndurat
îmi da cârlanul de ocară.
O! ce desgust! pozna de cal
era beteag de trei picioare,
ş-al patrulea... e de mirare,
să-l fi avut chiar Ducipal;
cât pentru-al meu, nu fac prinsoare.
Aveam o scripcă 'n loc de harfă,
şi, asudând ca un Tantal,
cercam a-i da glas de cristal.
(In lumea noastră de metal
câţi n'au vândut astfel de marfă!)
Crezui că dorul o să-mi treacă,
de l-aş topi în plâns de Liră;
dar scârţâind o doină seacă,
am priceput, de ce se 'nneacă
atâţi poeţi cari deliră!

Iar când nu mai putui cânta,
stingând a versului feştilă,
ecoul minţii făr 'de milă
mă pălmui cu doina mea:
„pa, vo, ga, di, Ve, zo, ni, pa".
Atunci văzui că psaltihia
fusese doica Muzei mele;
lăsai dar luna printre stele
s'alunece cu poezia,
ce n'o găseşti în versuri rele.
Aşa tu scris rimelor vechi:
să reposeze perechi-perechi.
De piere-un greere 'n ruină,
or un brotac într'o rovină,
e un câştig pentru urechi!

Dar tu, Padil, ce-aşterni în rânduri
acorduri dulci din alte lumi,
lasă realu 'n patru scânduri
să odihnească 'n veci, şi du-mi
desgustul meu p'a tale gânduri.
Aş vrea să râzi, să cânţi, să plângi
pe alte veacuri de minuni,
când mai trăiau iluziuni;
să uit şi lumea de nătângi
şi adevărul de minciuni.

Tu n'ai putut vedea în baluri
decât simţiri de stârpituri...
Ce sguduia aste făpturi,
încât să pară nişte valuri,
ce mor, spărgându-se de maluri?
Tu ai zărit pe luciu de ghiaţă,
că acel şir de frumuşele
au sub patine ce-au şi 'n ele,
făcând petrecerea o piaţă
cu-acelaş verb: „să'nşel, să'nşele".
De ce te miri de-o decoltată
cu mănuşi-pai, ce-i trec de cot?
Lozinca mode-i constatată:
„ce-i de văzut s'ascunde tot,
ce-ar fi d'ascuns, uşor s'arată".
Şi dacă 'n râs scoţi în izvoade
pe deputaţii cacofoni,
eşti un ingrat, — căci alţi bufoni
n'ar face, ca aceşti Cleoni,
progrese mari cu legi neroade.
Aruncă „cronica rimată"
pe contul domnului Banville,
bietul parnasian abil!
acum pe Lira-i sfărâmată
îndrugă versuri de copil.

. . . .

La pragul lumii e gunoiu,
şi viaţa noastră e jilavă,
etern suflată ca o pleavă
într'un posomorit puhoiu —
Poete, nu trăi cu noi!
Visează cântul lui Levante,
mort p'al iluziei hotar;
te du din nou pe târm la Zante,
redă-ne versul solitar
de bronz şi de mărgăritar.
De cap de plumb şi inimi reci
mi-e greu, mi-e silă şi mi-e frig;
tu, dând în turma de zevzeci,
în loc s'o laşi dormind de veci,
amice, tu mă faci să strig,
că n'am decât un ideal:
să spânzur un poet, ce ţine
a vinde sferele senine
p'o secătură de real...
Dar n'aş voi să 'ncep cu tine!

DE LA VRANCEA

1). cf. *„Viaţa literară"* (directori: Coşbuc—Gorun), anul I, No. 14 din 2 Aprilie 1906.

2). tipărită în „Familia", 1885, pg. 236.

3). d. ex.: „al plapomei colegiu unic", „zevzeci", „cucoanele sunt într'un hal", „labă", „la rochii coada este totul, „botul", „ei se inspiră din dantele", etc.

4). a apărut în „Familia", 1885, pag. 260.

Un gânditor rus: Leon Şestov

de B. Fundoianu

IV

Problema lui Pascal, de foarte multă vreme, poate încă dela atacul lui Voltaire, nu mai era una de care avea să ţie seamă istoria filozofiei. Scepticismul lui Pascal — ce pagină uriaşă de adevăr! Catolicismul, conversiunea şi nebunia lui Pascal au eşit însă repede din volumele de filozofie ca să constitue câteva din cele mai frumoase şi mai pasionate poeme, din câte au neliniştit vreodată umanitatea. Ca şi Isus, Pascal a fost iubit pentru agonia lui. O sensibilitate infinit mai mare ca aceia a noastră, un sentiment cosmic infinit mai adânc, o inteligenţă vastă rămasă cu vârtej în aripi din contemplarea abisului pe care-l căsca sensibilitatea lui — iată-l pe Pascal torturat să dea sensibilităţei calităţile lui logice şi să dea logicei lui ceva din misterul sensibilităţii: „inima are raţiuni pe cari raţiunea nu le cunoaşte". Ca filozofie, atitudinea lui Pascal nu poate fi *înţeleasă;* ea poate fi *simţită* ca tortură şi pasiune, ca o bucată de umanitate teribilă şi sângeroasă. Dostoiewsky ne sfătueşte dealtfel să nu-l discutăm pe Pascal: „nici un raţionament nu poate pătrunde esenţa sentimentului religios; e acolo altceva, e acolo ceva deasupra căruia vor luneca totdeauna fără să poată pătrunde ateiştii" (Idiotul). Fără îndoială opinia aceasta e plină de adevăr; dar nu numai ateiştii nu pot pătrunde cu raţionamentul esenţa sentimentului religios; dacă misticii ar voi să-l pătrundă ei, cu ajutorul unui raţionament, încă n'ar izbuti niciodată. Sentimentele nu pot fi *simţite* cu raţionamentul — de aceia ateiştii sunt în afară de priceperea lui Pascal; raţionamentele nu pot fi *înţelese* cu sentimentul — de aceia misticii sunt în afară de priceperea raţiunei. Există o logică a raţiunei şi una a sentimentului între cari există o complectă antinomie şi limba în care vorbeşte Pascal nu-i limba în care vorbeşte Descartes. Cunoaşterea are o limită, un zid — iată ce afirmă raţiunea; că Pascal neagă vidul, că Dostoiewsky îi scoate limba, că Şestov suferă că e un zid — astea sunt lucruri care intră în regiunea sentimentului cosmic (sau religios, cum vreţi) — sunt în afară de raţiune. Dealtfel dacă Pascal neagă, Dostoiewsky scoate limba şi Şestov sufere, negaţia, batjocura şi suferinţa lor presupun implicita recunoaştere de către dânşii a adevărului pe care l-a proclamat raţiunea; bătălia începe în fiecare, taciturnă; Pascal neagă raţiunea lui, nu raţiunea; Dostoiewsky îşi scoate lui limba şi Şestov sufere că nu poate sări peste sine (1).

Pe toţi trei, omenirea îi poate găsi în fiecare noapte, căzuţi pe jos, acoperiţi cu sudoare de sânge.

Sunt probleme pe care raţiunea nu şi le-ar pune niciodată, dacă nu i le-ar pune, inzistând după răspuns, sensibilitatea. Sunt întrebări la cari raţiunea nu poate răspunde, la cari nu există răspuns. Dar e meritul sensibilităţii dacă regiunea raţiunei s'a mărit cu o sumedenie de întrebări şi e meritul ei că, în întinderea plină de ninsoare a acestui pol, steaguri se găsesc plantate aproape de haos, ca o dovadă că omul a trecut pe acolo. Din fericire pentru dânsa, întrebarea sensibilităţii presupune în mod infailibil neputinţa raţiunei de-a răspunde şi presupune în acelaş timp găsite, răspunsurile sensibilităţii. Sunt două cercuri ermetic închise, cu proprietăţi diferite şi diferenţa lor calitativă întreţine şi va întreţine mereu vechea prăpastie dintre spirit şi materie.

Atunci când întrebările sensibilităţii izbutesc să îngenunche şi să supuie raţiunea, cazul e normal. De obicei, nu se supune; întrebările sensibilităţii nu fac decât să exaspere raţiunea şi răspunsurile raţiunei nu fac decât să înebunească sensibilitatea. Marii mistici au întotdeauna pentru omul normal, înfăţişarea unor demenţi. Limba lor devine neclară şi străină, ca un prânz fantastic la care s'ar servi numai bucate necunoscute. Intre preocupările lor şi cele ale celorlalţi oameni s'a surpat o prăpastie atât de râpoasă, încât vocile ajung dintr'o parte în alta, ostenite şi roase. Vorbesc ca şi cum nu şi-ar auzi vorbele, şi le vorbesc tare ca şi cum ar fi singuri, ca nişte actori bătrâni şi maniaci. In „subterana" în care trăesc, fiinţa lor se încunjură, ca'n misterele sacramentale din evul-mediu, cu persoane alegorice: Groaza, Spaima, Disperarea, Suferinţa, Remuşcarea, Tortura, Umilinţa, Orgoliul, Frica... Sonetul acesta al lui Baudelaire (ca şi o bună parte din poezia lui) e caracteristic pentru înţelegerea acestei categorii de oameni, de care tot el te va întreba, precaut:

Aimes-tu les damnés?
Dis, connais-tu l'irrémissible?

Mai întâi sonetul debutează, fixând cu amintirea, ca punct de plecare, o obsesie catolică.

Pascal avait son gouffre avec lui se mouvant.

O reflexiune tristă, firească şi în totul conformă atât imaginei „prăpastie" cât şi filozofiei pascaliane, urmează:

Hélas! Tout est abîme: action, désir, rêve,
Parole!

Până aici, poesia poate fi acceptată de Horaziu, acest prieten al sufletului normal şi-al tratatelor de filozofie epicuree. De aici încolo, nu vom mai şti *ce gândeşte* Baudelaire; vom şti *ce simte:*

Et sur mon poil qui tout droit se relève,
Maintes fois de la Peur je sens passer le vent.
En haut, en bas, toujours la profondeur, la grève,
Le silence, l'espace affreux et captivant.
Sur le fond de mes nuits, Dieu de son doigt savant,
Dessine un cauchemar multiforme et sans trêve.
J'ai peur du sommeil comme on a peur d'un grand-trou
Tout plein de vague horreur, menant on ne sait où.

Versul care urmează:

Je ne vois qu'infini par toutes les fenêtres

aduce o elocvenţă de prisos, ca şi ultimul vers, tot atât de sensibil,

Ah, ne jamais sortir des Nombres et des Êtres!

Au mai rămas două versuri încă, în care Baudelaire descrie starea lui şi-i ghiceşte cauza:

Et mon esprit toujours du Vertige hanté,
Jalouse du néant l'insensibilité.

Ah, Baudelaire ştie bine că Groaza, Panica, Suferinţa, Vârtejul, Frica, Coşmarul, nu există decât în trupul lui, tolănite într'însul ca un cortegiu triumfal de femei osândite. Dar astea, toate astea, sunt treptele unice pe care misticismul urcă la revelaţia divină. Baudelaire se târăşte numai în ţărână ca un epileptic şi tace, cu gura la pământ, plină de spumă. Pascal reuşeşte însă în mijlocul celui mai teribil acces de spaimă, să ţie încă în mână condeiul. Şi socotind „groaza" ca o *experienţă* şi panica ca o *revelaţie* autorizat, fără să aştepte alte dovezi, fizicianul scrie calm: „Istoria bisericei trebuie să fie propriu numită, istoria adevărului".

Ceiace ne atrage şi ne face fraţi cu aceşti mari *„osânditi"*, fraţi întru aceiaşi esenţă metafizică din care unii am fost dăruiţi cu puţin şi alţii cu prea mult — e numai suferinţa, tortura şi agonia lor de-a căuta. Concluzia lor însă ne pare stupidă. Dar dacă am simţi şi noi agonia? Am conclude oare altfel? Au fost numeroase cazuri printre cei supuşi de inchiziţie la tortură, cari isprăviseră prin a crede şi ei, în ceiace declaraseră sub imperiul spaimei, cu piroanele în palme.

Schimbarea dela o stare la alta, tranziţia dela noţiune la revelaţie — spune Şestov — se face brusc, subit, fără motiv, dar mai totdeauna în preajma unui mare accident, mai totdeauna în preajma morţii. Renan, prevăzând tocmai această bruscă tranziţie, refuza „revelaţia" sosită prin surprindere în vreme de accident şi, prudent, a declarat de cu vreme nulă, orice convertire posterioară a scepticului Renan, într'un Renan dăruit subit cu a *doua viziune* (2). Cabaliştii, dimpotrivă (asemenea în privinţa asta şi în alte multe, lui Şestov) declară nulă revelaţia care soseşte înainte de nemâncare, maceraţie şi agonie şi socot valabilă numai pe aceia intervenită în complectă de-materializare a trupului, când fiinţa, devenită numai o pură muzică interioară, se topeşte în „sărutul divin". Revelaţia divină se face în preajma, sau în minutul morţii: la cabalişti ca şi la Şestov, moartea e aşa dar a doua viziune, singura revelatoare de adevăr.

B. FUNDOIANU

1). Că toţi aceşti trei de-o pildă au o sensibilitate diferită, dar o raţiune comună. „Toate acestea nu le spun eu; sunt propriile cuvinte ale lui Dostoiewsky când e singur cu dânsul dar ajunge să fie printre oameni, ca să devie asemenea tuturor" (Şestov).

2) Souvenirs d'enfance et de jeunsse.

VIAŢA MORŢILOR

MOARTEA LA GEAM

Tânjesc, întins în pat: momâie de panoptic, în racla-i de sticlă. Clănţăne dinţii şi sună ciolănos carnea întărită când mă 'nalţ, privind noaptea printre gratii. E aşa de cald că nu mai pricep dac'am murit. Aud mersul şoarecilor prin întunecimi şi fâşâitul gândacilor, printre hârtii: înţelepciunea dulce a cărţilor am lăsat-o pe seama lor, de când m'am stins, aşteptând venirea cioclilor. Sunt liniştit, liniştit; şi vie, cu neputinţă-i să mai fie, mătreaţa de suflet din mine. Odinioară (acest odinioară [illegible] indepărtat pentru că vremea s'a oprit) m'apucaseră cârcei, o greaţă se ridică până în cerul gurii, fript; şi eram groaznic de chinuit, cugetând că oamenii n'au pălăvrăgit mai mult decât de: trecut, prezent şi viitor, fără să fie în stare să invente adevărata vreme, necunoscută. Cum i-aşi da un nou nume vremei adevărate, de nu mi-ar fi frică că se va pierde ca un sbor de şoim!

Haide, frate de-apururea dus, să privim! Stele ning petale şi dac'aş crede în bătrâne superstiţii dealtminteri foarte interesante, aş spune că sunt îngeri cari greşesc bătaia de flori, peste leşul meu. Domnul din ceruri nu m'a avut drag nici cât am vieţuit, cine şi-o închipui dar, c'or face atâta risipă de frumuseţe şi argaţii fluizi pentru un trup de ticălos, înţepenit? Cucuvăi se tânguie în clopotniţa bisericii de peste drum, arcuirea turlelor încă nu s'a frânt de greutatea vânătă a fâşiei de cer căzută peste cruci. Nu se mai putea trăi din pricina oamenilor, nicăeri nu mai erau slobod... Creerii s'au sleit în bătălii zadarnice cu răutatea şi goliciunea nu se mai simte decât ca un sbor uşure, peste prăpastii deschise.

Tăcere! S'ar putea şi acum să mai necăjesc pe cineva.

Un câine a urlat: schelete aninate de pânze de paing se leagănă, parc'ar fâlfâi hulubi.

Cineva a intrat la mine şi trebuie să-l primesc politicos (chiar dac'aş glumi).

— „Iţi strâng mâna diavole, unicul venit la priveghiul meu!"

Vai, răspunde:

— „Care alt musafir, mai prietenos decât dracul, ar putea să te turbure acum!"

— E însuş diavolul. „Ţineam numai să glumesc! îi răspund. Nu doream chiar tovărăşia diavolilor cu picioare căpreşti, pentru că nu mi-i pot închipui, deşi mi s'a vorbit mult de dânşii. Nu m'am străduit să sparg zidurile datinei... In ce limbă'mi vorbeşti şi de ce ţi se împleticesc cuvintele, diavole scump ?..."

Cineva se repede şi-mi împlântă un cuţitoi ruginit în ceafă. Spune-mi, diavole, mai trăeşte cineva ucis de două ori?

— 1920 —

Panait Istrati

Prin ţinutul Brăilei îl chema „tovarăşul Panait"; de când s'a franţuzit i se zice „Panaït Istrati". Romain Rolland se prezintă în „Europe" în faţa lumii, prezentându-l ca pe un Gorki balcanic. Am citit „Kira Kiralina", nuvelă pe care o publică în acelaş număr, vestita publicaţie europeană. Iată în sfârşit unul din acei mulţi robi „beţivi şi trândavi" cari, trecând graniţa, n'au grijă să descindă într'un hotel luxos şi să se lanseze drept „prinţi valahi", ci gloria lui se răsfrânge ca o aureolă asupra ţării. Ceeace oligarhia rătăcitoare şi absentistă n'a putut înfăptui, cu toate relaţiile şi avuţiile, vor înfăptui mârlanii cu straele cojoase şi gurile mirosind a basamac: renumele ţării în afară de fruntarii.

„Tovarăşii" din mişcarea socialistă de acum un deceniu şi jumătate, păstrează, neîndoios, aduceria-aminte a agitatorului Panaït Istrati.

Nu se poate ca după frământarea noroadelor dela noi să nu răsară vreun scriitor epic. Să recunoaştem că Panaït Istrati nu este. Departe de Gorki ca adâncime, ca naturaleţă şi mai ales ca invenţie anecdotică. „Kira Kiralina" are pentru naivitatea franceză farmecul unui pitoresc, ghicit doar sub numele meleagurilor îndepărtate din Orient. Verva lunecă superficial şi vesel ca un nagâţ deasupra apelor, întâmplarea se opinteşte factice în fraze mistice, de circumstanţă, pentru că mentalitatea muncitorului român subţiat, e atât de înrăurită de sufletul muscălesc, c'ar vrea să se confunde cu dânsul, neştiind că frumuseţea unui român e tocmai prin ceeace ar avea specific românesc, în afară, bineînţeles, de veşnicul omenesc.

Din prietenii trecuţi de visare şi de răsvrătire se va înălţa unul care să tune în faţa Europei, ca şi în ţările nărene hălăduesc oameni, necunoscuţi, umili. Poate că Naum Altărăscu, poet baudelairean stângaciu, cu versificaţie schioapă şi naivităţi şcolăreşti; poate că bulgarul Etienne Poë, zis Ştefan Tabacoff, zis Ştefan Petroff, băgat la Văcăreşti din pricina unui furt, evadat din puşcărie şi fugit la Stambul. Era prea multă nobleţă în hoinăreala lui ca să se stingă necunoscut!!...

Până atunci, se reţinem numele lui Panaït Istrati, scăpat din ghiarele sinuciderii, într'un spital din Nissa, unde s'a lăsat descoperit de Romain Rolland.

1923.

Urieşa cu pieptul de oţel

Larmă de alămuri; lume care se învârte în desnădejdea unei veselii ţâcnite. Pocnetele de petiţe se amestecă în duhoarea gogoşilor cu uleiu şi scârţâitul roţilor norocoase înseamnă tmpul pe cadranul veşniciei nevăzute. Un cort de pânză, flenduroasă, la marginea iarmarocului. Nimeni nu se apropie. Zariştea din toloaca unde geambaşul încearcă repeziciunea şi bunătatea cailor. Ne apropiem. Deasupra cortului, la faţadă, bătută în cuie, ca o firmă de crâşmă, o altă pânză scorţoasă, boită de o mână nedibace: o femeie lungă, cu cotonoage strâmbe, fărâme de lanţuri la încheietura labelor, sfârşite'n degete lungi şi grasă, iar într'o margine, pe jumătate cu slove de mână şi pe jumătate slove de tipar: *Urieşa cu pieptul de oţel.*

Un mahalagiu ciolănos, cu mustăţi pleoştite, în picioare pe ceardacul cortului, suflă 'n pâlnia ca un bucium de stână, în strădania de a aduna ţăranii, cari nu mai vin. Sunetele hodorogite se pierd în gol şi nici îngerii din văzduh nu aud măcar:

— „Veniţi! Poftiţi! Aici, ultima reprezentaţie! Urieşa cu pieptul de oţel, care frânge lanţuri şi mănâncă chibrituri!".

Intrăm, trei tovarăşi, câţi suntem.

Recunosc în urieşa cu pieptul de oţel ovreica cu care am călătorit, de mult, în diligenţă, dela Dorohoi la Mihăileni.

— Basi! îi strig de pe banca unde m'a aşezat o dihanie de ţigancă, pusă în nădragi roşii de strigoaică. Basi de odinioară se uita la mine mânioasă. Isbucnim în râs.

— Domnilor, reprezentaţia începe!

Namila de muiere grasă rupe un lanţ ruginit, înghite beţe de chibrit, bea gaz şi cei câţiva, cari au nimerit întâmplător râd furibunzi.

— Basi a murit! Urieşa cu pieptul de oţel a dat reprezentaţii în faţa capetelor încoronate.

Namila îmi răspunsese... Am ieşit şi ne-am apropiat să ne dăm în aer cu bărcile.

ION CĂLUGĂRU

Urarea cerşetorului

— Poftim o piesă, n'am nici un leu mărunt. O să-mi rămâi dator 4 lei.

Cerşetorul:

— Foarte mulţumesc, domnul meu, să trăeşti până când îţi voi plăti datoria!

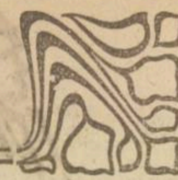
Veste bună

— Draga mea, zise un *gentleman* soţiei sale, clubul nostru va fi în curând înzestrat cu tot confortul unui „interior".

— Intr'adevăr, răspunse dama, şi când va avea interiorul nostru tot confortul clubului!

LITERATURA STRAINA

Literatura franceză

SONETE

(după Baudelaire)

Tristețea lumii...

Visează leneș luna astă-seară;
Ca o fecioară'n perne cufundată,
și mângâe cu mâna ei distrată,
Conturul pal al sânilor de ceară,

Pe avalanșe'n pânză argintată,
Ea cade stinsă vrând par'că să piară,
Și tot privește-un nor ce urcă ieară
Ca și o floare albă delicată.

Iar când pe glob tăcută, visătoare,
Iși furișează o lacrimă cuminte,
Cucernic un poet văzând că moare,

Departe-acum de soarele ce minte,
la lacrima de-opal strălucitoare,
Și-onfinge-apoi în inima-i ferbinte.

Flacără vie...

Magnetizați de genii prea savante,
Nainte-mi merg doi ochi plini de lumină;
Ei sunt doar frații mei dintr'o tulpină,
Și-mi varsă'n ochi sclipiri de diamante.

Ferindu-mă de-a lumii neagră tină,
Ei mă conduc pe-a frumuseții pante;
Sunt servi iar eu sclav. Ca unei amante
Făptura-mi toată lor li se închină.

Voi ochi vrăjiți de-o mistică lucire,
Ce-o lasă'n miezul zilei lumânarea
Furând din soare-o slabă înroșire,

Ea cântă moartea, iar voi deșteptarea
Trezându-mi sufletul ca să v'admire,
Nici soarele vă stinge, nici uitarea.

GEORGE NIKITA

Literatura germană

BELLA

(o poveste canină)

de **Frank Wedekind**

In biserica Ludvig se celebra cu mare pompă o cununie religioasă. Erau douăzeci de echipaje; rochia pe care o purta mireasa costase patru mii de mărci. Mirele, un conte veritabil, nu mai avea un fir de păr pe cap, viitorul lui tata-socru era socotit multimilionar. O imensă mulțime de lume se găsea adunată să admire toată splendoarea și măreția asta. La un astfel de eveniment n'a cu neputință să nu asiste și gazda mea.

In tinerețea ei fusese când-va croitoreasă la administrația garderobei Majestății sale regina de Hanovra. Acum închiriază camere în strada Adalbert. Locuința e la parter și, peste-drum, e despărțit numai de un coridor, locuește o distinsă scriitoare pentru copii, Domnișoara de Sanden, care la rândul ei are un chiriaș, un domn, căruia i se vede rar fața.

Despre acest chiriaș mersese vestea că scrie tragedii eroice în cât douăzeci și chiar mai multe acte. Scriitoarea pentru copii povestea oricui voia să asculte, că îi este nepot. Dar propria ei bucătăreasă contesta această legătură de rubedenie și susținea că o născocire menită să slujească numai de paravan relațiilor intime ce exista între ei.

In drum spre cununia de la biserica Ludvig, gazda mea era însoțită de singura creatură de care se credea sincer iubită pe lumea asta. Era mica, insolenta și alba cățelușe cu botul ascuțit, numită Bella. Ceremonia religioasă, spre satisfacția întregei asistențe decurgea întocmai după program și, în timpul desfășurărei ei, Bella primi o nespus de sinceră declarație de dragoste, de la un simpatic, micuț și alb cățeluș grifon, care se afla de asemenea, însoțit de o slujnică din strada George, la această solemnitate.

La început, Bella respinse cu indignare cutezanța obraznică a micului cavaler. Pe urmă, însă, învederându-i-se chipul amuzant și spiritul cum știa s'o întrețină, îi plăcu totuși, și începu deci să cocheteze cu dânsul după sitemul acela crud, cunoscut nouă din partea „femeilor de societate" și care ne-a pricinuit atâtea amare decepții. In acest mod izbuti, în cât Flocki, așa se numește adoratorul încrezător și cu inima plină de dulci așteptări, urmă pe Bella și pe stăpâna ei până la locuința lor de pe strada Adalbert. Dar de îndată ce câteși trei intrară în coridor, Bella se năpusti ca un furios animal de pradă asupra micului delicvent și de sigur că l'ar fi rupt în bucățele, dacă nu intervenea între ei gazda mea, curmând scandalul. Ea a intrat cu Bella în casă, lăsând pe micul Flocki afară, cu gândurile sale despre perfidia femeiască.

După masă, la trei, trebui să plece în oraș, după cumpărături. Când părăsi casa, îl găsi pe Flocki cu fața scăldată de lacrămi, stând lângă ușa coridorului. Ii spuse să nu ia lucrul așa de grav și să plece liniștit acasă; dar el nu pricepea cuvintele ei; a plecat numai melancolic capul în pământ. Când se întoarse după trei ore, Flocki era în acelaș loc. Numai ce deschise ușa coridorului și Bella, lătrând cu furie, sări afară, voind să-l brutalizeze din nou pe nefericit. Cu lovituri de picior fu respinsă în domeniul ei. Noaptea, la trei, veneam acasă dela crâșmă, cufundat într'o discuție filosofică, cu unul din vecinii mei de odae. In pătrunzătoarea lumină de lună, îl văzurăm pe Flocki, rătăcind pe uliță, în fața ferestrei adoratei lui. In vremea asta Bella dormea în tot cazul somnul cel mai fără vise, în pernele moi, la picioarele stăpânei sale.

In decursul următoarelor opt zile, micul Flocki a stat zilnic în coridorul nostru, un cavaler Togenburg cum mai credincios nu poate fi imaginat, și privea galeș ușa încuiată. A treia zi, în timpul prânzului, apăru o slujnică drăguță, cu horboțică albă în păr, din str. George, care l-a luat și-l duse la ai săi. Il văzui încă douăzeci de pași tropăind în urma fetei, care îl îndemna prin cuvinte severe s'o urmeze, pe câtă vreme el întorcea necontenit privirile dornice înapoi, spre mormântul liniștei lui sufletești.

Gazda noastră nu era nici de cum o ființă așa de nesimțitoare și nepricepută cum obicinuesc să fie fetele bătrâne; pentru asta a avut prea mulți locatari și locatarii ei a avut prea multe legături. Intr'o zi îi ținu Bellei sale o cuvântare maternă, prin care o îndemna, dacă nu la sentimente de dragoste, cel puțin la milostenie și indulgență.. Apoi deschise ușa, lăsându-l pe Flocki să intre. Bella îl lăsă să vie cât mai aproape posibil de dânsa, așteptând liniștită până ce întinse dornic botul, și atunci cu dinții furioși îl apucă de beregată, voind să-l sfâșie. Spre a evita o asemenea nenorocire, gazda o apucă de cap, ținând-o strânsă în așa fel că Bella nu se putea mișca. Și acum vine momentul în care am descoperit la micul Flocki acel sentiment moral, pe care noi oamenii dacă-l manifestăm în adevăr, suntem nesfârșit de mândri și nu vrem să-l recunoaștem, nici unuia din convietuitorii noștri de pe pământ. Bella era cu desăvârșit pusă în neputință de a se împotrivi, dar Flocki nu era un Gianettinno-Doria, nu era un animal cum a fost atâția printre oameni, Departe cu desăvârșire de gândul de a se folosi de această împrejurare, se dădu înapoi cu oroare, privindu-ne, când pe gazda mea, când pe mine, cu priviri pline de nespusă melancolie. Și când buna femee, drept recompensă pentru neomenia ei, îi dete Bellei câteva lovituri, Flocki se burzului cu atâta indignare morală și lătra ca s'o apere pe iubita lui, cu atâta pathos mărinimos, încât orice june actor epic ar fi putut să-l iee de model.

Incercarea de împăciuire a dat cu desăvârșire greș; dar chiar în dimineața zilei următoare, surveni un eveniment care puse odată pentru todeauna capăt solicitărilor amoroase ale lui Flocki. D-ra scriitoare de Sanden, care ocupa cu prietenul ei nepot locuința de peste drum, s'a plâns gazdei mele că micul și albul grifon murdărește coridorul. Gazda mea i-a ripostat scurt că grifonul nu-i aparține, așa că ea nu poate să fie răspunzătoare de purtarea lui. La asta scriitoarea a ripostat că grifonul vine aici de dragul Bellei care-i aparține gazdei. Gazda mea răspunse că de asta nu poate nici ea să fie vinovată și nici Bella ei. Și așa un cuvânt aducea altul până ce s'a încins o ceartă violentă în toată regula, pe care gazda mea o curmă cu grozava dojană. „Matale vezi surcica din ochiul vecinului și nu-ți vezi bârna din ochiul propriu". Scriitorea amuți de furie și de necaz. Prin „ochiul vecinului" fără îndoială nu se făcea aluzie decât la Bella, prin surcica dinăuntru nu se înțelegea altul decât Flocki și bârna din propriul ei ochiu nu poate să fie decât dramaturgul ei nepot. De aceia pune numai decât mâna pe condei și scrie o scrisoare lungă, pe patru fețe, proprietarului. Gazda mea, care prevăzuse asta dinainte, își puse pălăria și mantila și merse — însoțită de Bella — să-i spue personal o vorbă proprietarului.

In seara aceleiași zile își făcu apariția proprietarul, un măcelar burtos, în persoană, pronunțând următoarea sentință:

„Intâi și întâi este a se interzice cu toată severitatea obraznicului cățel intrarea în casă. Dacă începând de azi și până în paisprezece zile nu se va fi hotărât să se renunțe la vizitele sale, atunci chiriașa mea este ținută s'o alunge pe Bella. „Căci", spune măcelarul, „casa mea este o casă morală".

Al doilea, D-ra scriitoare de Sanden este ținută ca de azi și până în paisprezece zile să probeze că zisul ei nepot este în adevăr iubitul ei nepot. Dacă nu reușește are a se muta din locuință. Casa mea este, și vreau să rămâie, o casă morală".

Când venii sara acasă, o văzui pe scriitoarea și pe gazda mea în cele din urmă raze ale soarelui, plimbându-se prin grădină ocupate cu o discuție aprinsă. Păreau în deplin acord. Dar despre Flocki cel micuț și grațios, nimeni n'a mai știut nimic din ziua aceia.

Trad. AL. TERZIMAN

Umorul american

de **Mihnea Armașu**

Mereu auzim vorbindu-se despre umorul american. Că există, asta e sigur. Noi nu cunoaștem decât nuvelele lui Mark Twain, deși se află o mulțime de mici istorioare umoristice de diferiți autori, cari nu se cetesc ci de obiceiu se ascultă povestite de către un bun povestitor după masă, la un toast, la club, la ceaiuri și mai ales... în cercurile femenine. Dăm mai la vale câteva asemenea istorioare pentru a ne face o idee de umorul american, neiscălit de Mark Twain.

*

Smith aflând dela un vecin binevoitor că nevasta sa se află la cinematograf în tovărășia unui bărbat străin, aleargă într'un suflet la fața locului și cere ajutorul directorului întru găsirea soției trădătoare.

Directorul doritor să-și păstreze clientela și în acelaș timp să mulțămească și pe bărbatul înșelat, se urcă pe scenă în fața ecranului și anunță publicului: „Este în sală un domn întovărășit de o doamnă, care e soția altuia. Vreau să evit orice scandal. Deaceea sala va fi scufundată câteva minute în întuneric, pentruca perechea cu pricina să poată părăsi neobservată sala". Când electricitatea se aprinse din nou, jumătate din spectatori plecaseră.

*

— Ce parcurge mai repede spațiul, lumina sau sunetul? întrebă pastorul.

— Sunetul, domnule, răspunse micul Tommy.

— Nu, Tommy, nu-i așa. Lumina ajunge înaintea sunetului. Dacă un artilerist sloboade o ghiulea dintr'un tun, întâiu se vede lumina exploziei și pe urmă se aude sgomotul.

— E adevărat, dar în unele cazuri se petrece contrariul.

— Poți să-mi citezi un exemplu?

— Da, domnule. Noua biserică, ce se va construi în orașul nostru. De zece ani se vorbește de ea și tata zice că abia peste 5—6 ani o vom vedea.

*

— Willy, zice mama către copilul ei, ce se spune când capeți o prăjitură?

*

Willy (cu gura plină). — ...Incă una!!

Un new-york-ez care făcuse afaceri bune la Londra, trimise soției sale următoarea cablogramă:

„Făcut afaceri bune. Trei mii lire câștig. Imbarchez mâni Majestic. Sosesc New-york în 25. Sânt acasă aceeași seară. Soțul tău care te iubește. — John".

Când află însă costul coblogramei, John strâmbă din nas și se hotărî să mai reducă din cuvinte. El raționă astfel:

Mary, soția mea, va observa că telegrama vine din Londra și cum n'are acolo nici un cunoscut, o să știe că-i dela soțul ei. Ea se va gândi iarăși că nu i-aș fi telegrafiat dacă nu reușeau afacerile și își va aduce aminte că speram să câștig 3000 lire. Va ghici că odată ce am câștigat banii, voi lua primul vapor spre Newyork și va ști care anume informându-se la Companie. Și în fine ea mai știe că soțul ei n'a încetat s'o iubească.

Așa că John trimese cablograma, cuprinzând numai numele și adresa soției sale.

Teatrul ebraic

Mulți oameni cred că limba ebraică e o limbă moartă. A fost tradus în limba Bibliei *Romain Rolland, Rabrindanat Tagore* și tot ce e mai interesant în literatura universală 1) există ziare cotidiene în limba ebraică, nenumărate periodice din cele mai serioase, broșuri și cărți în toate domeniile intelectuale, ba s'a tipărit și o enciclopedie în 10 volume.

N'ași fi crezut un moment că limba ebraică mai e o limbă *vie*, dacă n'ași fi găsit *șomroni* (țărani evrei din ținutul *Nablus*, în inima Palestinei) cari nu cunosc altă limbă decât ebraica, pe care o păstrează vie de 2000 ani, dela dărâmarea Ierusalimului.

Pe drumul de fer dela Lyda la Ierusalim am întâlni lucrători yeweniți și cum ei nu cunosc decât *ebraica* și puțin *araba*, a trebuit să mă înțeleg cu ei în ebraică cât am putut învăța în 2 luni, cu copiii palestineni am vorbit numai în ebraică pentrucă nu știu altă limbă.

Să vezi însă *teatru... „ebraic"!...*

E o adevărată minune.

Mă aflam în cancelaria liceului ebraic *„Teodor Herzl"* din Tel Aviv. Profesorul Mosenson, directorul liceului, îmi povestea istoricul acestei școli și impresia ce a făcut-o asupra lui Einstein, — când ușa cancelariei se deschise încet și intră, timid, a fată tânără, modest îmbrăcată, cu fața și mâinile arse de soare. Directorul făcu recomandațiile amical, de parcă ne-am fi cunoscut de când e lumea:

— *M-me Myriam Bernstein Kogan.*

Tragediana ebraică
Miryam Bernstein-Kogan
(Originară din Basarabia)
A tradus în limba ebraică piese de **Ibsen, Tolstoi** și **Andreev** pe care le joacă la Tel Aviv, Haifa și Jerusalim

— *Ma fille!* — complectă bătrânul doctor Kogan, care se și grăbi să recomande fiicei sale pe colegul său de vapor, adică pe subsemnatul.

Și astfel făcui cunoștință cu marea tragediană *Myriam Bernstein Kogan,* traducătoarea în limba ebraică a lui Tolstoi și Ibsen, artista desăvârșită care joacă teatrul în fața unui public compus din Einstein, Sin Herbert Samuel, Achad Haam, prof. Weizmann, Grazovsky ș. a.

Tragediana plecă în aceiași zi cu mica ei trupă (care are vre-o 4 elevi ai lui Reinhardt) la Haifa.

Ne-am întâlnit la *Ierusalim,* unde juca *„Yemei Haenu"*. (Zilele vieții noastre") de Leonida Andreev.

La 25 Mai vizitai pe d-na Kogan în locuința ei din Tel Aviv .Făcui cunoștință cu bărbatul artistei, cu micul Kogan, fiul lor în vârstă de 2 ani și cu d. *David Davidov,* creatorul scenei ebraice.

Curios e că celebrul artist Davidov mi-a vorbit cu multă admirație de... un coleg al său din România, în timp ce în România artiștii vorbesc numai rău unul de altul!...

In timp ce d-na Kogan își gătea toaleta, care în Palestina e foarte simplă, soțul ei și d. Davidov, directorul companiei Ebraice, mă puseră la curent cu arta dramatică palestineană.

David Davidov joacă în 3 limbi: în germana, idiș și ebraica. A jucat în Europa câștigându-și prietenia lui Moissi, dar mânat de dorința să cunoască poporul evreu, părăsi scena germană și începu să cutreere lumea întreagă, jucând teatru în idiș, până și la *Shangai* (China).

Reclădirea Palestinei îl aduce în Țara Sfântă, unde creează teatrul ebraic, împreună cu câți-va halnzimiactori, foști elevi ai lui Reinhardt.

Fără local, fără costume, fără decoruri, Davidov debutează pe scena ebraică, într'o săliță de cinematograf din Tel Aviv, în 1919. Doi ani mai târziu, trupa lui obține un talent strălucit în persoana artistei Myriam Kogan.

Sunt puține scene în Europa unde se joacă atât de serios ca la Tel Aviv.

1) Din literatura română s'a tradus câteva poezii de Eminescu și piesa Manasse a lui Roneti Roman

Dolor

— după Heine —

Depărtarea dragii mele
a fost râsului meu gâde:
spun nerozii glume multe,
însă nu pot râde.

De când draga mi-am pierdut,
inima îmi e de lut:
de durere mi se frânge,
însă nu pot plânge...

P. STRIHAN

Esperanto

Două congrese

Nu de mult a avut loc la Timișoara al treilea congres esperantist român în prezența a 500 de delegați din diferite părți și se poate spune chiar din diferite țări. Rând-pe-rând au venit să salute și să ureze spor în muncă rodnică congresului delegații veniți din alte țări; în primul rând bulgarii, cari au sosit în număr mai mare (cam 110 persoane), sârbii, turcii, Turkestanul din Asia-Mică; iar telegramele de felicitare au sosit de la esperantiștii din Italia, Jugoslavia, Austria și Germania.

De altă parte acum câteva zile s'a sfârșit al XV-lea congres esperantist mondial la Nürnberg, la care au luat parte 5000 persoane, provenind din 43 națiuni diferite. Era reproducerea în stil mai mare a ceea ce s'a întâmplat la Timișoara, Australia, China, Japonia, Latvonia, Finlanda, ca și celelalte țări mai cunoscute au fost reprezentate și și-au spus cuvântul în desbaterile acestui congres.

Dar un fapt trebue să ne rețină atenția: *în aceste congrese nu s'a vorbit altă limbă decât Esperanto și cetățenii din atâtea țări s'au înțeles perfect între ei, fără a avea nevoe, fără a recurge la ajutorul vreunei limbi vii.* Limba aceasta, Esperanto, care se pretează așa de minunat intercomunicației între popoare diferite, care este așa de ușor de învățat, încât un intelectual o asimilează în 2—3 săptămâni, fiind în acelaș timp și capabilă de a reproduce cele mai frumoase sensibilități ale graiului omenesc, această limbă, zic, este acum atât de răspândită pe întregul glob, încât oriunde ai călători, doar cu ajutorul ei poți străbate.

Dacă aruncăm o privire generală asupra acestor două congrese, o privire, care să cuprindă toată noutatea, ce o aduce Esperanto în mișcarea de idei postbelică, trebue să ne dăm seama, imediat, că dacă până acum susținătorii acestei idei de limbă universală aveau înaintea lor o luptă crâncenă de îndurat pentru realizarea triumfului final al ideii lor, acum drumul este complect netezit, eforturile predecesorilor au fost încoronate de succes. Acum se poate spune că cine nu știe, ce e Esperanto, care este idealul unei limbi moderne, n'are drept să revendice sus și tare că posedă o cultură generală. Cele mai frumoase invențiuni, cari au făcut epoca și au revoluționat lumea, nu pot sta alături de aceasta: *lumea întreagă vorbește aceeaș limbă, și se pot trimite telegrame și se poate vorbi la telefon cu oricare țară din lume și oricine poate fi înțeles.*

Doar că, ceea ce e prea evident, ceeace sare în ochi, omul nu adoptă ușor. Toți pot fi de acord asupra acestui punct și totuși spre a-l realiza e nevoe de multă muncă, perseverență, cheltuială de timp și energie.

Totuși sunt unele popoare, cari și-au dat seama de eficacitatea unei limbi universale. Și din acest punct de vedere vin în primul rând popoare, ale căror limbi materne nu pot aspira niciodată de a deveni universale și cari vor astfel să se ferească de hegemonia și ascendentul, pe care l'ar putea lua vreun alt popor, când limba lui ar deveni universală. Așa în Bulgaria s'a introdus în 45 școli reale de stat, limba Esperanto, ca ramură facultativă și părinții, ei înșiși obligă de acasă pe copii să scotească învățarea acesteia drept un obiect important. La Universitatea din Peking se predau cursuri de Esperanto vizitate de 2000 de studenți și în Japonia chestia stă tot așa de bine.

La noi chestiunea limbii Esperanto, a început să se îndrumeze pe o cale mai sigură dacă avem în vedere că congresul esperantist român din Timișoara s'a ținut sub patronajul principelui Carol și sub protecția d-lor miniștri Dr. Anghelescu și C. Banu.

Să sperăm că într'un viitor foarte apropiat vom avea și noi la București un congres esperantist mondial, la care să vină reprezentanți iluștri din 40—50 țări străine. Astfel am ajunge la scopul de a fi prețuiți la justa valoare de către unii dintre aceia, cari pentru moment sau ne ignorează cu desăvârșire sau ne dușmănesc pe față.

Pentru congresul mondial esperantist din 1924, guvernul bulgar a făcut prin consulul bulgar din Germania invitația să aibă loc la Sofia. Asemenea Italia a invitat congresul la Milano.

Ar trebui puțin să reflectăm asupra propagandei pentru țara care s'ar putea face prin aceste congrese și dacă nu în 1924 atunci cel puțin în 1925 să atragem intelectualitatea mondială la București, la un congres mondial esperantist, servind astfel într'o măsură întinsă interesele țării. In orice caz nu ar trebui, după noi, pusă nici o piedică împrăștierii acestei limbi printre Români, tocmai întrucât nevizând scopuri ascunse, țara poate trage foloase de pe urma ei. Anul trecut între altele, România a primit vizita unui secretar de la Liga Națiunilor, esperantistul japonez FUSHISAWA care de altfel se anunțase și acuma, și care a plecat cu cele mai frumoase impresii de aci ducând și în altă parte faima țării noastre.

Dr. IOSIF

Din umorul american

Prietene bune

— Cum găsești noua mea pălărie?
— Superbă. Imi amintește de pălăria mea de acum doi ani!!

Intr'un magazin

Clientul. — Ah! Drace! Mi-am uitat port vizit-ul acasă.
Vânzătoarea (amabilă). — Nu face nimic. Pentru cinci lei! Aveți atâta credit!
Clientul. (glumeț). Dar dacă plecând de aici sânt călcat de un automobil?
Vânzătoarea (gândindu-se numai la cei cinci lei). — Oo, ! Pierderea n'ar fi deloc mare!!!

MIHNEA ARMAȘU

Universitatea Populară din Vălenii-de-Munte

Prelegerile d-lui Bitay Arpad, profesor din Cluj

Istoria literaturii maghiare: Poezia maghiară dela reforma religioasă până la epoca decăderi (1711).

II.

Marea mişcare religioasă legată de numele lui Luther şi Calvin a pătruns timpuriu de tot şi în viaţa sufletească maghiară. refăcând-o întru multe cu ajutorul tiparului, al şcolilor naţionale şi cu al cuvintelor dumnezeieşti propăvăduite de pe amvoane în limba naţională a credincioşilor. — Tipografiile repede şi des înfiinţate au devenit, în mod firesc, cele mai puternice pârghii al literaturii maghiare.

Sufletul acestor vremi de plămădire n'a fost prielnic pentru desvoltarea unei lire fireşti; cu atât mai bogat a înflorit proza religioasă şi naţională. Tendinţale caracteristice ale vremii au folosit de a îndrepta pe păcătoşi, de a împăca pe Dumnezeul răzbunării, de a suscita pocăinţa tuturor pentru nelegiuirile săvârşite. Duhul auster al Testamentului vechiu reapare în acel secol (XVI) în viaţa sufletească maghiară. Predicatori maghiari din secolul al (XVI) inspiraţi de suflul ursuz al psalmilor, osândiau plăcerile vanitoase, ca şi puritanii lui O. Cromwell.

Se iveşte un caracteristic fel de poesie. Poeţii cari de multe ori nu prea aveau suflet poetic, biciueau pe compatrioţii lor, că, din cauza multelor lor păcate, a deslănţuit Cerescul Părinte, asupra neamului maghiar, atâta amar de necazuri, trimiţând asupra lui oştile înfricoşate de Turci, fel de fel de boli şi de erezii numeroase. Dezastrul mare dela Mochacs îl priveau sub acest punct de vedere. S'au ivit nişte poesii triste, în care poeţii predicatori trăgeau de preferinţă o paralelă între soarta poporului maghiar şi a celui evreu. Câte odată svâcneşte în aceste poezii un viguros suflet de democratism (de exemplu la Szkharosy Horvath) care pe la 1650 a culminat în a se cere dări deobşte, obligatorii şi egale.

Poesia divină însă, lira cea adevărată nu se cultivase; predicatorii urmăriseră cu îndârjire „ruşinoasele poesii de iubire" ca şi mai înainte călugării catolici. Autorul celei dintâi gramatice maghiare (1539) învăţatul Erdosi Sylvester Ianoş (cam între anii 1505—1555) un amic al lui Luther, şi Melanchton, a fost acela care a observat aptitudinea limbii maghiare pentru formele de versuri iambice. In prefaţa traducerii noului Testament (1541) făcută de dânsul, se găsesc cele dintâi hecsambre maghiare, multe la număr şi toate sunt vioaie şi reuşite. In această privinţă literatura maghiară, a antemers aproape tuturor limbilor europene. Tot Erdösi Sylvester este profesor la universitatea din Viena (1544—1554); e un suflet luminat şi care, în toiul unei mentalităţi protivnice, a cutezat să recunoască să preamărească frumuseţile atrăgătoare ale poesiilor, maghiare de iubire, cărora în deobşte li se zicea „cântece de flori" şi cari erau aşa de aprig urmărite de învăţaţi de călugării catolici şi de predicatorii reformaţi.

Tendinţa de a fi folositor este cu totul dominantă la sârguinciosul, patrioticul Stihuitor, care a fost Tinodi Lantos Sebestyen (1510—1556). In afară de mai multe poesii biblice şi antice a versificat toate evenimentele de seamă din viaţa sa, cu o fidelitate istorică. In tinereţe a luptat vitejeşte contra Turcilor. Când însă, din cauza unei răni, n'a mai putut participa cu sabia la luptele aprige contra „păgânilor", şi-a dat toate silinţele să le înfăţişeze în versurile sale lungi, şi cam seci, îndemnând pe connaţionalii săi la vitejie şi cucernicie, la iubirea de patrie şi de fraţi. Amănunţitele lui poesii epice de aceea au fost primite şi citite cu drag de contimporanii săi, fiindcă ele le serveau şi de ziar despre cele întâmplate, căci Tinodi lucrase repede şi după informaţii proprii. Poesiile lui lungi, pot servi de isvoare sigure, istoricilor. Aşa de ex. povesteşte cu deamănuntul cu ce şiretenie a fost prins de Turci românul „Mailat Istvan" din Făgăraş când a început să râvnească la coroana Ardealului. Tinodi a mai scris şi nişte poesii moralizatoare; aşa de pildă, despre beţivi, a scris cam aceleaşi lucruri ca şi Anton Pann al literaturei române. Tinodi a dedicat Regelui Ferdinand I un mare volum al său, pentru care a fost premiat cu 50 florini. Această sumă a fost cel dintâi din acele prea rari ajutoare pe care le dădeau Habsburgii, literaturei maghiare.

Desrobitorul cel mare al lirei maghiare de sub jugul sufletului auster al reformei religioase, a fost Balassa Balinth (1551—1594), un adevărat poet din mila lui Dumnezeu, lângă Csokanai şi Petöfi cei mai mari lirici maghiari. Viaţa lui a fost plină de sbuciumări tragice, bogată în desiluziuni sguduitoare de suflet şi s'a sfârşit, cum avea să sfârşească a lui Petöfi, prin moarte de viteaz, apărător de patrie. S'a născut dintr'o familie mare, aristocratică şi a fost educat foarte îngrijit. In vârsta de 21 ani, a tradus şi compus o cărticică germană, spre mângâere părinţilor săi, mâhniţi din cauza unor evenimente politice. In acelaş an (1572) a apărut marea epopee a Portugezilor; Os Lusiedas, de Camoês. Viaţa şi individualitatea acestui mare contimporan portugez, e întru multe asemănătoare cu a lui Balassa.

Făcându-se soldat, Balassa a slujit cât-va timp în vestita cetate Eger. Din aceşti ani datează iubirea lui fatală, faţă de frumoasa Losonczy Anna, fiică a muceniculul apărător al cetăţei Timişoarei din 1552, Losonczy Istvan. Anna însă nu a ascultat de înflăcăratele mărturisiri ale voinicului tânăr, pentru poesia lui însă a devenit aceeaşi musă inspiratoare cum a fost Beatrice pentru Dante, Laura pentru Petrarca etc. Viteazul tânăr, mâhnit de acestea, după câte-va aventuri de iubire, şi-a luat rămas-bun dela Eger şi s'a amestecat într'o întreprindere răsboinică ce avea de scop să aşeze în tronul Transilvaniei pe Bekes Gaspar (1575); aventura n'a izbutit şi a fost prins şi Balassa. In Transilvania a petrecut vre-o 20 luni în închisoare onestă. Poate că atuncea a auzit acele vre-o câteva cântice poporane româneşti despre care pomeneşte la capătul unora din poesiile lui. Dintre frumoasele fete de aristocraţi, aşa în mod trecător, una singură a plăcut, cu ochii ei albaştri, cu părul ei castaniu, poetului nostru; regina inimii lui însă, a rămas pentru totdeauna iubita dintâi: Losoncsy Anna. In 1577 când a fost eliberat din închisoare i-au murit părinţii. Poetul nostru a fost cam încrezător în oameni, şi a fost rău înşelat de rudeniile lui lacome la împărţirea moştenirii. Uşuratic de fire, voind să-şi răsbune pentru îndărătnicia iubitei sale, a prins o dragoste de vara lui primară. Dobo Kristina şi a luat-o de soţie cu toată oprelіştea legilor lumeşti şi bisericeşti. Căsătoria aceasta nesocotită însă, i-a devenit un nou isvor nesecat de neplăceri şi amărăciuni. Autorităţile l'au luat la goană, cumnatul lui lacom, l'a pârât, dragostea s'a răcit şi a dispărut de tot. S'a despărţit de nefericita lui nevastă şi a pribegit prin străinătate, prin Polonia vre-o 3—4 ani, abătându-se chiar şi la malul mărei Baltice. Când a aflat că Turcii năpustesc în patria sa, că s'a pornit un mare război de liberare contra lor, dragostea de patrie l'a tras acasă. A' strâns cu cheltueli proprii o mică ceată şi s'a alăturat la oastea creştină, care asediase cetatea Esztergon. Cu prilejul unui asalt general asupra cetăţii a fost rănit de moarte. In cortul său l'a împăcat cu Dumnezeu, un esuit tânăr (Dobokai Sandor) şi l-a mângâiat un elev al său, un admirator al poesiei lui: Rimai Ianoş (1574—1631). Este interesant de amintit că iesuitul maghiar aproape aceleaşi cuvinte le-a însemnat în memoriul său despre sguduitoarea pristăvire (moarte a poetului-voinic, pe care le însemnase în al său descultul călugăr: Frey Josepe Indis, care asistase la patul de moarte al lui Camoês. Viaţa lui a fost neliniştită, sbuciumată ca şi a marilor poeţi contimporani cu dânsul. (Camoês, Tasso, Cervantis, Spenser, Shakespeare); moartea lui a fost tragică la fel cu a marelui gânditor contimporan: Giordano Bruno (1548—1600) şi a poetului, domnitor, al Munteniei, Petru Cercel (1550—1590). Fiul său din acea căsătorie nefericită, a murit în vârstă de 16 ani printre străini (la Universitatea din Breslau) ca şi fiul blajinul Domn al Moldovei, Petru Şchiopul.

Lăsământul literar a lui Balassa se împarte în poesii religioase, patriotice şi în cele de iubire. In afară de acestea avem dela el şi un fragment de dramă, care este cea dintâi dramă de iubire în ungureşte. Cu toate pornirile lui spre mânia repede, spre chefurile şi iubirile desfrânate, firea lui a fost adânc religioasă şi inima lui a rămas statornic a Annei. Când au trecut aceste simţiminte ruşinoase poetul încercat, cu smerenie se întoarce la D-zeu, rugându-se de ertare. A' avut de gând să traducă întreaga psaltire, n'avem însă dela el decât 5 psalmi frumos traduşi. Balassa a ştiut să introducă puternice motive individuale în poesia religioasă cam spălăcită din epoca lui. Tocmai această notă a poesiei lui, a plăcut foarte mult posterităţii, aşa că până pe la începutul secolului al 19-lea poesiile lui religioase au fost editate de peste 40 de ori.

Campion, viteaz pasionat (nomo di penna e di spada) preamăreşte viaţa voinicilor care sunt întotdeauna gata să se jertfească pentru patrie. Vorbind despre plăcerile şi neajunsurile vieţii vitejeşti scoate apăsat la iveală, că viaţa aceasta se scurge între frumuseţile naturii. In poesia maghiară Balassa e cel dintâi care a cutezat să observe şi şi să analizeze frumuseţile naturii. Intr'o poesie a lui în acest fel găsim acelaş obiect şi aceleaşi stări sufleteşti, combinate cu nişte frumuseţi atrăgătoare ale naturii, pe care le găsim şi în „Cântecul" lui Nicolae Văcărescu.

Posteritatea, până târziu de tot, n'a cunoscut altceva de Balassa. Numai în anul 1874, s'au descoperit poesiile lui de iubire. Cu acestea a intrat Balassa definitiv în panteonul nemuritorilor literaturii maghiare. In poesiile lui de iubire găsim adunate şi potenţate calităţile alese ale „Cântecelor de flori" despre cari pomenise cu zece ani înainte de naşterea lui (Balassa), Erdösi Sylvester. Cele mai multe dintre poesiile lui de iubire sunt adresate statornicei regine a inimei lui: Anna. Poesiile acestea foarte variate, preamăresc frumuseţea iubitei, arată că îi e dor de ea, că-i doreşte tot binele... Pe Anna, câte odată o numeşte el şi Iulia. In afară de Anna a mai avut şi alte iubiri, mai mult, sau mai puţin desordonate, ca şi Camoês.

Sufletul original, puternic de poet a lui Balassa, a avut două aripi viguroase: duhul renaşterii târzii, şi poesia poporană. Cel dintâi a fost transmis prin studiile sale şi mai ales prin doi poeţi ai Italienescului Rinascimento, din secolul al XV: Marullus şi Angeniamus, cea din urmă din cunoaşterea cântecilor poporane maghiare, italiene polone, române, croate, şi turceşti. Aceste influenţe binefăcătoare a putut să le contopească într'un suflet suflu original sănătos. Poesia maghiară a moştenit dela Balassa şi o strofă ritmică şi vioaie.

Poesia lui Balassa este una din cele mai preţioase nestimate ale literaturii maghiare şi se înalţă ca un turn, din poesia vremii sale, care a prelucrat în poesii epice aproape întreg Testamentul Vechiu, în operile lui Tinodi şi ale altora a înlocuit cronicele, iară prin nişte istorioare frumoase versificate (din Gesta Romanorum, Boccacio, Aeneas Sylvius) de mai mare valoare cetitorilor le-a dat cărţi care îi distrau. Din acestea amintim istorioara despre fiul de rege Arghir de Gyergyai care a fost prelucrată şi în româneşte de harnicul I. Barac (1776—1848). Aceste reminiscenţe se găsesc şi în secolul următor (XVII): Aşa de pildă (ca să nu amintim de cât pe cele cari interesează ori cum şi pe Români) Srollozi Istvan, a versificat istoria lui Sinan Paşa; Köröspataki Ianoş a povestit în versuri lungi, expediţiile lui Rakoczi Görgy II, contra lui Vasile Lupu (1653) şi a semenilor răsculaţi din Muntenia (1655). Au fost poeţi cari au scris poesii didactice lungi, despre foloasele sării, despre negustorii cinstiţi. In toiul acestor poesii puţin artistice, ne atrage luarea aminte asupra sa, una cu sufletul ei de troubadur, vorbind însufleţit despre frumuseţile, vrednicia şi laudele sexului frumos, (1630).

In acest secol însă, în vremea Contelui Zrinyi Miklos (1620—1664) epica maghiară a ajuns la acea înălţime la care ajunsese lirica prin Balassa, în secolul precedent. Zrinyi o figură nobilă, patriotică, învăţată care a avut un sfârşit tragic! ca şi contimporanul său Miron Costin al Românilor. A' fost şi el „nomo di penna e di spada" ca şi Balassa. Faptele lui vitejeşti, expediţiile pline de bravură pe cari le-a făcut contra Turcilor, au uimit Europa întreagă, care vedea într'însul, înviind Hunyadi Ianoş. Studiile sale le-a făcut sub epitropia marelui Pázmány, la iesuiţi. Din aceşti ani de şcolar, datează cea dintâi operă literară a lui, o cărticică de premărire în onoarea cavalerului rege al Ungariei, Sf. Ladislau (1634). A' petrecut peste un an şi în Italia şi i-a folosit mult timpul cât a stat acolo. In vârstă de 29 ani a fost numit ban al Croaţiei. A scris mai multe studii în proză, făcând agitaţii pentru înfiinţarea unei armate permanente şi pentru izgonirea Turcilor din Europa. Insă nu aceste studii şi îndemnări patriotice i-au creat un nume nemuritor în literatura maghiară, ci marea lui epopee: Obsidio Sigetiana: ori Zrinyias (asedierea cetăţii Szigetvar) în care, luându-şi de centru apărarea şi moartea de viteaz al străbunului său cu acelaş nume (mort la 1566) a creiat epopeia naţională maghiară. A' murit ucis de un mistreţ la o vânătoare.

Marea lui epopee constă din 15 cânturi şi a fost scrisă într'o singură iarnă (1645—1646); în compunerea ei, se văd nişte influenţe din Virgilius, din Tasso, însă ideia fundamentală şi elaborarea sunt de sine stătătoare. Subiectul măreţ, poetul îl face şi mai sublim, înfăţişându-l ca un act de mântuire, de jertfire de sine, pentru care D-zeu, hotărît să nimicească pe Maghiari, îi iartă şi îi conduce pe cărarea izbăvirii. Frumos sunt zugrăvite năprasnicile lupte între împrejmuitori şi împrejmuiţi; plastic sunt caracterizate figurile de viteji din ambele tabere. Un aer de linişte şi duioşie se degajează din frumoasele episoade. Această mare epopee n'are decât un singur neajuns: limba ei nu-i pretutindeni deopotrivă de frumoasă, pe alocuri e cam aspră. Aceasta însă nu e de mirare, dacă luăm în considerare că a fost scrisă în câteva luni şi că poetul nu i-a dat ultima netezire.

Mai avem de Zrinyi nişte elegii, idile, epigrame, poesii religioase şi de iubire.

Din poesia maghiară a acestui secol avem să mai amintim vestita traducere în versuri a psalmilor, de Szenczi Molnáar Albert (1607); traducerea aceasta s'a făcut cu o mare varietate de note muzicale. Psalmii au fost traduşi de prin anii (1540) de mai multe ori în ungureşte şi în versuri şi în proză. Insă această traducere a lui Szenczi Molnar Albert, a ajuns la cea mai mare însemnătate (ca şi „Psaltirea în versuri" a lui Dosofteiu la Români 1673). Protestanţii maghiari o întrebuinţează chiar şi în ziua de azi.

Poesia puternică a lui Balassa a influenţat mult asupra magnaţilor maghiari din secolul al XVII; s'a format în jurul lor o adevărată şcoală de poeţi cari cultivau cu pietate lăsământul literar a lui Balassa, însă numai în amănunte neînsemnate exterioare. Valoarea intrinsecă n'a fost nici măcar apropiată de nici unul din ei. (Rimai Ianoş, Balassa Balinţ II, Benicsky Peter Madach Gaspar, strămoş al autorului piesei Tragedia omului etc).

In jumătatea a doua a acestui secol, ca o oarecare continuare a şcolii lui Balassa, apar cele dintâi poete în lira maghiară: Rakoczi Erzébat Petroczi Kata Szidonia, Losdardi Zsuzsanna.

Contimporan cu ele a fost Gyöngyösi Isttan (1624—1604) care s'a născut cam atunci când s'a născut mitropolitul Dosofteiu şi a murit zece ani după moartea lui Dosoftei. Lungile lui epopei reprezintă o punte de trecere între scrierile epice ale lui Tinodi şi între arta desăvârşită a lui Zrinyi. Epopeile lui în ce priveşte compoziţiunea şi zugrăvirea caracterelor, sunt cu mult inferioare grandioasei epopei a lui Zrinyi. Intr'o privinţă îi sunt oarecum superioare ei: în privinţa limbii. Limbajul lui Gyöngyösi e plin de frumuseţi alese, el e un artist conştient al limbii. Deosebit de tare e Gyöngyösi în descrieri, în zugrăvirea plastică a simţămintelor, în pasagele lirice. Frumoasele lui asemănări, căldura lui lirică, epitetele lui pompoase, au făcut ca mult timp el să fie cel mai citit scriitor maghiar, pe când desăvârşitul artist al epopeii, Zrinyi, nu se prea citia. Numai în secolul al XIX-lea, a fost judecat drept, arătându-se calităţile artistice pe care Zrinyi le îngheşuise în grandioasa sa epopee.

La finele acestei epoci poesia maghiară poporană a ajuns la o desvoltare şi înflorire înaltă în poesia curuţilor. In marea luptă naţională contra Habsburgilor au participat în tabăra Curuţilor şi Români ortodoxi. Aprigul campion al ortodoxismului român, G. Nagysaghi a fost un colonel viteaz, al curuţilor. Din poesia poporană română în aceste zile de încordare comună, poate că s'au primit mai multe motive în poesia bogată şi frumoasă a curuţilor. To în această poesie a curuţilor, găsim reînviate şi multe elemente din poesia adâncă a lui Balassa.

Rezumată de *Ioan N. Ciolan*

Nelinişti

(FRAGMENT)

de A. COTRUŞ

O, creer, zemislire-adâncă,
Ce stai ascuns, ca într'un sin de stâncă,
O broască ce pe sine se mănâncă —
Ce demoni ori ce duhuri fără pază,
Te plămădiră 'n craniul meu bolnav,
Să adumbreşti viaţa mea de sclav
Ca o ghirlandă blestemată?!...

O, creer, tu eşti domn şi eşti stăpân,
Bizar, lasciv,
Cu sute de amante
Şi-averile-ţi de suveran păgân
Se risipesc în sărbători galante,
In orgii sălbatice şi vane
In cinstea ta şi-a fetelor Morgane

Şi bietu-mi trup de-atâţia ani ţi-e slugă,
Ce te slujeşte resemnat şi mut
Şi-şi satură povara lui de lut,
Cu ce rămâne după tin' la masă....
Şi când cu furia-ţi amară,
I-arunci aprinse vorbe de ocară,
Nici când
Nu l'a împins vr'un fulger-gând,
Să trântească 'n urma-i uşa,
Să te lese!

O, creer tu coroana mea de flacări şi de spini,
De sbucium şi sălbatice gândiri,
In cânturi suverane de-ar fi să te resfiri
N'ai mai afla nimica din anii mei senini,
Nimic n'ai mai afla,
Când dârz, in boala ta,
Ţi-arunci disgustu'n salturi îndrăsneţe,
Ce trec prin zidul neclintitei ceţe,
Ca nişte sârme vii, incendiare,
Ce tae 'n cale orizonturi noui
Şi-aduc aproape oarba depărtare.

Spre-oceanul ne'nţelesului neant,
Spre ne'nţelesul sdrobitor de mare,
Spre-al visurilor nestatornic orizont,
Ţi-arunci curajul într'un arc halucinant,
Dar ai dorinţei vulturi cenuşii,
Recad cu aripi grele, sângerii:
Zădărnicii!...

Şi n'au fost, nu!
Nici ieri şi nici acu,
Nici punţi gigantice de fier
Intre pământ şi cer,
Nici poduri de oţele,
Spre-a ne'mbuizi cu zgomot peste ele,
Intr'o pornire de triumf liberator
Spre magicul, sălbaticul imperiu
Ce-i dincolo de bine şi de rău,
Ci-s ale visurilor curcubee,
Curcubeele dorinţii mele
Ce-şi scaldă arcurile 'n infinit
Şi pier şi-apar pentru-a peri din nou:
Necontenit, necontenit, necontenit..

O, creer, zemislire adâncă!
O viperă bolnavă,
Ca 'ntr'o stâncă,
Trăeşte 'n tine, lucră şi mănâncă....
O viperă, gândirea grea, posacă,
Cu forţa-i bârfitoare şi grozavă,
Se sbate ca 'ntr'o ocnă de otravă,
Ori ca un biet lepros într'o baracă....
Se sbate-acolo 'n foamea ei amară
Şi îmbătrâneşte 'n asprele-mi poeme,
Iar trupul sub nebuna ei povară,
In prada 'nţelepciunilor târzii,
Ingârboveşte zi de zi,
Ingârboveşte vai! fără de vreme!...

Cât vor ţinea aceste calde-reci furtuni,
Aceste iuţi furtuni cotropitoare?...
Copilărie!
Amintirea ta mă doare
Visările: întregul meu avut,
Pământul drag pe care m'am născut,
Pădurile-i şi lanurile-i nesfârşite,
Hergheliile-i de foc,
Crezile-i de boi, de vaci şi junci
Căpiţele de-otavă de pe lunci
Şi fete mari cântând,
Voinici trufaşi,
Bronzate feţe de voinici cosaşi...
Şi carele 'ncărcate de pe drum
Şi satul alb acoperit de fum,
Biserica cu ţigle cenuşii —
Şi mama mea....
Şi cel mai rău copil dintre copil...

A. COTRUŞ

SUFLET UŞURAT *)

Alt fulger sfârteca grunjii ce pardosesc o clipă amurgul cuibărit în colţarul iatacului, şi se topeşte apoi încrustat în sideful panopliei. Zalea plopilor, urzicată de vânt, tremură 'nvolburată. Prin faţa parmaclâcului, un liliac somnoros, însăilează în zigzaguri largi, ziua cu noaptea. In poiana norilor, cornul lunii îşi abureşte muchiile. Hatmanul Sofronie Milcu, ţânţuit de pe la nămiezi de tăiuşul aceluiaş gând, pufăie încruntat din narghilea. Când şi când, degetele dela dreapta, împovărate de bobul nestimatelor, ară pânza fumului, croind rarişte prin argintul pletelor. Şi gândul ce-l paşte se 'nfige tot mai adânc, tot mai urzicător, mustind din bezna tainiţelor, fierea mâniei.

* * *

Sunt cinci ani, de când Hatmanul Sofronie Milcu, a târguit din Cospoli, cu 3 pungi doldora de icusari, o aşchie din crucea Mântuitorului, iar cu 19 pungi de soleimani zămţaţi, pe armeanca cu pielea pufoasă ca piersica, cu şoldurile late şi cu ochii vineţi ca porumbaca, stropiţi la ţâţâna nasului, cu nisip de aur roşcat. Sunt cinci ani în cap, de când armeanca îi suge vlaga bărbătească, iar în ceşti cinci ani, armeanca din Galata Ţarigradului s'a prăvălit din treaptă 'n treaptă, de pe divan domnesc, pe rogojina schimnicului din Ismail, unde-o mânase Hatmanul ca făcătorul de minuni, prin descântece şi vrajă, să-i mai ostoiască arsura din trup. Sunt cinci ani cu totul, de când Hatmanul Moldovei, Sofronie Milcu Roznovanul, cu sângele otrăvit şi cu sufletul pustiit, e ca şi scos din rândul oamenilor.

* * *

„Bea năpârcă, bea!" şi cu vârful junghiului, îi descleştează dinţii, sângerându-i coralul gingiei. Muerea sgârcită toată, cu ghiarele 'ngropate în dospeala pulpelor, înghite rar, cu ihnituri. Pocalul se face ţăndări, pleoapele lunecă greoiu, arcul degetelor se moaie.

Tună hăuind prelung şi sgrunţuros. Stropi învăscuţi, se cern când şi când din sita norilor. Cei doi plopi de strajă din faţa culei, moţăe de somn. Intunericul învârtoşat, înfrăţeşte cerul cu pământul. Hatmanul Sofronie Milcu, îşi înfige c'o smuncitură junghiul în teacă, scuibă cu scârbă sânii muerii, şi rânjind, o târăşte de coade până 'n iatacul cel mare.

* * *

Dintre faldurile draperiei, înădită din trei pieloele de leopard — darul beiului Mârza din Silistra, — Hatmanul poate privi, fără a fi zărit. E al doisprezecelea ţigan la rând.. Muerea chircită sub povara trupului păros ce-i ţântueşte pântecile, rage de durere. Hatmanul Milcu nu mai poate răbda. Dintr'o săritură e lângă divan. O clipă de cumpănă, şi cel de-al doisprezecelea rob — rob mânăstiresc, — fulgerat în ceafă de tăiuşul junghiului, se prăval ihnind.

„Te-ai potolit, năpârcă? Ha!" şi cu botul cismei o isbeşte între coaste. Trupul muerii, sleit de frământare, deabea se mai înfioară; pleoapele se 'mpung alene, albul ochilor se holbează aiurit spre dânsul.

„Eşti mulţămită acu; căţa? Eşti?" Femeia geme deşirat, înseninează o fărâmă de zâmbet în colţul buzelor, şi dă să 'ntindă braţele. Trăsnetul sfredeleşte paraclisul culei. Din cuca obcinei, se destramă ropot de ploaie desferecată. Vântul geme cu glas de om. In fundul zării, spre asfinţit, pâlpâe din nou o scăpărare de fulger. Junghiul Hatmanului Milcu, repezit cu sete, se 'mbucă până 'n prăsele 'n pântecul muerii; un val de sânge cald şi gros îi abureşte nările, şi-i înrourează franjurile bărbii. Trupul femeii, sgârcit de 'mpunsătura lamei, se desdoaie încetul cu încetul, ca un arc de oţel.

* * *

Hatmanul Moldovei, Sofronie Milcu Roznovanul, cu mâinile încrucişate pe greabănul cefei, frământă 'n loc, chiuind căzăceasca.

ION DONGOROZI

*) Din volumul care va apărea încurând. (Editura „Cartea Românească").

IUBIREA DORETTEI

N'ai fi putut susţine că Doretta era îndrăgostită de-o fantomă, de-o închipuire imaterială; căci iubitul ei era un om viu, trăia, ba mai mult: era tenor în compania de operete „Armonia"...

De când se ştie ea, avea colecţia completă a creaţiilor în cari apăruse şi pozase el, medalionul cu fotografia lui pe piept şi multe alte relicve ce i-ar fi amintit de dânsul.

Pasiunea aceasta la început vie şi neastâmpărată, capabilă, de orice, se liniştise departe de obiectul ei, devenise egală, de multe ori distrată, însă credincioasă cu îndărătnicie.

— Tot îl mai iubeşti ? o întreba cineva.

— Il iubesc ! răspundea dânsa c-un zâmbet ce părea evasiv, însă masca în realitate un vulcan gata să izbucnească, sau o decepţie în luptă cu revolta.

Compania „Armonia" îşi făcea turneul prin ţară, trebue să sosească şi-n oraşul ei.

Cu ce înfrigurare îi aştepta sosirea ! Nu mai putea să doarmă, nu-şi mai putea face lecţiile. Fotografiile erau trecute în revistă, săruta medalionul, plângea de bucurie...

Reprezentaţiile la cari avea voe să asiste, erau o sărbătoare pentru dânsa.

Ce frumos era tenorul ! Ce dulce cânta !

Il privia cu atâta insistenţă în cât la un moment dat i se părea că el a observat-o şi că o priveşte la rândul lui. Atunci obrajii ei se roşiau şi pleca ochii în jos.

Altădată i se aducea vre-o veste tristă :

— Ştii că Teobald s'a înbolnăvit ?

(Teobald era numele tenorului).

Sau :

— Ştii că Teobald se însoară ?

Ea devenia palidă şi ochii îi căpătau o rigiditate mată.

Teobald se însură chiar, dar faptul acesta nu avu nici o înrâurire asupra pasiunei Dorettei. Ea nu simţea nici o ură pentru rivala ei. Din contră, părea că razele iubirei sale se revarsă peste toţi aceia de cari viaţa lui era legată !

Intr'o zi observă că toată colecţia de ilustrate ce-l reprezentau, îi dispăruse din pupitru.

Simţi o fierbere nepotolită. Cine a îndrăznit să i le fure ? Ce colegă a fost atât de crudă s'o lipsească de acela ce ea considera ca un balsam pentru durerea ei, ca un iconostas pentru templul credinţei ce-o avea ?... I se părea că colega se făcuse vinovată de-un sacrilegiu !

Apoi după primele momente de furie, îşi schimbă părerea

Se gândi că cineva e chinuit poate ca şi dânsa de aceiaşi himeră. Există o fiinţă care-l iubeşte cu aceiaşi putere, sau chiar mai mult, dacă a fost capabilă să fure pentru ca să-şi mângâe privirile cu imagina lui. Ii fu milă de ea. Ar fi vrut acuma s-o cunoască, să-i devie prietenă...

Ambele trăind prin acelaş gând, prin aceiaş speranţă imposibilă, s'ar fi înţeles atât de bine ; s'ar fi unit contra nedreptăţilor oarbe ale destinului, s'ar fi ajutat una pe alta...

Induioşată, ea aruncă o privire cercetătoare asupra fetelor ce-o înconjurau.

Privirea inimei surori ce credea că o va putea recunoaşte, n'o întâlni. Nici una din fete nu se apropie de dânsa într'un elan de sinceritate ca să-i cadă în braţele deschise !

Incetul Doretta îşi ascunse capul între mâini şi plânse înăbuşit...

AL. VIŢIANU

LA SORȚI

Salom Alechem

Din Idiș de I. LUDO

— De unde vii?

De unde?... Vai de capu'meu!.. De la sorți... de-acolo viu!. Ii vorba de feciorul meu... iacă-tă-l... ăsta care șade întins colo, pe bancă. Vin cu dânsul... dela Iehupetz... Am fost la un avocat după un sfat... și'n drum m'am abătut și pe la doctori... să aud cam ce-mi mai spun dumnealor... Mi-a trimis Dumnezeu o recrutare!.. De patru ori a stat... și tot nu-i gata încă... măcar că-i un „ben iuhed"... băiat singur la părinți... unul singur, curat, adevărat, cușer!.. Ce te uiți așa la mine? poți să stai și să asculți, zău poți s'asculți... Istoria s'a întâmplat cam așa... De fel... sunt din Mezerici... de născut m'am născut în Mazepovca... și de trecut în condică sunt trecut la Volotelifca... Cine sunt și cum mă chiamă... mi se pare că nu trebue să știți!.. Da numele lui feciorului-meu, ți-l spun... trebue să ți-l spun... fiindcă e'n legătură cu pățania... De chemat îl cheamă Ițic... adică Avrum Ițhoc... da de numit... îl numim Alter... Așa l'a poreclit nevastă-mea... să-mi fie sănătoasă pen'căi podoaba ei... singura ei odraslă... Adică în afară de dânsul... am mai avut unul... mai mic un un an... un an și jumătate... Ii spunea Aizic... îi spunea. Trebue să mi se întâmple iar să o nenorocire... și-l las singur acasă pe Aizic adică — era mititel încă — și n'are ce face plodul... Aizic adică... și se vâră sub samovarul care clocotea și-și răstoarnă peste cap tot samovarul... și s'a fiert, Aizic s'a fiert... de moarte! Și deatunci, ăsta, Ițic, adică Avrum Ițhoc, a rămas singurul... și mi l'a cocolit nevastă-mea, — să-mi trăiască — și l'a botezat Alter... Acu... o să mă întrebi: „Cum!.. Unul singur la părinți... ce treabă mai are el cu recrutarea"?... A auzi!.. Poi tocmai aici... mi-i tot necazul.. Stai Poate gândești — ferească Dumnezeu — că băiatu-i un vlăjgan... colea... să ai la ce te uita!.. Te'nșeli grozav! N'ai da nici două parale pe el... o mortăciune... bolnav prăpădit... Adică bolnav — ferească Dumnezeu nu-i — dar sănătos, asta, nici gând să fie!.. Păcat că doarme... și mi-i milă să-l trezesc... Da'acuș se scoală dânsu... și-o să vezi pocitanie!.. O sfârpitură... oase și piele... Lung și uscat ca o prăjină... cu obrazul smochină... leit dânsa... nevastă-mea să-mi trăiască... și dânsa tot lungă și slabă, gingașă adică... Acu te întreb pe dumniata: trebue să mai am eu grijă de recrutare?.. Dacă slăbănog este... lung este... de bun nu-i bun la nimica... și hârtii pentru scutire... slava Domnului! Când colo... la recrutare... ce scutire?.. Care scutire?.. Nici gând... Ce este? O nimica toată: pe băiatu-meu, celălalt,... care s'a opărit de mititel cu samovarul... au uitat pe semne să-l șteargă din catastife. Dau fuga la rabin, la nătărăul nostru de rabin, cu o falcă'n cer și una în pământ:

— Cum, banditule și tâlharule!.. Ce ți-am făcut... de nu mi l'ai șters pe Aizic al meu?...

Mă 'ntreabă nătărăul:

— Cine-i Aizic ăsta?

— Cum? fac eu. Nu-l știi pe Aizic? Pe băiatu-meu Aizic care s'a opărit cu samovarul?

— Care samovar? zice el.

— Bravo? Halal să-ți fie, îți spun eu. Ai un cap... să-ți trăiască!.. Numai nuci să spargi pe dânsul... Cine dracu nu știe de Aizic al meu care s'a opărit cu samovarul? Ce soi de rabin — Doamne iartă-mă — ești, dacă sfaturi nu dai... asta-l privește pe celălalt, să trăiască... și nici grijă, n'ai de morți...

Și când colo ce să vezi?... I-am tras rabinului, săracu, un perdaf de pomană, fiindcă istoria cu samovarul nu s'a întâmplat în Mezerici... ci pe vremea, când ședeam în Volotilifca încă. Inţelegi? Imi ieșise din minte treaba asta!. In sfârșit, ce să vă mai înșir povești, mofturi, fleacuri, pină m'am urnit din loc... hârtii în sus... hârtii în jos... lui Avrum Ițhoc, Ițic adică... pe care-l chiamă Alter... i-a trecut scutirea pe la nas... și s'a isprăvit cu scutirea...

Nu-i scutire... Parșiv lucru!... Tămbălău, bocete, înjurături. Auzi! Unul la părinți... un beniuhed adevărat, curat... Da plânge-mi-te cui poftești!.. S'a isprăvit! Dar avem un mare Dumnezeu pe lumea asta... și se duce Alter al meu, adică Ițic... și-mi scoate sorțul cel mai mare... numărul 699. Toți boerii s'au legănat în scaun... și chiar președintele singur l'a bătut pe umăr și i-a spus: „Bravo Ițco"! Tot târgul făcea la mine niște ochi!.. Numărul 699... Acesta se chiamă noroc într'adevăr... Să-ți fie cu noroc... să-ți fie cu noroc... noroc la toată lumea... mă rog par'c'aș fi câștigat două sute de mii de ruble... Dar ai noștri, sireacii!.. Când veni recrutarea... și începu să se aleagă din ei... poate se mai alege și astăzi încă!.. Insfârșit, ce să vă mai înșir povești, mofturi, fleacuri... ajung la numărul 699 al lui feciorului-meu... Ițic... Alter... și încep să mi-l sucească în toate părțile, ca pe toți ciubotarii... Și s'au pornit la mine în casă niște văicăreli... o jale... nu altceva!.. Nevastă-mea să-mi trăiască... bocește ca după un mort, noră-mea dă dintr'un leșin într'altul... Auzi, cum, unde s'a mai auzit... un băiat singur la părinți, un ben-iuhed adevărat, cușer, curat!.. Și să nu-l scutească!.. Și lui, feciorului-meu... lui... nici nu-i pasă, par'că nici n'ar fi vorba de dânsul. „Ce o să se întâmple cu toți ovreii... o să se întâmple și cu mine"! zice el, chipurile în glumă... da-mi închipui că-i tremură al dracului pielicica, în timpul ăsta. Da avem un mare Dumnezeu pe lumea asta! Și mi-l aduc pe Ițic al meu, gol, mi-l i-a doctoru'n primire, mi-l măsoară în lung și'n lat, îl pipăe, îl cercetează cu deamăruntul, îl sucește și-l învârtește pe toate părțile... ce — Doamne iartă-mă să iei, dacă nu-i bun la nimic... adică de bun, e bun, dânsul, da de soldat... nu-i bun. N'are măsura'n lățime... Nu-i bun! Și-i se dă la mână, un bilet alb... Iar veselie, să-ți fie cu noroc... noroc la toată lumea... mi s'au adunat rubedeniile... am băut „la mulți ani... la mulți ani"... Mulțumesc lui Dumnezeu... am scăpat de recrutare!...

Dar ovreii noștri, sireacii!... Crezi că nu s'a găsit un parșiv care să mă pârască la guvernator... c'am dat șpagă.? Ce să vă mai spun!... N'au trecut nici două luni dela recrutare... și văd că-mi vine o hârtie... prin care e poftit Ițic al meu... Alter, adică... să fie așa de bun... și să se înfățișeze la o nouă recrutare... acolo... înaintea guvernatorului... Cum vă place istoria asta? Frumoasă, zău!... arză-i-ar focul!.. Nevastă-mea să-mi trăiască.... bocește ca după un mort... noră-mea dă dintr'un leșin într'altul... auzi!... cum se poate una ca asta... de două ori la recrutare... un ben-iuhed... singurul băiat la părinți... un ben-iuhed... curat, cușer, adevărat... In sfârșit ce să mai înșir povești, mofturi, fleacuri,... dacă te chiamă guvernatorul... nu poți să fii așa de gros-de-obraz... și să nu te duci... Descalec așa dar, în orașul guvernatorului... și încep bine înțeles să fug încolo și'ncoace... după un cuvânt bun... un sprijin... știu eu!... Dar du-te de-i spune omului... o poveste... c'un „ben-iuhed"... unul singur la părinți... și colac peste pupăză... un prăpădit... ca vai de dânsul!... N'o să facă de cât să-ți râdă în nas... Și băiatu-meu... Doamne iartă-mă... o mortăciune... un strigoiu... Și nu din pricina recrutării... De recrutare îi pasă ca de ciuboata de anțărț... Dacă-i este să facă armată... o s'o facă... Ce mai vorbă!... Dar ce-i totul? Nu poate ține la necazuri... Uf... nu poate!.. Adică... la necazurile femeilor... O recrutare în fața guvernatorului... poate, de! știu eu, îi doar la noroc... aud?... Par'că-i altceva de cât o loterie?.. Da, avem un mare Dumnezeu pe lumea asta... L'au chemat... pe Ițic al meu... adică pe Alter... să mă iertați, gol cum l'a făcut maică-sa... L'au luat ca atunci... să-l măsoare în lung și'n lat... iar l'au pipăit, iar s'au uitat la dânsul cu deamăruntul... iar l'au sucit și învârtit... dar ce— să mă ierte Dumnezeu dacă nu-i bun... adică de bun... e bun dânsul... dar de soldat... nu-i bun... Sare de colo un dobitoc și strigă: „Bun!" Dar doctorul... i-a tăiat-o scurt: „Nu-i bun!" Unul spune: „bun!" celălalt: „nu-i bun!"... Bun în sus, nu-i bun în jos, pân' s'a ridicat guvernatorul singur, de pe scaun, s'a apropiat, s'a uitat și a spus: „Nu-i bun!". Adică nu-i bun nici de dat la câini... Fără să mai aștept multe, am bătut îndată o depeșă acasă, bineînțeles mai acoperit: „Noroc, noroc, marfa-i bună de svârlit la gunoi".

Norocul meu însă... stai s'auzi ceva frumos!... Depeșa n'ajunge la mine acasă... ci'ncape în mâna unui văr al meu... îl chiamă ca și pe mine... un ovrei chiabur și să nu vă fie cu supărare un mare porc-de-câine... Las' că nu-i de mirare: face negoț de boi... Și trimisese văru-meu, ăsta, în aceeași gubernie, în care stătea la sorți băiatu-meu... niște boi... și aștepta... de-i eșiau ochii... o depeșă... Acu poți să-ți închipui mutra lui, când i s'a depeșat: „Marfa-i bună de svârlit la gunoiu"... Credeam c'o să mă înghită de viu... Un chiabur... un porc-de-câine... ce nu-i în stare să-mi facă unu ca ăsta!... Inţelegi!... După ce că deschide depeșile altuia... tot el mai are dreptate... Da, ia să ne întoarcem înapoi... la vremea când ședeam în Volotilifca încă și Ițic al meu... Alter adică... era mititel... Intr'o bună zi, începe să umble un fel de comisie... din casă în casă... și să treacă pe o hârtie pe fiecare în parte... de la mic pân'la mare, cum îl chiamă... și câți ani are... și câți copii are, băeți sau fete... cum îi chiamă... Când a ajuns la Ițic al meu... cum îl chiamă? Spune nevastă-mea, să-mi trăiască: Alter! Se apucă acela, lua-l-ar dracu! și-l scrie Alter. Și tocmai la un an după recrutare... altă bucurie: îl caută pe băiatul meu Alter, să stea la recrutare... în Volotilifca... Ptiu! Halal să-ți fie, reb Alter,... că abia mă mai țineam pe picioare de dorul tău... In sfârșit ce să mai înșir povești, mofturi, fleacuri... iar îl chiamă pe Ițic, adică pe Alter, să stea la recrutare... Nevastă-mea să-mi trăiască, bocește ca după un mort noră-mea dă dintr'un leșin într'altul... auzi... cum... unde s'a mai pomenit să umbli nouă mări și nouă țări... ca un ben-iuhed, curat, adevărat, cușer... singurul băiat la părinți... să stea de trei ori la recrutare... Da, poți să vorbești și turcește și tătărește... n'ajută la nimic... M'am repezit la comunitate... am făcut un tămbălău grozav... și abia-abia am putut să pun mâna pe zece ovrei... cari să jure și să iscălească că știu bine că Ițic e Avrum Ițhoc, că Avrum Ițhoc e Alter, că Alter e Ițic, că Alter Ițic e Ițhoc, și că toți sunt unul singur. Cu hârtia în buzunar m'am urcat în tren și am plecat la Volotilifca. Intru în târg... a! mosafir... ce faci reb Iosl... ce vânt te-aduce pe la noi... Și eu, bineînțeles nu prea am poftă să le spun... de ce să le spun? La ce-mi trebue! Ovreiul, mai sănătos îi, să știe mai puține.

—Nimic! le spun eu. Am treabă la un boer.

— La ce? pentru orz?

— Da!... Am cumpărat orz... am dat arvună... și nu văd nici orzul... nici arvuna... Dracu' să-l ia...

Mă duc întins la prefectură... dau acolo de un conțopist... îi întind hârtia... mi-o ia... mi-o citește... se face roșu ca focul, conțopistul adică... și-mi zvârle hârtia în obraz... cu un necaz, Doamne Dumnezeule!...

— Marș la dracu... cu toate numele... și șmecheriile tale jidovești!... Vreai să scapi de recrutare... jidan spurcat!... Din Avrum... Ițhoc,,, din Ițhoc... Ițic... din Ițic Alter!... Umbli cu șahăr-mahăr,,, și crezi c'o să-ți meargă?

Mă gândesc atunci... că, odată ce-i vorba de șahăr-mahăr, nu se poate să nu se gândească la o carboavă... și-i scot carboava... încerc să i-o strecor în palmă... și-i spun la ureche:

— Iartă-mă, Inălțimea ta!...

Să-l fi văzut pe conțopist cum a sărit de pe scaun și cum a răcnit odată:

— Bacșiș?

S'au grămădit în jurul nostru alți conțopiști... și ce să-ți mai spun?... M'au dat pe ușe afară. Așa nenorocire!... Auzi! Par'că-i un făcut!... Trebuie să nimeresc tocmai la unul care nu ia! Inchipuește-ți Adică vorba vine că nu ia. Intre ovrei... cam greu să te pierzi!...' Și mi-a dat cel de sus un ovreiu prin care cela, ia bacșiș. Da'degeaba... A rămas odată pentru totdeauna... că mai am un fiu pe care îl chiamă Alter... și care trebuie să stea la recrutare la Volotilifca... Bucluc!. Sunt de fier dacă am trecut anul cu bine!... Da 'la dreptul vorbind... de ce să mă tem? Las 'să stea și de zece ori la recrutare!... N'are de cât!... odată ce nu e bun!... Și unde mai pui că l'au dat de rușine de două ori... Dar... când stai și te gândești... un oraș străin... c'o prefectură... cu unul care nu ia... cine știe ce se mai poate întâmpla!... Da 'avem un mare Dumnezeu pe lumea asta... Și Alter al meu, Ițic adică... a tras iar la sorți... iar a stat la recrutare...' și Dumnezeu a făcut minunea... și comisia din Volotilifca a spus și dânsa: „Nu-i bun!" și i-a dat și dânsa un bilet alb... Și iacă-te-ne cu voia lui Dumnezeu cu două bilete albe.

Acasă, bucurie... am făcut o masă... am strâns aproape tot târgul... am chefuit și dansat pân'la ziuă... cine-mi mai era de-o seamă!... Un împărat nu altceva... și fudul... de să nu mă ajungi nici cu prăjina...

Acu... să ne întoarcem la Aizic al meu fie-i țărâna ușoară cela care și-a răsturnat samovarul peste dânsul... când era mic... S'auzi ceva frumos de tot. Inţelegi!... Du-te, fii ghicitor... că deșteptu de rabin din Volotilifca... o să uite să-l radă din condică... și o să-mi scoată... că mai am pe undeva un băiat... Aizic... care să stea anul ăsta la recrutare... Așa o pacoste!...

— Ce-i asta?... De unde Aizic?... Care Aizic... îi de mult pe lumea cealaltă! îi spun eu rabinului nostru.

Și-i cer un sfat, cam ce să fac.

— Ce? zice el. Ii prost, prost de tot!...

— De ce-i prost? zic.

— Fiindcă Ițic și Aizic e acelaș nume.

— Cum e Ițic și Aizic, acelaș nume, deșteptule? zic eu.

— Ițic e Ițhoc... Ițhoc e Isac... Isac e Ițac... și Ițac e Aizic!,,,

Bine a mai întors'o! Insfârșit, ce să mai înșir la povești, mofturi, fleacuri... Umblă ăștia cu limba scoasă după Aizic, rup pielea după mine... să-l trimit la recrutare pe Ițic numai de cât... Și în casă la mine iar văicăreli... Intâiu și întâiu, nevastă-mea, să-mi trăiască... și-a adus aminte de mort... și și-a zgândărit amarul cel vechiu:

— Mai bine, zice ea, ar fi trăit și stătea la recrutare decât să stea în groapă și să-i putrezească oasele...

Apoi, se temea... poate, mai știi!... ferească Dumnezeu... te pomenești că-i chiar așa cum spune rabinul... că Ițic e Ițhoc... Ițhoc e Isac... Isac e Ițac... și Ițac e Aizic... Și-atuncia... nu-i așa c'am sfeclit-o?,,,

Așa-mi vorbește nevasta, să-mi trăiască care începe să bocească curat ca după un mort... și noră-mea... dă dintr'un leșin într'altul auzi... cine a mai pomenit așa ceva... un ben-iuhed adevărat cușer, curat... singurul băiat la părinți... de trei ori la recrutare... și două bilete albe... și tot n'a isprăvit!... Și așa mi-am luat picioarele la spinare... și-am pornit-o la Iehufeț... să mă sfătuesc cu un avocat bun... Și mi l'am luat și pe feciorul-meu... să merg cu dânsul pe la doctori S'aud cam ce o să-mi mai spună: îi bun ori nu-i bun măcar că știu că nu-i bun... Adică de bun, e bun dânsul... dar de soldat... nu-i bun... După ce-oi auzi... ce spun avocații și ce spun doctorii... atuncia știu c'o să pot să mă culc pe-o ureche... fără de grije... Și când colo... ce aflu?... Aflu că și avocații și doctorii pot să mă lămurească vorba ceea buștean!... Dacă spune unul... așa... spune celălalt tocmai pe dos... Pot să te scoată din minți, nu alta... Ascultă numai! Nimeresc mai întâiu la un avocat... unul bătut la cap, rău de tot... cu fruntea naltă, e adevărat și cu căpățâna netedă... să tăvălești pe dânsa o foae de aluat... Nu vroia... nenorocitul... cu nici un preț, să priceapă cine-i Alter și cine-i Ițic și cine-i Avrum Ițhoc și cine era Aizic... Ii toc încă odată și încă odată că Alter și Ițic și Avrum Ițhoc... sunt unul și acelaș... și că Azic e acela care și-a răsturnat peste dânsul... samovarul, pe vremea când stăteam în Volotilifca, încă... Și cred că am isprăvit cu dânsul... Când colo... Ce să vezi. Deabia începe să mă întrebe:

— Pardon, ia stai! Care dintre dânșii era mai în vârstă? Ițic sau Alter sau Avrum Ițhoc?

— Aoleo! fac eu către dânsul. Mi se pare că ți-am spus de cincisprezece ori... că Ițic și Avrum Ițic și Alter... sunt unul și acelaș... Numele lui adevărat, adică... e Ițic... adică Avrum Ițhoc... de chemat îl chiamă Alter... așa îl răsfăța mă-sa. Și Aizic, zic eu e acela care a răsturnat peste dânsul un samovar... când eram volotilificean încă... ..din Volotilifca adică...

— Când... dară, spune el, în ce an adică... a stat Avrum Alter... vreau să spun Ițhoc Azic... la recrutare?

— Ce dracu-mi bâlbâi acolo! îi spun eu. Ce-i miș-mașul ăsta!... Pentru întâia oară mi se întâmplă, zic să dau de un evreu cu un cap așa de butucănos. Iți spun doar că Ițhoc și Avrum, Ițhoc și Ițhoc Alter sunt unul și acelaș...

— Oho! face el. Nu urla așa. Ce urli?

Auzi!... El mai are dreptate. Am scuipat și m'am dus la un altul... Am nimerit de data asta la unul, șmecher, o leacă cam prea șmecher. Și-a frecat fruntea, a sucit și a învârtit codul... și a găsit că pe temeiul unui *paragraf* anume... cercul de recrutare din Mezerici... nici nu trebuia să-i înscrie. Da'un alt *paragraf*... spune că odată ce cercul ăsta l'a înscris... atunci cercul celălalt... trebuie să-l șteargă... să-l *lichideze*, adică... Și mai este un *paragraf*... care zice că dacă cercul ăsta de recrutare l'a înscris... și celălalt nu l'a șters, nu l'a *lichidat* adică trebuie să-l șteargă... să-l *lichideze*, adică. Și iar este o *„casație"* că odată ce cercul acela... nu vrea să-l șteargă... adică să-l *lichideze*... Insfârșit, *paragraful* cutare... și *paragraful* cutare... *casația* cutare... și casația cutare... mi-a umplut atâta capul de *casație*... că a trebuit să mă duc la un al treilea... un alt nenorocit... un avocățel proaspăt fabricat... adică... de curând eșit de pe băncile școlii... Foarte drăguț, cu o limbă ca un clopoțel, se vede că abia își face ucinicia... fiindcă atunci când dă drumul vorbii... pe gură... se topește de plăcere chiar el singur... Ii place grozav cum vorbește... Mi-a turnat atâtea... s'a aprins atâta... mi-a ținut o întreagă cuvântare încât a trebuit să-i tai vorba... și să-i spun:

— Foarte frumos!... Ai foarte multă dreptate!... Dar la ce-mi folosesc... bocetele dumitale... de mă jelești așa!... Dă-mi mai bine un sfat ce să fac cu băiatu-meu... poate-l chiamă ferească Dumnezeu...

Insfârșit... ce să vă mai spun... am ajuns la avocatul care-mi trebuia... un adevărat avocat... unul din cei bătrâni... un avocat care pricepe cum trebue o afacere... I-am povestit toată istoria... de la început până la sfârșit... și dânsul... tot timpul cu ochii închiși... a stat și a ascultat... Apoi, îmi spune:

— Gata? Ai isprăvit? Du-te acasă. Nu-i nimic... Moft!.. Mai mult de trei sute ruble amendă... n'o să te coste!...

— Asta-i tot! spun eu. Hehei! Dac'aș ști că-i vorba numai de trei sute de ruble amendă!... Dar mă tem de băiatu-emu... mă tem taare...

— Care băiat?

— Cum, care băiat? Băiatu-meu... Alter... Ițic adică...

— Ce are aface asta cu Ițic? zice el.

— Cum, ce are aface! zic eu. Poate-l chiamă iar...

— Dumniata-mi spui doar că are un bilet alb.

— Are, zic, două bilete albe.

— Atunci, ce vrei?

— Ce să vreau? De vrut, nu vreau nimic... Mă tem numai... că așa... cum îl caută acuma pe Azic... și Azic nu-i... și cum Alter Ițic stă înscris Avrum Ițhoc și Ițhoc... așa-mi spune deșteptu de rabin al nostru... este Isac și Isac este Ițac și Ițac e Azic... se poate, ferească Dumnezeu... să spue că Ițic al meu... ori Ițhoc al meu... Alter... adică... că el îi Azic!

— Ei și! face el. Cu atât mai bine. Dacă Ițic e Azic... atunci nu mai plătești nici o amendă... Zici că are, un bilet alb...

— Două! zic. Două bilete albe. Da le are Ițic... nu Azic...

— Spui doar că Ițic e Azic!

— Cine spune că Ițic e Azic?

— Iaca, zice el abia ai spus, că Ițic e Aizic.

— Eu am spus asta? zic. Cum pot eu să spun așa ceva... odată ce Ițic e Alter și Aizic e acela care a răsturnat peste dânsul un samovar... pe vremea când eram volotilifcean... din Volotilifca adică...

Se face avocatul, foc și-mi strigă:

— Eși!... Eși că m'ai omorît!.. Eși că mi-ai bătut capul deajuns!.. Inţelegi... treaba!... Asta înseamnă că eu bat capul... auzi! eu... eu!...

Acord nocturn

Tu m'ai luat ca pe-un copil de mână
stiindu-ți ochii 'nchiși pe jumătate,
și am pornit pe străzi întortochiate,
nepricepând ce bici de foc ne mână.

Pe străzi căzuse seara ca un fum
sau ca o apă moale; nu mai știu...
Mergeam tăcuți și triști, cum prin pustiu
merg cei plecați către-o cetate 'n scrum.

La fiecare colț stingher de stradă
noi degetele le strângeam nervoase....
de parcă 'n umbra zidurilor roase,
decepția sta 'n suflet să ne cadă.

Când am ajuns la cuibul dragostii —
cu fața 'n pumni de streșine pitită,
căsuța ta ne aștepta 'nlemnită
de teamă că Durerea ne-o zări

Lângă fereastră străjuia un pom
— pipernicit ca orice pom de târg —
Sub roada lui, — ca gura-ți dată 'n pârg —
se îndoise ca sub vremi, un om.

Noi ne-am oprit sub ramurile lui
și-am ascultat suspinul vântului,
și vântul ne-a șoptit o vorbă dulce
apoi s'a dus în luncă să se culce.

Tăcerea grea, pe căi lactee, oarbă,
s'a coborât și s'a ascuns în noi —
și noaptea furișată, cu pași moi,
din ochi-ți mari venise cer să soarbă.

In suflet ne crescuse floare multă
cu balsam crud și proaspăt de imaș —
Era văzduhu-atunci, isteț băsmaș
și numai noi eram cei ce-l ascultă.

. . . .

. . . .

Noi ne-am luat ca doi copii de mână
și-am stat cu ochii risipiți pe jos....
Am stat așa un ceas, cel mai frumos
din câte 'n gânduri au să ne rămână....

ZAHARIA STANCU

Lexice, Vocabulare, Glosare

Cuvinte în legătură cu „lucru"

1. Asta-i nu-i lucru curat.
2. Asta nu-i lucru bun.
3. „D'apoi... nu-i cine știe ce mare lucru".
4. Lucru de clacă.
5. Lucru de mântuială.
6. Lucru țigănesc.
7. Lucru nemțesc cu baligă de vacă.
8. Lucru de valoare.
9. Lucru altuia nu ține de cald.
10. La lucru se vede cine-i om.
11. După lucru (cunoști) pe plugar, după vadră pe bețiv.
12. Asta-i lucru meu.
13. La lucru, băieți.
14. Asta nu-i lucru de glumă.
15. Orice lucru-i bun la vremea lui.
16. „Dacă nu-i și nu-i și nu-i,
„Tot lucru la vremea lui".
17. Lucru'n puțin se face cu gust.
18. La lucru vulpe, la somn miel și la foame lup.
19. A-și bate joc de lucru.
20. A (nu) ține în seamă un lucru.
21. Moare după lucru.
22. Cere pe lucru cât nu face?
23. „Ce mai lucru! Halal"
24. Lucru de haram.
25. Lucru(ri) de preț.
26. S'așterne pe lucru,
27. Orice lucru își ia răsplata.
28. „Orice lucru cât de mic,
Toate mai mult ca nimic".
29. Merge lucru strună.
30. Merge lucru de minune.
31. Omul nu moare de lucru.
32. Orice lucru la treaba lui (cu rostul lui).
33. Nu lăsa lucru de azi pe mâine.
34. Ferește-te de lucruri drăcești.
35. Femea-i lucru dracului.
36. „Ei! lucru dracului!"
37. Nu rămni la lucrul altuia.
38. Nu pune mâna pe lucrul altuia.

L. Stănescu-Belcin

Cărți și Reviste

RAMURI — DRUM DREPT (15 August) revistă condusă de d. *Nicolae Iorga* aduce un articol semnat de conducătorul ei, în care scrisul ziarului este caracterizat în modul următor:

„Ziarul nu cere nici ușurătatea, nici neglijența. El dă voe-oricării originalități să se manifeste. Dar îi cere un lucru: să devie socială, umană. Să se apropie de om omenește. Și aceasta e o educație pentru care oricine a intrat în disciplina ei nu poate fi de-ajuns de recunoscător".

Revista mai publică un act din piesa d. N. Iorga: „Sarmală amicul poporului", care s'a jucat astă primăvară la Teatrul popular. — Din restul sumarului relevăm versurile d. *Eugeniu Victor*, împreună cu schița „Conu Tache" semnată de d. *N. I. Herescu*, un nume pe care l-am mai întâlnit, pare-mi-se, în *Năzuința*.

LECTURA (Iunie-Iulie) o altă revistă provincială, apare la Craiova. După felul cum ni se prezintă technica revistei ne putem face o idee asupra cuprinsului: literatură slabă. Suntem de părere că unui oraș, așa cum e Craiova, îi sunt inutile mai mult de două reviste și Craiova are *Năzuința*, revistă pentru artă și literatură și Archivele Olteniei revistă pentru desgroparea documentelor trecutului și readucerea la justa lor valoare.

ANALELE RAMNICULUI (August) revistă lunară de cultură, apare la R.-Sărat. Sumarul acestui de al 3-lea număr trădează preocuparea de a scormoni cât mai mult trecutul istoric și folkloristic al județului. De relevat că ocupându-se de viața trecută a județului, revista relevă anumite obiceiuri strămoșești, intrate de mult în uzul poporului, dar uitate astăzi, mai ales la oraș. Sunt dansurile naționale. Elocvente în această privință sunt paginile din articolul „Chindia" scris de d. *Petre St. Popescu*, fostul director la liceul local, din care extragem rândurile următoare:

„Cine vede mulțimea costumelor și aude cântecul alunelului, Brâului, Oiței, (bâr oiță), nu simte oare frumusețea jocurilor și cântecelor românești? Simțirea cu care pleacă fiecare auzind și privind numai aceste jocuri, nu-l va face să tresară apoi la auzul în altă parte a unei astfel de melodii frumoase? Aceasta este opera educativă: pe tăcute să știi să infiltrezi în sufletul cuiva deprinderea de-a aprecia nota frumoasă deosebitoare a neamului său: în culori, în costume naționale în jocuri și obiceiuri. An cu an aceste deprinderi vor forma chiar sufletul național".

Un serviciu județului R.-Sărat îi aduce dl. *Octavian Moșescu* care lucrează la o mare și complectă monografie a orașului și județului. Un fragment publicat în numărul acesta arată originea satului Domnița, după un „Penticostar" din anul 1709 de sub domnia lui Mihail Racoviță-Voevod:

„Numele satului Domnița vine dela o moșie domnească din apropierea lui. O domniță a fost făcută prizonieră cu întreaga familie a domnitorului Constantin Brâncoveanu, din care făcea parte, spre a fi dusă la Constantinopol. In ziua plecării însă, un prinț arab, vrăjit de farmecul copilei, i-a înlesnit fuga în părțile județului Râmnicu-Sărat, unde avea moșia de mai sus. In 1714, anul uciderii familiei domnitoare Brâncoveanu, tânăra fecioară, dintr'un prinos de recunoștință către cer și dintr'un sentiment de cucernicie și dragoste pentru cei uciși și aruncați în apele Bosforului, a dat în dar întreaga sa moșie Schitului Sf. Anastasie, situat într'o înfloritoare insulă, din marea Mediterană, în preajma coastelor cu păduri de măslini ale Greciei.

Și de atunci satul poartă numele de Domnița, așa cum i se zicea și frumoasei fecioare de domn „cu ochii verzi și înlăcrămați", cum o descrie cronicarul...

Credem că revistele care apar în provincie ar putea să aibă toate un program la fel. Ar fi pentru cunoașterea trecutului nostru și n'ar fi rău ca primăriile de oraș și prefecturile să susțină atari publicațiuni pentru educarea, pe baza tradiției, a conștiinței românești.

REVUE D'HISTOIRE LITERAIRE DE LA FRANCE (Avril-Juin), care de treizeci de ani își continuă cea mai bogată activitate cunoscută vreo-dată în istoria vre-unei literaturi, începe să se intereseze de studiile și monografiile unor autori mai noi, ba am putea spune chiar noi de tot. E cazul volumului „Gustave Flaubert" scris de cel mai nou și mai erudit critic al Franței: *Albert Thibaudet*, cronicar și co-director la „Nouvelle revue francaise".

Prima grijă pe care și-a pus-o Thibaudet, a fost să nu dea o carte de informațiuni în sensul monografiilor anterioare. N'a utilizat de cât foarte rar și discret de tot cărțile unor flaubertiști ca *Descharmes* sau *Dumesnil*. Poate numai în cercetarea lui „Salammbo" să fi avut Thibaudet această curiozitate. De altfel el n'a ținut seamă nici de studiile americane ale unui *Hamilton* sau *Coleman*, nici de „Le origini di Salammbo" a unui italian ca *L. F. Benedetto*. El luminează cu puteri proprii procedeele de artă ale lui Flaubert și adevăratele intențiuni în compunerea lui „Salammbo" întrebându-se cu o minunată complezență dacă într'adevăr „Salammbo" este un *roman* o *epopee* sau o *carte de istorie*.

Pierre Martino, care scrie darea de seamă asupra cărții se întreabă și el dar cu părere de rău dece Thibaudet n'a vrut să țină seamă de atmosfera intelectuală a epocii. Se vede că Martino e un admirabil spirit de istorie literar, și prin aceasta certat oarecum cu perspicacitatea cercetării estetice. Ii vom răspunde deci că Thibaudet înclină mai mult spre latura cealaltă a spiritului estetic, spre cercetarea estetică a valorilor literare. Lui îi convine să ia un autor și să-l analizeze izolat, decât să-i determine cutare, sau cutare însușire după anumite date conventionabile.

Capitolul cel mai lung e acel care discută stilul lui Flaubert. Thibaudet găsește stilul acestuia ca un „style parlé" care a avut o mare influență asupra stilului scris, și-l dă exemplu de limpezime și precizie, mai ales că dela greșelile de stil ale unui *Racine* și *Voltaire*, a trebuit să înaintăm până la Flaubert ca să întâlnim un stil adevărat epocii, temperamentului, scrierii lui Flaubert.

Pentru acei cari vor să-i priceapă opera și să-i stăpânească stilul, Pierre Martino recomandă cartea lui Thibaudet.

*

Din restul sumarului interesant și mult muncit al acestui număr, relevăm articolul „Un ennemi de Chateubriand, de *Gustave Charlier* și „La méthode scientifique selon Pascal" de J. Caillat.

L'ILLUSTRATION (4 August) Un articol scris de *Léon Faraut* asupra Periodicelor rusești. Găsim unele date prețioase.

Astfel înainte de răsboi Rușii aveau o mare revistă ilustrată „Vsemirnaia illustratis" al cărei director era *Edouard Hoppé*, iar ca redactor: *P. Bykoff*. O a doua „Niva" (Le champ) sub direcția lui *Vsevolojsky* și apărea în fiecare săptămână. Erau încă alte reviste ilustrate și literare: „Rodina" (Patria), „Ogoniok" (Flacăra), „L'artist et le theatre", Apollon, etc...

In timpul guvernării bolșevice au reapărut câteva: *„Vsemirnaia illustrazia"* cu preocupări de artă futuristă, colorată în amestec de culori (verde, maron, negru, alb) combinate la întâmplare și în mod violent. Ultimul număr (9) aduce un articol asupra literaturii rusești scris de americanul *Debs* și altul asupra unui poet țăran, *Spiridon Dmitrievich Drogine*. A mai reapărut și „Niva" dar cu titlul nou de *„Krasnaiă Niva"* (Niva rouge) desigur cu o grozavă deosebire de cea dinnainte.

Ceeace aduce bun această revistă din urmă sunt notițele și articolul cu reproduceri, după literatură și arta streină, în special franceză, dar se dă puțină atenție producțiunilor naționale. Dealtfel revistele sunt bine organizate, au cronici bine și abondent gospodărite.

Dar nu mai e sufletul rus care se vedea în revistele anterioare răsboiului.

VIAȚA ROMANEASCA (Iunie). La început o schiță de d. *Mihail Sadoveanu* „Marea". Citești și rămâi uimit de ușurința cu care talentatul nostru povestitor își alege subiectele. In domeniul cochetăriei femenine din clasa mai înaltă d. Sadoveanu nu a intrat. Și iată-l acum prinzând sufletul celor două vilegiaturiste, Camelia și Anișoara, înțelegându-le bucuriile lor efemere, îngânându-le durerile:

„Era locotenent de rezervă. In ziua de optsprezece August a murit, undeva, în munți. Unde, nu se știe. N'are mormânt".

Mângâindu-i fruntea cu palma și cu dezmierdări în glas, Anișoara se alăturase strâns de povestitoare. O simțea nenorocită și înfricoșată de amintire. Ii sărută o șuviță de păr.

„De-atunci ți-a albit tâmpla".

Camelia suspină.

„De-atunci. Și totuși nu m'am gândit să mor. Cine știe, s'aceasta a fost poate o fatalitate: ca să nu-l pierd, ca să-l port în mine și să nu mă părăsească niciodată... Astăzi fără îndoială nu mai era al meu, ar fi zâmbit altor ochi, s'ar fi cufundat iar în întuneric. Așa, îl am în mine și-l păstrez. Avea ochi vicleni și copilăroși".

Continuă d. *Barnoschi* studiul său „Originile democrației române", d. Aderca publică ultimele acte din „Sburătorul". Un studiu interesant asupra lui Alexandru Lambrior scrie d. *Șiadbei*.

Traducerea d-lui *Murnu* din Odiseea surprinde prin versul muzica și prin preciziunea cuvântului:

Când eu mă depărtai puțin de strungă.
Intâiu mă desprinseiu de sub berbece.
Pe urmă-i desfăcui și pe tovarăși,
Apoi mâncarăm turma-aceea grasă
Și iute de picior și prin coclauri
O tot goniram până ce ajungem
La răsul nostru. Mult se bucurară
Tovarășii că noi scăparăm teferi,
Iar pe ceilalți cu vaet îi jeliră.

Din restul numărului relevăm amintirile d-lui *Romulus Cioflec* din „Baciul Coman" și schița „Cum ține minte!"...., traducere din rusește după *Gleb Uspenski*.

GEORGE BAICULESCU

Cronica teatrală

Deschiderea stagiunei. — Teatrul Naţional — Vlaicu-Vodă; în matineu, Vicleniile lui Scapin.

N'a încetat încă stagiunea băilor la Mamaia şi, cel dintâiu, Teatrul Naţional, îşi deschide porţile, harnic, ca un om cu multă treabă înaintea lui. Graba aceasta, pornită probabil din iniţiativa regulamentului şi nu a noului director, se izbeşte de ciudăţenia climatului nostru, care-şi prelungeşte în toamnă încă un ostrov din arşiţa lui August. Sala se prezintă deci, în destule locuri, ştirbă şi catifeaua roşie îşi mai visează încă spectatorii, rămaşi încă pe plajă să guste ultimele fărămituri ale soarelui. Stagiunea începe deci bine cu o piesă istorică, prea cunoscută ca să mai facă îndelungă vreme bucuria spectatorilor, şi totuş necesară ca să împlinim ritul unei tradiţii profunde, care durează de vreo treizeci de ani.

D. I. SÂRBU, în „Vălul Fericirii"

Nu vreau să fac aici literatură (şi cu atât mai puţin critică) în lipsa cronicarului acestei rubrici, Frumoasa titulară ştie să-şi spună mai agreabil şi cu mai multă subtilitate, gândurile ei de rafinată în teatru. Locţiitor de-o clipă, n'o pot angaja în probleme care nu-s ale ei, în discuţii în care n'ar privi-o replica, în valuri pe care n'ar voi să înnoate. O rog să mă ierte deci, dacă voi depăşi, fără voie, părerile în care se vrea stabilă. Dac'aş fi conştiincios aş copia părerile ei despre Vlaicu-Vodă, apărute altădată; dar nu mai e necesar astăzi să se vorbească de piesă. Se ştie sensul şi valoarea ei, acuzaţia de plagiat adusă odată împotrivă-i, virtutea ei care consistă mai cu seamă în limbă şi autorul ei, a cărui influenţă asupra teatrului nostru a fost considerabilă. *Vlaicu-Vodă*, ca şi *Cometa* lui Anghel şi Iosif

e scris în româneşte, în versuri şi cu rime

dar a avut altă soartă decât „Cometa". Cu „Vlaicu-Vodă" se deschide stagiunea, în timp ce „Cometa" nici nu se joacă. Dar asta nu-i din vina d-lui Davila, de sigur. „Vlaicu-Vodă", aşa cum se joacă, trebuie să-i fi făcut, în fundul sălii unde se afla, pe un scaun cu rotile, o mare voluptate. Teatrul Naţional i-a lăsat decorul, atmosfera, interpretarea şi sufletul de-acum cincisprezece ani. Sentimentul acesta de pietate pentru o bună operă românească e ca acel pe care dintr'un respect şi o grijă poetică, laşi neperiată o veche tapiţerie, umplută de timpuri, cu păianjeni. *D. Aristide Demetriad* a pus toate nuanţele de făţărnicie, laşitate şi eroism rezimat al voevodului. *D. Bulfinsky* e un boer admirabil, din vechile noastre gravuri: ai vrea să asculţi îndelung timbrul vocei lui fierbinte şi plină. Un omagiu lui *Iancu Petrescu*. Restul distribuţiei, cântă puţin prea monoton.

*

Sunt convins că şi d-na Minulescu ar fi protestat împotriva hotărîrei d-lui director general al teatrelor, de-a-l considera pe Molière, exclusiv al copiilor. Ghiduşiile lui Molière de sigur, amuză pe copii: dar Molière le-a scris pentru copiii mari ai celui mai frumos secol de artă. Nu suntem nici noi aşa bătrâni, încât să nu mai putem gusta, ceea ce-l amuza pe Regele-Soare. Aşa că, deşi Molière a fost trecut de-adreptul în matineu, ne-am dus la matineu să-l vedem. Publicul a fost de părerea noastră: nu erau nici zece copii printre spectatorii veniţi la comedie.

De-aici începe însă latura penibilă: spectatorii mari şi nechemaţi s'au aflat în faţa unui spectacol făcut pentru copii. Numai aşa se poate explica existenţa decorului (unii îl numesc „expresionist": dar ce-avea Molière nevoie de bazaconia asta?) şi numai aşa se poate scuza faptul pentru care punătorul în scenă nu s'a încăpăţânat să afle ce-i cu farsa pe care o juca. Dacă citea măcar cartea lui Karl Manzius, afla în ce chip primele lui producţii, cu caracter de farsă, Molière le-a imitat după italieni. Molière rivaliza în truc, vervă şi imaginaţie, cu o trupă de „commedia dell' arte," în care se afla marele Scaramuccia, dascălul lui; şi ambele trupe iubite de Ludovic jucau în aceeaşi sală, alternativ. Molière juca deci, el şi actorii lui, aşa cum jucau şi italienii; personagiile lui (cei doi bătrâni, cei doi valeţi, amorejii, etc.) fac parte (şi au câte odată şi numele) din personagiile *comediei dell' arte*. Se ştie în ce consista genul *comediei:* avea persoane fixe, măşti, (Scapino, Scaramuccio, Colombina, Pulcinella, Leandru, etc.) cari, pe o temă dată, un *lazzi* improvizau. Jocul actorilor era vervă, mimică şi acrobaţie. Se ştie cum jucau de vreme ce jocul lor a rămas încă în arta fraţilor *Fratellini* (contemporani cu noi, cititorule) şi de vreme ce Copeau l-a putut reconstitui. Jacques Callot le-a desenat costumele în atitudinea lor carcateristică. Inţelegi lesne că, fără jocul comediei dell' arte, care a poruncit inspiraţia tânără a lui Molière (piesele lui de *caracter* trec dincolo de dânsa şi cer altă interpretare) fără arta care cere actorului să se folosească numai de text, dar să-l puie în valoare în orice chip, până la libertatea de-a improviza, el, pe canavaua lui Molière, farsele aceste n'ar avea nici un rost. De aceea Molière a părut plicticos, până la descoperirea comediei italiene, până la punerea lui în scenă de către Copeau şi de către Dullin (la Gémier).

D-r. LENŢI ALMĂJEAN în „Vălul Fericirii"

Dacă „Vicleniile lui Scapin" ar fi fost pus în scenă de cineva informat cu toate astea, s'ar fi întrebuinţat costumele lui *Jacques Callot* în locul celor de prisos ale lui Pozedaeff (?) şi s'ar fi dăruit interpretării înfăţişarea ei firească. Din cea de astăzi, deşi lăsată părinteşte pe seama actorilor tineri, nu merită nimeni să fie relevat.

B. Fd.

ÎNSEMNĂRI

Două evenimente culturale

Instituirea, de către ziarul „Dimineaţa", a unui concurs investit cu un premiu de 50.000 de lei pentru cel mai bun roman românesc, şi apariţia, în curând, a Bibliotecii „Dimineaţa" — *în care se vor tipări „opere alese de literatură, artă şi ştiinţă, de autori români şi străini, vechi şi moderni": iată două evenimente culturale asupra cărora* „Adevĕrul literar şi artistic *îşi propune să vorbească în „însemnările" numărului său viitor.*

Bogdan Petriceicu Haşdeu umorist

Intr'o serie de articole publicate de d. Barbu Lăzăreanu în „Adevărul literar şi artistic" din anul 1921 No. 11, 13 şi 15 s'a studiat umorul lui Haşdeu după unele publicaţii ale sale şi după cunoscutele polemici spirituale pe care le-a avut cu diferite reviste de pe vremea aceea şi mai ales cu „Convorbirile literare".

Cu această revistă genialul nostru scriitor a dus o lungă şi aprigă polemică literară. Pe terenul istoric a luptat contra lui Xenopol, Gh. Panu; pe cel filologic contra lui Cihac, Burlă, Lambrior şi mai târziu d-l Philipide.

D-l Iacob Negruzzi a scris contra lui Satira III din care desprindem următoarele versuri:

...A Romîniei leagăn aşazi în Mehedinţi
De unde pui să plece pe-ai noştri brazi părinţi
Să iee Făgăraşul cu barde şi cu pari
Conduşi l'aceste fapte de Basarabii mari
Ce din pământ deodată, o mîndre Prometeu!
Es grabnic ca ciuperce, chemaţi de glasul tău;
Botezi Basarabeşte familia Muşat
Amlaşul prinzi în braţe şi-l svîrli tocmai 'n Banat. 1)

Cu toate aceste spirite satirice îndreptate de Haşdeu contra Junimiştilor, el se afla în relaţii prieteneşti cu d. I. C. Negruzzi. Aceasta se vede din două mici scrisori pe care Haşdeu le adresează fostului director al Convorbirilor, şi din care ese în evidenţă cunoscutul lui humor.

GH. CARDAŞ

I

Domnul meu,

Aş dori să am colecţiunea întreagă a *Convorbirilor*, pentru care Vă propun în schimb colecţiunea întreagă a *Columnei*, afară de anul întâiu, pe care nu'l mai am nici eu.

Dacă această propunere Vă convine, veţi bine-voi a-mi trimite cu vre-o ocaziune Convorbirile, şi a'mi indica vre-o persoană în Bucureşti, cării să-i predau Columna.

Vă rog, Domnul meu, a primi asigurarea distinsei consideraţiuni.

Al Dv. plecat

3 Iuli, 77. B. P. HAŞDEU

II

Prea iubite colegă,

Am primit invitaţiunea. E nostimă de tot. Şi mai nostimă, negreşit, va fi însăşi petrecerea; o petrecere *sui generis*, un rău latinist ar putea zice chiar *suis generis*, dar cu atât mai bine. Insă vai şi amar! sum recit foc, recit foc dacă se mai poate. Se vede că nu e chip de a fi şi eu *June*. Neastâmpăratul Faust stă a-casă, făcând la gargar-gargară. Şi deci, ori-cât de legitimă din partea ori-cui ar fi dorinţa de a nu se lăsa bătrân totuşi iată că sum silit a adresa de departe călduroasele... da, călduroasele, măcar că sum recit... pentru a treia oară călduroasele mele urări la simpatica *Junime:*

Rescoaptă ani de douăzeci
Ş'o zi pe an nebună,
Căci vrea să fie jună 'n veci,
Măcar o zi, dar jună:
Bând la Cotnar, mâncând pilav,
Croind la anectode...
Veniam şi eu, dar sum bolnav,
Regret că nu se poate...

Strângere de mână cordială

3 Ianuarie 84. B. P. HAŞDEU

*) Haşdeu publicase „Istoria Critică a Românilor" unde susţinea fapte cu totul noi pentru aceea vreme. La un fapt din cartea pomenită se referă poetul.

Un romancier istoric cehoslovac: Alois Jirasek

Ca toate popoarele oprimate, aşa şi Cehoslovacii au un cult deosebit pentru purtătorii cuvântului, inspiraţi de un profund ideal naţional, cum sunt scriitorii adevăraţi. Unul din aceştia e, fără îndoială, şi scriitorul ceh din titlul de faţă, care se bucură de o popularitate egală, în ţara sa, cu a lui Dumas-tatăl, autorul „Celor trei muşchetari", în Franţa. Şi cu toată dreptatea, fiindcă el întruneşte în sine, pe lângă un frumos dar de povestit, o bogată fantazie, stil neted, curgător, apoi un studiu aprofundat de arhivă, de documente, cronici şi alte însemnări asupra timpurilor vechi pe care le reînviază. In deosebi vestite şi mult cetite sunt romanele şi povestirile sale istorice din epoca husitismului: *Intre curente, contra tuturora* şi triologia *Frăţia*, cari au alimentat spiritul naţional de rezistenţă în timpul dominaţiunei străine. Compatrioţii săi recunoscători i le traduc acum în franţuzeşte pentru a putea fi cetite şi apreciate de întreaga lume cultă. E bine să fie cunoscuţi şi la noi în cercuri cât mai largi, cei ce represintă mai strălucit sufletul invincibil al unui popor, cum e şi romancierul Jirasek.

I. G.

Un atentat la libertatea presei

Se discută cu multă aprindere chestiunea lipsei de hârtie, care va sugruma, desigur, încă vreo câteva ziare, din cele puţine ce se străduesc să trăiască. Se vorbeşte, cu amărăciune, evident, de acest „atentat la libertatea presei"; lumea se indignează, protestează şi, în cele din urmă... tace. Dar problema e greşit pusă! Nu e vorba numai de suprimarea ziarului zilnic, aducător de ştiri, plăsmuitor şi îndrumător de curente şi de opinie publică. E un fapt nu mai puţin grav, — ca o urmare a acestei politici obscurantiste: e un atentat direct la tot ceiace se chiamă cultură românească, — şi în care ne place să însumăm spirit, gândire, atitudine, gest, — şi mai presus de toate artă şi ştiinţă. Se desfiinţează un admirabil mijloc de răspândire a graiului românesc în teritoriile alipite. Gazeta din „regat" contribuia la unificarea limbii, — tinzând să deprindă pe toată lumea cu forme şi construcţii adevărate, româneşti, — îndepărtând în aceiaşi măsură barbarismele nepotrivite cu spiritul limbii noastre. Era o operă care făcea mai mult decât toată propaganda nu cu desăvârşire inteligentă a acelui minister ce se numeşte al... Artelor.

Afirmaţiunile noastre se pot uşor controlà: deşi apar 3—4 cotidiane germane şi cam tot atâtea ungureşti, — în Timişoara, de pildă, — nu e o singură gazetă românească. Cele cari apar, — ies săptămânal, — ca vai de lume, şi mai mult cu caracter polemic: sunt toate ziare de partid, care nu fac decât să înăsprească spiritele şi să contribue la dezorientarea generală.

Nu mai vorbim de limba neîngrijită, stâlcită, batjocorită în care sunt scrise...

Prin „Banatul Românesc" — organ averescan — cineva anunţă că are de vânzare „căldări de fript rachiu". La Arena Sportivă se anunţă matschul: „anterior(?!) la ora 4 p. m." — că va începe, cu alte cuvinte, la ora aceasta... Un artist e anunţat pe toate străzile ca bun „cântăreţ de ghitar" „iubitul Timişoarei" (sic!). Duminica şi în zilele de sărbătoare, frizerul „efectueşte tunsul numai contra solvirei de taxa duplă!". Se anunţase odinioară chiar o... „luptă de flori"...

Oficialitatea nu se lasă mai prejos; d. primar publică o ordonanţă care începe astfel: „Să provoacă(!) toţi tinerii domiciliaţi în Timişoara şi născuţi în anii 1903 şi 1905, mai departe(!) cei născuţi în anii 1900 şi 1901" (weiters, die im Iahre 1901 und 1902 geborenen Iunglinge).

Mai e nevoie şi de alt exemplu, pentru ca să dovedim că se scrie prost?

La toate vitrinele un afiş galben, — reclamă pentru un nou praf de... insecte; iată-i coprinsul: „Ofiicios permite unealte(?) pentru stârpirea stelniţelor aici se capătă. (Sic) Stârpeşte nu numai stelniţele, numai şi toate larvă" — adică: „Das behördlich bewilligte Wanzenvertilgungsmittel ist hier erhältlich", etc...

E, mai întâiu de toate, o condamnabilă lipsă de atenţie: pentrucă, cu puţină băgare de seamă, multe urîţiri şi schilodiri de limbă s'ar putea evità.

In al doilea rând însă, e o consecinţă din cele mai grave ale dezinteresării de sus. Trebuiau poate sacrificii imense: dar în provinciile noi trebuiau date gazete scrise româneşte, occidentalizate ca vederi, — cărţi de şcoală, de literatură, de ştiinţă. Noilor cetăţeni le trebuia hrană sufletească bogată şi variată; eram datori să le dăm *putinţa* de a se apropia de noi şi de a se formà alături de noi.

In provinciile alipite a răsbătut poza d-lui Radu Cosmin... Acum, tiparul s'a scumpit; hârtia ajunge la preţuri cu cari, dacă cumperi azi un kg., făceai altădată o călătorie în străinatate... In curând, nici gazete nu vor mai fi pentru cititorul basarabean sau ardelean.

Iată deci în ce constă gravitatea chestiunii...

Nu pot încheia, fără să citez câteva rânduri, cari vor fi ca o dojană pentru marii vinovaţi. Se iau dintr'un ziar care apare în Jugoslavia, la Pancevo: *„Graiul Românesc"* No. 22 An. I, din 29 Iulie crt. Sunt scrise de învăţătorul Romulus Roman din satul Biserica Albă: „In toate că Geografia conform poruncilor de până aci se propune în limba sârbească, *am tipărit-o şi în româneşte, pentru ca să uşurăm priceperea şcolarilor şi totodată să mai aibă carte românească de citit*"...

G. S.

Paturi de Fer —
Paturi de Bronz —
Telefon 25/63
Paturi de Copii
găsiţi la vechea
Fabrica de Mobile
GUTMAN MARCUS
Str. Sfţi-Apostoli. 72
Colţ prin Cal. Rahovéi

Revista modelor

Rochii brodate

Rochiile de vară se pretează cu deosebire la broderii şi dantele.

Cu cât simplificăm decorul rochiilor de seară, reducându-le de multe ori la simple cămăşi strânse în cordoane de preţ, cu atât rochia de ziuă şi mai ales rochia uşoară, din pânză sau mătase lavabilă, se brodează sau se lucrează în aplicaţii de dantelă.

Am văzut la Călimăneşti o rochie de pânză mauve, garnisită jumătate cu motive din dantelă de Irlanda.

Simplitatea modelului şi a ştofei, se asocia admirabil cu bogăţia dantelelor, reliefate ca nişte sculpturi în sidef. Femeia care o purta, era o brună frumoasă, cu linii clasice.

Broderia românească în cruci sau bătută, pe care ţăranca noastră şi-o pune pe toate iile şi cătrinţele, a fost luată şi strecurată în industria ţesăturilor de provenienţă străină, fără nici un scrupul şi aproape fără a i se recunoaşte paternitatea.

Am observat lucrul acesta cu multă părere de rău şi pentru prima oară m'am gândit serios la o industrie de ţesături româneşti.

Avem covoare, care se imită şi repetă la infinit, avem şabace lucrate şi costume naţionale întregi, dar ne lipseşte ţesătura variată şi bogată, care ar putea trece toate graniţele, cu deosebit succes.

Ştofe de mobile, de perdele, de rochii, de rufărie, de mese — iată ceeace ar trebui să preocupe pe iniţiatorii industriei naţionale.

Iată două rochii brodate. Prima pe pânză românească (crêpe roumain) cum i se zice, după modelul cusăturilor cu puncte.

A doua e brodată pe mătase, după moda chinezească. Cea dintâiu e în albastru şi galben; cea de a doua, are borduri negre şi e brodată în aur şi roşu.

Amândouă sunt de o frumuseţe delicată şi pot face două toalete demne de invidie.

Adaug, că peptănătura primă, are ceva românesc şi ceva copilăros, ce merge de minune cu inspiraţia rochiei.

DIANA

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA III ANUL IV — No. 147

4 Lei Exemplarul in ţară
8 Lei Ex. in străinătate

Duminică 30 Septembrie 1923

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Şcoala

— schiţe —

de Gh. Brăescu

In capot roş, cu flori învoalte, cu părul adunat în coc şi prins cu un piepten uriaş bătut în ştrasuri lucitoare, coana Uţica fumează ca un Pacific, cu picioarele goale în papuci de casă, trântită leneş într'un fotoliu maltratat de vremuri şi mutări. Sprâncene n'are de loc, iar fardul mânjit de perne îi dă înfăţişarea ştearsă a unei fotografii de bâlciu. Pe o măsuţă alături de ea, o ceaşcă de cafea răsturnată pe farfurioara înflorită de muşte, trebue să-i vestească — are speranţă — un ginere cu dar de nuntă, craiu de tobă, de ghindă sau de roş, îi era egal, bărbat să fie.

Pe canapea, micuţă, frumuşică, în cămaşă scurtă roză, cu ciorapi negri de mătasă, Cătinel se îneca de jale, ca un copil ce înţelege pentru întâia oară suferinţa.

— „Ce plângi ca o proastă?“.

— „Da,... ce,... stric eu,... mamă,... dacă el,,,,“.

— „Tu strici, că stai ca o gâscă“.

— „Nu,... spune,... „nimic,...“.

— „Intreabă-l tu“.

— „Ce,... să-l întreb?“.

— „Ia-l pe departe“.

— „Eu,... nu pot,... aşa,... fără,... să-l cunosc...“.

— „Asta nu te priveşte. Trebue să fie de familie bună... nu toată lumea poartă monoclu. Prinde-l cu vorba. Ai văzut ce inele are?“.

— „Dacă el,... tace,...“.

— „Ei, atunci să stai acasă... M'am săturat de atâtea plimbări şi cheltueli de pomană. Vrei să te măriţi, bine; de unde nu sănătate“.

— „Da,... par'că eu,... nu vreau...“.

— „Atunci de ce nu te măriţi?!... Slavă Domnului, te-am dus în toate părţile... Mă ţine doisprezece lei pe zi numai tramvaiul, ca să te scot pe calea Victoriei... Aseară la terasă, alaltăieri la Cărăbuş... sunt sătulă, mă rog... nu mai am nici parale, am vândut tot ce mi-a lăsat tată-tău“.

— „Da ce,... eu,... ţi-am spus,... să vinzi,...? Ai vândut,... pentrucă,... ai vrut mata,... să vinzi...! De ce,.. 'mi scoţi ochii,... acuma“...

— „Nu-ţi scot ochii, da'ţi spun... Am făcut-o pentru binele tău. Credeam c'o să iasă ceva, da dacă stai ca o momâe...“

— „Da ce,... pot eu,... să-i fac,... dacă el nu vrea,...“.

— „Hai taci, vino 'ncoace... Na, ia batista, ştergete... Nu mai plânge, ai să-ţi faci ochii ca dracu şi n'o să putem eşi diseară... Să fi făcut ca tine, nu mă mai măritam eu... Ai văzut Tincuţa?!... O ciumă, şi ce bărbat a luat... avocat şi proprietar“.

— „De cincizeci de ani,... mersi!“.

— „Dacă! Are ea de toate?... Vagonul de lemne la poartă, servitoare, rochii peste rochii şi un sublocotenent cu chirie... Ia să fii şi tu mai îndrăzneaţă...“.

— „Pot eu,... să-i sar în cap?“.

— „Nu zic, da uite-te şi tu la el mai altfel... ia, aşa pe sub gene... Intoarce-te la mine... pleacă ochii... mai mult... aşa... mâncate-ar mama... Ascultă-mă pe mine, eu m'am măritat de trei ori şi n'aveam ochii tăi... Să fi avut ochii tăi şi bucăţica asta de nas, aş fi făcut avere“.

— „Par'că eu n'aş vrea...“.

— „Nu vrei, că dacă ai vrea...“.

— „Invaţă-mă mata, ce să fac?“.

— „Descoasă-l“.

— „Cum să-l descos?.

— „Ce-ţi spune când stai cu el?“.

— „Vorbeşte numai de bolnavii lui“.

— „Foarte bine. Uite-te şi tu în sus şi spune-i aşa: „Ah, grozav mi-ar place să fiu soră de caritate“. Pe urmă, trage-te lângă el, priveşte în jos şi zi ruişnată: „Eu nu m'aş mărita decât cu un doctor!...“. Şi dacă vezi că se turbură, îşi suceşte mustaţa şi începe a se frământa pe scaun, lipeşte-te de el mai mult şi roagă-l tremurând cu ochii închişi pe jumătate: „Iată-mă la spital cu tine... Am să fiu aşa de cuminte!... N'am să te supăr cu nimic, numai să te văd ce faci... Trebue să fii aşa de bun!... Că vezi tu, unii bărbaţi sunt mai sfioşi decât copiii... Tată-tău, Dumnezeu să-l ierte, c'a fost cel din urmă, se 'nvârtia pe lângă mine şi dacă nu eram eu mai altfel... Trebue să cunoşti cu cine ai a face... E timid?... Fii cu curaj. Dacă-i mai îndrăzneţ, apără-te. Nu prea mult, atât cât trebue... Und'te uiţi?... Eu îţi vorbesc şi ţie par'că-ţi intră pe-o ureche şi-ţi iasă pe alta... Unde-ţi sunt gândurile?... Ei poftim!... Ce-ţi este de plângi, acuma?“.

— „Mamă, sunt pierdută!“. isbucni în hohote de plâns Cătinel, svârcolindu-se de durere. Coana Uţica se adânci în fotoliu, bănuind tot, fără să 'nţeleagă bine şi întrebă cu 'ochii mari, cu gura strâmbă:

— „Ce?“.

— „Am greşit!“.

— „Ptiu! Bătute-ar Dumnezeu şi nu te-ar mai răbda pământul!... Cu cine, mâncate-ar moartea... Cine-i pricopsitul?...“.

— „Mişu“.

— „Ofiţerul Tincuţii!... Toantă, ce eşti!... Nu găsiai şi tu unul, care să-ţi dea casă, masă, toalete?!... Soiu rău!... Cui dracu îi semăna, nu ştiu!... Of! of! of!... Ce ţi-am făcut Doamne! Ce păcate am avut eu!...“.

— „Mămicule, nu plânge mămicule, că mă omor...“.

— „Cum dracu să nu plâng... Atâta ambiţie aveam şi eu, să te văd în otomobil... doctorii câştigă... In fine!... Nu-i nimic. Dacă Dumnezeu a vrut altfel, cu Dumnezeu nu te poţi pune... Nu mai plânge nici tu, te-ai făcut ca dracu... Acu degeaba plângi... S'a făcut, s'a făcut... Să-ţi fie cu noroc... I-o mai scădea nasul Tincuţii.“.

Şi aprinsă de curiozitate, înduioşată că fiica-sa nu mai era copilă, legănând-o ca pe când era mică, începu s'o descoase cu binişorul: „Vezi dacă n'asculţi?... Când a fost asta?“.

— „Ieri“.

— „Unde eraţi?“.

— „In salon“.

— „Te-a luat fără veste?“.

— „A fost aşa de îndrăzneţ...“.

— „De ce n'ai strigat, de ce nu m'ai chemat pe mine?“.

— „Te-am chemat, da mata erai la tanti...“.

GH. BRAESCU

PRIMA LECŢIE

Taci că doarme păpuşa! Mimi.

In colţişorul ei stăpână
Pe-un vraf de jucării stricate
Din cărţi de joc, din hârtioare,
Ea-şi face jucării şi palate;

Vorbeşte, râde cu păpuşa
Ce fericite-s amândouă
Că s'a putut, din vechi nimicuri,
Zidì o'împărăţie nouă!

Păpuşa n'are nas, e chealǎ,
Ş'un braţ din umăr îi lipseşte
Dar Mimi-o vede tot frumoasă:
Căci e **mamă**, *ş'o iubeşte*

Stau şi mă uit, cu câtă grijă
A răzămat-o de-o cutie,
Şi-i duce bunătăţi la gură
Cu linguriţa, ş'o îmbie;

Aşa, papă frumos, fii gigea,
Papă cu mama, să creşti mare...„
Apoi o şterge, o sărută,
Şi-i pregăteşte de culcare.

. . . .

Al. Vlahuţă.

Pe marginea Basarabiei

— Dela Galaţi la Vâlcov —

de I. PETROVICI, profesor universitar

Vaporul „Vasile Lupu“ stă gata de plecare în faţa debarcaderului din Galaţi. Nu se vede cine ştie ce îmbulzeală şi mişcare. Rar traversează puntea câte un călător, asigurat de-acapul că îşi va afla un loc. Matelotii, streini de ori ce agitaţie, stau răzimaţi în câte-un cot prin ungherele vaporului, ca nişte chelneri dela un restaurant fără clienţi.

Mai sunt câte-va minute până se va împlini ora plecării şi anticipăm cu închipuirea senzaţia de beatitudine pe care ne-o va da cursa pe Dunăre, — drumul fără pulbere şi hopuri — în adierea dulce a unui vântişor care să ia puterea căldurii solare.

Ora s'a împlinit, se aude o comandă lipsită de altfel de orice intonări imperative şi de orice solemnitate, puntea este trasă, roata vaporului macină valurile apropiate în boabe de spumă şi după câteva momente în care nu eşti încă destul de sigur dacă te mişti sau numai îţi pare, ajungi să-ţi dai seama că vasul a plecat.

„Vasile Lupu“ care, potrivit regulelor, acostase împotriva cursului apei, descrie la început o curbă de întoarcere, luând direcţia opusă, — drumul spre mare.

Din primul moment al mişcării, o mulţumire fizică îţi cucereşte simţurile. Mulţumirea morală nu întârzie nici dânsa. Alunecarea lină pe cărarea fluidă te face să crezi că nu mai ai obstacole nici în calea vieţii. Nemai simţind sub picioare pământul pe care eşti deprins să suferi şi să te frământi, te socoteşti transportat deodată într'o lume eterică în care toate necazurile s'au sfârşit. Ochiul îţi urmăreşte fără grijă peisagiile celor două maluri cari defilează lin şi egal.

E drept că apa Dunării nu are până la declinul zilei o coloare simpatică şi aspectul ei de leşie contrastează şi cu verdele malurilor şi cu albastrul cerului, ambele pure şi frumoase. Dar solidar şi dânsul cu bucuria întregii noastre fiinţe ochiul uită repede acest singur inconvenient...

Deocamdată malul stâng al fluviului nu înfăţişează multă varietate, având numai un farmec de colorit. Malul dobrogean dimpotrivă îşi desfăşoară silueta albăstrie a dealurilor sale dinţate, care par de la distanţă, de altfel fără să fie, respectabile înălţimi. Totuşi privirile călătorilor se îndreaptă mai mult spre malul din stânga, aşteptând gura Prutului, a vechiului hotar dispărut. E o satisfacţie care va dura multă vreme încă să vezi vechile hotare, astăzi linii inofensive din locuri de suferinţă cum au fost. Dar aşteptarea s'a terminat c'o nebănuită decepţiune, fireşte din partea acelora care călătoreau pe-aci întâia oară. Din pricină că faţă de lărgimea Dunării, lăţimea Prutului este disparentă şi mai ales pentru că linia albiei lui nu cade vertical pe fluviu, ci foarte aplecat, revărsarea Prutului nu se vede de pe vapor. A trebuit să ne arate căpitanul vasului un punct în care n'am văzut de altminteri nimica pentru ca să ştiu c'a început malul basarabean. Mai sa nu credem indicaţia căpitanului dacă n'am fi văzut-o întregită de silueta unui pod înalt, care, pentru a deservi linia Galaţi—Reni, leagă cele două maluri ale râului, aproape de vărsarea lui. Podul acesta precum şi un şir de şlepuri care înaintau în uscat, dar care evident nu puteam presupune că stau pe pământ, ne-au fost punctele de reper ale ghicirii Prutului, rămas ca dungă de apă complect nevăzut... In sfârşit apariţia Reniului cu cele două cupole verzi de biserică în formă muscălească, a venit şi ea să ne asigure că s'a trecut în Basarabia.

De la Reni unde s'a făcut cea dintâiu oprire a vaporului interesul se întoarce asupra ţărmului dobrogean, unde s'a strân-

tot pitorescul regiunii. Privesc, de sus, de la comandă, unde m'a invitat căpitanul lui „Vasile Lupu". şi de unde, ca dintr'un balcon de etaj, pot îmbrăţişa până departe orizontul. Dealurile dobrogene se dau din fundul zării ceva mai către ţărm, apărând bogat şi frumos împădurite. Pata unor ziduri albe sub creasta unuia dintre dealuri, indică un loc de ispititoare retragere. Ni se spune că este mânăstirea Cocoş, aşezată se pare într'o poziţie minunată. O urmărim multă vreme, căutând par'că să ne substituim cu gândul acelora care de sus, de-acolo, de sub umbra arborilor vor fi privind în valea largă şi adâncă la drumul de apă al Dunări. A fost poate singura clipă a călătoriei în care am fi vrut să ne schimbăm locul, de şi îl preţuiam atât.

Vreme de vre-o două ore înaintarăm purtaţi de valuri, sub un soare care în luna lui Iulie avea desmerdări de Septemvrie. In timp ce malul Dobrogii îşi depăna aceleaşi culmi îmbrăcate, în partea başarabeană se zăresc la mică distanţă de ţărm, întinderi albastre de apă. Sunt lacurile Basarabiei de sud despărţite de fluviu printr'o subţire limbă de pământ. Varietatea estetică a priveliştii e sporită de bucuria că toate câte se văd, sunt astăzi în aceiaşi ţară, în binecuvântata noastră ţară românească...

Iată-acum că înainte în depărtare, Dunărea se lărgeşte la încă odată pe atâta, înconjurând de amândouă părţile o bucată de pământ, care, în partea ce se vede de-ocamdată, avansează în apă ca un unghiu ascuţit. De fapt nu este o insulă obişnuită, ci punctul în care fluviul se desparte în cele două braţe care nu se vor mai uni nici odată, şi poate nici nu se vor mai regăsi în imensitatea mării: Chilia şi Sfântul Gheorghe.

Itinerariul vaporului e să apuce întâiu pe braţul Sfântului Gheorghe pentru a acosta la Tulcea, de unde se va întoarce îndărât, ca să parcurgă braţul Chiliei, până la Vâlcov, aproape de vărsarea lui în mare.

Mergeam de cât-va timp pe braţul sudic al deltii, având de ambele părţi acuma pământul dobrogean, când, agăţată pe o înălţime, Tulcea apăru în zare sub forma unei piramide de zidiri. Cu cât ne apropiam mai tare, cu-atâta vârful piramidei se îneca în verdeaţă în timp ce baza se desluşea într'un front de edificii măreţe.

Curând suntem în dreptul oraşului. Vaporul îşi face formele: şuerând prelung şi strident, începând curba ocolitoare, însfârşit aruncându-şi la oprire odgoanele care să-l prindă de ţărm. Pe puntea repede aşezată scoboară cei căţi-va călători care îşi aveau aicea capătul drumului, în timp ce mulţi alţii aşteaptă să se sue pentru Ismail, Chilia sau Vâlcov. Nu am destulă vreme să fac o raită prin oraş aşa după cum avusesem gândul, — lucru pe care l'am putut îndeplini la întors. De data asta mă mărginesc să contemplu cascada de case de pe coverta vasului, cu spinarea arsă de soarele dela amiază, care, în timpul şederii vaporului, e tot aşa de crud ca pe uscat. De la această distanţă Tulcea se prezintă bine, trimiţând pe prima linie de la ţărm un rând circular de clădiri monumentale, cum e palatul navigaţiei, palatul — ruinat ce e dreptul — al companiei austriace, edificiul neterminat al palatului justiţiei, prefectura, palatul pescăriilor etc...

Distrugerile răsboiului care a bântuit cu furie pe-aicea sunt îndeosebi concretizate prin cazărmile în ruine de la un capăt al oraşului, iar la cellălalt capăt prin sfărămătura monumentului Unirii, pe care bulgarii l'au spart cu dinamită, închipuindu-şi că au să nimicească unirea însăş a Dobrogii cu ţara românească. Inălţimea pe care o încorona această statue distrusă, era odată împodobită cu aleele şi copacii unui parc comunal, care se revărsa pe acele pante, unde astăzi e stânca, jale şi pustiu.

Am bănuit de-acapul că la spatele frontului de palate, în verdeaţa care ascunde, nu vor fi case tot aşa de grandioase. N'am crezut totuşi că se oploşeşte atâta mizerie ş'acele strade întortochiate de vechi oraş oriental, pe care le-am văzut la întoarcere, când l'am străbătut în fuga trăsurii, regretând că n'am rămas cu icoana celei d'întâiu impresiuni...

Ismailul de care ne apropiem după vre-o oră, nu apare de pe Dunăre aşa de impozant ca Tulcea. Clădirile sale cele mari — şi ni se asigură că există — nu se înşiră la ţărm. E dosit în întregime de-o masă de verdreaţă, din care răsar numai un număr de turle de coloarea frunzişului şi ele. E interesantă, aproape de marginea apei, şi chiar la intrarea în oraş, o veche moschee prefăcută în biserică creştină. Evlavia ortodoxă a ruşilor n'a îngăduit să dăinuiască — măcar ca amintire istorică — un templu păgân şi au dat jos minaretul pe care noi l'am lăsat în târgurile dobrogene şi desigur bine am făcut. Acest locaş de rugă, din care coranul a fost isgonit de sfânta evanghelie — modestă revanşă a ceeace au făcut Turcii cu Sfânta Sofia din Bizanţ — păstrează cu toată transformările, caracterele arhitectonice ale unei foaste moschei...

Am fi avut timp să vizităm oraşul, fiindcă vaporul a stat aproape un ceas. Dar asta a fost o întârziere neprevăzută, oprirea reglementară fiind numai de douăzeci de minute. Sfătuiţi să nu ne scoborâm, am rămas necăjiţi pe covertă văzând cum timpul trece lung şi nefolosit. Nici la întoarcere n'am avut mai multă şansă, aşa c'a rămas pe altă dată să cunosc acest oraş basarabean, de care m'am aflat atât de-aproape şi despre care mi s'a spus că vine ca frumuseţe al doilea după Chişinău. Ceeace am constatat de sigur şi astăzi ştiu prin mine însumi e că prin părţile acestea e cel mai mare port după Galaţi.

De la Ismail la Vâlcov vaporul mai poposeşte la Chişliţa şi la cele două Chilii. Dunărea îşi desfăşoară pânza ei învălurată, înaintând în cotituri naturale care fac braţul acesta neasemănat mai frumos de cât poate fi insipida linie dreaptă a braţului Sulina, deviat mai jos de Tulcea de către comisiunea dunăreană din apele Sfântului Gheorghe. Vântul pare a deveni din ce în ce mai sensibil fără ca totuş să-şi piardă caracterul de şagă şi să se piardă senzaţia unei dulci bătăi de evantaliu. Ţinutul îşi atinge culmea lui de interes între Chişliţa şi Chilia-Nouă. Pe toată această porţiune pe care nu există nici un centru oficial, casele pescarilor, aşezate la mici intervale pe amândouă malurile apei, creiază un întins târguşor şi fac din Dunăre un fel de stradă interioară. Şi sunt aşa de îngrijite aceste căsuţe, toate cu o curte gospodărească şi viţa de vie în fund!! In dreptul fiecăruia e prinsă câte-o barcă şi la ora la care trecem noi cu vaporul se desprind mai multe, ca la un ceas de promenadă, şi circulă vesele pe apă cu tineri care se plimbă sau cu oaspeţi pentru malul celălalt. Vaporul nostru îşi încetineşte mersul pentru a nu face valuri prea mari şi-a nu pune în primejdie această circulaţie pitorească.

Chilia nouă este celebra cetate de pe vremuri cucerită de Turci dela Moldova, începându-se cu aceasta declinul acestui principat. Vaporul staţionează câte-va minute, dându-ne răgaz să cercetăm cu ochii aceia ce se vede de la mal. Şanţul de odinioară, aproape de Dunăre se desluşeşte încă sub învelişul său de iarbă, care-i povesteşte dulce părăsirea de azi. Urme de ziduri se observă de asemeni, acoperite şi ele cu pământ şi plantaţii. Priveliştea este întregită cu inevitabilele turnuri verzi, cu care nu ne iartă stilul bisericesc la rugă. Una din aceste turle de dimensiuni uriaşe stă în poarta unei vechi biserici înălţate de Ştefan cel mare şi o maschează cu desăvârşire. E biserica Sfântul Nicolae, rămasă, ni se spune, într'un fel de groapă, fiindcă de-atunci s'a tot înălţat pământul pe care stă Chilia, acoperind trecutul întocmai ca şi secolii care s'au strecurat de-atunci...

De la Chilia nouă, vaporul trece peste drum, la Chilia veche, de pe malul dobrogean. Aceasta e cu mult mai modestă de cât Chilia basarabeană, având numai printre case răsleţe o înaltă biserică cu acoperişul în reparaţie. Aci, la Chilia veche, unde Dunărea a săpat un golf destul de adânc s'a adăpostit dăunăzi flotila noastră de răsboi, în momentele de nenorocire, când duşmanul pusese mâna pe întreg fluviul nostru până la deltă. In aceleaşi ceasuri de cumpănă flotila comercială se refugiase pe lacurile basarabene, servind aprovizionării armatelor retrase în Moldova. Basarabia începuse încă de pe atunci, să se alăture Moldovii, în operă de regenerare a forţelor, cu care s'a purces pe urmă la redobândirea pământului şi dreptului nostru întreg.

Chilia veche e cea din urmă oprire înainte de Vâlcov, dar până acolo încă mai este cale. Dunărea îşi schimbă haina, căpătând tonuri blânde de albastru. Soarele trimite raze ceva mai piezişe şi nu-ţi mai scoate ochii, dacă te încumeţi să-l priveşti. E parcă acuma cam răcoare, dar cu ceva pe umeri temperatura e tot ideală. Malurile înfăţişază o privelişte nouă: cât vezi cu ochiul oceane întinse de stuf. Nici o ridicătură, de nici o parte — totul e un şes nemărginit. La un moment în zare, întâiu pentru ochi mai ageri se profilează, ca un mic desemn geometric, două dreptunghiuri albe. Sunt turnurile bisericii din Vâlcov, până la care însă mai este drum de o oră.

Vâlcovul este limita cursei vapoarelor, nemai fiind mai departe alt loc de acostare şi mai ales fiindcă cei zece chilometri care mai sunt până la mare, nu's amenajaţi pentru navigaţie. „Vasile Lupu" va rămânea deci în Vâlcov până în a doua zi de dimineaţă, când porneşte îndărăt spre Galaţi. Ne oferă astfel găzduire şi pentru noapte, după cele două-trei ore de lumină de care mai dispunem şi în care vom putea să vizităm vestita localitate basarabeană. Vestită pentru pescăriile sale (faimoasele cherhanale) şi pentru aspectul de Veneţie pe care se zice că-l are într'o anumită parte a ei. Cobor cu toţi călătorii care mai rămăseseră şi apucăm cei mai mulţi după arătările unei călăuze în direcţia pescăriilor. Şi 'n adevăr, la prima vedere, tabloul e uimitor şi pitoresc. Un canal îngust din Dunăre formează o arteră a târguşorului, având de-o parte şi de alta trotuare de lemn, în faţa locuinţelor, construite cele mai multe din acelaş material. Câte-va poduri în formă de arcuri frânte, dau putinţa traversării. O Veneţie însă, care cu cât te apropii, pare mai parodie, când vezi ce fel de palate se găsesc pe canalul acestui Vâlcov veneţian. Se pare că şi 'n Veneţia adevărată nu pluteşte un miros tocmai plăcut. Dar aci miroase aşa de puternic a peşte că îţi curmă pofta să-l mai mănânci. La ora la care am ajuns pescăriile închideau zorite, aşa c'a trebuit să părăsim mai repede aceste lagune cu maghernițe păcătoase. De altfel restul Vâlcovului este... pe uscat. Câte-va străzi de lărgime rusească în care întâlneşti lipoveni antipatici şi te înfunzi până la glesne în nisip. Iţi reţine privirea doar o şcoală curată şi îngrijită şi mai ales două biserici, dintre cari una are proporţii de dom. Cu aceasta s'a isprăvit cercetarea şi ne întoarcem spre vapor pe înserate, cu sentimentul că n'am voi nimeni să locuim aci. Când să ieşim din Vâlcov am întâlnit un biet profesor, numit într'o comisiune de examen şi care alerga de două ciasuri după o gazdă, pe care încă n'o putuse găsi. Această notă n'a făcut de cât să crească impresia neospitalieră a localităţii...

Le uit pe toate reîntors pe vapor, unde după o scurtă gustare m'am tolănit afară c'o pernă sub cap şi cu cerul înstelat de-asupra. Nici că se putea mai bine să continui beatitudinea zilei şi să mă las purtat pe braţele naturii-mame, legănat cu dulceaţă pe sânul ei, decât amorţind mai departe orice urmă de sforţare şi orice veleitate individuală, în învăluirea unei nopţi cu stele, căreia nu te opui ca fiinţă aparte, ci în care te înserezi ca un atom...

Curând-curând priveliştea devine din ce în ce mai confuză, uşoarele gânduri mi se învălmăşesc, ochii mi se închid pe jumătate... pentru ca totul să dispară într'un întuneric în care nu mai scântee nici o stea...

I. PETROVICI

Baladă bretonă

de Victor Eftimiu

Pe slâncile trăsnile vezi ielele în horă?
Intreaga mare cântă-şi piatra e sonoră
Şi ielele danţează din zori în auroră.

Nu le cunoaşte nimeni şi nici un mit nu spune
De-s umbre duşmănoase or de sânt zâne bune...
Le vezi venind in pâlcuri când soarele apune.

Le vezi cum urcă tainic pe slâncile trăsnile
Acolo unde marea cu valuri chinuite
Loveşte 'ntr'una ţărmul şi mal cu mal înghite.

Şi marea nu 'ncetează o clipă să se sbală
E liniştită 'n larguri — aicea niciodată.
Ea colcăe şi fierbe şi urlă, înspumată.

E vr'un blestem ce-şi poartă urgia printre stânci?
Mereu danţează iele pe apele adânci
Şi demonii se uită, urcându-se pe brânci.

II.

Acolo unde marea mugeşte nencetat
Sânt mii şi mii de umbre în infernal sabat:
Sânt sufletele celor ce 'n larg s'au înecat.

Sânt sufletele celor uitaţi de toţi, sub soare...
Morminte fără cruce, morminte călătoare
Sânt morţii fără preot şi fără nici o floare.

Şi morţii cântă jalnic în cor „Nu ne uitaţi!"
„Nu ne uitaţi, prieteni voi surioare, fraţi!"...
Dar nimeni nu aude pe bieţii înecaţi!

III.

Pe slâncile trăsnile unde dansează iele
Să ridicăm, iubito, un templu pân' la stele
Să liniştim noianul de suflete rebele...

Şi sufletele noastre s'or linişti şi ele!

Victor Eftimiu

GLOSE

Poetul de azi

Poezia a epuisat toate formele de expresie — deşi fondul ei rămâne inepuisabil acelaş. Doar din haosul metafizicei sau din lumea mecanică, se mai pot culege azi imagini noui cari dau ilusia altei armonii şi altor aspiraţii. Pentrucă stăruinţa lentă a creaţiei artistice este rară în vremea aceasta de universală industrializare — poetul modern (acel care e prins şi de curentul vertiginos al realităţilor sociale) trebue să tacă mult, şi să-şi realizeze viaţa lăuntrică prin acţiuni. Rareori el îşi *scrie* poezia. Ea sbucneşte ca un strigăt de chemare sau de desnădejde. Pe drumul plin de tentaţii şi de prăpastii, plin de trude şi de victorii, poetul îşi poartă universul său, îndurerat de năzuinţi neisbăvite.

Şi mergând, el îşi strigă, gâfâind, Cuvântul: rod al inimei şi al conştiinţei sale. Strigă vieţii şi morţii, iubitei şi eului său — şi atâtor altor simboluri ale lumii şi ale spiritului. Şi înaintează, spre o ţintă prevăzută dar mereu depărtată. Se hrăneşte cu putregaiul clipei pământene şi soarbe nostalgiile supraterestre; — animal cu inimă de înger, demiurg cu picioare de lut, el pare exilat din cer şi gonit pe acest pământ... Rătăceşte, rătăceşte, luptând cu fiarele din sine însuşi, târîndu-se prin mlaştina mediocrităţii umane, urcând extaziat spre utopiile armoniei — şi svârlind mereu, ca semănătorul în pustiu, strigătele pasiunii sale geniale — până ce se prăbuşeşte în neantul morţii solitare şi timpurii. Sau, mai trăeşte câţiva ani, negându-se pe sine, devenit „practic şi serios" în turma ordonată, condusă de zeii Profitului, ai Rangului şi ai Minciunii.

Ciocoiul literat

Intr'o veche revistă cu serioase preocupări culturale — şi chiar morale — citesc următoarele versuri:

Jucaţi cât mai e timp o bacanală
Privind cu ochii holbaţi apus de soare...
...Să vă'nbrăcaţi în mantie de gală
Siapoi râzând de propria splendoare
Incet să vă ucideţi ca o floare...

. . . .

Cu zdrenţele avântului în vânt...
Pluteşti spre nicăieri cu noi în larg
O biet Pământ.

De ce să mai numim autorul? E ciocoiul literat. A eşit nou-nouţ din blana papaiei... Filosof precoce, păzit de contactul Turmii, el a privit firmamentul, rozându-şi unghiile, căscând cu plictiseală strivitoare. Şi, alene, a mâzgălit pe hârtie parfumată prima lui poezie: *„Nimic"*...

Oricât s'ar spune că arta este apanagiul aristocraţiei, al clasei culte şi rafinate; oricât s'ar spune că artiştii, chiar când se ivesc din clasele sărace şi ignorante, sânt rare exemplare de oameni suprasensibili, săturaţi de senzaţii, devoraţi de idei, martirizaţi de aspiraţii inaccesibile, — socotim că nici în „vremuri normale" nu pot fi primite cu indiferenţă acele producţiuni „artistice". Putregaiurile cu creer flasc şi membre lâncede, s'au pomenit — ca larva de necrofor — în belşugul bogăţiei moştenite. Ei au doar puterea să arunce mulţimii (care caută în cărţi sau în muzee clipe de înălţare şi de comuniune) acele oribile sentinţe pesimiste şi răsuflate, acele capo-d'opere de imbecilă lasitudine, acele superbe negaţiuni cinice cari stârnesc desgustul sau indignarea în sufletele celor cari stau pe pământul dur al Nevoei şi cari luptă să răzbească prin mlaştina vieţii moderne, spre idealurile creatoare ale umanităţii...

Dar atâţia cetitori naivi, atâţia trudiţi şi însetaţi cetitori — se lasă prinşi de şarlatania ciocoiască a grafomanilor înmănuşaţi. Indulgenţa publicului şi a criticilor, e mai vinovată decât îndrăsneala ciocoilor literaţi. Să ne scuturăm de paraziţi — de orice fel de paraziţi!...

Se atribue Alexandrinilor această uimitoare sentinţă: *Fiecare să sculpteze propria sa statue...*

Nu întunec, cu un pedant comentar, această expresie vie a unui adevăr primordial. N'am găsit încă (în mai puţine cuvinte şi mai desăvârşit ca frumuseţe şi act) o astfel de enunţare a divinităţii umane. Zadarnic am grava-o însă pe temple. Interpretarea vulgară ar fi: orgoliu, auto-adorare.

Dar acel care a simţit, în inimă şi în creer, durerea — ascuţită ca o daltă ce desprinde bucăţele din blocul arid al Voinţei sale; acel care a simţit cum se fixează în el statuia omeniei sale, ciselată cu truda fiecărei clipe, în singurătate — acela va tresări la aceste cuvinte milenare şi avea, poate, senzaţia ce-ar avea-o o statue ce se însufleţeşte şi coboară, de pe soclul ei, printre oameni...

*

Credo quia verum (Cred, pentrucă e adevărat!) — dar, credinţa făureşte prea des adevărul. Ea crează realităţi noi, forţe noi. Chiar dacă ar fi o ilusie a exaltării spirituale, credinţa topeşte universul şi'l toarnă în propriile ei tipare. Deci, să spunem: Cred, ca să creez un „adevăr" viu.

*

Temperamentul e rezultatul constituţiei corporaloe; e în legătură organică cu trupul, variând după starea fizică: circulaţia sângelui, tensiune nervoasă, atavism, perturbaţii ş. a.

Temperamentul nu e deci în legătură directă cu spiritul. Poate fi în antiteză sau în armonie cu el. Dacă temperamentul predomină, spiritul e atunci prisonierul copleşit, ignorat, suferind. Dacă spiritul predomină, temperamentul (mai ales dacă e desordonat) e supus spiritului — care are acea libertate de expansiune ce'l face să uite de carcera trupească. In acest caz, temperamentul e pus la contribuţie în manifestările spiritului — ca anexă sau ca potrivnic înfrânt.

Ideia paralelismului psihofizic ar fi aplicabilă numai temperamentului: stările de conştiinţă corespunzătoare lui sânt de natură inferioară, fiind rezultate din simţuri. Există însă stări de conştiinţă ce nu corespund unor cauze externe: sânt stări superioare, spirituale — şi cari se produc prin auto-analiză, prin efortul de universalizare al voinţei noastre pure, isvorâte din conştiinţa eliberată de tirania mediului.

*

Nu cred decât într'o forţă: a Spiritului;
mă folosesc de o singură metodă: a intuiţiei raţionalizate;
nu mă supun decât unui singur imperativ: al conştiinţei;
n'am decât o singură năzuinţă: cunoaşterea de sine, —
şi un singur mod de înălţare: auto-desăvârşirea.

EUGEN RELGIS

Focul

Când-va — în nesfârşiri de început
Trăia doar focul — aprigă dogoare —;
Erau în para lui mistuitoare
Dureri de haos sângerând şi mut...

Imensităţi de-apururea arzânde,
Şiroaie aprinse, — munţi metalici, grei —
Păduri de braţe risipind scântei
Ţâşniau de pretutindeni, clocotinde...

Desmărginite valuri, — limbi de foc,
Snopi galbeni, fulgere, — cădeau grămadă
— Jăratec prăvălit ca de-o cascadă
Din ţărmuri fără vremi şi fără loc!...

Se 'ntreţeseau în pânză orbitoare
Lumini albastre născocite 'n gol, —
Neobosit şi crâncen rostogol
De sânge, de argint topit, de soare...

II.

Sub blocul uriaş şi greu de jar
Adâncurile negre se iviră —
Şi din dureri şi foc, închipuiră
Pământ!, — imensul tău mărgăritar....

Atunci din frământarea lui virgină
Intregul tresări, înspăimântat:
Incandescent, treceai însingurat
Invârtegând larg, melcii de lumină....

Cunune albe împrejurul tău
Desăvârşeau irandiata-ţi clipă —
Şi veşnicii cu umedă aripă
Scrâşniau gemând în adâncimi de hău...

In valuri tot mai cenuşii de ceaţă,
Tăcut, rătăcitor şi fără ţel
Deşi nici tu n'o înţelegeai de fel,
Tu le dăduseşi tuturora, viaţă!...

Un freamăt de metal, în urma ta
Se ridica din zări nebănuite;
Veniau furtuni de foc, deslănţuite:
Viaţă cu viaţă se căta!...

III.

Puteri pe care groaza le pornise
Invălmăşite 'n prăvălire de jar
Luptând în goluri fără de hotar,
Jucau arzând pe margini de abise....

Viaţă şi mişcare în neant:
Făpturi de-o clipă frământau văpaie
— De unde va cădea înceată ploaie
Cu dese picături de diamant!...

Un cer întreg de stele înflorise
Pe ape limpezi oglindind lumini —
Iar jos, înhorbotatele grădini
Cu 'n miresmată linişte de vise....

Vuiau adâncuri tainice de mări
Deşi în aspra lor singurătate
Se coborau pe aripi tremurate
Seninătăţi din însorite zări.

Din luminate braţe de fântână
Mănunchiu de curcubee, cald, ţâşnia,
— Şi-un râs de argint, pe care cine-va
Se risipia cu graţii de stăpână...

Atunci, în nefiinţa mea trezit,
Sub cerul tot, imensă vâlvătaie, —
Pe tine doar te-am desluşit, văpaie,
Ecou resfrânt în golul limpezit!...

IV.

...Dar ochii mei orbiseră 'n lumină
Şi fruntea mea căzuse la pământ.
Iar nesfârşitul hăului frământ
Imi modelase sufletul din tină.

De nicăieri cuvântul aşteptat
Să-mi deslipească statua, de stâncă
— Pământul mă ţinea la sânu-i încă —
Şi 'ncet, încet, în mine-a înoptat....

Acum ghicesc că 'n jurul meu din nouri
Ţâşnesc adese fulgerele în gol —
Că glasul tău, dumnezeesc simbol,
Ciudat, trezeşte înfiorat, ecouri.

Sub cerul ce se scutură de flori,....
Strâng toată desnădejdea 'n mine tainic,
Şi-aştept odihnitorul morţii crainic
Să mă ridice 'ncet de subţiori.

Şi să-mi adoarmă stârvul trist, oriunde
Atunci — cu ţărna mă voiu contopi,
Şi noaptea mea de plumb se va topi
In focul viu ce 'n mine va pătrunde.

GEORGE SILVIU

Literatura franceză

Mormânt de poet

(Sèpulture d'un poete maudit)

Dacă 'ntr'o noapte 'ntunecată grea,
Un bun creştin, de milă, s'ar abate
Şi 'n dosul unor ziduri dărâmate
El trupul tău slăvit l'ar îngropà, —

Când stelele, cu palide văpăi,
Işi vor închide ochii de lumină,
Paingu-aci-şi va ţese pânza i fină
Şi vipera-şi va naşte puii săi.

Iar peste corpul tău cel urgisit
Vei auzi trecând necontenit,
Cu jalnic urlet haita cea flămândă.

Pe groapa ta s'or strânge vrăjitoare,
Bătrâni lascivi cu pofte arzătoare
Şi cete de pungaşi vor sta la pândă.

C. Niculescu-Novaci

Slove pentru Lety

Amintire...

Spre dealul de podgorii roş, — cădeà
în poala serii soarele învins.
Gemeà amurgu 'n brâu de flacări prins
şi ca un om rănit se svârcoleà.

Pe drumul larg cu stâlpi de telegraf,
treceau cirezi de boi şoldâi şi vaci
şi din chervane-aeriene saci
cu neguri plini, svârleà un blond seraf.

O pasăre vâslea spre cuib, domol..
Mugeà o vită poticnită 'n jug...
Arsese ziua undeva pe rug
şi scrum din trupul ei plutea în gol...

Departe se-auzia un murmur cald...
Pe cer crescuse-o stea (nu-i ştiu de nume)
prin care Dumnezeu priveà în lume
ca printr'o sticlă rece de smarald...

Nu ştiu atunci de ce, nici în ce fel
m'am pomenit aşa răsleţ de mine...
... Tot sufletul meu, alb, sburà spre tine
ca peste mări, spre ţărm, un porumbel...

ZAHARIA STANCU

Traduceri de A. Cotruş

Sărac

— NICOLA MOSCARDELLI —

Să fii săracul de fiecare uliţă,
Săracul de Dumineca,
Cu bâţa de cireş în mână,
Urmat de-un biet câne
La cucerirea unui bruş de pâne...
Şi, dacă băeţaşii râd din depărtare,
Să-i binecuvânţi cu creştineasca ta iertare
In timp ce toate clopotele sună...

EU

— Nicola Moscardelli —

un Crist cu barba blondă,
macru, şovăitor,
s'a ivit pe balcon
poate spre-a cânta un cântec!
nimeni nu l'a auzit,
nimeni nu l'a văzut,
dar între pletele-i blonde
râdeau două stele...

Literatura franceză

SPIONUL [1]

— Fragment din „Esop" de Banville —

Scena II Act III

SOFION. — CRESUS. — RHODOPA

Sofion

Măria Ta, spionul persan l'am prins, — e-afară.
Tocmai umbla s'aţâţe trădarea iar prin ţară.
S'ar zice, la 'ndemână, că are un tezaur,
Căci l'am văzut eu însu-mi cum împărţea la aur.
A scos icoane: semne pe table ceruite;

Cetăţile sub munte, cum vin înşiruite.
Sub zidurile noastre tot rătăcea răzleţ.
Nici nu tăgădueşte... De-altminteri, e semeţ,
Căci viaţa dela Rege n'o vrea, nici n'o cerşeşte.
S'au mai găsit asupră-i şi-acestea...
(Trăgând tabletele din sân)

Cresus (uimit)

A! grăbeşte!
Oh! ce-mi văd ochii? Ceruri! Miniştrii amândoi,
Da! Cydias, Oretes... Ah, inimi de noroi,
Ce josnic! Da! vânzare de negustori perverşi
...Şi sângele meu, carnea... toţi, toţi vânduţi la Perşi!
A! vând cu ridicata siniştri traficanţi,
Şi în schimb, primesc în parte, — stă scris! — zece talanţi.
Am proba! Dar voi pune să fie traşi în suliţi
Şi stârvul să le-arunce la câinii de pe uliţi!

Rhodopa

Iată-i căzuţi în cursă... Ei tocmai! Nobili, prinţi!
Cine pârà, — pe cine! — Te-afunzi mai rău când minţi...
Ah tigri, ce doar chipul de oameni l'au luat!
.....Dar, Rege... Tu vezi bine, Esop nu-i vinovat.....

Cresus (lui Sofion)

Să intre! (Sofion ese).
Ce primejdii pot clătina un tron!
(Sofion reintră, aducând pe Sarulka. Cu un semn, Cresus congediază pe Sofion).

Scena III

CRESUS, RHODOPA, SARULKA

Cresus (lui Sarulka)

Cum te numeşti?

Sarulka

Eu, Rege, n'am nume, — sunt spion.
Ştiu; în curând mulţimea, — popor de gură cască —
Vedea-va spânzurată a vieţii mele mască.
Şi ciorile 'nsetate, de sânge să s'adape,
M'or ciuguli de buze şi ochii o să-mi crape.
Deci, — nume n'am nevoe să port. Sunt viclenie
Şi cursă pentru tine: — spion! Cydias ştie
De ce viu... Spus-am totul; acum, fă ce pofteşti.

Cresus (măsurându-l că deamănuntul)

Aşteaptă... mi se pare că te cunosc. Tu eşti
Sarulka! Altădată, pe când veneam la voi,
— La Cyrus ca prieten — 'nainte de războí,
Nu se vorbea la curte, de cât de al tău nume,
Şi faima ta de mare erou, creştea în lume!
Batjocoreai primejdii cu vocea ta vitează.
In şesul Xant, mulţi martori putut-au să te vază
Luptând fără să şovăi, rănit şi pal ca ceara,
Acoperit de sânge şi ţărnă, — până seara!
Şi orbitorul fulger din spada ta născut,
Părea urmat din urmă d'un trăznet nevăzut.
Peste morman de trupuri, ca din pământ eşit,
Tu n'ai zis nici odată: destul, s'a isprăvit!
Izbind duşmanii'n faţă, mânat d'un suflu sacru,
Şi negru 'n praf, sudoare, râzând de răni, masacru,
Crestăi un drum prin umbra de stoluri de săgeţi
Spăimântător, — şi tocmai aci să mori înveţi?
Cu nume-ascuns, cu aur, stârneşti desgustătoare
Mocirla-acestor oameni, şi-o cumperi! Ce oroare!
Tu, la vânzări de inimi! Spionul josnic... Tu?

Sarulka

Da, Cresus! Când stăpânul mi-o spune, — nu zic nu
E domnul meu şi Rege al Regilor; e slava
Din cer aci lăsată şi lui i-nchin isprava.
Ce el ar vrea, e bine fiindcă vrea; şi când
Porunc'a dat, nu-i slujbă, în slujba lui, de rând.
Eu sunt ţărâna numai, şi el, voinţa sfântă.
In mâna lui, puternic, cum vrea el, mă frământă.
Eri, gura mea, temutul meu nume 'şi-l ţipa
De l'am tăcut azi, — este că Înălţimea Sa
Aşa a vrut. Trecut-am pe sub o uşe mică.
Acum, ţiu iarăşi fruntea sus!

Cresus

Nu este nimică,
Te ert; să-i spui lui Cyrus că te ştiam din nume,
Dar nu ţi-am vrut osânda.

Sarulka

(Speriat scoate un ah! apoi ferm). *Pentru nimic în lume!*
(rugător). *Dă sângelui beţia de-a se jertfi în pace!*
Necinstea şi ruşinea de-a mai trăi, nu-mi face.
Oh nu! Nu-mi vezi roşaţa obrajilor? Iertare!

Rhodopa (către Cresus)

Ar trebui..... scuteşte-l de-această înfruntare.....
E un ostaş. Departe de a fugi de moarte
I-a fost fidel logodnic prin voia mândrei soarte.
In strălucirea zilei, cu dânsa nunta-a vrut:
El are drept acuma la roşul ei sărut.
Oh! Contopiţi sălbatec cu buze însângerate
Adoarmă-l moartea'n sânu-i, cu braţele 'ncleştate.

Sarulka (lui Cresus)

Şi'n veci să-ţi înflorească şi numele şi faima!

Rhodopa

Oh, iartă-l!...

Sarulka

Indurare!

Cresus (cu admiraţie)

Mori, — brav ce nu ştii spaima!

D. Nanu

1) Din repertoriul Teatrului Naţional în stagiunea în curs.

Povestiri pentru tineret

Micul vrăjitor

Erau odată şase fraţi: trei băeţi tomnateci bine şi trei fete bătrâne. Dintre toţi cea mai mică fată, anume Lizica, avea şaizeci de ani şi erà foarte răsfăţată, cum se întâmplă de obicei cu Prâslea familiei.

Cei şase bătrânei semănau unii cu alţii de nu puteai să-i deosibeşti. Conu Mihalache, şeful casei, împlinise optzeci de ani. El avea părul ca zăpada şi tot astfel îl avea conu Vasilică, conu Grigoraş şi domnişoarele Nastasica şi Profiriţa. Numai Lizicuţa cea mai mică, purta bucle încă cenuşii pe cari le legă Duminica cu câte o panglicuţă liliachie. De, i se trecea, ca mai tinerică.

Cei trei fraţi se îmbrăcau la fel: Pardesiu pe talie cafeniu, toamna şi iarna; joben mare pluşat, ca nişte boeri ce erau; iar vara, redingotă cenuşie şi pălării de pâslă.

Cât despre surioare, nu-şi făcea una o rochie fără ca celelalte două să nu-şi toarne la fel. Aşa încât văzându-i la plimbare braţ la braţ, o soră cu un frate, iţi era mai mare dragul.

Lizica, asemenea oricărui copil răsfăţat, se înfăţişă plină de cusururi: lacomă, leneşă, ea şterpelea regulat bucăţelele de zahăr din zaharniţă şi mânca dulceaţa. Deseori conu Mihalache o certă, dar cu îngăduinţă, aşteptând ca anii să o cuminţească.

In căsuţa lor curată, copiii aceştia duceau o viaţă foarte tihnită. Se sculau la şapte, afară de „micuţa" Lizică pe care o lăsau să doarmă până la opt. Apoi porneau, la plimbare. După masă trăgeau un somnuleţ, iar fraţii eşiau singuri pe când surioarele se strângeau la gura sobei, de erà iarnă, şi lucrau cu igliţa dantele sau făceau ciorapi.

Din când în când le sosea câte un musafir. Fie părintele Vasile, fie doctorul casei, care rămânea la masă ca să joace seara „tabinet" sau ècarté cu toţii.

La zece luminile se stingeau şi în căsuţa curată somnul şi liniştea pluteau peste capetele fericiţilor copii bătrâni.

Dar într'o bună zi această tihnă fu turburată pe neaşteptate. Un spiriduş necunoscut spulberă toată blânda tăcere, tot farmecul păcii din locuinţa celor şase fraţi.

Somnuleţul de dup'amiază, ultimele visuri ale dimineţei fură ştirbite, vânturate ca o apă lină la bătaia unui vânt nepoftit.

In etajul de sus, zgomote neînţelese îi trezeau când le erà ceasul mai dulce. Bufneli, trozniturí de scaune scuturau praful tavanului fie în tutunul conului Mihalache, fie în fioncul boneţelelor domnişoarelor. Ba une-ori câte o scârţâială de vioară ascuţită şi nepricepută îi făcea să sară în sus şi să se uite furioşi spre tavanul cu pricina.

In fine, disperat de atâta gălăgie, conul Mihalache se hotărî să întrebe pe proprietar şi află că d'asupra lor se mutase de curând o văduvă cu un îngeraş de băeţel de cinci ani.

„Ingeraş!" auzi d-ta, repetă necăjit, acasă, conul Mihalache. Ingeraş? ba zi-i diavol curat, şi în casa bătrâneilor nu mai fu altă vorbă decât despre „plodul de sus". Când se întorceau fraţii acasă întrebau:

— Ei, ce-a mai făcut spânzuratul ăla de sus?

Cu un suspin surioarele le înşirau atunci toate spaimele ce avuseseră după urma spânzuratului, care ori zbârnâise un ceas din vioară, ori ţipase, ori spărsese o glastră sau o farfurie. In sfârşit tot felul de năzbâtii. Cu toţii nu mai ştiau ce să plănuiască să scape de „diavol".

— „Ar fi bine să vorbim cu mama lui, să-l mai ţină în frâu" — zise conul Vasilică.

— Sau să ne plângem la poliţie, — adăogă conul Mihalache.

Zâmbind cu bunătate, Lizica interveni:

— Bietul puişor, ce, o să-l lege?

— Te poftesc să nu vorbeşti când nu eşti întrebată, — se răsti la ea, conul Mihalacehe—, e lucru grav, m'auzi?

Lizica se roşi şi tăcù.

A doua zi de dimineaţă un zgomot de geamuri sparte îi trezì. Câte-şi şase se îmbrăcară cu halate şi camizoane în pripă şi ieşiră afară, convinşi că tot diavolul de sus făcuse vr'o poznă şi spărsese geamurile. In curte însă întâlniră pe chiriaşii ceilalţi speriaţi şi aflară că nu „diavolul de sus" era pricina spaimei, ci un cutremur de pământ care răsturnase mobilele şi spărsese câteva geamuri.

Cum se pregăteau să se întoarcă în casă, cei şase se izbiră de o doamnă foarte frumoasă şi palidă care strângea la piept, speriată, un băeţel cu bucle ca aurul.

Dar ce băeţel! In viaţa lor bătrâneii nu mai văzuseră aşa copil. Cu ochii mari negri, guriţa ca un bobocel de trandafir şi pielea ca laptele. Iar micuţul cum văzu pe cei şase cu scufiile lor albe şi halatele şi camizoanele lor tot albe, ţipă bătând din palme.

— Ah, mămico, ce bunicuţe şi bunicuţi drăguţi! şi apoi fuguţa alergă de luă de gât pe Lizica care roşindu-se de bucurie instală pe „diavol" pe genunchi.

Minunea se întâmplase şi vraja începu. Cu ochii mari, gura deschisă, bătrâneii ascultară povestea frumoasei şi tristei văduve.

Aflară că soţul ei, artist mare, murise tânăr şi singura mângâere îi era copilul, micul ei Mircea care moştenise marele talent de viorist al tatălui.

— Din nefericire, adăogă mama, mijloacele mele sânt prea slabe ca să-i plătesc un profesor bun şi apoi sânt nevoită să dau lecţii de franceză şi să las pe Mircea singur acasă. Tare mi-e teamă că face atunci gălăgie şi vă supără.

Mişcaţi, bătrâneii protestară:

— „Ei, supăraţi? haida-de! Cum putea oare să se supere cineva pe un astfel de înger?".

Şi zău că erau sinceri cu toţii, atât de sinceri încât la despărţire pe rând sărutară pe „diavolul" de până mai eri, îndopându-l cu pezmeciori şi şocolată. Cât despre mititel, el vru să ştie numaidecât numele fiecăruia din bătrânei şi bătrânice, îi întrebă de ştiu poveşti şi le făgădui să vină să-i vadă.

Când rămaseră singuri, fraţii şi surorile nu mai tăcură.

— Ce frumuseţe de copil, zise domnişoara Agläiţa.

— Fermecător, adăogară ceilalţi, şi drăgălaş, vesel, i-a zis bunicuţă până şi Lizicuţei.

Atunci ei se uitară lung la sora lor mai mică şi văzură limpede că şi ea era bătrână. Bătrâni erau câteşi şase, bătrâni şi egoişti. Pe când acea mamă tânără, cu îngerul ei de copil suferea aşa mult, alături de ei.

Dar se înveseliră de grabă. Un plan măreţ fu pus la cale, iar când colo sus se auzi din nou sunetul vioarei, numele lui Mircea fu rostit cu duioşie de şase guri veştejite dar bune.

Cutremurul schimbă d'atunci viaţa celor şase bătrânei. In fiece zi Mircea se coboară în catul de jos ca să-şi sărute „bunicuţele" şi „bunicuţii". Orice vorbă de-a lui, orice gest face să zâmbească la comandă cele şase chipuri zbârcite. Iar pe timp de soare, „bunicuţa Liza" a obţinut îngăduinţa de a-şi plimba „băeţelul", de mână, în grădina publică. Ora însă cea mai divină pentru toţi e aceia când Mircea îşi ia lecţia de vioară. Un profesor bine plătit de cei şase bătrânei, vine de trei ori pe săptămână. El e primit în salonaşul conului Mihalache unde câte şase fraţi se fac melc pe câte un fotoliu şi ascultă vrăjiţi gamele favoritului lor.

Popa şi doctorul casei râd cu poftă de revoluţia petrecută în casa celor şase bătrâni. Dar lor puţin le pasă. Fericiţi, întineriţi, la soarele bunătăţei şi dragostei, ei nu mai au decât o ţintă: să vadă mare pe Mircea al lor, pe micul vrăjitor care cu mii de zâmbete şi drăgălăşii, îi despăgubeşte de toate năzbâtiile fostului „diavol".

Prelucrată din italieneşte de ECATERINA RAICOVICEANU-FULMEN

SONETE

Sufletul

Mi-e sufletul un strop curat de vreme
Căzut anume'n mine, de demult;
Prin el nemărginirea o ascult
Când glasul lui porneşte să mă cheme.

Nu ştiu ce-am fost când nu-l simţeam pe buze
Şi'n ochi stăruitorul lui fluid, —
Dar când învins, aş vrea să îl ucid
Ii cresc puteri ca braţe de meduze.

Desprins din vreme ca ún colţ de cer
Intrezărit prin nouri, ce mister ... ...
De nepătruns îl stăpâneşte oare,

De se întreabă-adânc, şi adânc se teme
Când şi-aminteşte clipa ce-o să-l cheme
Din nou în larga vremii 'mbrăţişare?

Apa morţilor

Pleoapa obosit-a vecniciei
Se povârneşte fără de hotare;
Şăgalnic joc de ape-amăgitoare
Se-aşterne pe întinderea câmpiei.

O, nu te duce însetat spre zare
Căci vraja ce te cheamă'n largul giiei
E-o ubredă ispită a pustiei!...
Ca'n laţa unui vis, fără sperare,

Nepăsător de înfloreşte zarea
Ori spini de raze sângeră'nserarea,
Purtând în suflet îndoiala ceţii,

Priveşte cum — senină deslegare
A tainei nepătrunse a vieţii —
Vibrează apa morţilor în zare...

MIRCEA GHEORGHIU

Literatura franceză

Din maximele lui La Rochefoucauld

I

Ceeace noi luăm drept virtuţi nu este adesea decât o adunare de diverse acţiuni şi diverse interese pe cari întâmplarea sau îndemânarea noastră ştiu să le orânduiască; şi nu întotdeauna prin valoare şi prin castitate bărbaţii sunt valoroşi şi femeile caste.

II

Amorul-propriu este cel mai mare dintre toţi linguşitorii.

III

Orice descoperire s'ar fi făcut în ţara amorului-propriu, mai rămân încă multe tărâmuri necunoscute.

IV

Amorul-propriu este mai îndemânatec decât cel mai îndemânatec om din lume.

V

Din cel mai destoinic om pasiunea face adesea un nebun; şi face adesea pe cei mai proşti destoinici.

VI

Acele mari şi strălucite fapte cari iau vederile sunt înfăţişate de oamenii politici ca efectul marilor năzuinţi, pe când nu sunt în deobşte decât efectul chefului şi al pasiunilor. Astfel răsboiul lui August şi al lui Antoniu, care este pus pe socoteala ambiţiunei ce dânşii aveau de a se face stăpânii lumii, nu era, poate, decât un efect de gelozie.

VII

Pasiunile sunt singurii oratori cari conving întotdeauna. Ele sunt ca o artă a naturii ale cărei reguli sunt fără greş; şi omul cel mai simplu care are pasiune convinge mai bine decât cel mai elocvent care nu o are de loc.

Traduse de ARGENTINA D. C. MONTEORU

ANTON CEHOV

Din literatura rusească

O noapte îngrozitoare

Ivan Petrovici Panişidin păli, micşoră lumina lămpii, apoi începu cu glas tremurat:

Un întunerec cumplit învăluea totul, când în noaptea de Crăciun a anului 1883 mă întorceam dela răposatul meu prieten, la care ţinusem o şedinţă de spiritism. Nu ştiu din ce pricină, toate străzile pe care mergeam erau neluminate şi trebui aproape să-mi caut drumul prin pipăit. Locuiam pe atunci în Moscova, lângă biserica „Adormirea Fecioarei", în casa funcţionarului Trupow, aşa dar într'una din cele mai depărtate cartiere ale oraşului. Pe când îmi căutam drumul spre casă, mă apăsau cele mai negre gânduri...

„— Viaţa ţi se apropie de sfârşit... Pocăeşte-te...—" Acestea erau vorbele pe care mi le spusese la şedinţa de spiritism Spinoza al cărui spirit reuşisem să-l chemăm. Il rugasem să-şi repete vorbele şi farfurioara de pe masă nu numai că le repetă, dar adaugă: chiar în noaptea aceasta! — Nu cred în spiritism, dar gândul morţii, chiar cea mai mică aluzie la viaţa de dincolo, mă umple de o tristeţă adâncă. Moartea, domnii mei, este inevitabilă, o întâlnim la fiece pas şi totuşi orice gândire asupra ei este contrară firii omeneşti... Dar atunci, când un întunerec rece şi de nepătruns mă învăluia, când înainte-mi se învolburau picăturile ploii şi până în mari depărtări nu se vedea nici un suflet şi nu se auzea nici un glas omenesc, — atunci sufletul mi-era cuprins de o groază nedefinită, de neînţeles. Eu, care sunt liber de prejudecăţi, îmi grăbiam pasul şi mă temeam să mă uit înapoi sau să privesc în preajmă-mi. Mi se părea, că dacă aş fi privit înapoi, aş fi văzut moartea îmbrăcată în veştmântul unui strigoiu.

Panişidin oftă scurt, luă o înghiţitură de apă şi continuă: „Această groază nelămurită, pe care însă d-voastră v'o închipuiţi, nu mă părăsi nici după ce urcasem etajul al treilea al casei lui Trupow, după ce deschisesem uşa şi intrasem în camera mea. In modesta mea locuinţă era întunerec. Vântul fluera în sobă şi bătea în ferestre, ca şi când ar fi voit să pătrundă în căldura odăii.

— Dacă Spinoza a spus adevărul, îmi ziceam zâmbind, — va trebui ca în această noapte, când tânguirile vântului nu încetează, să părăsesc viaţa. Gândul acesta mă îngrozeşte!.

Aprinsei un chibrit... Volbura vântului se izbi cu putere în acoperişul casei. Tânguirile sale uşoare se prefăcuseră acum într'un vuet sălbatec. Undeva, dedesubt, se izbia un oblon, pe care vântul îl desprinsese pe jumătate din încheeturi, iar fluerăturile vântului în hornul sobei cerşeau ajutor...

— Cum trebue să se simtă unul care în noaptea aceasta nu are unde să-şi plece capul! mă gândii eu. Dar nu era timpul pentru astfel de reflexii. Când se aprinse lumina albastră a chibritului şi puţin să privesc în odae, o privelişte neaşteptată şi îngrozitoare mi se oferi ochilor... Ce întâmplare nenorocoasă că, suflarea vântului nu a ajuns până la chibritul meu. Atunci poate că n'aş fi putut să văd nimic şi fiorii groazei nu m'ar fi străbătut. Scosei un strigăt, mă învârtii un pas înapoi şi plin de desnădejde şi înmărmurire, închisei ochii...

In mijlocul camerii mele se afla un cosciug. Flacăra albastră a chibritului lumină numai câte-va clipe, dar avui timpul să deosebesc contururile cosciugului... Văzui broderia roză şi strălucitoare cu care cosciugul era împodobit, ca şi crucea aurită de pe capac. Sunt lucruri domnii mei, care se întipăresc adânc în memoria noastră, cu toate că nu le-am avut sub ochi decât câteva clipe. Tot aşa se întâmplă şi cu cosciugul despre care vă povestesc. Nu l-am zărit decât o clipă, totuşi pot să vă dau toate amănuntele asupra sa. Cosciugul era hărăzit pentru un om de statură mijlocie şi judecând după broderia roză, era desigur pentru o tânără fată. Broderia scumpă, picioarele şi mânerele de bronz, totul îţi spunea că e pregătit pentru un om cu stare.

Mă repezii ca nebun afară din cameră şi alergai fără să cuget, fără să mă gândesc, cuprins numai de groază înspăimântătoare, pe scări în jos. In coridor şi pe scară era întunerec, călcam în goana cea mare pe colţurile mantăii şi e de mirat cum de nu m-am prăvălit pe scări. Inima mi se bătea nebună, iar răsuflarea mi se oprise...

Una dintre ascultătoare mări din nou lumina lămpii, se trase mai aproape de povestitor, şi acesta continuă:

„Nu m'aş fi mirat, dacă aş fi găsit în cameră la mine un incendiu, un hoţ sau un câine turbat... şi nici dacă tavanul şi podeaua ar fi fost dărâmate iar pereţii prăvăliţi... Toate astea sunt naturale şi posibile. Dar cum de a ajuns un cosciug în cameră la mine? De unde a venit? Un cosciug scump, pregătit probabil pentru o tânără aristocrată, — cum de a ajuns în camera săracă a unui biet funcţionar? E gol sau un cadavru e înăuntru? Cine e nobila damă, care a părăsit aşa de vreme viaţa şi care m'a onorat cu vizita sa? O enigmă de nepătruns"!

— Dacă nu e o minune, atunci e vorba de un asasinat, îmi trecu ca un fulger prin minte.

Nu ştiam ce să fac şi ce să gândesc. In timpul absenţei mele de acasă uşa fusese închisă, iar cheia o găsisem în locul obişnuit pe care nu-l ştiau decât prietenii mei cei mai apropiaţi. Cosciugul nu fusese doară adus în cameră de prietenii mei! Aş fi putut presupune, că din greşeală, tâmplarul adusese cosciugul la mine în cameră. S'a înşelat asupra etajului sau a uşii şi a adus cosciugul într'un loc, care nu-i era destinat. Dar cine nu ştia, că tâmplarul nostru de jos nu pleacă niciodată dela un client fără să-şi încaseze plata sau cel puţin fără un bacşiş?

— Spiritele mi-au spus, că voi muri, — mă gândii:

— Poate că tot ele m'au înzestrat cu un cosciug? —

N'am crezut domnii mei, niciodată în spiritism, cum nu cred nici astăzi, dar o astfel de coincidenţă l-ar fi pus în încurcătură chiar pe un filosof.

— Dar asta e un lucru prostesc şi sunt fricos ca un şcolar, îmi zisei. — A fost numai o iluzie optică, şi nimic mai mult!

Pe când mă întorceam acasă sufletul mi-era plin de ast-fel de gânduri negre, încât nu e nici o mirare, că nervii mei bolnavi au văzut un cosciug... Desigur, o iluzie optică! Nimic altceva.

Ploaia îmi bătea în faţă şi vântul întărâtat îmi spulberă poalele mantăii, căznindu-se să-mi ia şapca de pe cap... Eram în întregime îngheţat şi pătruns de ploaie. Trebuia să mă duc undeva, dar încotro? Ca să mă întorc acasă, ar fi însemnat să risc a vedea din nou cosciugul; această încercare trecea peste puterile mele. Fără un suflet omenesc lângă mine, fără să aud un glas, singur cu cosciugul, în care poate că se afla un cadavru, desigur că mi-aş fi pierdut minţile. Dar era deasemenea peste putinţă să rămân afară pe stradă, în ploaie şi frig.

Mă hotărâi să mă duc la prietenul meu Upokoiew, care cum ştiţi, mai târziu s'a împuşcat şi să rămân peste noapte la el. Locuia în pensiune la Cerepow în strada Morţii.

Panişidin îşi şterse sudoarea de groază de pe faţă, oftă adânc şi povesti mai departe:

„Nu-mi găsii prietenul acasă. După ce am bătut la uşă şi m'am convins că nu era nimeni înăuntru, găsii pe pervazul de deasupra uşii cheia şi intrai. Imi aruncai mantaua străbătută de ploaie jos, pe podea, şi mă aşezai pe sofa, ca să mă reculeg. In cameră era un întunerec de nepătruns... In horn şuera trist vântul. In sobă ţărâia monoton un greere. La biserica din Kreml tocmai începuse să sune clopotele pentru slujba de Crăciun. Mă grăbii să aprind un chibrit, dar lumina nu-mi uşură groaza de care eram cuprins, ci din potrivă mi-o crescu. O spaimă îngrozitoare, o spaimă ce nu se poate spune prin cuvinte, puse din nou stăpânire pe mine... Strigai, mă clătinai pe picioare câte-va clipe, apoi părăsii odaia pe jumătate nebun...

In camera prietenului meu văzui acelaş lucru ca la mine: un cosciug!

Cosciugul prietenului meu era încă odată mai mare ca cel dela mine şi stofa de culoare închisă cu care era îmbrăcat îi împrumuta un aspect cu totul sombru. Cum de a ajuns aci? Că era o iluzie optică, de asta nu mai încăpea îndoială. Căci, cum s'ar fi putut ca în fiecare cameră să se afle un cosciug? Era desigur o apariţie făurită de nervii mei bolnavi, o halucinaţie. Acum ori încotro m'aş fi îndreptat aş fi fost condamnat să văd chipul macabru al morţii. Aşa dar eram foarte aproape de nebunie şi nu departe de a mă îmbolnăvi de o „sarcomanie"; cauza boalei nu era greu de pătruns: era nevoie numai, să-mi amintesc vorbele dela şedinţa de spiritism ale lui Spinoza...

— Inebunesc! — îmi zisei cuprins de groază, şi-mi apucai capul între mâini. — Dumnezeule! ce-i de făcut?

Se părea, că în curând capul are să mi-se despice, genunchii mi se izbeau unul de altul... Ploua cu găleata, vântul mă străbătea la oase şi-acum nu mai aveam nici şapca, nici mantaua. Ca să mă întorc în camera lui Upocoiew să-mi iau lucrurile, era peste puterea mea... Groaza mă ţinea cuprins în braţele sale reci. Părul mi se urcase în cap, o sudoare rece îmi curgea şiroaie de pe frunte, cu toate că aveam convingerea fermă, că e numai o halucinaţie.

„Ce puteam să fac?" continuă Panişidin. Starea mea de nervi se înrăutăţia din ce în ce şi pe deasupra riscam să capăt şi o răceală. Din fericire, îmi adusei aminte că în apropiere de strada Morţii locuia bunul meu prieten Pogostow, un doctor tânăr care terterminase de curând facultatea şi care asistase şi el la şedinţe de spiritism. Mă îndreptai cu paşi repezi spre locuinţa lui. Pe atunci încă nu luase pe bogata văduvă a căpitanului şi locuia la etajul al patrulea, în casa consilierului de stat Kladbişenschi. La Pogostow o nouă tortură era rezervată nervilor mei bolnavi. Pe când mă urcam la etajul al patrulea, auzii o larmă asurzitoare. Cineva alerga sus, lovia cu picioarele şi trântia uşile.

— Să vie portarul! auzii un glas disperat: — Să vie portarul la mine!

O clipă mai târziu, trecu pe lângă mine, ca o furtună, un bărbat îmbrăcat cu o manta neagră şi cu un joben turtit...

— Pogostow! — strigai, când îmi recunoscui prietenul. — Tu eşti? Ce ai.?

Cu multă greutate îi povesti despre cosciugele pe care le văzu. Pogostow se pironi în faţa mea şi mă apucă nervos de mână. Era palid, răsuflarea îi era aproape oprită şi tremura. Ochii îi rătăceau în cap întocmai ca la un alienat, iar mişcările respiraţiei erau adânci şi întretăiate...

— Tu eşti Panişidin? — mă întreabă el cu un glas pe care nu-l recunoscui ca al lui. In adevăr tu eşti? Eşti palid ca un cadavru... Poate că nu eşti decât o halucinaţie a mea... Doamne... eşti aşa de straniu...

— Dar ce ai? Şi tu pari tot atât de straniu ca şi mine!....

— Ah, lasă-mă puţin să mă reculeg... Mă bucur că te văd, mi-e teamă însă că şi tu eşti o iluzie a ochilor mei. Blestemată fie şedinţa de spiritism... Mi-a zdruncinat atât de mult nervii, încât întors acasă, ce crezi că văd în camera mea?... un coşciug!

Nu-mi venia să mă încred auzului şi-l rugai să mai spue odată zusem eu...

— Un cosciug, un cosciug adevărat! zise doctorul, în timp ce doborât se aşeză pe una din treptele scării. Nu sunt un fricos, dar chiar diavolul de-ar fi şi întors dela o şedinţă de spiritism, s'ar îngrozi dacă ajuns acasă, s'ar lovi în întuneric de un cosciug!

Timp de un minut ne privirăm înmărmuriţi unul pe altul, cu ochii şi gurile căscate. Apoiu începurăm să ne ciupim unul pe altul ca să ne asigurăm, că nu e vorba de o halucinaţie...

— Amândoi avem senzaţie de durere, dacă ne lovim, — zise doctorul — aşadar nu dormim şi ne vedem în realitate unul pe altul. In consecinţă, cosciugele pe care le-am văzut tu şi cu mine nu sunt o iluzie a ochilor noştri, ci ceva real. Ce-i de făcut deci, dragă prietene?

Dupăce stăturăm timp de o oră împlinită pe scara rece şi desbăturăm toate ipotezele posibile, frigul începu să ne pătrundă şi luarăm hotărârea să dăm la o parte frica, să deşteptăm pe servitor şi să intrăm în cameră la doctor, aşă am şi făcut. Am intrat în cameră, am aprins o lumânare şi am putut vedea în realitate un cosciug îmbrăcat cu mătase-albă-argintie, cu ciucuri şi canafuri aurite. Servitorul făcu smerit o cruce.

— Acum vom stabili, — zise doctorul, palid şi tremurând, dacă cosciugul acesta este gol sau dacă... adăposteşte pe cineva...

După o ezitare lungă şi o luptă interioară lesne de înţeles, tremurând de spaimă şi încordare nervoasă, ridică capacul cosciugului. Ne uitarăm înăuntru în cosciug şi... Cosciugul era gol...

Inăuntru nu era nici un cadavru, în schimb am găsit un bilet cu următorul cuprins:

— Scumpe Pogostow! Ştii, că socrul meu e aproape de faliment. Are datorii peste tot. Mâine sau poimâine vin portăreii şi atunci familia lui ca şi a mea va fi ruinată, iar onoarea mea, la care ţin atâta, va fi îngropată pentru totdeauna. In consiliul nostru de familie, pe care l-am ţinut ieri, am hotărât să ascundem tot ce prezintă o valoare oarecare. Fiindcă întreaga avere a socrului meu constă din cosciuge el este, după cum ştii, cel mai bun furnizor de cosciuge din întregul oraş, am luat hotărârea, ca să pun la o parte cosciugele cele mai bune. Mă îndrept spre tine cu rugămintea, ca să fii acelaş prieten amabil din totdeauna şi să mă ajuţi să-mi salvez averea şi onoarea!. Cu speranţă că ne vei ajuta şi vei fi unul din salvatorii noştri, îţi trimit, scumpe prietene, un cosciug şi te rog să-l păstrezi la tine, până voi veni eu să-l iau înapoi. Dacă n'am avea ajutorul cunoscuţilor şi prietenilor, ruina ar fi sigură. Sper, că nu mă vei refuza, aceasta cu atât mai mult, cu cât nu voi lăsa ca sicriul să stea la tine mai mult de opt zile.

Fiecăruia din adevăraţii noştri prieteni îi trimit un cosciug, bazându-mă pe mărinimia şi bunătatea lor. Cu dragoste al tău, Iwan Celiustin.

După această întâmplare a trebuit să stau timp de trei luni în casa unui medic specialist de boale nervoase, iar prietenul meu, ginerele fabricantului de cosciuge a reuşit să-şi salveze averea şi onoarea: astăzi este proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre şi tratează cu pictorii de morminte şi cu pietrarii. Dar de câtva timp afacerile nu-i mai rentează şi frica mea, ca întorcându-mă acasă, într'una din seri să găsesc lângă patul meu o cruce de marmoră albă sau un catafalc, nu este lipsită de motiv.

Un gânditor rus: Leon Şestov

„Si la vérité est triste eh bien que voulez-vous!!".
ERNEST RENAN.

Se întâmplă că, în faţa morţii, revizuim toate faptele vieţii noastre şi le judecăm după o tablă de valori cu totul nouă: tot ce ni se părea adevăr ne pare fals, tot ce raţional absurd tot ce firesc, o perversiune: e istoria lui *Ivan Ilitch* şi aceia a *Stareţului Sergiu*, eroi ai ultimelor nuvele ale lui Tolstoi. Dar nu, Şestov n'ar crede în mărturia lor, în mărturia unor ficţiuni poetice, dacă n'ar avea dovezi precise că Ivan Ilitch nu e altul decât Tolstoi, că Stareţul Sergiu nu e altul decât Tolstoi (1).

Ambii eroi ai lui Tolstoi sunt nişte oameni foarte cum se cade, care gândesc şi săvârşesc ca toată lumea; schimbarea lor e bruscă, dar definitivă: ochiul lor cel nou, spune că lumea e paradoxal altfel decât cea de până acum, decât cea a tuturor. Nici o autoritate, morală, raţiune, religie, nu e destul de suficientă să apere vechile valori, vechile credinţi. Impotriva lor se ridică întreagă, făptura nouă, fără dovezi, făr argument, şi singurul argument e dezastrul, singura dovadă: spaima. Atunci care-i adevărul? Cel revelat de raţiune (ca atribut indeniabil al vieţii)? sau cel revelat de moarte? Cel revelat de toată lumea, sănătoasă la minte şi trup, sau cel revelat de unul singur, bolnav, în pragul morţii?

In adevăr, raţiunea nu consideră moartea ca pe o sursă de adevăr, ci ca pe o lege naturală.

Quelle différence y a-t-il entre un homme et une taupe qui
[sont morts,
Quand le soleil de la patréfaction commence à les mûrir par
[le ventre?
(CLAUDEL)

Impotriva acestei legi naturale, luptă şi se opinteşte fiinţa noastră. Să judecăm: moartea unei furnici ni se pare naturală şi conformă naturei. Naturală ne pare moartea altui om: şi discipolii lui Socrate au găsit naturală moartea învăţătorului. Numai moartea noastră nu ni se pare naturală şi aici intervine, odată cu panica şi suferinţa, lupta cu legile naturale, cu raţiunea, ecloziunea bruscă a celuilalt adevăr. Cuprins de panică, ameninţat numai în carnea lui, omul se simte singur. Afară — tot ceeace e bun pentru el şi alţii totodată; afară — tot ceiace menţine continuitatea între el şi specie, afară — limbajul născut pentru crearea societăţii: morala, raţiunea! Toate poruncile moralei şi credinţei, toate faptele bune săvârşite şi acatistele date, *omul singur*, simte că erau bune *mai înainte; acum* sunt de prisos. Toate invenţiile, toate legile şi miracolele raţiunei, omul singur ştie că nu folosesc la nimic: *nu-l pot scăpa de moarte*. Rămas singur în barcă, deasupra valurilor el vede perfect nimicnicia lucrurilor practicate, nimicnicia vieţii lui întregi, a vieţii;

Deci oricum vrei îţi poţi urma cărarea
Fii bun şi mare, sau pătat de crime
Acelaş praf, aceiaşi adâncime...

Deasupra valurilor, barca lui pluteşte uşoară: a scăpat de tot lestul uman. Aşa de uşoară, că scapă de legea gravităţii, că scapă de legi: barca devine jucăria întâmplării, a hazardului, sau a voinţei lui libere? Omul singur, în lumea asta nouă, paradoxală, va pune lucrurile să se supuie sensibilităţii lui şi va decreta ca supremă lege: *capriciul*. „Acolo unde raţiunea nu mai există, nu e decât haos şi capriciu şi ideile au dispărut" — gândeşte Şestov. Iar Dostoiewsky: „să dispară lumea numai să-mi beau ceaiul".

Până aici n'am aflat încă adevărul pe care ni-l reveleaz\u0103 moartea: am aflat cu Ivan Ilitch că „la judecata din urmă, legalitatea, regularitatea, precum şi convenienţele vor fi osândite ca păcate mortale. Ele vor fi osândite pentru autonomia lor, pentrucă fiind create de om, au avut îndrăzneala să pretindă la eternitate". Şi încă una: „Binele, dragostea frăţească — experienţa lui Nietzsche ne-a arătat-o — nu sunt Dumnezeu... Nietzsche ne-a deschis calea. Trebuie să căutăm ceiace e superior Binelui, superior Milei. Trebuie să căutăm pe Dumnezeu". A, însfârşit suntem departe de Pascal şi de socoteala lui, întemeiată pe jocul la noroc; facem fapte bune: dacă există Dumnezeu vom avea răsplată; dacă nu, n'am pierdut nimic. Suntem departe de misticismul practic şi degustător al lui Pascal, de spectacolul dureros al unui mare crier lepădându-şi fizica, ca să bată mătănii şi lepădând ce insinua Montaigne ca să înveţe dela d-l de Sacy ce poruncea Sf. Toma. Suntem pe culmile unui misticism mult mai curat de interese, de răsplată şi de calcul, în mijlocul acestei curioase Rusii care ştie să dea oricărui act pe care-l săvârşeşte, curăţia unui act mistic. Simţi că Şestov aici, devine identic cu Tolstoi, cu Dostoiewsky; nu scrie despre dânşii, ci despre el; nu explică ceiace au scris dânşii, ci ceiace au gândit — ceiace au gândit fără s'o spuie — şi ceiace n'au avut îndrăzneală să gândească. Studiul lui Şestov nu-i comentează şi nu-i explică; el duce gândirea lor până la capăt: îi liberează — şi e una din formele cele mai superioare ale criticei.

Dar n'am aflat încă adevărul — vai! până aici Şestov dărâmase lesne „evidenţele" celorlalţi. Ascultaţi, după dărâmarea raţiunei, silogismul pe care ni-l propune: „Aşa precum trecerea noastră dela neant la viaţă se petrece fără participarea noastră şi presupune o intervenţie imperioasă, poate chiar violentă, a unui *fiat* misterios, aşa trecerea noastră dela viaţă la moarte nu se poate petrece în mod natural şi apare ca o ruptură de neînchipuit, în consecinţă accidentală, în ordinea stabilită a existenţei noastre".

Afirmarea aceasta, care îmbracă o formă din logică, fără să-i respecte însă metoda, nu face decât să explice o enigmă prin alta, căreia nu i se dădea nici o importanţă şi care e socotită brusc, în silogism, ca rezolvită. Zidul care limită cunoaşterea era penibil — dar cel puţin avea modestia să afirme că e zid, numai zid şi că lumea de dincolo îi e necunoscută.

Cheia adevărului pe care ni-l reveleaz\u0103 moartea, ne-o dă însă eroul lui Tolstoi din „Stăpân şi Slugă", Brekhunov. In mijlocul pustei de zăpadă, noaptea, omul puternic Brekhunov îşi dă seama că, în puţină vreme, va muri. Mai întâi apelează la raţiune — dar raţiunea nu-l poate scăpa de legea naturală, creată de dânsa. Apelează la propria lui forţă — pentru întâia oară i se pare neputincioasă. Apelează la faptele bune, la acatiste, la lumânări, la caritate şi-şi înveleşte sluga, în blana lui — faptele bune sunt pentru pământ, pentru oameni, pentru aici — dar sunt inutile pentru *dincolo*. In clipa asta abia Brekhunov e capabil să primească „revelaţia" morţii.

Scapă Brekhunov de moarte? Revolta lui împotriva morţii, îi chezăşueşte nemurirea? Revelaţia lui, înfrânge „legea naturală"? Ii foloseşte, în adevăr, că s'a lepădat de raţiune? — Nu. Brekhunov moare. Ce-mi pasă de adevărul nou, care-i tot atât de netrebnic cât cel vechi? Brekhunov moare!

Unde ne duci Şestov? Sau moartea aceasta e altminteri ca cealaltă? Moare altfel Brekhunov decât mor ceilalţi, tolăniţii în mocirla legei naturale, a raţiunei? E mai frumoasă moartea lui Brekhunov decât aceia a lui Socrat, a lui Galileu, a lui Giordano Bruno? Să ascultăm: „El nu putu continua, spre marea lui mirare, căci ochii i se umplură de lacrimi şi falca lui inferioară începu să-i tremure. El încetă de-a vorbi, neputând să înghită ceiace-i înoda gâtlejul. „Mi-a fost frică — se gândi — şi iată-mă acum slab de tot. Dar slăbiciunea asta nu-i era dezagreabilă; ea îi provoca o veselie deosebită pe care n'o cunoscuse până atunci" (Tolstoi). „Singură domni de-aci înainte într'însul bucuria slăbiciunii lui, a *libertăţii*. (Din ce neguri a răsărit cuvântul acesta? —). El nu se înfricoşează de moarte. Numai forţa se teme, slăbiciunea nu cunoaşte teama.... Brekhunov renunţă cu grabă febrilă, cu entuziasm, la cabaretele, la hangarele, la toate marile lui idei şi *la potestas clavium* pe care le strânsese în sufletul lui şi pe care le proclamaseră ceilalţi Brekhunovi, Brekhunovii savanţi. Şi numai atunci i se revelă un mister admirabil. „Sosesc, sosesc, spunea mişcat de bucurie întreg sufletul lui. Şi *el simţea că este liber* şi că nimic nu-l mai reţinea". Şi Brekhunov pleacă, sau mai bine zbură pe aripile slăbiciunii lui, fără să ştie unde-l duceau; el urcă în noaptea eternă, teribilă şi incomprehensibilă pentru oameni" ((Şestov).

Iată cum a murit Brekhunov, iată cum au murit înaintea lui cabaliştii —... — şi iată la ce se reduce revelaţia „morţii". Iată ce vom pune în locul „evidenţelor" date jos, în locul raţiunei: cu ajutorul slăbiciunei (o virtute evanghelică creată de oameni şi care „pretinde la eternitate") pusă în locul forţei pe care ni-o dă raţiunea —, nu vom mai suferi la ideia că murim, ci ne vom bucura. Atâta tot? Am dărâmat „raţiunea" pentru ca să ocolim o suferinţă? Vom primi „revelaţia" în schimb, fiindcă aduce o plăcere? Şi asta se numeşte că suntem liberi? Eram în lanţuri şi cercam cu ajutorul raţiunei, să aflăm cheia cu care se descuie cătuşele. Erau infinit de multe verigi şi vremea pe care o cerea raţiunea, fără sfârşit. Şestov e ca un om în lanţuri care ar înebuni brusc şi care, rămânând în ele mai departe, s'ar ferici că-i liber şi ne-ar propune şi nouă adevărul mântuitor, soluţia divină a enigmei

B. FUNDOIANU

1) „Atunci când omul e ameninţat de moarte, el se simte brusc scutit de penibilităţile obligaţii către oameni, umanitate, civilizaţie, şi aşa mai departe. In locul acestora el nu mai are să răspundă decât unei foarte simple chestiuni, care priveşte numai propria lui pertsoană, singuratecă, nesemnificativă, infimă. Toţi eroii tragici sunt nişte egoişti". (Leon Şestov).

Literatura rusă

D. Merejkovski

Sakia-Muni

Pe poteci de stâncă uriaşă
Prin furtuni ce biciuie cumplit
Rătăceşte-o ceată nevoiaşă
Către apa Gangelui vestit.

Slăbănogi, flămânzi, aproape goi,
Rebegiţi de vânturi şi de ploi,
Zile multe, zile lungi de chin,
N'au avut nici foc şi nici cămin.

Dar prin neguri, printre arbori, iată,
Ei zăresc ceva strălucitor:
E un templu şi grăbiţi se 'ndreaptă
Căutând acolo ajutor.

Inăuntru stă cioplit în piatră
Sakia-Muni, zeul cel gigant.
In coroana-i de porfir el poartă
Un enorm şi splendid diamant.

„Fraţi, pe-aici — şopteşte unul tainic —
„Nimeni nu-i şi-i noapte ca 'n mormânt:
„Vom lua noi diamantul falnic
„Şi argint şi pâne şi veşmânt!

„Pentru Buda-i piatră fără preţ....
„Dânsul, Domnul cerului măreţ,
„Briliante are mii de astre
„In potirul zărilor albastre!"

Le un semn, pe brânci, atunci cu toţii,
Se târăsc prin întuneric hoţii.

Dar abia ating statuia sfântă:
Foc ceresc, ca 'n vremea de apoi,
Fulgeră cu tunet în văzduhuri
Şi aruncă gloata înapoi.

Spaima i-a 'nlemnit. Dar unul singur
Indrăzneţ, urgiei ţine piept.
Calm şi mândru, înălţându-şi fruntea,
Zeului îi spune: „Nu eşti drept!

„Popii tăi vicleni, ne 'nşală, oare,
„Blând, milos şi bun, când spun că eşti?
„Că 'ntunerecul, ca mândrul soare,
„Şi tristeţea lumii risipeşti?

„Mint!.... Tu pentr'un bulgăr lucitor
„Te răzbuni pe nişte păcătoşi,
„Care au, oricât de ticăloşi,
„Suflet, ca şi-al tău, nemuritor!

„Ce sublim! Să verşi urgii divine
„Peste-o mână de neputincioşi!
„Să arunci cu foc în cerşetor
„Spre a zmulge coaja lui de pâine!

„Domnitor al cerului, ruşine!

„Svârle, dar, acum săgeata-ţi cruntă
„In nebunul, care te înfruntă!

„Ca egal, în faţă-ţi, fără teamă,
„Stând, o, Buda, veşnic şi 'nţelept,
„Strig, s'audă cerul şi pământul:
„Rege-al regilor, tu, nu eşti drept!"

Tace.... Dar minune ne-auzită;
Buda-şi pleacă fruntea de gigant.
Ca să poată gloata 'nmărmurită
Să desprindă scumpul diamant.

In genunchi, în faţa sărăcimii,
La pământ, cu capu 'ncoronat,
Domnul lumii, zeul — zeul mare —
Jos în praf umil s'a prosternat.

Trad. de **Dr. Bortkiewici** şi **C. Iordăchescu**

Umorul britanic

Neinţelegere

Un turist soseşte într'un han de ţară, suprapopulat, şi nu mai găseşte nici un pat liber.

Călătorul. — N'ai măcar, un mănunchi de fân să-mi dai?

Hangiul. — N'a mai rămas nimic, vă spun, de cât o bucată de biftec rece.

Răspuns filosofic

O persoană întrebă pe un filozof, care e momentul cel mai nemerit pentru prânz şi cină.

Filozoful răspunse: Timpul cel mai nemerit pentru mâncare depinde: dacă omu-i bogat, e atunci când are poftă, iar când îi sărac e atunci când şi-o poate procura.

* * *

Un deputat în focul elocinţei, spune:

„Ar fi bine să renunţăm nu numai la o parte a Constituţiei ci la întreaga Constituţiune, pentru a putea prezerva restul."

MIHAIL ROSU

IN TRAMVAI

Așa-i de încărcat tramvaiul care vine dinspre Obor, în cât zădarnic ciarcă să se mai urce în el o cucoană pudrată și cu pană legănată la pălărie. Inăuntru e mare înghesuială. Ca și cum toți ar fi înțeleși, călătorii tac și se gândesc la nevoile spre care se duc. Numai glasul conductorului se aude, acelaș, șters și inconștient:

— „*Teaxea!*... Cine mai e fără bilete, domnilor!..."

Și e cald.

La ușa din spate un domn îmbrăcat ca de sărbătoare, privește mirat de jur împrejur, de parcă ar vrea să afle ceva. Are gâtul lung, nasul cu un ușor munte la mijloc și o privire nespus de blajină. Negreșit că dorește o explicație, căci cum dă cu ochii de conductor, fața i-se face toată un surâs și ochii i-se micșorează.

Și cu glas mieros, spune conductorului:

— „Tari ti rog să nu ti superi mată...

Conductorul, nepăsător, îi răspunse:

— „Nu mă supăr, domnule..."

Omul cu gât lung, surâse din nou și grăi:

— „Tari ti rog să nu ti superi mata și să-mi spui undi vini Fundatura Iacovachi?..."

Conductorul porni o repede explicație:

— „Treci de Icoanei, te dai jos la stația 28, o iai pe Cantemir și prima stradă la dreapta duce în Iacovachi..."

Un domn cu ochelari, de pe banchetă, surâse, — o cucoană șopti ceva prietenei de lângă ea, — iar omul care ceruse explicația rămase o clipă cu ochii căscați. Surâsul îi rămăsese vag pe obraz, — și șopti sieși ca pentru a se lămuri:

— „Prin urmare o iau pe Cantemir?... Hm?..."

Conductorul, dând distrat un bilet unui călător, îi răspunse la întâmplare:

— „Da... o iai pe Cantemir..."

Tramvaiul se mai opri la o stație; se mai urcară: o domnișoară cu buzele foarte roșii și un domn îmbrăcat cu jachetă cenușie, având în mâna dreaptă niște mănuși albăstrii. Călătorii se îndesară și mai tare. Un domn, zise cu demnitate:

— „Nu mai e loc domnilor... Ce vă îndesați așa?..."

Ii răspunseră câțiva necunoscuți, unii aprobându-l, alții luând apărarea celor noi-veniți:

— „Azi e democrație, domnilor, — cui îi place.."

— „Democrație, — dar fără înghesuială..."

— „Lasă, domnule, înghesuiala-i bună..."

O doamnă privi aiurea, iar un domn, care după chipul cum își privea ghetele, trebue să fi fost frizer, glumi:

— „Inghesuiala-i bună iarna.."

Câțiva cercară să râdă, dar totul se topi în șuerătura ascuțită pe care o face tramvaiul la cotituri.

Domnul — cu strada Cantemir — pândi iar prilejul și întrebă pe conductor:

— „Tari ti rog să nu ti superi mata...".

— „Nu mă supăr, domnule... (apăsat)..

— „Tari ti rog să nu ti superi mată și să-mi spui unde vini Fundatura Iacovachi?.."

Conductorul plictisit și sâcâit, îi răspunse și mai concis:

— „Nu-ți spusei, bre omule?... Icoanei, stația 28, Cantemir și la dreapta Iacovachi..."

Domnul cu nasul având un muntișor la mijloc, deși nu înțelese nimiic, totuși îi mulțumi, zâmbindu-i cu mare dulceață:

— „Iți *mulțămăsc* tari mult, — tari mult.."

Domnul cu ochelari de pe banchetă, șopti tare vecinului:

— „Devine scârbos ăsta cu întrebările lui..."

Iar doamna care privise pe geam când fusese vorba de înghesuială, șopti și ea:

— „Bietul om, e străin, — și conductorul e-o brută...".

Tramvaiul șueră din nou la o cotitură, și iar se mai urcară vreo doi. Glasul conductorului se auzea, acelaș, ca o ciocănitoare:

— „*Teaxea!*... Cine mai e fără bilete, domnilor!...".

Domnul străin, cu ochii galeși și cu gâtul parcă și mai lung privea bustul unui necunoscut, care se zăria într'o grădină publică și deodată tresări la gândul că poate a trecut de Fundătura Iacovachi. Iși însurâse iarăși fața și, și mai dulce, întrebă pe conductor care tocmai scria seria biletelor într'un carnet,

— „Tari ti rog să nu ti superi mată..."

Conductorul, scriind și fără să-l privească:

— „Hm!... hm!..."

„Tari ti rog să nu ti superi mata și să-mi spui undi vini fundătura Iacovachi ?.."

Conductorul, adânc liniștit, îi răspunse foarte lămurit și rar:

— „Treci-de-Icoanei... Te cobori la sta-ția două-zeci și opt.. de!... două-zeci și opt. O iai pe Can-te-mir...bagă de seamă: Can-te-mir... și prima... de!. prima stradă la dreapta duce 'n Ia-co-va-chi...".

Surâzător, adânc *mulțămit* și respectos, domnul care ceruse lămurirea, urmărise cu mare băgare de seamă vorbele conductorului, — dar tocmai din pricina aceasta, nu auzise nimic... Totuși îi răspunse:

— „Așa... așa... stația treizeci și opt. Cantemir, pe urmă Icoanei... Iți *mulțămăsc*... tari mult.,"

Domnul de pe banchetă pufni, vorbind sieși:

— „N'a înțeles nimic, idiotul!...". La această părere se întovărășiră de îndată: un ofițer de administrație, care mereu părea că socotește ceva, — o doamnă grasă care se ștergea necontenit pe obraz și un golan, fără guler și îmbrăcat cu o bluză fostă cândva albastră.

Doamna însă, care privise pe geam când glumise frizerul, șopti aproape auzit:

— „Săracu!.. Nu știe, — e din provincie... Ce oameni fără suflet!...", iar la această șoaptă se alipiră aprobările tăcute ale unei domnișoare palide, care privea trist undeva, — ale unui bătrân, care mozolea în dinți o țigară de foi și ale unui căpitan de infanterie albit la tâmple și cu gulerul rupt.

Tramvaiul se mai opri de vreo două ori, trecu pe lângă gârlă, o luă pe un bulevard, și mai șueră de vreo câteva ori pe la cotituri...

O desperare adâncă se cetea pe chipul domnului, care căuta Fundătura Iacovachi.

Cercă o ultimă dată:

— „Tari ti rog să nu ti superi mată și să-mi..."

Conductorul, de data aceasta, isbucni ca o vijelie:

— „Nu mă supăr... lua-te-ar dracu să te ia... Iaca na!. Aici e fun-dă-tura Iaco-va-chi... fire-ai al dracului... să fii.. de tâmpit..."

Și treptat cu vorbirea, îl înhăță de piept, îl trecu printre călători, eși cu el pe platformă, scobori scările de piept cu el, și gâfâind ajunse jos, după care, șuerând vorbele ca o mașină, îi dădu lămurirea cerută:

—„Iaca: asta-i Can-temir.. Te duci... pe ea.. fire-ai al ciorilor de... prost... Mergi pe ea.. O iai la dracu să te știe.., și ajungi în Fundătura Iacovachi, — n'ar mai avea parte de viață cel de i-a zis așa!..."

In vagon, cele două tabere se lămuriră de îndată:

Domnul cu ochelari izbucni:

— „Bine i-a făcut! Idiotul!... Da ce?... Conductorii îs puși să explice străzile?..."

Altul:

— „N'are de cât să-și ia planul Bucureștilor!..

Din cealaltă tabără, izbucni glas potrivnic:

— „Degeaba!.. Nu suntem țară civilizată!..."

Altul:

— „Să poftești să se întâmple așa ceva în Franța, în Anglia..."

Și încă unul:

— „D'apoi în Germania!.. In Japonia!.."

Glasurile se învălmășiră, dar fără prea mare vrăjmășie...

Tramvaiul porni.

Conductorul își potrivi geanta pe umăr, și respirând odată adânc, tuși și întrebă cu glas ușor tremurat:

— „*Teaxea!* Cine mai e fără bilete, domnilor?!...".

Iar jos, în dreptul străzii Cantemir, domnul cu gât lung își păturea haina boțită și cu o privire vagă, căuta ceva în jur...

Apoi, pe când tramvaiul se depărtă, el se apropie de cel dintâi trecător, — și cu acelaș zâmbet dulce, îl întrebă:

— „Tari ti rog să nu ti superi mata și să-mi spui undi vini Fundătura Iacovachi?...".

ALEXANDRU LASCAROV-MOLDOVANU

Cronica Literară

Adrian Maniu: „MEȘTERUL"

de Sergiu Dan

Iată, legenda crescută în jurul zidirii dela Curtea de Argeș, cuprinzând în chenaru-i de superstiții făptura de basm a Meșterului ziditor, Manole!

Meșterul dând viață și duritate zidurilor din viața femeei iubite, viața lui, până la balada populară cunoscută ființă similar în folklorul român ca și în cel sârbesc.

* * *

D-l Adrian Maniu a dramatizat legenda cu mijloacele de înfăptuire, pe care i le cunoaștem. D-l A. Maniu ne-a dat acum câțiva ani o „Salomee" într'un ritm popular. „Salomea" d-sale își așteaptă „dragul vieții" la „cântători" — acesta trebuind să apară cu „dinți strânși, cu ochi plânși și cu mărgele".

Dealtfel, departe de cum a fost primită, întreaga manifestare poetică a d-lui Maniu e un nesfârșit, nou ce e drept — cântec românesc.

Nepriceput la început, întâmpinat cu vădită răceală, datorită în mare parte unei erori: critica deșteptată strident de surlele și țimbalele poeților ziși „simboliști", l-au încorporat între aceștia.

Fapt: d-l Maniu aducea numai tremurul unui cânt și unei vizualități aparte, broderie pe un talent de mai de mult conturat, singular.

După „Salomeea", „Meșterul" apare în suire firească, lipsit numai de acel farmec laforguean, din întâia.

Pe lângă desfășurarea însușirilor obișnuite ale poeziei dinainte, „Meșterul" e și o încercare de-a sparge tiparele simple ale legendei — trecând la însemnătatea miturilor.

„Meșterul" în realizarea d-lui Maniu caută a nu mai fi atât cât îl vrea balada, meșterul Manole, ziditorul.

Pe cât e de localizată întreaga mișcare a piesei, „Meșterul" desface aripi grele de cuvânt pentru sborul dincolo de hotarele pe care le îngăduie versiunea populară.

Meșterul ia conturul Creatorului din oriunde, din oricând, lăsând șters în umbră pe Manole mai marele peste lucrătorii zidari ai bisericii dela Curtea de Argeș.

Poemul se desface în cetire grav ca săvârșirea unei taine și imaterial cum e însăși făptura Meșterului care la întâia arătare, e în ploaie de lumini și cu flori în mână. Pe alocuri izbutite adânciri:

Tainele firii sunt furate de oameni.
Boii la care se rugau eghiptenii
Sunt astăzi înjugați, și îmboldiți despică brazde.
Ori-care din dumnezeii vechi va fi prins.
Fratele nostru, focul și sora apa,
Au ajuns smerite slugi.

(Actul I)

Actul întâi, firea împotrivindu-se înfăptuirilor omului, trebue iarăși strigat cu repetate sublinieri pentru esența tare de poezie ce cuprinde și mai ales pentru chipul demn cu care d. Adrian Maniu l-a izbutit antiteatral.

Căci actul acesta concesionat mijloacelor de realizare ce stau la îndemâna unui regizor — în ierarhia teatrului, un funcționar ceva superior recuziteurului — ar fi fost piedestal șubred pentru înălțarea de mai târziu a meșterului.

Rămâne numai un îndestulător de frumos poem, inspirat cât un miracol — până la ivirea celuia care, ca și poetul, să știe să dea glas pietrelor și statuilor vechi, sbor pasărilor și curbe luminoase fulgerelor; și, până la actorul — îl caut, îl caut, îl caut! — care să fie dăruit cu glas anume pentru rugăciunea din primul tablou al actului al II-lea și pentru marea tiradă din ultimul tablou al aceluiaș act:

. . . .
. . . .

Amintirea ta vreau să fie sfințenia gândului nou:
Fiecare stâlp din aste ziduri
Se va înălța subțire ca mijlocul tău.
Ferestrele vor avea adânca-ți privire;
Turnurile au să fie ca brațele tale răsucite de chinuri
Și tăcerea subt bolți va suspina.
Razele, pătrunzând pe ferestre,
Au să fie părul tău despletit
Altarul larg ca un șold de mamă
Și sufletul tău, luminița din altar.
Iubito, iubito, de-acum nu mai ești decât un gând,
Gând care înalță, gând care făurește,
Gând care ca dumnezeirea înfăptuiește;
Iubito, tu ai dat viață prin moartea ta.

(Actul II, Tabloul II).

Dar înaintea autorului cu anumit glas, chem minunea spectatorului cu altfel de urechi — o, urechile spectatorului de astăzi!

Să-i facem loc poemului în bibliotecă, bineînțeles printre cărțile, aproape nouă, prieteni — până la arena cu larg spațiu pentru mișcarea făpturilor-umbre și înalt pentru schelele bisericii Meșterului.

SERGIU DAN

Numărul viitor al
Adevărului Literar și Artistic
Va fi consacrat lui
GHEORGHE LAZAR
cu prilejul centenarului morții sale

Numele și vrăjitoria

de Dr. I. NACHT

Am încheiat articolul precedent, vorbind despre nume de animale care se dau copiilor, pentru a-i apăra de boli. Intre acestea găsim și numele „Lupu". Și de oarece nu există nimic perfct în această lume păcătoasă, și acest nume are un mare neajuns.

Pe deoparte el dă sănătate copilului bolnav, pe de altă parte el lipsește pe purtătorul acestui nume de o anumită carieră. Acel pe care-l chiamă „Lupu" nu mai poate fi cioban. Oricât am căuta să discutăm punctul de vedere pesimist al lui Hobbes „homo homini lupus" trebue să admitem că un „Lupu", deși purtătorul acstui nume e un om... poate deveni primejdios sărmanelor oițe.

In orice caz unul pentru care numele nu e „leerer Schal und Rauch" cum spune Göthe în Faust, se va păzi să primească pe un „Lupu" ca păstor.

Const. Negruzzi aparține și el acelora cari pun mult preț pe nume. Atât din punctul de vedere estetic — „aș prefera", spune el, „să mă cheme Mitrofan, Ciuprcovici, Bostănescu sau oricum și nu mi-aș erta nașul dacă mi-ar fi dat un nume în care să fiu silit a vârî un teta doi omega și trei eta — cât și din punctul de vedere mistic — : „Napoleon", spune el, „ar ar fi fost aceea ce a fost, dacă l'ar fi chemat Martin sau Hubert?

Numele înrâurește mult asupra soartei omului. Cunosc o fată care nu se putù mărita, pentru c'o chema Gaftona" (1).

De aceea nu e de loc rușine să declare ‚Eu (Doamne ferește) de-aș aveà oi nu mi-aș numi un păstor cu numele „Lupu".

Cu toate acestea, după cum am spus în numărul trecut, oamenii se slujesc de nume de fiare și chiar de nume urâte pentru a se pune la adăpost de boli și spirite rele. In primul rând pentru a înlătura influența farmecelor, precum vom arăta la sfârșitul acestui articol. Să revenim la subiectul nostru propriu zis: „despre nume și vrăjitorie".

Numele, chiar cuvântul joacă un rol în lumea farmecelor. Reacklin a scris, cum e știut, o carte întreagă „de verbo mirifico" Schlegel întrebuințează în această privință frumosul joc de cuvinte: „Der Buchstabe ist der echte Zauberstab" (2), iar talmudul spune: 3) „Omul să nu-și deschidă gura pentru satană".

Mai mare e însă înrâurirea numelui.

Inainte de toate așà zisul jurământ magic.

Aci numele are un rol deosebit. Mai ales când e vorba de a goni un demon. Demonii sunt, cum ne relatează Iosephus Fla-Flavius, spiritele oamenilor răi cari au intrat în cei vii 4).

Dumnezeu, spune Iosephus Flavius, mai departe, a dat lui Solomon înțelepciune și putere împotriva demonilor. Acesta știa niște formule de vrăjitorie de care s'a servit pentru alungarea demonilor. ‚Intre aceste" „formule magice" găsim și numele mari. Un nume mare religios, puțin importă căreia religii aparține, poate goni un demon.

Numele mari au între altele efectul lor și în următoarele împrejurări: „Dacă rostim de trei ori numele Amatlai și ne gândim la mama lui Abram, purtătoarea acestui nume, avem trecere la cei mari; dacă însă ne gândim la mama lui Haman, care a fost și ea numită Amatlai și-l rostim de șapte ori obținem putere asupra adversarilor noștri. Rostirea numelui Nizabet (mama lui David) de șaptesprezece ori are ca urmare îndeplinirea rugăminței 5) Trecem acuma la influența dăunătoare a numelui, fie el mare sau mic.

Prin puterea magică putem pricinui omului fel-de-fel de neajunsuri. In antichitate ca și în evul mediu se procedà față de omul care erà să cază în mâinile vrăjitorului, în modul următor: Se zugrăvea portretul acelei persoane, căreia voiau să-i facă vre-un rău, pe perete, sau se forma un model în ceară; tot ce se făceà portretului, păția și persoana; aceasta erà credința în popor. In acest mod un om putea fi orbit, rănit, ba chiar omorât, deoarece, după cum se presupunea îngerul sau demonul cărui îi era încredințată soarta acestei persoane, transmitea toate suferințele portretului, prin farmece persoanei în chestie 6).

De oarece numele e identic cu firea omului, se înțelege dela sine că relații asemănătoare existau și între nume și între persoană, obiect, plante etc. Iată ce ni se povestește: „Un rege trecu pe lângă un zid și observă niște plante egiptene. El se adresă vizirului: Ce fel de plante sunt acestea? Vizirul nevrând să pronunțe numele (sâgar al-chilaf, adică plantele contrazicerei, opoziției) pentru că te sperii de aceste sunete, le numi sâgar al-nifag (plantele acordului). Regele îl lăudă de dibăcia lui 7),

Tot așă Arabii pronunță cu groază numele „safargal" (gutui) fiincă safar înseamnă călătorie și gala emigrare. Aceiaș frică o au față de numele „iasamin" (lămâiță) de oarece ias înseamnă în limba arabă disperare, oftică, iar main — minciună 8).

Dar să vorbim de numele oamenilor. Acest punct ne interesează în primul rând. Aci farmecele nu pot avea vre-un efect nici în bine, nici în rău, atât timp cât numele asupra căruia puterea magică trebue să aibă o influență, nu e cunoscut.

Numele adevărat e factorul principal.

Vestita carte cabalistică Sohar 9) ne învață că vrăjitorii și diavolul se conformează numai faptelor sigure lipsite de orice urmă de îndoială, de aceea în executarea vrăjitoriei asupra unei persoane ei evocă numele mamei, pentru că e ceva sigur, și nici odată numele tatălui fiind ceva nesigur 10).

Odată cu adevăratul nume se deschide „tot interiorul" persoanei pe care voim să o vrăjim. Dacă însă numele e necunoscut îi lipsește atunci cheia principală care să-l conducă prin porțile cele mai secrete ale vieții.

Dacă vrem să scăpăm de influența dăunătoare a vrăjitoriei atunci ori nu descoperim numele ori indicăm unul fals. Toate numele Tabu ne duc în direcția acestei tendințe.

Să ne amintim de Odyseu care-și dă numele de „Nimeni", de basmul despre „Rumpelstilzchen" și de legenda lui Lohengrin: „Niciodată nu vei afla"... 11) Astfel de concepții există aproape la toate popoarele. Zeul egiptean Ra, declară că numele obținut de la părinții săi a rămas ascuns dela nașterea sa în corpul său, ca nici un mag să nu poată obține o putere asupra lui 12).

După un pasagiu din Midrasch 13) Noe nu primi numele imediat după naștere, și anume din următoarele motive: Oameni din timpul potopului erau vrăjitori, de acea Metusalach un mare învățat, l-a sfătuit pe fiul său Lemeh de a nu da în vileag numele fiului său, ca acesta să nu fie omorât prin farmece. Iată deci fiul fu numit după naștere (oficial) Noe, adevăratul său nume însă fu după sfatul lui Matusalah, Menachem (mângâietorul) 14).

Tot așa Indienii de teama fermecării numelui obișnuesc să adaoge copiilor pe lângă pronumele, încă un nume secret. Ținerea numelui în secret ajută la apărarea copilului de vrăjitori 15).

Din acelaș motiv există la mongoli un obiceiu asemănător. Aceștia schimbă numele copilului pentru a-l feri de de a fi deochiat 16). Aceste mijloace preventive se întrebuințează și la animale, după o credință a poporului român, vacilor nu li se dă nume ca fermecătoarele să nu știe numele și să le poată lua laptele 17) După cum vrăjitorul e lipsit de putere prin necunoașterea numelui, tot așa și îngerul morții.

O veche credință evreiască spune:

„Dacă moare membrul unei societăți aceasta înseamnă o amenințare cu moarte pentru întreaga societate" 18).

Această teamă e și mai întemeiată când moare membrul unei familii. E întocmai ca și cum s'ar desprinde dintr'o grămadă de pietre una și ar începe să se rostogolească. Se observă o neliniște. Par'că toată grămada e cuprinsă de un cutremur.

Această credință există și la indinii din America de Nard. De aceia pentru a evita primejdia îș adaogă de atâtea ori un nume nou de câteori moartea le răpește câte un membru al familiei. Prin aceasta ei cred că țin la distanță pe îngerul morții; el nu le mai cunoaște adresa 19).

Pe acelaș fapt se bazează superstiția că trebue șters numele din lingria copiilor morți, pentru că altfel vine să ieie și pe ceilalțe membri ai familiei 20).

Indienii au anumite indicații stabilite în legi în privința alegerii numelui. Acolo se spune: „Să nu se dea un nume fără înțeles, să nu fie neplăcut, obișnuit, aducător de nenorociri", etc.

Numele de femee scă se poată pronunța ușor, să nu cuprindă nimic înfricoșetor, să aibă o însemnare bună, să fie drăguț și norocos. Insă adăogarea de nume urâte, precum „calic" e totuși în uz, cu intenția de a feri copilul de demoni invidioși ce aduc boală și nenorociri 21). Da, numele urât e un mjloc eficace contra vrăjitoriei și a spiritelor rele.

Obiceiul la Români și la evreii italieni de a da copiilor bolnavi nume de animale se atribue faptului, că astfel de nume arată putere, sănătate dar nu dăm greș când vedem în acest obicei și tendința de a nlocui numele frumoase românești în nume urâte, de oarece numele de animale sunt lipsite de sonoritatea estetică, pe care o invidiază spiritele rele.

La fel ne povestește profesorul Nöldeke 22). Arabii dau copiilor lor nume urâte de ierburi sălbatice și de animale, pentru a indica prin aceasta ca dușmanii să se ferească de ei ca de aceste lucruri urâte.

In orice caz, după concepția evreiască numele de animale se bucură de foarte puțină stimă.

Profetele Debora (albină) și Hulda (viezurea) au obținut de aceea nume urâte de animale, spune talmudul 23) pentru că erau lăudăroase și închipuite. De aceea avem și numele urâte de „Alter" și „Baba" foarte răspândite, cari se dau de obicei copiilor ai căror frați sau surori au murit prea tineri; un obicei despre care vorbește Zangwill, poetul în „Copiii Ghettoului 24).

Acest obicei îl întâlnim de altfel și în Abisinia. Un om respectat, Adeg, fiul lui Fedel, fu întrebat cum de-a ajuns la un nume așa de urât (adeg=măgar). El răspunse: „mama mea își pierduse copiii de aceea eu fusei numit „Magar" ca să nu mor și eu 25).
Tribes.

Buna mamă avu dreptate. Măgarii nu se prea grăbesc să moară. In orice caz când e vorbă de omul-măgar.

1) C. Negruzzi. Scrisoarea XV.
2) Ricarda Huch. Blühtezeit der Romantik p. 44.
mudul spune: „omul să nu-și deschidă gura pentru satană" 3).
3) Berach. 19. 60.
4) Bell Jud. VI, 3.
5) Vezi Güdemann, Religionsg Studien p. 55, Pachad Ițchak s. v. David.
6) Vezi Güdeman l. c. p. 11.
7) Fischer, Z. D. M. S. B. 65 p. 55.
8) Fischer, Z. D. M. G. Bd. 61 (1907) p. 427. A. 2.
9) Vezi Sohar II, „Bo".
10) O părere menționată de altfel în Talmud Sabbat p. 66.
11) Dr. E. Gutmacher: o parte din viața sufletească finlandeză. Zeitgeist 14 Sept 1914.
12) Vestmark II, 8509.
13) Abchir.
14) Vezi Güdeman l. c.
15) Schlesinger, Gesch. des Symboly p. 4
16) Rasid al din histoire des Mongoles
17) Gorovei: Credințe, etc. 1915, p. 349.
18) Midrasch raba II Waschi.

19) Dr. Jarowski în Haolona No. 11.
20) Zimerman, Wunder der Urwelt, Berlin 1867 p. 560.
21) Schlesinger. Geschichte des Symbols p. 427.
22) Z. D. M. G. 40, 160; Grumvald, Die Eigennamen der alten Testamentes p. 23; Kerber, Die Religionsgeschichtliche Bedeutung der hebră Eigennamen p. 3,71.
23) Megilla 14 b.
24) Vezi și prof.
25) Liltmanno: Tales, custumes, names of the Figre Triebes.

Ingerul a strigat!

Cuprinzi în tine-atâta răzvrătire
Și-o ușa de tainică nemărginire,
Că nimeni, nimeni nu te înțelege
O! Biblie —
Isvorul celor păcătoși și însetați,
La tine vin chemați și nechemați;
Tu ești prihana visurilor omenești
Lumină de înțelepciuni Dumnezeești
Și cârjă purtătoare de schilozi
Și făcătoare de minuni pentru atâți nerozi —
Tu ești scăparea celor desnădăjduiți,
In tine cred cei înțelepți și cei smintiți
Și cu puterea tat atot-stăpânitoare
De veacuri păstorești peste popoare
O! Biblie,
O! Biblie răzvrătitoare.
Tu proorocești
Apropierea fericirii pământești
Dar niciodată nu o 'nfăptuești;
Și astăzi sunt atâția inși
Și-au fost atâția învingători și 'nvinși
Ce te-au urât sau te-au iubit
Te-au ars în foc sau te-au citit
O! Biblie —
Și astă-zi sunt atâți ce duc viață-amară,
Evlavioși ce te citesc în fiecare seară
Și-apoi te pun sub căpătâi și-adorm visând
Frumos..... frumos,
Și'n vis repetă fiecare rând
Din Biblia piosului Christos
Dar nimeni nu te înțelege...

Muri-vor turmele de oameni ce te ...
Și se vor naște alte noi popoare,
Iar tu vei rămânea deapururi soare
Să strălucești
Pe'ntinderile-albastre
Și să alungi întunecimi din sufletele noastre
Cu [illegible] ta nemuritoare,
O! Biblie,
O! Biblie răzvrătitoare.

SAVIN CONSTANT

Săptămâna teatrală

de Dim. Şerban

TEATRUL NAŢIONAL: **Rikki-Kikki-Ţavi de d-şoara Verbiceanu.**
TEATRUL MIC: **Gândul de Leonida Andreiew.**

Un repertoriu românesc la Teatrul Naţional. se impune. Deschiderea stagiunei cu Vlaicu-Vodă, a fost o demnă aducere aminte pentru opera noastră originală,

Putem spune cu mândrie, că avem autori dramatici şi opere de teatru, reprezentative în aspectul lor etnic şi naţional. Teatrul istoric şi comedia de moravuri, iată cele două artere ale inspiraţiei noastre dramatice. cu care a vibrat prima noastră scenă, pe un şir de ani încoace, mai precis de la Alexandri până la Davila.

Tot ceeace vine să se grupeze în jurul marilor personalităţi, formează figuraţia — mai mult sau mai puţin reuşită — a înjghebărei noastre dramatice originale.

Experienţa ne-a învăţat că dintr'un actor de figuraţie poate ieşi protogonistul de mâine, creator de machete şi eroi; dar nu mai este îngăduit ca în această massă — ades electrizată de căldura montărei — să intre inşi, în afară de orice preocupare de artă scenică.

In angrenajul operei dramatice originale, au apărut adeseori autori noi prin aceia că erau necunoscuţi întregei mişcări literare, în care trăim; avem azi un caz specific, este acela al autorului Rikki-Tiki-Tavi.

Nu-i fac nici o vină, ba dimpotrivă îi măgulesc ambiţiunea de a fi scris o piesă de teatru; dar rămân nedumerit de discernământul şi criteriul celor ce s'au grăbit să monteze o copilăroasă comedie, pe scena Teatrului Naţional.

D-ra Tota Ionescu în Rikki Tikki Tavi

Intre aspiraţiunile fiecărui individ şi realizarea lor în dauna unei mentalităţi edificatoare de talente şi merite — este o cale cam lungă, plină de analize şi discuţiuni, care de data aceasta a fost desăvârşit înlăturată în fapte. Pentru o evoluţiune a repertorului nostru dramatic original, trebue să se dubleze pretenţiunile judecătorilor, nu relativ la autori ci la opera de artă în specie.

D-l Ar. Demetriad

Spontaneitatea creatoare poate ieşi din multiciplitatea operilor aceluiaş gând, iar nici decum din încercarea izolată a unei ambiţiuni oarecare.

* * *

Leonida Andreiew, pornit pe cercetări nebuloase, sprijinite numai pe dansul circonvoluţiunilor cerebrale, a scris „Gândul".

Intrebându-se dacă poţi fi stăpân cu voinţa pe gând, mânuindu-l ca să-ţi contrafaci personalitatea. Andreiew ajunge să dărâme întregi situaţiuni sociale şi să ducă pe individ la nebunie fără să poată stabili legi noi sau interverti ceva în natura umană:

D-l Ion M... au

Experienţa lui Andreiew, poate fi o premisă genială în problema abstractă ce şi-a propus în „Gândul", iar consecinţa nu ar rămâne, în acest caz, decât o oscilaţiune echivocă între cele două puteri ale fiinţei umane, cea fizică şi cea spirituală. Rămâne de văzut care este suverană în echitibrul perfect al omului. Ion Manolescu a alunecat uneori pe luciul de ghiaţă al situaţiunilor, reuşind să desemneze la suprafaţă liniile eroului, dar în acelaş timp a aprofundat unele studii, până la fantasticul unei nebunii groteşti. A făcut o creaţiune de dezechilibrare mai mult patologică decât pur intelectuală. A fost impresionant în deajuns, mai ales că distribuţiei îi lipsea ritmul iar atmosfera anonimă a montărei îi ştergea coloratura sa expresivă. Direcţia de scenă a uitat că Andreiew, are teatru de „atmosferă" şi i-a tratat „Gândul" pe tapet florat şi mobilă pacotilă.

D-ra Dorina Heller

Ritmul şi atmosfera, iată singurile legi ale teatrului şi pe care mai nici un regizor nu le cunoaşte.

Dim. Şerban.

Biblioteca „Dimineaţa"

După unire în noua aşezare românească, datoria supremă ce ni se impune, este tendinţa de culturalizare până la perfecţie. Nevoia fundamentală de schimbare a mentalităţii în poporul român printr'o stăruitoare expasiune a culturii se impune şi faţă de naţiunile minoritare conlocuitoare în stat. In acelaş timp ideologia democratică, ce se înfiripează şi va deveni o realitate cu timpul, necesită tot mai imperativ pregătirea spirituală a indivizilor şi a maselor. Culturalizarea păturilor autochtone de jos şi aducerea lor la acelaş nivel intelectual cu minorităţile din provinciile alipite va fi de sigur nu unicul mijloc dar unul din mijloacele de opropiere sufletească şi o bază a simţmântului de unire în România. Numai atunci vor pieri asperităţile dintre cetăţenii României şi va dispare falşa teorie a superiorităţii raelor, ce nutreşte ura şi dispreţul între naţiuni — deci şi disociaţiunea în stat, — când printr'o cultură aproape similară toţi cetăţenii vor avea cam aceeaş mentalitate şi se vor simţi legaţi de acelaş stat nepărtinitor în ocrotirea lui.

Imprejurările defavorabile istorice, politice şi economice, cari au stat stavilă democratizării culturii,! au fost. Iar vremurile noui ne îndreaptă spre socializarea culturii, aşa încât şi poporul român să devină popor purtător de cultură, deci şi producător pe acest târâm. Şi în noua devenire creaţiunile spirituale ale geniilor poporului român, vor forma aureola de nemurire ce şi-au creat-o popoarele mari.

Pentru această operă, statul ar avea îndatorirea de căpetenie. Pare însă că nu sunt deplin convinşi de această utală nevoie conducătorii. Dar nu mai puţină daorie are fiece ins conştient şi societăţile culturale de iniţiativă privată. In situaţia noastră o activitate intensă a acestora din urmă e cu atât mai imperioasă. Opera de infuziune a ideilor în massele adânci, răspândirea producţiunilor geniale universale, luminarea zi de zi a minţilor obscure de până acum, toate intră în activitatea iniţiativei particulare, pătrunsă de amanitarism şi simţ democratic.

Unul din cele mai bune mijloace de înfăptuire a expasiunii culturale este şi editarea de biblioteci populare, cu preţuri cât mai scăzute şi accesibile orşicui.

In scop de popularizare şi răspândire a culturii, *Biblioteca „Dimineaţa"* va edita cărţi cu cuprins ales din toate literaturile şi va da în graiul românesc producţii cu faimă mondială. Asemenea pe cele româneşti de până acum şi lucrările noui ale celor mai de frunte scriitori. Biblioteca năzueşte să pună la îndemâna păturilor largi cunoştinţe înnalte şi folositoare; totodată să editeze o literatură superioară modernă, care să fie alături de activitatea culturală superioară.

V. ACHIM

BIBLIOGRAFIE

In edit. „Cartea Românească":
M. Sadoveanu: Floare ofilită roman
M. Beza: Romantismul englez,
I, Slavici: Educaţia morală; Educaţia fizică; Educaţia raţională.
M. Steriade; Pajiştile sufletului — poezii
C. Berariu: Cheleş Impărat — Poem dramatic în 3 acte.
G. D. Neştian: Sintaxa latină pentru cursul superior liceu.

Revista modelor

Intoarcerea bluzelor.— Succesul tocelor

A fost un timp când bietele bluze ajunseseră într'o disgraţie definitivă. Numai sub costumul clasic, se mai îngăduia vesta sau cămaşa aproape bărbătească. Bluzele însă de odinioară pe care mamele şi bunicele le purtau cu fustele de mătase aproape dispăruseră din modă.

A trebuit ca un motiv de rară eleganţă, şi foarte ingenios în aplicare, cum este panglica — să aducă după el întronarea aşa de incriminatei bluze.

Fusta plisată, pentru sport sau dimineaţa e mai întotdeauna însoţită de o bluză de mătase sau de olandă.

Azi panglica, a ajuns să înfrumuseţeze şi să cocheteze cele mai simple concepţiuni de până acum.

Iată o bluză din crep „vert amande", garnisită cu bucle în formă de triunghiu, din panglică „marine".

Cealaltă este din crep Birman negru, cu panglici suprapuse, de culoare violetă.

Pălăriile însoţesc în tonalităţi bluzele.

* * *

Aici e momentul să mă opresc puţin la capitolul pălăriilor. Cred că aţi observat că pălăriile cu borduri mari, cunoscutele capeline au rămas pentru toaletele pretenţioase, — de seara sau de după amiazi —, pentru cursele obicinuite şi pentru rochia simplă, pălăria favorită este „toca". Tocele din feutru sau pâslă albă şi toate culorile, au avut un mare răsunet în moda verei acesteia. Panglica asemenea, în diferite împletituri a dat pălării originale. Verdele şi galbenul, au ţinut recordul paletei.

DIANA

In mod excepţional suntem nevoiţi să apărem numai în şease pagini, după ce săptămâna trecută nu am apărut de loc. Făgăduim cititorilor noştri, nu numai să revenim la normal, dar cu numărul viitor să începem cu introducerea unei serii de simţitoare îmbunătăţiri.

Cărţi şi reviste

M. PAŞCANU, — *Drept cambial român* — Edit. „Cultura Naţională".

Ca valoare ştiinţifică acest tratat de drept cambial nu are pretenţii de o expunere doctă şi completă în toate amănuntele. O declară autorul. Cu atât mai puţin ca originalitate. Metoda şi spiritul studiului amintesc pe autorul german Cosack, pe care însuş autorul spune că l-a avut în vedere. In manuale ştiinţifice evident nu poate fi vorba de renovări şi originalităţi, de vreme ce principiile sunt stabile, iar metodee îndătinate.

Valoarea reală a manualului constă într'o expunere clară, nediluată şi cât mai cuprinzătoare a întregului material şi a problemelor ce le-a dat naştere. Preciziunea şi concretul ajung pentru unele probleme până la enunţarea lor şi a soluţiunii lor. Şi sunt doar cunoscute dialecticile şi contraversele juridice prin discuţiile sofistice nesfârşite în care se complac. Şi din acest punct de vedere manualul d-lui Paşcanu este foarte potrivit pentru studiul începătorilor (studenţilor), cărora d-sa le-a dedicat lucrarea „pentru adânca şi necontenita mulţumire de a lucra împreună cu dânşii".

Limpezimea expunerii este meritul manualului şi cuprinderea întregii materii. Detaliile şi contraversele D-sa le-a enunţat, împreună cu bibliografiile necesare, utilizând şi o apreciabilă citare a jurisprudenţii.

Un stil curgător, înviorat prin expresii româneşti curate şi mai vechi, înlesneşte citirea de obiceiu greoae a unor asemenea lucrări. Stăpânirea vocabularului românesc i-a permis autorului înlocuirea termenilor technici importaţi cu echivalenţi româneşti, foarte nimeriţi. Fraza e tot aşa de vie şi colorată. Insă, în căutarea vocabularului propriu, autorul ajunge să creeze cuvinte noui pentru cele ce avem. De pildă: limpiditate, lichiditate, facultativitate. Astfel de terminaţiuni latinizate nu-şi mai au rostul — şi desigur sunt uşoare scăpări, autorul având un rar simţ critic şi gust estetic.

V. Achim

* * *

LA VIE (1 Septembrie) se ocupă pe larg de cartea „Les Dates et les Oeuvres" a lui *René Ghil*. Perioada din istoria literaturii franceze de care se ocupă Ghil în cartea sa, este o perioadă apropiată, mulţi au trăit-o, dar de mulţi, de foarte mulţi e necunoscută. E perioada pe care am putea-o despărţi în două, căci două manifestări poetice s'au arătat: pe de oparte *simbolismul*, fondat pe caractere păgâne, pe de alta *poezia ştiinţifică*, de esenţă filozofică, adevărată tradiţie a „poeziei înalte, a poeziei universale şi eternic", cum prea bine se exprimă recenzentul *Gaston Sauvebois*.

In locul amintirilor personale, Ghil a venit cu mărturii istorice. Amintirile erau scrise mai de mult, de un *Adolphe Retté* cu volumul „Le symbolisme", de un *Gustave Kahn* cu „Symbolites et Décadents", de un *Camille Mauclair* cu „Servitude et grandeur littéraire", sau de un *Ernest Raynaud* cu „La Mêlée symboliste", astfel că lui Ghil nu-i mai rămăsese decât justa apreciere a curentului simbolist — pentrucă numai de partea aceasta a perioadei se ocupă — adică să-şi justifice apera teoretică şi poetică, explicând mişcarea ideilor care s'au desfăşurat în poezia dela 1885 şi până astăzi. Sauvebois crede mai parială opera lui Ghil, dar mai completă decât prea personală şi incompleta istorie literară contimporană a lui *René Lalou*.

Cartea lui Ghil este o reeditare sau continuarea unor studii anterioare, care a şi influenţat pe unii din poeţii simbolişti. Teoriile lui ridicau atunci o mare frumuseţe de gândire şi manifestau acelora cari voiau s'o pătrundă, o adâncă armonie de expresie. Dacă mai acum şapte sau opt ani în urmă cartea lui Ghil a dat naştere la polemici interesante, iată însă că-i revine o mulţumire: în dadaistica poetică de astăzi tot se mai găsesc unii cari să-i urmeze perceptele poetice, aşa cum odinioară le-au urmat *Mallarmé, Verhaeren, Francis Viélé-Griffin* sau *Henri de Régnier*.

E poate omagiul adus unei conştiinţe poetice, unei griji de perfecţiune, unei demnităţi înalte de viaţă literară. Ultimele două volume care vor apare vor termina seria studiilor critice şi a analizei asupra vieţii simboilste din literatura franceză.

Un articol de fond semnat de *Marius-Ary Leblond* are bună încredere în viitorul ţărei noastre, viitor bazat pe bogatele resurse ale Carpaţilor păduroşi şi ale dealurilor petrolifere.

ECHOS d'ORIENT (No. 130—1923) Pe lângă documentatul articol al lui V. Grumel despre „Un théologicien nestorien, Babai le Grand", aduce o scurtă dare de seamă asupra volumului „Antologie aromânească" de tânărul nostru filolog şi iscusit cercetător al folklorului, d. *Tache Papahagi*. Cine nu cunoaşte însemnătatea volumului să citească notiţa publicată aci de *R. Ianin*. Noi scoatem numai o parte:

„D. Tache Papahaghi, care este macedonean, a parcurs diferitele regiuni locuite de compatrioţii săi, pentru a culege producţiunile lor literare: proverbe, zicători, poezii lirice, balade, legende, povestiri, doine, etc... Studiază de asemenea operele câtorva autori originari din Macedonia... Aceste diferite opere pe care d. Papahagi le-a cules în timpul călătoriei sale, sunt urmate de un glosar de mai bine de 120 de pagini, care dă toate diferenţele dialectale ale graiului aromânesc. Este un supliment util la cartea publicată în 1906 de d. I. Delametra: Dicţionar macedo-român. Descoperim aci o oarecare influenţă din greacă, din turcă, din slavă şi chiar din albaneză. Dar fondul este, incontestabil, latin. Se pretinde chiar că limba aromână e mai pură decât cea românească a regatului. In momentul când această naţionalitate este ameninţată să-şi piardă caracterul particular în creuzet-ul sârb sau grec, d. Papahagi a făcut o operă utilă păstrând posterităţii literatura aromânească, ale cărei zile sunt aproape numărate..."

In sensul în care suntem obişnuiţi să privim ca „rău" sau „insuficient" tot ce este „al nostru" ne întrebăm dacă recenzia românească în genere s'a grăbit cumva să-i dea Cezarului ce-i al Cezarului? Dacă nu: atunci când oare ne vom cunoaşte?

George Baiculescu

